

T.C.
ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

İLKÖĞRETİM OKULLARINDA SINIF ÖĞRETMENLERİNİN
İSTENMEYEN DAVRANIŞLARI
(DÜZCE İLİ ÖRNEĞİ)

Adem KORKMAZ

Haziran 2009

BOLU

T.C.
ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANA BİLİM DALI

İLKÖĞRETİM OKULLARINDA SINIF ÖĞRETMENLERİNİN
İSTENMEYEN DAVRANIŞLARI
(DÜZCE İLİ ÖRNEĞİ)

Yüksek Lisans Tezi

Hazırlayan

Adem KORKMAZ

Danışman

Yrd. Doç. Dr. Kaya YILDIZ

Haziran 2009

BOLU

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

Adem KORKMAZ'a ait "İlköğretim Okullarında Sınıf Öğretmenlerinin İstenmeyen Davranışları" adlı çalışma, jürimiz tarafından İlköğretim Anabilim Dalı, Sınıf Öğretmenliği Bilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.
30/06/2009

Adı Soyadı

İmza

Üye (Tez Danışmanı) : Yrd. Doç. Dr. Kaya YILDIZ

Üye : Yrd. Doç. Dr. Yusuf CERİT

Üye : Yrd. Doç. Dr. Nuri AKGÜN

Prof. Dr. Gönül ÜLKER

Abant İzzet Baysal Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ABSTRACT**THE ELEMENTARY SCHOOL TEACHERS' UNDESIRE BEHAVIOURS
AT THE PRIMARY SCHOOLS
(EXAMPLE OF DUZCE PROVINCE)****Adem KORKMAZ****Master Thesis****Department of Primary Education****Division of Elementary Teaching****Advisor: Assistant Prof. Dr. Kaya Yıldız****June-2009****xii +164 pages**

The aim of this study is to determin students view points about elementary schools 5th class' teachers undesirable behaviours in class.

During the study qualitative research method is used and the qualitative data is collected through structured interview technique. Working group of this study 62 students in 14 primary schools selected according to different success of the courses the central district of Düzce. The points of views of study group is analysed by data content analysis tecnique includes 21 questions prepared by the researcher.

The following results were obtained in this research;

1. It has been determined that there is an inverse relationship between the socio-economic status of the teachers and their behaviour of giving students nicknames.

2. It has been determined that there is an inverse relationship between socio-ecenomic status of teachers and teachers being witty and angry, making lessons fun, criticize to students and insult.

3. It has been determined that the teachers mostly shout at studens, get angry with the them who behave irreverently to their teachers and friends, don't make homeworks, naughty and behave out of discipline.

4. It has been determined that teachers sometimes compare the students with each others and this often makes students feel uncomfortable.

5. It has been determined that the teachers do not give permission to all students in the class because the classes are crowded and the lessons' time are inadequate.

6. It has been determined that the teachers mostly use secondary reinforce more and there is a parallelism between students success in lessons and teachers' behavior of making them award.

7. It has been determined that the teachers apply type I and type II punishments but they apply type I punishment more and inverse relationship with socio-economic status and physical punishment. Teachers give punishment mostly to students who are talking during the lesson, don't listen to the lesson, who fight and don't do homework. The teachers apply punishment such as standing on the board and giving extra homework.

8. The teachers beat mostly the students who abuse, fight and make them furious. It has been determined that there is inverse relationship between the socio-economic status, course success in lessons and teachers' beating behaviours.

9. It has been determined that the students have expectations from their teachers, such as; the teachers should avoid irritating behaviors towards students, try to demonstrate further attitude to stimulate extrinsic motivation, not apply physical force, be more cheerful, keep the promises they give to students, do not get mad and yell at them, use more educative materials when they give lessons and do not discriminate between students.

Key Words: Primary Education, Teacher Behavior Unsolicited, Student

ÖZET**İLKÖĞRETİM OKULLARINDA SINIF ÖĞRETMENLERİNİN
İSTENMEYEN DAVRANIŞLARI
(DÜZCE İLİ ÖRNEĞİ)****Adem KORKMAZ****Yüksek Lisans Tezi****İlköğretim Anabilim Dalı****Sınıf Öğretmenliği Bilim Dalı****Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Kaya YILDIZ****Haziran-2009****xii + 164 sayfa**

Bu araştırmanın amacı, ilköğretim okulları 5. sınıf, sınıf öğretmenlerinin istenmeyen sınıf içi davranışlarına ilişkin öğrenci görüşlerinin belirlenmesidir.

Araştırmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Veriler yapılandırılmış görüşme tekniği ile toplanmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu, Düzce ili merkez ilçede bulunan 14 ilköğretim okulundan ders başarısına göre seçilen 62 öğrenci oluşturmaktadır. Çalışma grubunun görüşleri araştırmacı tarafından hazırlanan 21 soru ile toplanarak içerik analizi tekniği ile analiz edilmiştir.

Araştırmada aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır;

1. Sosyo-ekonomik düzey ile öğretmenlerin lakap takma davranışları arasında ters bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

2. Sosyo-ekonomik durumu ile öğretmenlerin esprili olmaları, kızıp bağırmaları, dersleri eğlenceli hale getirmeleri, öğrencileri eleştirmeleri ve aşağılamaları arasında ve ders başarıları ile ceza alma davranışı arasında ters bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

3. Öğretmenlerin en fazla sınıfta disiplini bozanlara, öğretmen ve arkadaşlarına saygısız davrananlara, arkadaşlarına kötü söz söyleyenlere, yaramazlık yapanlara ve ödev yapmayanlara kızıp bağırdıkları ortaya çıkmıştır.

4. Öğretmenlerin bazen öğrencileri birbiriyle karşılaştırdıkları, öğrencilerin bu konuda genellikle rahatsız oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

5. Öğretmenlerin sınıf mevcutlarının kalabalık olması ve ders sürelerinin sınırlı olması nedeniyle bütün öğrencilere söz veremedikleri sonucuna ulaşılmıştır.

6. Öğretmenlerin pekiştireç türlerinden ikincil pekiştirmeyi daha çok kullandıkları sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmenlerin ödül verme davranışı ile öğrencilerin ders başarıları arasında paralellik olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

7. Öğretmenlerin I. ve II. tip cezaya başvurdıkları ancak I. tip cezayı daha fazla uyguladıkları sonucuna ulaşılmıştır. Sosyo-ekonomik durum ile fiziksel ceza verme arasında ters bir ilişki olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Öğretmenler en fazla ders işlenirken konuşanlara, dersi dinlemeyenlere, kavga edenlere, ödev yapmayanlara ceza vermektedirler. Öğretmenler ceza olarak öğrencileri ayakta ve tek ayaküstünde bekletme ve fazladan ödev verme cezalarını uygulamaktadırlar.

8. Öğretmenler en fazla kötü söz söyleyenlere, kavga edenlere ve öğretmeni kızdıranlara dayak atmaktadırlar. Sosyo-ekonomik durum ve ders başarısı ile öğretmenlerin dayak atma davranışları arasında ters orantı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

9. Öğretmenlerin rahatsız edici hal ve hareketlerden kaçınmaları, dışsal güdülemeye yönelik daha fazla davranış sergilemeleri, fiziksel şiddet uygulamamaları, daha neşeli olmaları, verdikleri sözü tutmaları, kızıp bağırılmamaları, ders işlerken daha fazla araç-gereç kullanmaları ve öğrenciler arasında ayırım yapmamalarına yönelik öğrencilerin beklenti içerisinde oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: İlköğretim, İstenmeyen Öğretmen Davranışları, Öğrenci

ÜZERİMDE EMEĞİ OLAN HERKESE

TEŞEKKÜR

Araştırmanın başlangıcından bitişine kadar her aşamasında yoğun çalışma temposun karşın bana zaman ayıran, yol gösteren, destek olan, yüreklendiren ve değerli önerilerde bulunan saygı değer danışmanım Yrd. Doç. Dr. Kaya YILDIZ'a gönülden teşekkür ederim.

Jüri üyelerinden Sayın Yrd. Doç. Dr. Yusuf CERİT'e ve Sayın Yrd. Doç. Dr. Nuri AKGÜN'e tezin değerlendirilmesinde yapmış oldukları katkı için teşekkürlerimi sunarım.

Lisans ve özellikle yüksek lisans eğitimimde alan bilgimi geliştirmeme yardımcı olan ve olaylara farklı bakış açısı ile bakmamı sağlayan sayın hocalarım Yrd. Doç. Dr. Yusuf CERİT'e, Yrd. Doç. Dr. Meriç KANBUR TUNCEL'e, Yrd. Doç. Dr. Mehmet YILDIZLAR'a, Yrd. Doç. Dr. Nuri AKGÜN'e ve Doç. Dr. Süleyman ÇELENK'e ayrı ayrı teşekkürlerimi borç bilirim.

Bu tezin gerçekleşmesinde en büyük katkıyı sağlayan araştırma kapsamındaki sevgili öğrencilere ve uygulamalar için gösterdikleri yaklaşım, ilgi ve alakadan ötürü sayın okul müdürlerine ve öğretmenlere teşekkür ederim.

Görüşleriyle beni cesaretlendiren, manevi desteğini benden esirgemeyen, gösterdiği sabır ve destek için sevgili Ayşe KORKMAZ'a ve bugünlere gelmemi sağlayan aileme saygı ve teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

ABSTRACT	iii
ÖZET.....	v
TEŞEKKÜR	viii
İÇİNDEKİLER	ix

BÖLÜM I

GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu	1
1.2. Problem Cümlesi	3
1.3. Araştırmanın Amacı	3
1.4. Araştırmanın Önemi.....	3
1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları	4
1.6. Araştırmanın Sayıtları.....	4
1.7. Tanımlar	5

BÖLÜM II

KURAMSAL TEMELLER VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	6
2.1. KURAMSAL TEMELLER	6
2.1.1. Öğretmenlerde Aranılan Kişisel ve Mesleki Nitelikler	10
A) Öğretmenin Kişisel Nitelikleri	11
a) Hoşgörülü ve Sabırlı Olma	11
b) Öğrencilere Değer Verme, Anlama ve Saygı Gösterme	12
c) Açık Fikirli, Esnek ve Uyarlayıcı Olma	12
d) Sevecen, Anlayışlı ve Esprili Olma.	12
e) Öğrencilerin Öğrenebileceğine ve Yüksek Başarı Beklentisi Sahip Olma	13
f) Öz Değerlendirme Yapma	13
g) Kişisel Gelişimi Sağlama	13
h) Meslekî Gelişimleri İzleme ve Katkı Sağlama	13
i) Okulun İyileştirilmesine ve Geliştirilmesine Katkı Sağlama	13
j) Cesaretlendirici ve Destekleyici Olma	14
k) İletişim	17
B) Öğretmenin Mesleki Nitelikleri	23
a) Genel Kültür Bilgisi	23
b) Konu Alanı Bilgisi	23
C) Etkili ve Nitelikli Öğretmen Davranışları	25
D) İstenmeyen Öğretmen Davranışları	29
2.2. İLGİLİ LİTERATÜR	34

BÖLÜM III

YÖNTEM	46
3.1. Araştırma Modeli	46
3.2. Araştırmanın Alanı	46
3.3. Araştırmanın Örneklemi	47
3.4. Araştırmacının Araştırmadaki Rolü	51
3.5. Verilerin Toplanma Süreci	51
3.5.1. Görüşmelerin Yapılması	52
3.5.2. Araştırmanın Yapıldığı Yer	52
3.5.3. Verileri Toplama Programı	56
3.5.4. Görüşmeler	59
3.6. Verilerin Analiz Edilmesi	60
3.7. Geçerlik ve Güvenirlik	62
3.7.1. Geçerlik	62
3.7.2. Güvenirlik	63

BÖLÜM IV

BULGULAR VE TARTIŞMA	65
4.1. Öğretmenlerin Kaba ve Saygısız Olmaları	65
4.2. Öğretmenlerin Verdiği Sözleri Tutmamaları	67
4.2.1. Öğretmenlerin Verdikleri Sözleri Tutmamalarının Nedenleri	68
4.3. Öğretmenlerin Lakap Takmaları	69
4.3.1. Öğretmenlerin Lakap Takmaları Konusundaki Görüşler	71
4.4. Öğretmenlerin Öğrencilerin Görüşlerini Önemsememeleri	72
4.5. Öğretmenlerin Esprili Olmamaları	74
4.5.1. Öğretmenlerin Esprili Olmamaları Konusundaki Görüşler	75
4.6. Öğretmenlerin Kızıp Bağırma Davranışları	77
4.6.1. Öğretmenlerin Kızıp Bağırıldığı Davranışlar	78
4.6.2. Öğretmenlerin Kızıp Bağırmaları Konusundaki Görüşler	81
4.7. Öğretmenlerin Öğrencileri Birbirleriyle Karşılaştırmaları	83
4.7.1. Öğretmenlerin Öğrencileri Birbirleriyle Karşılaştırmaları Konusundaki Görüşler	85
4.8. Öğretmenlerin Derse Geç Kalmaları	86
4.9. Öğretmenlerin Araç-Gereç Kullanmamaları	88
4.10. Öğretmenlerin Ses Tonları	89
4.10.1. Sınıftaki Herkesin Öğretmeni Duyamaması	91
4.11. Öğretmenlerin Ders İşlerken Dersleri Eğlenceli Hale Getirmemeleri	92
4.12. Öğretmenlerin Ders İşlerken Dersleri Herkesi Derse Katmamaları	93
4.12.1. Öğretmenlerin Ders İşlerken Yalnızca Belirli Öğrencileri Derse Katmaları	95
4.13. Öğretmenlerin Ders İşlerken Sınıfta Gezinmeleri	96
4.13.1. Öğretmenlerin Ders İşlerken Sınıfta Gezinmeleri Konusundaki Görüşler	97
4.14. Öğretmenlerin Ödül Vermemeleri	99

4.14.1. Öğretmenlerin Ödül Verdiği Davranışlar	99
4.14.2. Öğretmenlerin Verdiği Ödüller	100
4.14.3. Öğretmenlerin Ödül Vermesi Konusundaki Görüşler	103
4.15. Öğretmenlerin Ceza Vermeleri	104
4.15.1. Öğretmenlerin Ceza Verdiği Davranışlar	105
4.15.2. Öğretmenlerin Verdiği Cezalar	107
4.15.3. Öğretmenlerin Ceza Vermeleri Konusundaki Görüşler	110
4.15.4. Öğretmenlerin Ceza Verme Sıklığı Konusundaki Görüşler	111
4.16. Öğretmenlerin Öğrencileri Sınıf İçinde Eleştirmeleri	113
4.17. Öğretmenlerin Dayak Atmaları	115
4.17.1. Öğretmenlerin Dayak Attığı Davranışlar	117
4.17.2. Öğretmenlerin Dayak Atması Konusundaki Görüşler	120
4.18. Öğretmenlerden Beklentiler	121
4.18.1. Öğretmenlerin Davranışlarına Yönelik Beklentiler	121
4.18.2. Öğretmenlerin Dersleri Nasıl İşlemeleri Gerektiği Konusundaki Beklentiler	126
4.18.3. Öğretmenlerden Diğer Beklentiler	130

BÖLÜM V

SONUÇLAR VE ÖNERİLER	132
5.1. Sonuçlar	132
5.2.Öneriler	138
5.2.1 Uygulamaya Yönelik Öneriler	138
5.2.2 Araştırmaya Yönelik Öneriler	140
KAYNAKÇA	141
EKLER	150
Ek-1. Öğrenci Görüşme Formu	151
Ek-2. Katılımcıların Özellikleri	156
Ek-3. İlgili Okullardaki Öğretmenlerin Özellikleri	160
Ek-4. Araştırma İzni	162
Ek-5. Özgeçmiş	164

ŞEKİLLER VE TABLOLAR DİZİNİ

Şekil 1. Sınıf Ortamında İletişim Sürecinin Beş Ögesi	17
Tablo 1. Okul Kademelerine Göre Övgü İfadeleri	21
Tablo 2. Öğretmen Davranışları ve Tepkileri	31
Tablo 3. Okulların Sosyo-Ekonomik Düzeyine ve Ders Başarılarına Göre Katılımcı Sayısı	48
Tablo 4. Araştırma Grubuna Ait Özellikler	49
Tablo 5. Görüşmelerin Özellikleri	57
Tablo 6. Öğretmenlerin Kızıp Bağırıldığı Davranışlar	79
Tablo 7. Öğretmenlerin Öğrencilere Ödül Verdiği Davranışlar	99
Tablo 8. Öğretmenlerin Verdiği Ödüller	101
Tablo 9. Öğretmenlerin Öğrencilere Ceza Verdiği Davranışlar	105
Tablo 10. Öğretmenlerin Verdiği Cezalar	107
Tablo 11. Öğretmenlerin Dayak Attığı Davranışlar	118
Tablo 12. Öğretmenlerin Davranışlarına Dair Görüşler	122
Tablo 13. Öğretmenlerden Beklentiler	122
Tablo 14. Öğretmenlerin Ders İşleme Özelliklerine Dair Görüşler	127
Tablo 15. Öğretmenlerin Dersleri Nasıl İşlemeleri Gerektiğine Dair Görüşler	128

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın problem durumu ortaya koyularak, problem cümlesi, amacı, sınırlılıkları, araştırmanın önemi ve tanımlara yer verilmiştir.

1.1. Problem Durumu

Eğitim öğretimin temel amacı, öğrencilerde istendik davranış değişikliği oluşturmaktır. Bu süreçte formal ve informal öğrenmelere bağlı olarak geçirilen yaşantılar kişinin davranışlarında istendik veya istenmedik öğrenmelere neden olabilmektedir. Eğitim-öğretim açısından bulunduğu ortama ve zamana uyum sağlayabilen, donanımlı ve yeterli bir insan yetiştirmek ise, fiziksel ve içeriksel açıdan yeterli eğitim-öğretim ortamlarıyla (okul) olanaklıdır.

Sosyal bir sistem olarak okul, öğrenciyi toplumdan alır ve yetiştirerek tekrar topluma sunar. Kuşkusuz nitelikli insan gücünün yetiştirildiği yer, sistemin en işlevsel parçası olan okul ve onun alt parçası olan sınıflardır. Eğitimin kazandırmayı amaçladığı davranışların okullarda kazandırılmaya çalışıldığı yerler sınıflardır. Sınıf, eğitim sisteminin en küçük ve en alt birimi ancak eğitim yönetiminin ilk ve temel basamağıdır. Eğitim yönetiminin kalitesi büyük ölçüde, sınıf yönetiminin kalitesine bağlıdır (Başar, 2004:75).

İnsan, kendisi için çizdiği model ile toplumun kendine çizdiği modelin gerektirdiği yeterlilikleri tek başına kazanamaz. İnsan bu yeterlilikleri kendisine kazandıracak bir başkasına ihtiyaç duyar. Bu yüzden toplum, üyelerine kazandıracığı yeterlik ve değerler için eğitim kurumunu oluşturur. Böylece, birey ve toplum üyesi olarak insanın eğitim gereksinmesini karşılayacak öğretmenlerin yetiştirilmesine gereksinim doğar. Öğretmen sınıfta öğrenciyi etkileyen önemli bir model oluşturur. Öğrenciler, öğretmenlerinin söylediği, giydiği, konuştuğu her şeyle yakından ilgilenirler. Örneğin eğer öğretmen bir konuda olumlu veya olumsuz duygular içinde iken söyledikleri de bundan etkilenecektir. Çocuk öğretmenin ne düşündüğünü ya da

hissettiğini tam olarak anlayamamakla birlikte anlamlandırabildiği kadarıyla o da öğretmenin duyularından etkilenecektir (Özsoy, 2003:73-74).

Öğretmen, özellikle ilköğretimin ilk yıllarında çocuğun ana babasının yerini tutar. Hatta onlardan da önde bir kişiliktir. Çocuk bu yaşlarda ana babasının yanılabilceğini görür, oysa öğretmeni her şeyi bilen, hiç yanılmayan kutsal bir insandır. Örneğin babası doktor olan bir öğrenci, babasının açıklamalarına değil de daha çok öğretmenin söylediklerine inanır. Öğretmenin gözüne girmek, ondan aferin almak, çocuğun en sevindirici ödülüdür denebilir. Okul öncesinde ana babası gibi avukat, doktor olmak isteyen pek çok çocuk, okula başladıktan sonra öğretmen olmak ister. Özellikle ilköğretim yıllarında öğretimde en can alıcı etken, ne öğretim araç-gereçleri ne de izlenen yöntemlerdir. En önemli etken öğretmenin kendisi ve davranışlarıdır. Çocuk öğretmenin öğrettiklerinden çok kişiliğine duyarlılık gösterir. Okul öncesi dönemde çocuk ana babayı örnek alırken okulda öğretmenini örnek alır. Onunla özdeşim kurar. Öğretmen ile öğrenci arasındaki olumsuz ilişki çocuğun öğrenme istek ve çabasını köreltir. Olumlu ilişki ise onun öğrenme azmini kamçılar (Karaaslan, 2006:5).

İyi bir öğretmen, yeri geldiğinde, öğrencisinin gözünde ana babadan ve tüm tanıdığı kişilerden daha üstün tutulur. Böyle bir öğretmenin, öğrenci üzerindeki eğitsel etkisi de derindir. Özellikle ilköğretim döneminde ve ergenlerin kişilik çatışması içinde oldukları lise yıllarında öğretmen özdeşim modeli olarak öğrenci gözünde büyük önem kazanır. Her öğrenci bir şekilde öğretmen davranışından etkilenir (Özsoy, 2003:74).

Geleneksel öğretim yöntemlerinde öğretmenden beklenen, öğrenciye olabildiğince çok bilgiyi aktaran, kendini sınıfın tek hakimi gören, öğrencilerin bilgi kaynağı olan öğretmen anlayışıdır. Ancak bu yerini günümüz bilgi çağında, ihtiyacı olan bilgiye nerede ve nasıl ulaşabileceğini bilen ve öğrencilerini de bilgiye ulaştırmak için aktif çaba sarf eden öğretmen tipine bırakmaktadır. Günümüzde geleneksel öğretim yöntemleri ve öğretmenlik anlayışı yavaş yavaş terk edilmektedir. Zira artık öğretmenden beklenen ondan çok bilgi aktarması değil çağın gereklerine

uygun olarak bilgiye nereden, ne şekilde ve nasıl ulaşılabacağı yolunu çizen yönlendirici ve rehberlik edici rolüdür.

Sınıfta öğretmenle öğrenci arasındaki ilişkiler ve iletişim, öğrenmenin ve eğitimin temelini teşkil eder. Söz ve eyleme dayalı bu ilişkiler ve iletişim iyi ise, sınıfta olumlu bir öğrenme atmosferi oluşur. Kötü ise, sınıfın öğrenme atmosferi giderek bozulur ve eğitim amacına ulaşmaz. O halde sınıftaki eğitici ortamın büyük ölçüde öğretmenin davranışlarına bağlı olduğu söylenebilir (Ergün ve Duman, 1998:45). Öğretmenin eğitim öğretimi engelleyen tüm davranışlarının istenmeyen öğretmen davranışları olduğu söylenebilir.

İstenmeyen öğretmen davranışları, öğretmeni ve sınıftaki diğer öğrencileri olumsuz etkileyen, öğrenme ve öğretimin gerçekleşmesine engel olan sınıf içindeki davranışlarıdır. Hiç şüphesiz istenmeyen öğretmen davranışları eğitim öğretim faaliyetlerinin gerçekleştirilmesini son derece güçleştirmenin yanı sıra zaman kaybına da yol açmakta ve sınıf yönetimini güçleştirmektedir. Bu nedenle istenmeyen öğretmen davranışlarının neler olduğunun belirlenmesi gerekmektedir.

1.2. Problem Cümlesi

Sınıf öğretmenlerinin sınıf içi istenmeyen davranışlarına ilişkin öğrenci görüşleri nelerdir?

1.3. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmada, ilköğretim okullarında sınıf içi istenmeyen öğretmen davranışlarının neler olduğuna ilişkin görüşleri belirleme, yorumlama, rehberlik etme ve gerekli durumlarda önerilerde bulunma amaçlanmıştır.

1.4. Araştırmanın Önemi

Eğitim-öğretim faaliyetlerinin verimli bir şekilde yürütülebilmesi için, her öğretmenin gerekli kişisel ve mesleki beceriler açısından yeterli düzeyde olması gereklidir. Aksi takdirde, eğitim-öğretim faaliyetleri yeterli ve istenilen düzeyde

hayata geçirilemeyeceği gibi bu durum öğretmenlerin istenmeyen davranışlarının ortaya çıkması başta yer almak üzere diğer çeşitli olumsuz durumları da beraberinde getirebilir.

İstenmeyen öğretmen davranışları eğitim-öğretim faaliyetlerinin tam olarak hayata geçirilmesine engel teşkil eden öğretmenin sınıf içi davranışlardır. Bu nedenle sınıf içinde yürütülen faaliyetlere engel olan bu davranışlar bilinmeli, tanımlanmalı ve ortadan kaldırılmaya çalışılmalıdır. Bu araştırma ile ilköğretim okullarında görev yapan öğretmenlerde gözlemlenen istenmeyen davranışların tespit edilmesi ve bu davranışların olumsuz etkilerinin ortadan kaldırılarak eğitim-öğretim etkinliklerinin daha iyi şekilde sürdürülmesinde faydalı olabileceği düşünülmektedir.

Ayrıca bu araştırma, istenmeyen öğretmen davranışlarının eğitim-öğretim etkinliklerini ne derece aksattığı konusunda bilgi verebileceği ve öğretmenlerin, eğitim-öğretim yaşantılarını düzenlemelerinde sergilediği davranışlarını gözden geçirmelerine olanak sağlayabileceği; eğitim bilimcilere ve öğretmenlere katkılar yapabileceği düşünülmektedir.

1.5. Sınırlılıklar

1. Araştırma 2008-2009 eğitim-öğretim yılı Düzce ili merkez ilçesinde bulunan sosyo-ekonomik düzeyi farklı 14 okul, bu okullardaki 23 şube ve ders başarısı birbirinden farklı 62 5. sınıf öğrencisinin görüşleriyle sınırlıdır.

1.6. Sayıtlar

1. Bu çalışmada istenmeyen öğretmen davranışları ile ilgili olarak belirlenen ve seçilen özellikler, istenmeyen davranışların betimlenmesi için yeterlidir.

2. Araştırmaya katılan öğrencilerin görüşme sorularını yanıtlarken görüşlerini objektif olarak yansıtmış oldukları kabul edilmiştir.

1.7. Tanımlar

Bu araştırmada geçen bazı kavramların tanımları aşağıda verilmiştir.

Öğretmen: İlköğretim okullarında sınıf öğretmeni olarak görev yapan 5. sınıf öğretmenleri.

Öğrenci: 2008-2009 eğitim-öğretim yılında ilköğretim okullarında öğrenim gören 5.sınıf öğrencileri.

İstenmeyen öğretmen davranışları: Öğretmenin eğitim-öğretim faaliyetlerini engelleyen sınıf içindeki davranışları.

BÖLÜM II

KURAMSAL TEMELLER VE İLGİLİ LİTERATÜR

Bu bölümde istenmeyen öğretmen davranışları ile ilgili kuramsal açıklamalar ve bu konuyla ilgili yapılan araştırmalar yer almaktadır.

2.1. KURAMSAL TEMELLER

Eğitim sisteminin en küçük birimi olan sınıf, eğitimin amaçlarının davranış boyutuna aktarılmaya çalışıldığı işlevsel ve özel bir çevredir. Bu anlamda sınıf ortamı dinamik süreçlerin etkileştiği bir alan olarak kabul edilebilir.

Sınıfta öğretimi etkileyen üç önemli öge vardır. Bunlar öğretmen, sınıf yönetim biçimi ve öğretim yöntemidir. Öğretmen, sınıfının önderi olarak, öğrencilerini başarıya ulaştırmada; sınıf yönetimi biçimi öğretmenin öğrencilerini planladığı hedef davranışlara ulaştırmada; öğretim yöntemi ise planlanan hedeflere ulaşmayı sağlayacak olan öğrenim görevlerine uygun öğretim yöntemlerinin seçilmesinde önemlidir. Etkili bir sınıf yönetimi olmaksızın sınıf ortamında öğrenciye kazandırılmak istenen davranış biçimlerinin istenen düzeyde gerçekleşebileceğini söyleyebilmek zordur. Sınıfın yönetiminin de, öğretim yöntemlerinin de uygun olup olmadığı yine öğretmenin mesleğindeki yeterliğine, öğretmenin önemine bağlıdır. Her üç öge de öğretmenle ilgili olan eylemlerdir (Başaran, 2005:347).

Etkili bir sınıf yönetimi demek, etkili bir öğretmen demektir. Etkili bir öğretmenin ise en önemli özelliği dersini en iyi şekilde işlemesinin yanı sıra sınıf yönetimini en iyi şekilde hayata geçirmesidir. Sınıf yönetimi, kaynakların örgütlenmesi, çevrenin etkili bir biçimde düzenlenmesi, öğrenci gelişiminin gözlemlenmesi, ortaya çıkabilecek öğrenci sorunlarını önceden tahmin edilebilmesi gibi unsurları içeren sınıftaki hayatın bir orkestra gibi yönetilmesidir (Lemlech, 1988:3). Sınıf yönetimi, bir öğretim sistemi olmayıp, modern sınıfın kaçınılmaz çeşitliliğini, karmaşıklığını eşgüdümleyen sistematik bir yöntemdir (Waterhouse, 1990:5).

Sınıf yönetiminin değişkenlerini öğretmen, öğrenci, okul programı, eğitim ortamı, eğitim yönetimi, aile ve çevre olarak sıralayabiliriz. Ancak bu değişkenler içerisinde en stratejik olanı öğretmendir. Çünkü eğitim süreçlerinin düzenlenmesinden ve yürütülmesinden öğretmen sorumludur (Aydın, 1998; Wragg, 1993:1). “Çocuk, en hafif bir rüzgârda bile kırılacak narin bir fidandır.” Bu fidanı kırmamak, verimli bir ağaç haline getirmek ve bu ağacı da ormana dahil etme görevi öğretmenlere verilmiştir (Özdemir ve Sönmez, 1997:6). Mesleki ve kişisel nitelikleriyle gelişmiş öğretmen, etkili öğretmen davranışlarını sergileyerek etkili sınıf yönetimini gerçekleştirmektedir.

Geleneksel eğitim anlayışını ve öğrencinin yerleştirildiği yeri Freire (1991:48) "Bankacı Eğitim Modeli" olarak aşağıdaki şekilde ifade etmektedir:

- Öğretmen öğretir ve öğrenciler ders alır.
- Öğretmen her şeyi bilir, öğrenciler hiçbir şey bilmez.
- Öğretmen düşünür, öğrenciler hakkında düşünülür.
- Öğretmen konuşur, öğrenciler uslu uslu dinler, pasiftirler.
- Öğretmen disipline eder, öğrenciler disipline sokulurlar.
- Öğretmen seçer ve seçimini uygular, öğrenciler buna uyarlar.
- Öğretmen yapar, öğrenciler öğretmenin eylemi yoluyla yapma yanılığındadırlar.
- Öğretmen müfredatı seçer ve (kendilerine danışılmayan) öğrenciler buna uyarlar.
- Öğretmen bilginin otoritesini, kendi meslek otoritesiyle karıştırır ve bu otoriteyi öğrencilerin özgürlüğünün karşıtı olarak öne sürer.
- Öğretmen öğrenme sürecinin öznesi, yani işi yapan; öğrenciler ise sadece nesne yani işten etkilenendirler (Demirtaş, 1999:10-11).

Öğretmen sınıfın ilişki düzeninin kurulması ve düzeltilip geliştirilmesinde yol gösterici bir liderdir, sınıf ikliminin yaratıcısıdır (Başar, 2004:73). Öğretmenler öğrencilerine istenilen davranışları öğretmede ve öğrenilen davranışları pekiştirmede eğitimin ilk sorumlusu olmuşlardır (Başaran, 1994:76; Akt: Soydal, 2006:11). Öğretmen öğrenmeyi kılavuzlayan ve sağlayan kişidir. Öğrenme öğrencinin kendisi

tarafından elde edilen bir sonuçtur ve öğrenme yaşantıları sonucunda meydana gelir. Öğretmenin görevi çeşitli öğretim yöntem ve tekniklerinden yararlanarak öğrenme yaşantıları düzenlemek ve istendik davranışların öğrenci tarafından kazanılıp kazanılmadığını değerlendirmektir (Fidan ve Erden, 2001:76).

Öğrencinin gösterdiği davranışlarda ona en yakın örnek öğretmendir. Öğretmenin kişisel yönelimi öğrencinin yöneliminin önemli bir değişkenidir. Öğretmen her davranışı ile öğrenciye örnek olmaya çalışmalıdır. İlköğretim yıllarından başlayarak çocuklar öğretmenin konuşması, yürümesi, giyinmesi, bedensel hareketleri, jest ve mimiklerine kadar kısacası her davranışında öğretmeni örnek almaya yatkındır. Bu nedenle iyi bir öğretmen, önce davranışı tutarlı, olgun ve dengeli bir kişi olmalıdır. Tepkileri, çocuklar için anlaşılabilir, tutarsız ve şaşırtıcı olmamalıdır. Öğretmen esnek ve hoşgörülü olmalıdır. Bilgi aktarıcı olmaktan çok rehber niteliği taşınmalıdır. Öğrencilerini iyi tanımalı ve onların kişilik özellikleri hakkında fikir sahibi olmalıdır (Yörükoğlu,1978:134; Akt: Ongan, 2006:52).

Öğretmenin bakımlı olması ve giyim kuşamına dikkat etmesinin dahi öğrenciye kıyafet konusunda örnek olmasının yanında, öğrencilerin öğrenme güdüsünü de artıran faktörlerden biri olduğu görülmüştür. Nitekim İtalya'da yapılan bir araştırmada, ilkokul öğrencilerinin bakımlı ve güzel olan öğretmenlerinin dersini daha iyi anladıkları ve derse daha fazla ilgi gösterdikleri tespit edilmiştir. Araştırmaya göre, öğretmenin güzelliğinin, öğrencilerin okula devamlılığı ve başarısında da önemli bir etken olduğu saptanmıştır. Bu araştırmada, öğrencilerin % 43'ü güzel, % 27'si anlayışlı, % 26'sı ise şakacı öğretmenleri tercih ettiklerini söylemişlerdir. Bu araştırma ile fiziki açıdan güzel öğretmenlerin sınıfında devamsızlık oranının da düşük olduğu belirlenmiştir. Erkek öğrencilerin yüzde 75'i de, öğretmenleri hoşsa, okula daha sevecek gittiklerini belirtmişlerdir (Özsoy, 2003:74-75).

Ataünal'a (2003:18-19) göre "Öğretmen Kimdir?" sorusunun cevabı;

- Öğretmen eğitimin temel unsurudur, yeri hiçbir şekilde doldurulmaz.
- Öğretmen insan mimarı, insan mühendisidir.

• Her iyi, doğru, güzel ve büyük değerde öğretmenin emeği ve payı vardır. Bu değerlerin taşıyıcısı ve yansıtıcısıdır.

• Akıl, bilgi, sevgi, saygı, hak, adalet gibi insanlığın en yüce değerleri öğretmenin karakteri ve niteliğidir.

• Öğretmen rehberdir.

• Öğretmen bilgiye erişim kaynağı; sevgi, heyecan ve hoşgörü sembolü olduğu gibi “erdemli insan” modelidir.

• Öğretmen demokratik kişi örneğidir.

• Öğretmen güzel duyguların kaynağıdır.

• Öğretmen hiç kuskusuz uzman kişidir.

• Öğretmen her bakımdan toplumsal liderdir (Soydal, 2006:13-14).

Öğretmen sahip olduğu bilgi içeriğini öğrencilere aktarmanın, mesleğini uygulamasının yanı sıra öğrencileri kişiliğiyle de etkilemektedir. Öğretmen dersi işlemedeki etkililiğinin yanında öğrencilerce olumlu veya olumsuz tutum ve davranışlarıyla da değerlendirilmektedir. Öğrenciler kısa bir sürede öğretmenlerinin neye, nasıl tepki vereceğini, nasıl bir kişiliği olduğunu çözümleyebilirler. Öğrenciler, öğretmenlerinin gönderdikleri sözsüz iletilere çok duyarlıdırlar. Zamanla öğretmenin beden dilini tümüyle okumasını hemen öğrenirler. Bu sözsüz iletiler sözlü iletilerle çelişiyorsa, öğrencilerin aklı karışır ya da sözsüz iletilere inanır ve bununla ters düşen sözlü iletileri yapmacık kabul ederler (Gordon, 1999; Akt: Kılıç ve diğerleri, 2004:2).

Sınıfta bulunan öğrenciler farklı gelişim yaşantılara farklı kişilik yapılarına, farklı ilgi ve yeteneklere sahip olarak heterojen bir yapı oluştururlar. Bu heterojen yapı sınıfta meydana getirilen öğrenme, öğretme faaliyetleri sırasında farklı davranışların meydana gelmesine ve farklı görüşlerin ortaya çıkmasına yol açabilir (<http://www.egitim.aku.edu.tr> Erişim tarihi 01.08.2008).

Öğretmenler, sınıf yönetimi süreçlerinde öncelikle öğrenci gereksinmelerini ve bu gereksinmelerle ilintili olan davranışların ilişkisini anlamalı, ardından öğrencilerin bireysel gereksinmelerini karşılamaya çalışmalıdırlar. Bu süreç istendik öğrenci davranışı oluşturmak; grubunun akademik gereksinimlerini karşılayacak

biçimde öğrenmeyi kolaylaştıran yöntemleri kullanmayı içerir. Bu da güvenli bir ortamın yaratılmasına yardım eden davranış standartları oluşturmaya ve geliştirmeye yönelik aktif sınıf oluşumuna olanak sağlayan, öğrenen merkezli yöntemleri kullanmayı gerektirir (<http://www.egitim.aku.edu.tr> Erişim tarihi 01.08.2008).

2.1.1. Öğretmenlerde Aranılan Kişisel ve Mesleki Nitelikler

İlköğretim, bireylerin aile ortamlarından ayrılarak farklı sosyo-kültürel ve ekonomik özelliklere sahip bireylerle birlikte yaşamak zorunda olduğu ilk kurumdur. Bireylerin yaşam felsefelerinin belirlenmesinde ve şekillenmesinde ilköğretim ayrı bir önem arz etmektedir. İlköğretim, öğrencilerinin yaşları gereği en çok değişime uğradıkları eğitim kurumudur. Okul öncesi eğitim kurumlarını göz önünde bulundurmazsak ilköğretim bireylerin ilk bilgi, beceri, alışkanlık, tutum ve değerleri planlı olarak kazandıkları yerdir. Diğer taraftan okul öncesi eğitim kurumlarında 3 ila 6 yaş grubu çocuklar için okullaşma oranı 2006–2007 eğitim öğretim yılında % 25 (<http://munster.meb.gov.tr/mesistemi.htm> Erişim tarihi:02.08.2008), okullaşmış çocuk oranı ise % 16'dır (Avrupa Komisyonu 2005 Türkiye İlerleme Raporu). Bu oranlar göz önünde bulundurulduğunda ilköğretimin bu anlamda önemi daha fazla öne çıkmaktadır.

Öğretmenler bu yaştaki bireylerin öğrenme etkinliklerine kaynaklık oluşturan kişilerdir. Gözlem, taklit ve sosyal öğrenme bu yaştaki bireylerin temel öğrenme yaklaşımını oluşturmaktadır. Anne, baba veya büyükler değil öğretmenler “en doğruyu, en güzeli” bilmektedirler. Dolayısıyla doğal olarak öğretmenlerin öğrencilere verdikleri her türlü mesaj, bireylerin yaşam felsefelerinin oluşmasında ve belirlenmesinde ön plana çıkmaktadır. Öğretmenlerin öğrenciler ile olan ilişki biçimleri, farklı fikir ve görüşlere yaklaşımları, oluşturdıkları sınıf ortamları, kararlara katılma ve sorumluluk üstlenme, paylaşma, objektiflik doğrudan bireylere yansımakta, bireylerin yaşam anlayışlarının ayrılmaz bir parçasını oluşturmaktadır. Öğrencilerin, sorumluluk sahibi, düşünen, düşündüklerini rahatlıkla ifade eden, soru soran ve sorgulayan, olaylardan sonuç çıkarmasını bilen, grup içinde uyumlu, haklarını savunabilen bireyler haline gelmesi istenmektedir. Fakat sınıflarda öğrencilerin zaman zaman bir kısmının zaman zaman birçoğunun, çekingen,

sorumluluk duygusu gelişmemiş, konuşma ve telaffuz zorlukları çeken, düşünmeyen, aralarında ders dışı konuşmaları sık sık tekrarlayan davranışlar içinde oldukları gözlemlenebilmektedir. Arzu edilmeyen davranışların görülmesinde hiç şüphesiz öğretmen davranışları öğrenci davranışlarının oluşmasında etkili olmaktadır.

Öğretmen niteliklerine yönelik araştırmalar sonucunda çağdaş bir öğretmenin sahip olması gereken nitelikler iki ana grupta ele alınmaktadır. Öğretmenlik mesleğinin uygulanması sırasında bu temel nitelikler önem taşır. Bunlar kişisel ve mesleki niteliklerdir (Erden, 2005:38).

A) Öğretmenin Kişisel Nitelikleri: Güdüleyicilik, başarıya odaklanmışlık ve profesyonellik bu boyutta ele alınmaktadır. Güdüleyicilik özelliğinin içinde, öğretmenin coşkulu, içten, güvenilir olma gibi kişisel yönleri vardır. Başarıya odaklanmışlık; öğretmenlerin öğrencileri ve kendileri için yüksek başarı beklentisiyle ilişkilidir. Profesyonellik ise, iş bilirlilik, esneklik, ve bilgililik özelliklerini içerir. Diğer özellikleri ana başlıklar halinde toplarsak:

a) Hoşgörülü ve Sabırlı Olma: Öğretmenlerde aranılan temel nitelik sevgi ve hoşgördür. Diğer nitelikleri ne kadar mükemmel olursa olsun insanları ve dolayısıyla da çocukları sevmeyen ve onlara karşı hoşgörülü davranmayan bir kimsenin iyi bir öğretmen olma ihtimali bulunmamaktadır (Ergun ve diğerleri, 1999:77-78; Akt: Soydal, 2006:17).

Hoşgörü, demokratik ortamın oluşturulması için de gereklidir. Öğretmenin farklı görüşler karşısında hoşgörülü olması ve öğrencilere bu yönüyle örnek olması gerekir. Sınıfta farklı yeteneklerde öğrenciler bulunmaktadır. Şüphesiz ki öğrenciler zihinsel, fiziksel ve duyuşsal olarak birbirinden farklıdırlar; bu öğrencilerin tüm bilgileri bir kerede anlamaları beklenemez. Öğretmen sabırla aynı konuyu defalarca anlatabilmeli, öğrencilerin sorunlarını dinlemelidir (Erden, 1998:39-40).

Öğretmen, sınıfta beklentilerine uymayan pek çok öğrenci davranışı ile karşılaşabilir. Çünkü ilköğretim çağındaki çocuklar doğru ve yanlış seçmede zorluk

ekebilirler. Ergenlik ağındaki gençler ise kişiliklerini kanıtlamaya çalışabilirler. Bu durumlarda ğretmen hoşgörülü ve sabırlı olmalı ve öğrenciyi anlamaya çalışmalıdır.

b) ğrencilere Değer Verme, Anlama ve Saygı Gösterme: Öğretmen, ğrencilerin her birinin önemli ve değerli olduğunu onlara fark ettirebilmeli ve bunlara uygun davranabilmelidir. Onların bedensel, zihinsel, duygusal, sosyal, kültürel farklılıklarına ve ihtiyaçlarına ilişkin anlayışını, ğrencilerinin öğrenmesini desteklemek ve daha ileriye götürmek için kullanabilmelidir.

c) Açık Fikirli, Esnek ve Uyarlayıcı Olma: Öğretmen, olayları farklı bakış açıları ile değerlendirebilmeli, ğrencilerinin ve meslektaşlarının fikirlerine saygı duyabilmelidir. Esnek ve yeni olay ve durumlara uyum sağlayabilen ğretmen, ğretim etkinlikleri düzenlerken de öğrencilerin ihtiyaçlarının farkına vararak, programda onların ihtiyacına uygun değişiklikler yapabilir, öğrencilere yönelik alternatif ğretim etkinlikleri sunabilir (Erden, 2005:40-41).

d) Sevecen, Anlayışlı ve Espriyi Olma: Okul ve dolayısıyla sınıf, çocuğun severek gideceği bir yer olmalıdır. ocuk öğretmenini severse okula ve derslere karşı olumlu bir tutum geliştirir. Bu yönden öğretmenlerin öğrencileri sevmesi, onlara karşı anlayışlı olması ve yeri geldiğinde şakalaşması gerekmektedir. Sevecen ğretmen, öğrencilerle olumlu ve onları destekleyici yapıcı bir ilişki kurar. Öğrencilere isimleri ile hitap eder, onların bireysel sorunları ile ilgilenmeye çalışır, her öğrencinin ayrı bir birey olduğunun bilincindedir ve öğrencilere bunu hissettirir. Bu yaklaşımlar sonucu ğretmen öğrencinin güvenini kazanır. Genellikle sevecen öğretmenler öğrencinin olumsuz davranışlarından çok olumlu davranışları üzerinde durmaktadırlar. Böylece ğrencilerin dersi sevmesini ve öğrenmesini kolaylaştırmaya çalışmaktadırlar. Espri anlayışına sahip olan öğretmenler de genellikle öğrenciler tarafından sevilir. Bu özelliğe sahip öğretmenler öğrenmeyi eğlenceli bir hale getirebilir.

Espri, sınıftaki aşırı resmi bir ortamın oluşmasına engel olur ve gerilimi azaltır, sınıf içi iletişimi kolaylaştırır; güveni artırır ve disiplin sorunlarını azaltır. Böylece dozunda kullanılan bir espri anlayışı öğrenmenin pekişmesine ve kalıcı

öğrenmenin meydana gelmesine yardımcı olur (Cruick-shank ve arkadaşları, 1995; Akt: Erden, 2005:41). Öğretmen gülünmesi gerektiği zaman gülmeli, fakat hiçbir zaman laubalileşmemeli ve ciddiyeti elden bırakmamalıdır. Öğretmenin yeri geldiğinde mizah duygusunu ölçülü bir şekilde yansıtmaması, öğrenciler tarafından sıkıcı bir öğretmen olarak algılanmasına neden olabilir (Özsoy, 2003:79).

e) Öğrencilerin Öğrenebileceğine ve Yüksek Başarı Beklentisi Sahip

Olma: Öğretmen, öğrencilerinin yaşantıları ve düzeyleri ne olursa olsun, onların eğitim kazanımlarını sürekli arttırmayı amaç edinmeli, onlara öğrenme ve başarma konusunda özgüven kazandırabilmelidir. Öğretmenin bir öğrencisiyle ilgili beklentisi yüksek ise ona daha çok zaman ayırdığı, onu öğrenmeye teşvik ettiği, öğreneceğine inandığı için öğretme sürecinde daha dikkatli olduğu söylenebilir. Araştırmalar, öğretmenin öğrenciden beklentisinin yüksek olduğu zaman, öğrencinin daha çok öğrendiğini göstermiştir (Brophy, 1981; Akt: Erden, 2005:41).

f) Öz Değerlendirme Yapma: Öğretmen, sınıf içi ve dışı çalışmalarını eleştirel bir yaklaşımla analiz edebilmeli, öz değerlendirme yapabilmeli, yeni bilgi ve fikirlere açık olarak kendini sürekli geliştirebilmelidir.

g) Kişisel Gelişimi Sağlama: Öğretmen, kendini geliştirme sorumluluğunun bilincinde, istekli, canlı, enerjik ve yaratıcı olabilmelidir. Eleştirel düşünme, problem çözme, iletişim becerileri ve estetik anlayışını geliştirebilmeli ve etkili olarak kullanabilmelidir.

h) Meslekî Gelişmeleri İzleme ve Katkı Sağlama: Öğretmen, meslekî gereksinimlerinin farkında olarak kendini geliştirmek için hizmet içi eğitim, toplantı, seminerlere katılmaya çalışmalı ve alanı ile ilgili yayınları izleyebilmelidir. Bu tür etkinliklere katkı getirme çabası içinde olabilmelidir. Diğer taraftan görev, hak ve sorumlulukları ile ilgili mevzuatı bilmeli, izlemeli ve bunlara uygun davranabilmelidir.

i) Okulun İyileştirilmesine ve Geliştirilmesine Katkı Sağlama:

Öğretmen, öğrencilerin öğrenmelerini desteklemek ve geliştirmek için okulu

Çalışanları ile bir bütün olarak düşünebilmeli ve okulun bir toplum merkezi haline gelebilmesi için onlarla iş birliği yapabilmeli, okul gelişim çalışmalarında öğrencileri ile birlikte etkin rol alabilmeli ve kişisel gelişiminin, okul gelişimine katkı sağlayacağıının bilincinde olabilmelidir.

j) Cesaretlendirici ve Destekleyici Olma: Öğrenciler öğrenmeye karşı cesaretlendirilmeli ve onlara destek olunmalıdır. Desteklenen ve cesaretlendirilen öğrencinin kendi kendine öğrenmesi, kendine güvenmesini sağlarken ve akademik benlik tasarımının gelişmesine de olumlu yönde katkıda bulunur (Erden, 2005:42).

Öğretmenin kişisel nitelikleri çocuğun okula ve derse yönelik tutumlarını etkiler. Olumsuz kişilik özelliklerine sahip bir öğretmen, çocuğun bir dersten ya da okuldan tümüyle uzaklaşmasına ya da akademik yönden başarısız olmasına neden olabilir (Erden, 2005:39).

Eğitimin etkililiği ve verimliliğinde öğretmenlerin kişisel niteliklerinin önemli rolü vardır. Öğrencilerin okula ve derse yönelik tutumlarının şekillenmesinde öğretmenlerin kişisel niteliklerinin etkili olduğu yadsınamaz bir gerçektir. Öğretmenlerin kişisel nitelikleri öğrencilerde olumlu veya olumsuz duygu ve düşünceler oluşturabilir. Bu nitelikler öğrencilerde korku, otoriteye itaat, dersten veya okuldan soğuma, okul eşyalarına zarar verme, endişe, çekingen olma, içine kapanma, çeşitli istenmeyen davranışlar vb. olumsuz özellikler oluşturabileceği gibi; sevgi, hoşgörü, derse veya okula daha fazla ilgi duyma, saygı vb. olumlu davranışları da oluşturabilir.

Öğrencilerin sağlıklı bir şekilde öğrenebilmeleri için öncelikli olarak kendilerini rahat hissetmeleri gereklidir. Öğretmen öğrenci ilişkisinin en önemli özellikleri bireye saygı, karşılıklı kabul ve güven duygusudur. Sınıfın karmaşıklığını ve çeşitliliğini düzenleyen, öğrenme çevresini daha etkili bir şekilde oluşturmaya ve yönlendirmeye çalışan öğretmenin tutum ve davranışları öğrenme hedeflerine ulaşmada önemli etkenlerdendir.

Öğrencilerin öğretmenlerde aradıkları nitelikler şunlardır: Öğrenmeye ilgi, işbirlikçi, demokratik ve objektif tutum, geniş ilgi alanı, ödüllendirme ve takdir kullanımı, esneklik, yüksek iletişim becerisi, adil ve tarafsız olma, espri duygusu, öğrencilerin sorunlarıyla ilgilenme, hoş bir görünüm ve tavır. İncelendiğinde kişisel niteliklerin ne derecede önemli olduğu net bir şekilde görülmektedir (Soydal, 2006:15-16).

Öğretmen, toplumun ve eğitim kurumlarının hızla değişen şartlarına cevap verebilmek için bulunduğu şartları en iyi şekilde değerlendirebilen, devletin temel ilkeleriyle barışık, ideolojik saplantıları olmayan bir kişi olmalıdır. İşbirliğine açık olma, paylaşma, yaratıcılık, öğrenmeye açıklık, bildiklerini uygun yollarla aktarabilme öğretmenin temel nitelikleri olarak kabul edilebilir.

Öğretmen kendi sorunlarının üstesinden gelmeyi başarırken öğrencilerin ve dolayısıyla toplumun sorunlarına da çözümler üretebilmelidir. Rolünün, sınıf içi öğrenmeleri gerçekleştirmenin dışında okulunun yakın ve uzak çevresini uygun eğitim ortamına dönüştürebilme olduğunun farkında olmalıdır (Karaaslan, 2006:3).

Saçlı'ya (1988:65) göre ideal bir öğretmenin sahip olması gereken özellikler:

- Tarih ve kültür bilincine sahip ve bunlarla barışık,
- Cumhuriyetin kazanımlarının bilincinde ve bu kazanımlara bağlı,
- Değişime, yeniliklere, yenilenmeye ve ilerleyeme açık,
- Grup çalışmasına yaktın,
- Kendisi ve çevresi ile barışık,
- Demokratik ve bu anlayışını tutum ve davranışları ile eğitim ortamına yansıtabilen,
- Öğretim yöntemlerini iyi bilen ve öğrenci merkezli eğitim sistemini uygulamaya çalışan,
- Ruh ve beden sağlığına önem veren,
- Türkçeyi güzel ve doğru bir şekilde, etkin olarak kullanabilen,
- Entellektüel tavır ve tutum sergileyen,

- Evrensel kültürden yarar sağlamayı başarabilen ve kendi kültürünün de evrensel kültüre katkı sağlaması için çaba harcayan,
- Öğrencileriyle iletişimi kuvvetli, ilişkilerinde sevgi ve hoşgörüyü rehber edinendir.

Öğretim hizmetinin sınıf ortamına ulaştırılmasını sağlayan öğretmen, bilişsel yeterliliklerin kazanılmasında katkı getirirken duyuşsal bazı özelliklerin de kazanılmasına yardımcı olmaktadır. Öğretim hizmetinin iyi sunulamaması ya da sunmada yetersiz kalınması başarıyı olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Bu durum öğrencinin bilişsel özelliklerinin yanı sıra büyük oranda duyuşsal özelliklerinin olumsuz hale gelmesine yol açabilecek, öğretmene karşı geliştirilen olumsuz duygular da zamanla derse ve okula yönelik olarak ortaya çıkabilecektir (Karaaslan, 2006:5).

Özden'e göre (1998:37) öğretmenlerin sadece birer öğretici değil, aynı zamanda birer eğitici olmaları beklenmektedir. Öğretmenlerin iyi bir eğitimci olabilmesi için, öğretmenlik mesleği hakkında yeterli bilgiye sahip olması, eğitimcilik yetilerine sahip olması, eğitim sistemi ve politikalarını kavrayarak sistem içindeki kademesi ile diğer kademeler arasındaki bütünlüğü sağlayabilecek yeterliliğe ulaşmış olması gerekir (Karaaslan, 2006:5).

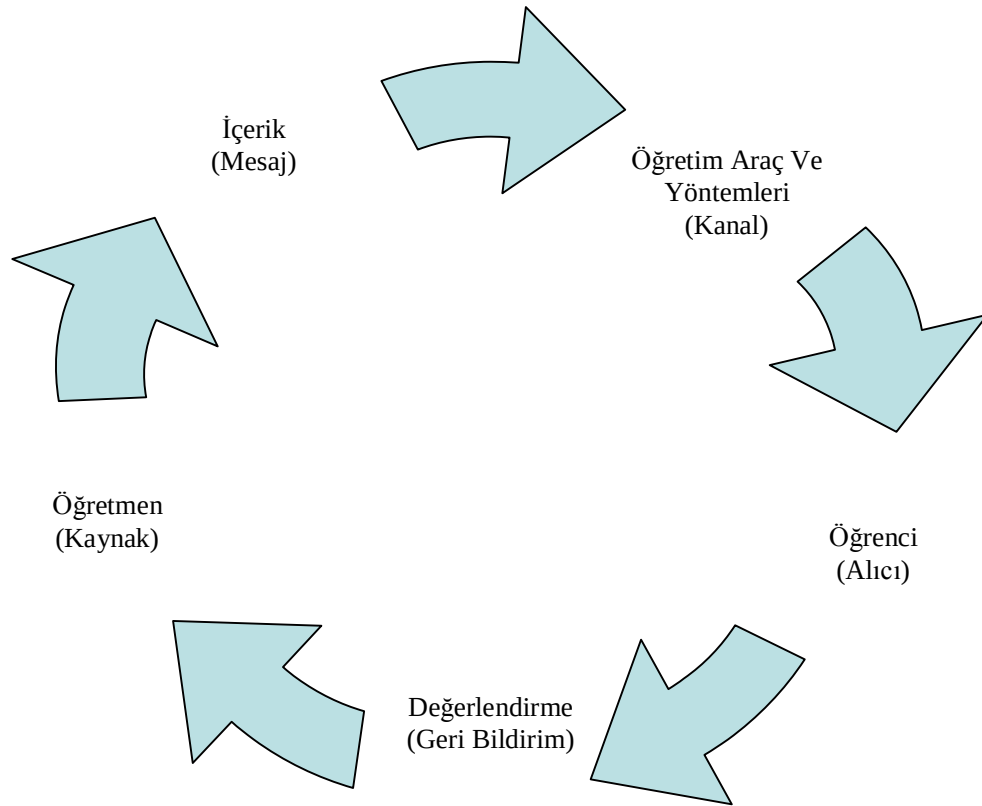
Öğretmenlik mesleğinde başarılı olabilmek için gerekli olan temel alanlarda yetişmiş olmak kadar, öğretmenliğe özgü kişisel özelliklere de sahip olmak önemlidir. Öğretmen sınıfta bir yandan öğrencileri bilgi ve becerileri ile donatmaya çalışırken, diğer yandan onları kişiliğiyle etkilemektedir. Adler, çocuğun kişiliğinin oluşmasında etkili faktörleri sıralarken, öğretmenin etkisini şu sözlerle ifade etmektedir: Çocuk yalnızca kendi biyolojik etkileri ile değil, ana babasının, erkek ve kız kardeşlerinin ve daha sonra öğretmenin etkileri ile de çekişmek zorunda kalmaktadır (Adler, 2003:16; Akt: Karasalan, 2006:7).

k) İletişim

İletişim, gönderici ve alıcı olarak adlandırılan iki insan ya da topluluk, grup-kitle arasında gerçekleşen bir duygu, düşünce, davranış ve bilgi alışverişi olarak tanımlanabilir (Çellek, 2003:2). Cüceloğlu ise iletişimi insanlar arasındaki düşünce ve duygu alışverişi olarak ele almaktadır (Cüceloğlu, 1999:34).

Soydal'ın (2006:23) aktardığı gibi iletişim sürecinin beş ögesi sınıf içindeki öğrenme-öğretme sürecine uyarlandığı zaman aşağıdaki şekil oluşmaktadır:

Şekil 1. Sınıf Ortamında İletişim Sürecinin Beş Ögesi

Öğrenci-öğretmen ilişkisi birincil bir ilişki türüdür. Birebir ve insancıl yaklaşım biçimi olan “ben-sen” ilişkisidir (Aydın, 1998:18).

İletişim sınıf yönetiminin en önemli konularından biridir. Bir öğretmenin sınıfını etkili yönetebilmesi için öğrencileriyle sağlıklı bir iletişim kurması gerekmektedir. Sınıf içerisinde öğretmen ve öğrenciler arasında, hatta öğrencilerin birbirleriyle yaşadığı birtakım sorunlar olabilir. Öğretmenin etkili iletişim becerilerine sahip olması ve hem kendini hem de sınıftaki diğer arkadaşlarını rahatsız eden öğrencilere yardımcı olabilmesi sınıf yönetimi açısından büyük önem taşımaktadır (Cafoğlu, 2007:44).

Öğretmen, öğrencilerinin ilgi, ihtiyaç sorun ve beklentilerini tanımalı, yani onların geçmiş yaşantılarından edindikleri ve eğitim ortamına beraberlerinde getirdikleri nitelikleri incelemeli ve elde ettiği bilgilerden yararlanarak eğitimsel yaşantılar düzenlemelidir. Bu işlemler yardımıyla öğretmen, haklarında bilgi edindiği öğrencileriyle kolay ve yapıcı bir iletişim kurabilir. Olumlu ve dengeli ilişkiler öğretimi olumlu yönde etkilemektedir.

Ders, öğretmen ve öğrenciler arasındaki iletişim-etkileşim olarak da görülebilir. Bu sebeple, öğretmenin iletişim-etkileşim olaylarındaki davranış elemanlarını bilmesi, bunları kullanması ve olumlu yönde geliştirmesi gerekir. İnsanlar arası iletişimde sözlü ve sözsüz mesajlar kullanılmaktadır. Sözsüz mesajlar, öncelikle dokunma duyusu ve görme duyusuyla gönderilmektedir. Öğrencilerden gelen mesajlara ve işaretlere dikkat eden, kendi davranışlarının dışı yansımaları kontrol eden ve davranışlarını sınıftaki duruma göre ayarlayabilen öğretmenler, öğrencileriyle kolaylıkla iletişime girebilirler (Özcan, 1999:30-31; Akt: Soydal, 2006:24). Sözsüz iletişim elemanları şunlardır: Beden teması, iletişimde bulunulan kişiye yakınlık derecesi, beden duruşu, bedeni görünüş (vücut şekli, giyim-kuşam, saç biçimi), yüz ifadeleri, bakış istikameti, jestler (el-kol hareketleri), baş hareketleri. Sözsüz mesajlar, insanlar arasındaki iletişim ve etkileşimde, sözlü mesajlardan daha etkilidir. Öğretmenler, sözsüz mesajlarını iletişimin düzenlenmesi için kullanabilir ve derste konuşma miktarını azaltarak, öğrencilerin derse daha fazla katılmalarını sağlayabilirler (Özcan, 1999:32-33).

Öğrenci, unutma, başarısızlıktan çekinme, eleştirilme, gülünç olma, küçük düşme, cezalandırılma kaygılarından kurtulmalı, sınıfta bunların yer almayacağı bir

ortam oluşturulmalıdır (Başar, 2004:73). Bu ortamın sağlanabilmesi adına öğretmen sınıf ortamında sağlıklı bir öğrenci öğretmen ilişki, kurabilmek için iyi bir iletişim ortamı ve sıcak bir sınıf iklimi, oluşturmalı, (Gordon, 2004:39-41; Akt: Ongan, 2006:60), ve öğretmen aşağıda sıralanan kabul edilmezliğin dili olarak nitelenen iletişim engellerinden (emir vermek, göz dağı vermek, ad takmak, alay etmek, suçlamak... vb.) kaçınmalıdır.

İpşir'e (2002:2) göre, sınıf içinde öğrencilerle kurulan iletişimde öğretmenlerin başarılı olmasını kolaylaştıracak hususlar şunlardır:

Etkin Dinleme: Bir kimsenin iletildiği sözlü mesajların arkasındaki sözel olmayan mesajları da doğru olarak tanımlanabilecek etkin dinleme becerisi kazanmak, öğretmenlerin öğrencilerini anlamasını kolaylaştıracaktır. Öğrencinin, öğretmen tarafından algılanan sözel ve sözel olmayan mesajlarını, öğretmenin kendi sözcükleriyle öğrenciye geri iletmesi esasına dayanan etkin dinleme tekniği ile öğrencileri doğru anlamak kolaylaşacaktır.

Ben Dili Kullanmak: Günlük yaşantımızda karşımızdakine yönelik olumsuz, kızgın duygularımızı dile getirmek için çoğunlukla sen dilinin hakim olduğu ifadeler kullanırız. Sen dili yerine ben dili kullanıldığında, öğrenciyi olumsuz olarak yargılayan mesajlar yerine, öğretmenin sorun karşısındaki duyguları dile getirilir. Böylece öğrenci doğrudan kendi kişiliğine yönelik olumsuz bir yargı ile karşı karşıya kalmadığı için, öğrenci ile öğretmen arasındaki iletişim bozulmaz. Ben dili ve etkin dinleme tekniklerinin bir arada kullanılmasıyla, sınıf içinde soruna yol açan davranışlar daha çabuk ve doğru saptanarak gerekli önlemler alınabilir.

Göz Teması: Kişiler arası ilişkilerde, iletişim kurulan kişinin doğrudan gözlerine bakmak, genellikle “Sana ve senin anlattıklarına önem veriyorum.” mesajını, sözsüz bir şekilde diğer kişiye iletir. Öğretmenlerin de öğrencileriyle iletişim kurarken, öğrenciye doğru yönelmiş bir beden duruşu ve ilgili bir yüz ifadesiyle birlikte onların gözlerinin içine bakması, öğrenciye “Ben ve benim anlattıklarım dinlenmeye değer.” mesajını vererek, öğrencilerin benlik saygılarını

artırıcı etkiler yaratabilir. Ders anlatırken öğrencilerle gözle iletişim kurma, öğrencilerin konu üzerinde dikkatlerini toplamalarını da kolaylaştırır.

Bekleme Süresi: Öğretmenlerin bazıları ders anlatırken konunun anlaşılıp anlaşılmadığını kontrol etmek ya da öğrencilerin dikkatini toplamak için öğrencilerden herhangi birine sorular sorarlar. Öğretmenlerin hem kendilerini hem de diğer öğrencileri, soru yöneltildiğinde cevaptan önce bir süre beklemeleri için “eğitmeleri” gerekir. Bu tutum verilen cevapların daha nitelikli olmasını ve öğrencilerin kendilerini daha iyi ifade edebilmelerini kolaylaştıracaktır. Öte yandan öğrencilerin tartışmalar sırasında birbirlerinin sözünü kesmeleri de önlenmelidir. Öğrencilerin başkalarını dinleme alışkanlığı kazanmalarına yardımcı olmak, sınıf içi iletişimi olumlu yönde etkiler.

Kişiler Arası Sosyal Mesafe: Birbirleriyle iletişim kuran kişiler, algıladıkları yakınlık derecelerine göre aralarında sosyal bir mesafe bırakırlar. Araya konulan mesafe arttıkça, iletişim kuran kişiler arasındaki ilişkinin resmileştiği varsayılır. Öğretmen merkezli geleneksel eğitim anlayışı, günümüzde yerini, öğrenci merkezli eğitim anlayışına bırakmıştır. Ders işlerken sık sık öğrencilerin arasında dolaşmak, dikkati dağılmış öğrencilere daha da yaklaşarak, rastlantıymış gibi öğrencilerin sırasına ya da omzuna dokunmak, öğrencilerin dikkatini öğretmen üzerinde toplanmasına; daha da önemlisi kendisini öğretmenlerine daha yakın hissetmesine yardımcı olur.

Olumlu Sınıf Atmosferi Yaratma: Öğretmenler öğrencilerin bir takım psikolojik, sosyal ve duygusal ihtiyaçlarını karşılayarak, onların öğrenmeye karşı iç motivasyonlarını artırabilirler ve sınıfta öğrenmeye elverişli bir ortam oluşturabilirler. Çünkü, öğrencilerin öğrenmek için motive olmaları, büyük ölçüde, onların sınıfta öğretmenleri tarafından insancıl muamele görmelerine, kişisel olarak önemsenmelerine ve sınıfta değerli olduklarına inanmalarına bağlıdır (Saban, 2004:113).

Diğer taraftan öğretmen zaman zaman öğrencileri motive etmek için onları övmelidir. Ancak öğretmen övgüyü yaparken çok dikkatli olmalıdır. Övgü

öğrencilerin davranışlarında olumlu etkiler yaratırken olumsuz sonuçlar da ortaya çıkarabilir. Öğrencilerin yaşı ilerledikçe dışsal güdülenmeleri azalıp içsel güdülenmeleri artmaktadır. Bu sebepten öğretmen daha üst sınıflarda olan öğrencilere değerlendirici ve yargılayıcı bir dil kullanmaktan kaçınıp onları kendilerini analiz etme ve değerlendirme yönünde cesaretlendirmelidir (Larrivee, 1999; Akt: Cafoğlu, 2007:54).

Larrivee (1999:94) öğretmenlerin farklı sınıflarda ve yaşlardaki öğrencileri överken nasıl bir ifade kullanmaları gerektiğini Tablo 1'deki gibi ifade etmektedir (Cafoğlu, 2007:54):

Tablo 1. Okul Kademelerine Göre Övgü İfadeleri

İlköğretim I. Kademe (Değerlendirici)	İlköğretim II. Kademe (Kişisel Tatmin)	Ortaöğretim (Kendi Hakkında Düşünme)
Bu çok güzel bir resim.	Yaptığın resimle gurur duyuyorsundur.	Çizdiğin resmin farklı bir bakış açısı var.
Bu sınavda çok iyi iş başardın.	Sınavdaki soruların tamamına yakınıni cevaplamak seni mutlu etmiştir.	Okuma-anlama sınavı puanın kelime puanından daha düşük. Bu beklediğin bir sonuç mu?

Tablo 1'de görüldüğü gibi öğretmen ilköğretim birinci kademe öğrencilerinin sınıf içerisinde yaptıkları çalışmaları överken daha değerlendirici ve yargılayıcı bir dil kullanırken, ilköğretim ikinci kademe ve daha üst sınıflarında bulunan öğrencilerin çalışmalarını överken onların kişisel tatmin duygularını artırıcı ifadeler kullanmıştır. Orta öğretim öğrencileri için ise öğrencilerin yaptıkları çalışmalar üzerinde kendilerinin düşünmesini ve yargıda bulunmasını teşvik edici ifadeler kullanmıştır.

Alan bilgisi, genel kültür ve öğretmenlik meslek bilgisi özelliklerine yeteri kadar sahip olan öğretmen, idealize edilmiş öğretmen davranış gruplandırılmalarının

birçoğunda ortak olan sevgi, saygı, hoşgörü, iş birliği gibi özelliklere sahip olduğu için öğrencileri ile daha etkin bir iletişime geçebilir (Örenel, 2005:32).

Çetinkanat'a göre (1998:14) Öğretmen ve öğrenci iletişim süreci içinde, kaynak ve alıcı olarak rollerini sürekli olarak değiştirerek, geri bildirimi etkili olarak kullanabilirse etkili iletişim gerçekleşir. Bu nedenle öğretmenin iletişim sürecini çift yönlü ve öğrenciyi katarak gerçekleştirmesi gerekir. Öğretmenlerin iletişim becerileri, öğrencilerin gelişimlerini, davranışlarını duygu ve tutumlarını ve en önemlisi kendilerini algılama biçimlerini etkileyerek beklide belirleyicisi olacaktır (Ongan, 2006:5).

İyi bir iletişimin temelinde karşılıklı saygı yatar. Bu tür saygının kazandırılıp sürdürülmesi için çaba gerekir. Başarılı iletişim kuranlar, güvenli, saygılı, işbirliği ve paylaşmaya istekli olanlardır. Kişiliğe saygılı davranan, başkalarıyla özdeşebilen kişiler iletişimde başarılı olurlar.

Öğrenciler, yetişkinleri söylediklerinden çok yaptıklarıyla değerlendirirler. Bu nedenle kibar, sevecen, anlayışlı, yol gösterici, mesleki ve genel kültüre sahip, tutarlı bir meslekî ve kişisel felsefesi olan, öğrenci başarısı ile ilgilenen öğretmeni tanıyıp ona güven geliştirirler. Öğretmen, kendi inanç, düşünüş, peşin hüküm ve tutumuyla öğrencisi üzerinde baskı kurmaktan kaçınmalıdır. Aksi halde öğrencilerle iletişim kuramaz.

Öğretmenlikte iletişim kurma ve sürdürmede, öğretme yönteminin etkisi büyüktür. Öğretim yöntemi birden fazla tekniğin, bir konunun işlenişinde, birleştirilerek hizmete sunulmasıdır. Bu bütünleştirme işinde öğretmen en önemli rolü oynar. Öğretim tekniklerini tanıyan, sınıfı monotonluktan kurtarıcı teknikleri seçebilen bir öğretmen başarıya ulaşabilir. Bunun yanında teknikleri öğrencilerin ilgilerini uyanık tutacak biçimde uygulaması öğretimde verimi artırır (Bilen, 1994:73-77).

B) Öğretmenin Mesleki Nitelikleri: Öğretmenin temel görevi öğrenmeyi sağlamaktır. Öğretmenlerin bu görevi yerine getirebilecek mesleki beceri ve özelliklere sahip olmaları gerekmektedir. Öğretmenin mesleki niteliği genel kültür, öğretmenlik meslek bilgi ve becerilerine bağlıdır. Diğer taraftan planlama, öğretim yöntem ve tekniklerinden yararlanma, etkili iletişim kurma, sınıf yönetimi, zamanı etkili kullanma, öğrenme sonuçlarını değerlendirme ve rehberlik de öğretmenin sahip olması gereken mesleki nitelikleri arasındadır.

Bir öğretmenin kişilik özellikleri ne kadar iyi ve olumlu olursa olsun mesleki özelliklere sahip olmadığı takdirde etkili bir öğretmen olması mümkün değildir (Erden, 2005:43).

a) Genel Kültür Bilgisi: Temel görevi öğrencinin sosyalleşmesi ve toplumsal kültürü öğrenciye aktarmak olan öğretmenin bu görevini başarıyla yerine getirebilmesi için içinde yaşadığı toplumu, kültürel özellikleri ile birlikte tanınması gerekir. Öğretmen görev yaptığı yerleşim biriminin özelliklerini, ailelerin yaşam tarzını, değerlerini ve normlarını kısacası yakın çevresini iyi tanımalı ve bu çevreyle ilgili bilgilere sahip olmalıdır. Ayrıca elbette ki sadece yakın çevresini değil bunun yanı sıra toplumun ortak değerlerini de bilmek zorundadır. Öğretmen öğrencilere yerel kültürleri ile toplumun ortak kültürünü bir arada tanıtmak zorundadır (Erden, 2005:43).

Diğer taraftan öğrencinin çevresinde olan değişimler çok hızlıdır. Öğrencinin bu değişimleri karşılayabileceği davranışları kazanması öğretmenin geniş bir genel kültür bilgisine sahip olmasıyla mümkündür. Çünkü bu davranışları kazandırmada öğretmenin başarılı olabilmesi için toplum yapısını, kültür değerlerini, çevresinde olup bitenleri bilmesi gerekmektedir (Celep, 2004:27; Akt: Karaaslan, 2006:14).

b) Konu Alanı Bilgisi: Öğretmenin öğreteceği dersle ilgili alan bilgisinin olması zorunluluktur. Öğretmen kendi verdiği dersin konularını iyi bilmeli, konu alanındaki gelişmeleri takip edebilmelidir. Konu alanları durağan olmayıp sürekli değişime ve gelişime açıktırlar, bu kaçınılmaz bir olgudur. Dolayısıyla öğretmen

öğrencilerden gelen sorulara yanıtlamak için gerekirse araştırma yaparak bilgisini geliştirmeye gayret etmelidir (Erden, 2005:43).

Bir öğretmenin bir alanda uzmanlık bilgisine sahip olmasının yanında, öğretmenlik mesleği ile ilgili bazı bilgi ve becerilere de ihtiyacı vardır. Öğretmen, bildiğini nasıl öğretebileceğini de bilmelidir. Öğretmen konu alanını ne kadar iyi bilirse bilsin, sahip olduğu bilgileri öğrencilerine aktaramazsa mesleğinde başarılı olması beklenemez. Bu nedenle öğretmenin, öğretme becerisine de sahip olması gerekir. Bu yüzden, öğretmenlik mesleği özel mesleki yeterlilik de gerektirir. Öğretmenlik mesleğinin görev ve sorumlulukları ile Milli Eğitimi Geliştirme Projesi incelendiğinde, öğretmenin sahip olması gereken yeterlik alanları şunlardır (Celep, 2004):

- Planlama
- Öğretim Süreci
- Sınıf Yönetimi
- İletişim
- Ölçme ve Değerlendirme (Karaaslan, 2006:15).

Öğretmenlik mesleğinin taşıdığı roller, birçok meslek dalına göre daha çoktur. Bu rollerin gelecekte azalması değil artarak gelişmesi beklenmelidir (Karasalan, 2006:3-4). Bilgen'e (1998:61) göre öğretmen, eğitim geleneğinde örnek insandır. Nitelikleri felsefi ekollerin tanımladığı niteliklerin toplamı ve daha fazlasıdır. Buna göre öğretmen;

- Öğrenciye kendi kişisel kültürünü değil eğitim programının amaçlarına dönük nitelik ve nicelikte kültürü vermek zorundadır.
- Öğrencinin beden, ruh ve zihin bakımından bir bütün olarak büyüüp gelişmesine yardımcı olmalıdır.
- Öğrenecek olan öğrencinin kendisi olduğu için öğrenme sürecinde ona rehberlik yapmalıdır.

- Öğrenci, öğrendiklerinin çoğunu öğretmenin bilgi, beceri, tutum ve alışkanlıklarını gözleyerek öğrenir. Bu yüzden öğretmen davranışlarıyla millî, insanî ve meslekî açıdan doğru nitelikleri sergilemeli ve örnek teşkil etmelidir.

Genel anlamda mesleğinde başarılı olan öğretmenlerin genelde aşağıdaki vasıfları barındırdığı görülmektedir. Bunlardan bazıları insan sevgisi, ikna yeteneği, meslek hevesi, disiplin, lisanı iyi kullanma becerisi, işbirliği, objektiflik, işlerini zamanında ve düzenli yapma becerisi, kendini yenileme... vb.dir (Özsoy, 2003:66-67). Görüldüğü öğretmenin yalnızca mesleki özelliklere sahip olması da başarılı olabilmesi için yeterli olmamaktadır. Çağdaş öğretmen, iyi bir vatandaş olmanın yanında, insan ilişkilerinde başarılı bir birey olmak zorundadır. Bu özellik sınıf ortamında, öğretmenin öğrencileri ile ilişkisinde olduğu kadar okul içinde meslektaşları ve diğer insanlarla başarılı ilişkiler kurabilmesinde de önemlidir (Oktay, 1991:43).

C) Etkili ve Nitelikli Öğretmen Davranışları

Eğitim süreci, nitelikli insanı yetiştirmeye çalıştıran bir eylemler bütünüdür. Nitelikli insan nitelikli eğitimin sonucudur. İyi öğretmen tanımı, öğrenciye, okul yöneticilerine ya da velilere göre değişebilir. Öğrenciler bazen kendi ifadeleri ile bol notlu, dersi eğlenceli kılan, ancak hedeflere ulaşmada yetersiz olan öğretmenleri de iyi öğretmen olarak algılayabilirler. Veliler kendileri ile iyi iletişim kuran, nazik; yöneticiler kendilerine verilen işi yerine getiren, uyumlu öğretmenleri iyi olarak nitelendirebilirler. Kuşkusuz bu özellikler de önemlidir. Ancak gerçek anlamıyla etkili öğretmen, öğrencinin uygulanan programın hedefleri doğrultusunda öğrenmesine yardımcı olan öğretmendir (Erden, 2005:38).

Smith iyi ve kötü öğretmeni şu şekilde tanımlamaktadır (Moon, 1994:113-116; Akt: Çakmur, 2007:36-37) İyi bir öğretmen:

- Daima üzüntü ve gerginlikleri hisseder ve bu durumu en asgari düzeye indirger,

- Öğrencilerin ayrı ayrı bireyler olduklarını ve her birinin bireysel ilgiye ihtiyaçları olduğunu bilir ve kendilerini iyi hissetmelerini sağlar,
- Çalışma hayatına ve görev anlayışına kuvvetle inanır fakat bunu menfi bir baskı ile yapmaz,
- Öğrenciler ve ailelerini olumlu bir şekilde yönlendirir ve ortak çalışma gereğini kabul eder,
- Sert davranmaktan kaçınır,
- Eleştirmekten ziyade ödüllendirmeye önem verir,
- Öğrencilerin, isteklerini, yeteneklerini ve kişiliklerini bilir,
- Sonuçları, değişken ve ilginç olarak görür,
- Geniş kapsamlı müfredatı temel becerileri geliştirmek için en iyi yol olarak görür,
- Öğrenim deneyimleri için merak ve yaratıcılığı anahtar kavram olarak görür,
- İçerik ve öğrencilere uyum sağlamak için öğretim faaliyetlerini çeşitlendirir.

Kötü bir öğretmen;

- Genellikle öğrencileri korkutur ve sert bir yetişkin gibi davranır,
- Gerçek dışı amaçlar üzerine dayalı baskı ile stres oluşturur,
- Öğrencileri ve ailelerini olumsuz yönden ele alır,
- Ödülden çok cezaya önem verir, sükûnetten ziyade stresi benimser ve çok az gülümser,
- Her zaman cezalandırarak şeyler bulur ve bir olayda bunu yapılandırır,
- İstekleri dondurur, canlı ve meraklı öğrencileri tehdit olarak görür,
- Geniş kapsamlı müfredatı sevmez eğitimde temel becerileri dar şartlar içinde düşünür,
- Sonuçları standart görür ve kısıtlayıcı bir zaman cetveli geliştirerek her şeyde bunu hakim kılar,
- Kendi tariflerini geliştirir,
- Değişikliklere şüphe ile yaklaşır,

- Pasif öğretimi tercih eder,
- Çoğu kez öğrencileri taciz eder, ancak onlardan iyi bir davranış ve tolerans bekler.

Tezbaşaran (2001) iyi ve nitelikli öğretmeni, alanında gerekli bilgi ve becerilere sahip, öğretmenlik meslek bilgisi ve becerisiyle donanmış, düşünen, soru soran, eleştiren, gelişmeye ve yeniliklere açık, kendini sürekli yenileyen, mesleğini seven, topluma ve ülkeye hizmeti temel ilke sayan, dünyayı güzelleştirmek için çaba harcayan, Türk Milli Eğitiminin genel amaçları ile temel ilkelerini benimseyen, Türkiye Cumhuriyetine, Atatürk ilke ve devrimlerine bağlı, çağdaş, demokratik ve laik bir dünya görüşüne sahip, mesleğin gerektirdiği kişilik özelliklerini ve sorumluluk duygusunu taşıyan, Türkçeyi doğru ve düzgün kullanan aydın kişi olarak tanımlamaktadır (Bilgen, 2005:3).

Etkili öğretmen, temel değerleri hedef kitlelere, öğrencilere benimseterek örnek davranışlar oluşturur. Eğitim, öğretimle ilgili oluşmuş temel düşünce tutum ve davranışları öğrencilerine yerleştirmeye, onları geliştirmeye ve onlara bunları benimsetmeye çalışır. Böylece değerlerinin farkında, bunları özümsemiş, bunu diğer toplumsal değerlerle karşılaştırarak, etkileşerek geliştirmeye çalışan kimlikli dinamik bir toplumunun oluşmasına katkılar getirir. Etkili öğretmen, kişilerin kalite, mükemmellik ve yüksek performans beklentilerini karşılayacak davranışlar gösterir. Çağdaş öğretmen, sürekli kendini geliştirerek “öğrenme”yi ve “öğrenci”yi merkeze alarak etkili öğretmen davranışları ortaya koyabileceğinin bilincindedir. Kendini geliştiren öğretmen, etkililik davranışlarını sınıf yönetiminde ve okul ortamında kullanabileceğinin farkındadır (Can, 2004:115).

Etkili öğretmen, kendi yetersizliklerinin farkına varmaya çalışır, gelişimi isteğe bağlı bir süreç değil olağan ve zorunlu bir süreç olarak algılar, kısacası “yaşam boyu öğrenme ve gelişme” felsefesine sahiptir. Kendini geliştiren öğretmenin gösterdiği etkili öğretmenlik davranışları aynı zamanda lider olarak öğretmenlik davranışlarını da ortaya koymaktadır. Bu yönüyle öğretmen, sınıfındaki tüm öğrencilerin öğrenmesini ve geliştirilmesini amaçlayan, vizyonunu öğrencileriyle paylaşarak, öğrencilerin istedik davranışlarını destekleyen, özendiren, ödüllendiren,

güvenen ve güvenilen bir sınıf lideridir. Özetle etkili bir lider olarak öğretmen, sınıftaki bütün öğrencilerin fakında olup, tüm öğrencilerin gelişimine ve bireysel farklılıklarına uygun öğrenme yaşantıları düzenleme sorumluluğuna sahiptir (Can, 2004:115).

Etkili öğretmen, sınıfta etkili eğitim öğretim süreçlerinin gereklerini bilinçli olarak ortaya koyar, öğrencinin bireysel farklılıklarını dikkate alır, tüm öğrencileri geliştirmenin sorumluluğunu taşır. Kendini sürekli geliştirmenin gereklerini ve süreçlerini ortaya koyan bir öğretmen, sınıfta ve okulda etkili öğretimi destekleyici kültürün ve iklimin yaratılmasına katkılar getirir. Akademik ve işbirlikçi ilişkileri özendirir, paylaşmayı başarır, başarıyı özendirir ve ödüllendirir. Etkili öğretmen, öğretim süreçlerinin niteliğinden taviz vermeden en iyi sonucu almanın heyecanını ve çabasını aksatmadan ve eksiltmeden ortaya koyar (Can, 2004:114).

Başaran'a (2005:347-352) göre öğretmenler öğrenciye ilgi ve göreve ilgi gösterme boyutlarına göre dost ve biçimsel, yetersiz, uzlaşmacı ve önder öğretmen adı altında beş sınıfa ayrılabilir.

Öğrencilerine dost olan öğretmen, öğrencilerinin öğretmeni olduğuna inanır; onlarla yakın ilgi ve iyi iletişim kurar; onlara öğrenmelerinde rehberlik yaparlar; onların duygularına düşüncelerine değer verir, önemser; onlarla gerektiği kadar mesafe koyar ve diyaloglarını iyi bir şekilde ayarlayıp içtenlikli bir bağ kurar; öğrencilerinin öğretmeni olmaya çalışır.

Biçimsel davranan öğretmen ilişki ve iletişimde öğrencileriyle kendi arasına belirli bir aralık koyar; dersinin dışındaki sorunlarla pek ilgilenmez; sınıfta biçimsel bir hava oluşturur; öğrencilerini belli hedeflere ulaştırmak için elinden geleni yapar; öğrencilerini belki sever ama bunu yansıtmaz; dersinin öğretmeni olmaya çalışır.

Öğretmenlik mesleğinde yetersizleşen öğretmen, büyük bir olasılıkla yetersiz yetişmesinden, mesleğinde eskimişliğinden ya da uyumsuzluğa düştüğünden dolayı yetersizleşmiştir. Yetersiz, sert davranmaya ve mesleğine uygun olmayan davranışlar sergilemeye yatkındır.

Uzlaşmacı öğretmen, öğrencileriyle ilgilenmede, iletişim kurmada ve öğretimde normal bir yol izler; genellikle rahatına düşkündür; mesleki görevlerini yapmada çoğunlukla geç kalır; öğretmenlik mesleğindeki ve dalındaki bilgi ve becerilerini uygulamaya koymada isteksiz davranır. Uzlaşmacı öğretmenlerden kimisi, mesleğinin dışında başka bir işi de yürütür.

Önder öğretmen, öğrencilerine hedef göstermede yeterlidir; bilişsel gücü yönünden sınıfın ortalamasından üstündür; öğrencileriyle ilişki ve iletişim kurmada yetkindir; mesleki anlamda yeterlidir; eğitimin amaçlarına öğrencilerini güdülemede üstündür ve sınıf yönetiminde öğrenci merkezli bir yaklaşım sergiler.

D) İstenmeyen Öğretmen Davranışları

Sınıftaki eğitici ortamın büyük ölçüde öğretmenin davranışlarına bağlı olduğu söylenebilir. İstenmeyen öğretmen davranışları, öğretmeni ve sınıftaki diğer öğrencileri olumsuz etkileyen, öğrenme ve öğretimin gerçekleşmesine engel olan sınıf içindeki ve dışındaki davranışları olarak tanımlanabilir. Sınıf içi istenmeyen öğretmen davranışları eğitim-öğretim faaliyetlerinin gerçekleştirilmesini son derece güçleştirmenin yanı sıra zaman kaybına da yol açmakta ve sınıf yönetimini güçleştirmektedir.

Bu konuda literatürde çok sayıda istenmeyen öğretmen davranışından söz edilmektedir. Buna göre:

- Genellikle öğrencileri korkutur ve sert davranır.
- Gerçek dışı amaçlar üzerine dayalı baskı ile stres oluşturur.
- Ödülünden çok cezaya önem verir, sessizlikten çok stresi benimser ve çok az gülümser.
- Her zaman cezalandıracak şeyler bulur.
- Canlı ve meraklı öğrencileri tehdit olarak görür.
- Yeniliklere ve değişikliklere şüphe ile yaklaşır.
- Öğrencilerin yaparak, yaşayarak aktif biçimde dersler katılarak öğrenmesine olanak tanımaz.

- Öğrenci ayırımı yapar.
- Öğrenciyi notla tehdit eder.
- Fazla ödev verir.
- Sözcükleri kullanırken öğrencileri seviyelerini dikkate almaz.
- Planlama ve uygulamalarla ilgili yeterince hazırlanmaz.
- Ödüllendirmede cezalandırmada adil davranmaz.
- Öğrencilerin ilgilerini çekecek yöntem ve teknikleri kullanmaz.
- Sürekli anlatıma dayalı ders sunumu yapar.
- Öğrencilere karşı kabalık gösterir, hakaret eder, alay eder, dalga geçer, azarlar, aşırı eleştiride bulunur (Karaaslan, 2006:8).

Aydın'a göre (2004:7-8) öğretmenler sağlıklı ve yapıcı bir disiplin anlayışına sahip olmalı, sosyal değerleri iyi bilmeli ve bu değerlerle çelişmeyen, toplumla dengeli uyumlu kişiler yetiştirmelidir. Öğretmen; ön yargılardan uzak, eleştiriye açık, saygılı, kendisi ve topluma saygılı, insanı ve doğayı seven, insan haklarına saygılı birer kişilik olarak öğrencilerine örnek olmalıdır (Ongan, 2006:52).

Öğrenciler öğretmenlerini sözle değil daha çok davranışlarıyla kopya ederler. Öğretmenin tutarsız davranışları öğrencinin zihnini, duygularını altüst eder, doğru davranışların artarak pekişmesine engel olur. Bu da eğitim-öğretim faaliyetlerinin hayata geçmesine büyük bir engel teşkil eder. Öğretmen, davranışlarını sergilerken öğrencilerin davranışlarını etkileyeceği düşüncesi ile hareket etmeli, kendini ve davranışlarını değerlendirmelidir (Özsoy, 2003:74; Akt: Ongan, 2006:3).

Bu ortamlarda özellikle öğretmenlerin oluşturduğu olumsuz ortamlar öğrencilerin tepki göstermesine neden olmaktadır. Bu davranışlar ve tepkiler Tablo 2'de görülmektedir (Thomas, 1993:3; Akt: Ongan, 2006:30-33):

Tablo 2. Öğretmen Davranışları ve Tepkileri

Davranış	Tepki
Notla tehdit etme	Korku, not için çalışma, itaat
Ceza olarak ödev verme	Derste soğuma, isyan
Sadece takrir kullanma, ilgi çekememe	Hayal kurma, ilgisizlik
Ödevleri kontrol etmeme	Ödevleri yapmama, eksik yapma
Sınıfa daima sırtını dönme	Başka şeylere yönelme
İstenmeyen davranışları düzeltmeme	İstenmeyen davranışları sürdürme
Sadece başarılı olanlara söz hakkı tanıma	Derse katılmama uyuma
Yanlış davranışları aşırı eleştirme olumsuz kelimeler kullanma	Söz hakkı istememe okula gelememe
Öğretmediği konulardan sınav yapma	Kopya çekme
Öğrenciyi devamlı boş bırakma	Olumsuz etkinliklere yöneltme
Zorlama ile disiplin sağlama	Saldırgan ya da pasif olma, eşyalara zarar verme
Öğrencinin ekonomik durumuna bakmadan istekte bulunma	İçine kapanma, hırsızlık
Öğrencinin kişiliğini eleştirme	Çekingen olma içine kapanma
Haklı haksız öğrenciyi ayırt edememe	Öğretmen ve derse karşı olumsuz tutum ve davranış
Öğrenciyi iyi tanımama	Öğretmene karşı nefret ve kıskançlık
Başarı zevkini tattırmama	İlgisizlik
Ödül ve cezayı adil kullanmama	Kıskançlık
Fiziksel ceza verme	Yalancılık, aşırı kaygı, karşı gelme

Şişman ve Turan'a göre (2004:130-140) öğrencilerin öğretmenlerinden öğretim sürecindeki beklentileri şöyle sıralanabilir (Ongan, 2006:52-53);

- Öğretmenin sınıfta her öğrenciye eşit davranması,
- Öğrenciye, öğretmenin sert eleştiriler yapmaması, hakaret edici sözler söylememesi,
- Sınıfta öğretmenin çok otoriter olmaması normal hareket ve konuşma serbestliği tanınması,
- Kişisel sorunlarını sınıfa yansıtmaması,
- Dersleri güncel örnekler vermesi, çevre kaynaklarından ve örneklerinden yararlanarak öğrencilere daha ilişkili ders anlatması,
- Olumsuz davranışlarla karşılaştığında soğukkanlı ve davranışı çözmeye yönelik yaklaşması, olumsuz tavırlar sergilemesi,
- Öğrencileri psikolojik dünyalarıyla da tanımaya çaba göstermesi,
- Sınıfta şakacı mizacıyla esprili bir hava yaratması, ciddi dersin içine ilginç örnekler ekleyerek öğrencilerin dikkatlerinin dağılmasını önlemesi.

Öğretmen davranışlarının niteliklerini inceleyen birçok çalışma vardır. Öğretmen davranışları özelliklerine göre temel olarak iki yönde ele alınmaktadır. Birinci yöndeki davranışlar öğrencide sevgi, saygı ve yaklaşma yaratırken, ikinci yöndeki davranışlar ise endişe, korku ve uzaklaşma yaratır. Birinci türdekiler demokratik, ikinci türdekiler otokratik bir öğretmenin davranışları olarak nitelendirilmektedir. Bu sınıflandırmaya göre ideal bir öğretmen demokratik öğretmen tanımı içine girmektedir (Küçükahmet, 1993:85; Akt: Çakmur, 2007:35). Dolayısıyla otoriter ve umursamaz davranışlar istenmeyen öğretmen davranışları kategorisine girmektedir. Öğretmen davranışları üzerine yapılan çalışmalardan çıkan görüşlere göre, davranışlar sınıflandırılabilir. Öğretmenin dersteki davranış biçimleri, genellikle üçe ayrılır:

1. Otoriter davranışlar
2. Demokratik davranışlar
3. Umursamaz davranışlar

Bu davranışlar her biri farklı özellikler gösterir (İlgar, 1996:141; Akt: Çakmur, 2007:35). Demokratik davranışlar öğrencide arzu edilen davranış değişikliğinin gerçekleştirilmesinde öğretmenlerin uygulayacağı davranış biçimi olmalıdır. Demokratik davranışlar, öğrencide kendi başına karar verme, anlayarak öğrenme, gerçek bir disiplin duygusu, yardımlaşma duygusu, kendine güven duygusu gelişir.

Otokratik öğretmen davranışları ise öğrencinin gelişimini engelleyecek biçimdedir. Öğretmen sınıfta otoritedir. Öğrenci çekindiği için soru sorma, derse katılma, kendine güvenme konusunda yetersiz kalır. Etkili bir öğretimin gerçekleştirilebilmesi için, öğretim ortamında öğrenci ve çalışanların kendilerini güven içinde hissetmeleri büyük bir önem arz etmektedir. Bireyin kendisini güvende hissetmediği ortamlarda etkili bir öğretim ve öğrenmenin gerçekleştirilmesi çok zordur. Önce okulda daha sonra sınıfta her bir öğrencinin, kendisini evinde olduğu gibi güvende hissetmesi gerekir. Okullardaki ve sınıflardaki yönetsel uygulamalar, kurallar ve öğretmen davranışları bu güvenli ortamı oluşturmayı hedeflemelidir. Kendisini güvende hissetmeyen bir öğrencinin öğrenmeye güdülenebilmesi Maslow'un motivasyon teorisine göre de çok zor hatta mümkün değildir denebilir (Çinkır, 2004; Akt: Örenel, 2005:27). Öğretmenin derste övme ve yermeleri bireysel olduğu için, öğrenciler arası ilişkiler kıskançlığa ve çatışmaya dönüşür. Biz duygusundan çok ben duygusu gelişir. Derste anlamadan çok ezbercilik gelişir. İlgisiz öğretmenlerin sınıflarında eğitim adına bir şey görmek mümkün değildir. Öğrenciler başıboş kaldıklarından sınıf içinde çatışmalar ve kavgaların önü ardı kesilmez. Bu öğretmenlik davranışı eğitim bakımından hiç bir değer taşımaz. Öğretmenin kişiliği ile etkileri arasında sıkı bir ilişki vardır. İnatçı, çabuk kızan, hoşgöründen yoksun, bilgiç, kibirli, kendini beğenmiş bir öğretmenle demokrat, azimli, sabırlı, hoşgörülü, gerçek bilgiye sahip, alçak gönüllü bir öğretmenin halkla ilişkilerinde, öğretimde, öğrencileri etkilemedeki başarı derecesi çok farklıdır. Araştırmalar, öğretmenin kişiliği ile verimi arasında yüksek bir ilişki göstermektedir. Aşırı otoriter kişilik ile öğretmenin verimi arasında olumsuz ilişki bulunmuştur (Yahya, 1978; Akt: Çakmur, 2007:36).

2.2. İLGİLİ LİTERATÜR

Bu bölümde araştırma ile ilgili yapılan çalışmalar kısaca özetlenmiştir.

Onural (2006) “Öğretmen Adaylarının İdeal Öğretmen Niteliklerine İlişkin Görüşleri” adlı çalışmasında öğretmen adaylarının ideal öğretmen niteliklerine ilişkin görüşleri ile mesleki yaşamlarında kendilerinden beklenen niteliklerin ne kadarının bilincinde olduklarını ve bu niteliklere atfettikleri önem derecesini belirlemeyi amaçlayan bir çalışma yapmıştır. Araştırmanın örneklemini Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesinde 2003-2004 eğitim-öğretim yılında öğrenime devam eden 502 öğrenci oluşturmuştur. Araştırmada katılımcılara açık uçlu sorular yöneltilmiş ve elde edilen veriler içerik analizi yöntemi ile analiz edilmiştir. Araştırmanın sonucunda, ideal bir öğretmende bulunması gereken niteliklerin başında öğretmenin konu alanında yeterli olması gelmektedir. Bunu sırasıyla pedagojik formasyon, öğretmenlik mesleğini sevmek, çocukları sevmek, iyi iletişim becerisine sahip olma, hoşgörülü olma nitelikleri izlemektedir. Ayrıca hem ideal öğretmende bulunması gereken nitelikler hem de bu niteliklerin önem sırası açısından katılımcıların tercih sırasının değişmediği sonucuna ulaşılmıştır.

Bilgen (2005) “Öğretmenlerin Öğrenme Stratejilerine Göre Değiştirmesi Gereken Tutum Ve Davranışlar” adlı çalışmasını İstanbul ili; Bahçelievler, Bakırköy, Beşiktaş, Beyoğlu, Şişli, Güngören, Fatih, Zeytinburnu ilçelerinde bulunan 45 liseden; 10 özel lise, 11 meslek lisesi ve teknik lise 16 düz lise olmak üzere toplam 37 lisede yapmıştır. Bu okullarda çalışan, araştırmaya tesadüfi olarak katılan 672 öğretmen ise örneklemini oluşturmuştur. Araştırma sonucunda araştırmaya katılan öğretmenlerin öğrenme stratejilerini kullanmada eksikliklerinin olduğu ortaya çıkmıştır.

Doğruer (2007) “Ortaöğretim Okullarında Sınıf İçi İletişimde Rol Oynayan Öğretmen Davranışları” adlı yüksek lisans tezinde ortaöğretim okullarının genel liselerinde öğrenim gören öğrencilerin ve öğretmenlerin, sınıf içi iletişimde rol oynayan öğretmen davranışlarına ilişkin algılarını saptamaya çalışmıştır. Araştırmada tarama modeli kullanılmış olup, Wubbels (1991) tarafından geliştirilen

ve Kemal Arıcan'ın Türkiye'de uyguladığı anket kullanılmıştır. 476 öğrenci ve 193 öğretmene uygulanan anket sonuçlarına göre sınıf içi iletişimde rol oynayan öğretmen davranışları olan liderlik, anlayışlılık, cana yakınlık, kararsızlık, azarlayıcılık, tatminsizlik ve kuralcılık davranışlarına ilişkin öğretmenlerin ve öğrencilerin algıları arasında anlamlı fark bulunmuştur. Sorumluluk-serbestlik verme davranışı ile ilgili algıları arasında ise anlamlı bir fark bulunmamıştır. Öğretmenlerin kıdem ve branş değişkenlerine göre anlamlı bir fark bulunmamış ancak cinsiyetlerine göre sorumluluk-serbestlik verme, tatminsizlik ve kuralcılık boyutlarına ilişkin algıları arasında; medeni durumlarına göre ise azarlayıcılık ve sorumluluk-serbestlik verme boyutlarına ilişkin algıları arasında anlamlı bir fark bulunmuştur.

Sanders ve Wiseman (1990) araştırmalarında değişik kültürlerden gelen öğrencilerin oluşturduğu sınıflarda sözel ve sözel olmayan öğretmen davranışlarının öğrencilerin bilişsel ve duyuşsal öğrenmelerine etkileri incelenmiştir. Derhal verilen pekiştireç, ipucu ve dönüt davranışlarının aynı kültürden gelenlerde olumlu etkisi farklı kültürden gelen öğrencilerde ise öğrencilerin etkilenme derecelerinin farklı olduğu görülmüştür (Karaaslan, 2006:26).

Ertürk (1970) "On Yıl Öncesine Kıyasla Öğretmen Davranışları" adlı araştırmasında, orta öğretim öğretmenlerinin mesleki etkinliklerini değerlendirmek amacıyla 103 ölçüt davranış saptamış ve davranışları anket haline getirmiştir. Anketine 5000'in üzerinde öğretmenden cevap almıştır. Ertürk, bu araştırma sonuçlarını 1960 yılında yaptığı araştırma sonuçlarıyla karşılaştırmıştır. Sonuçta öğretmenlerin sahip olduğu istendik davranışların istenmediklerden çok daha az olduğu ve 1960 yılına kıyasla son on yıl içinde istendik öğretmen davranışlarında bir azalmanın olduğu; istenmedik davranışlar da ise bir artmanın olduğu ortaya konulmuştur (Karaaslan, 2006:23).

Albayrak (1998) "Bolu İlköğretim Müfettişlerinin Değerlendirmesine Göre Öğretmenlerin Başarılı/Başarısız Görüldüğü Davranışlar" adlı araştırmasında veri toplama aracı olarak ilköğretim müfettişlerinin öğretmen değerlendirmede kullandığı "Öğretmen Teftiş Formu"nu kullanmıştır. 397 adet form incelenmiş ve sonuçta öğretmenlerin, araştırma kapsamındaki davranışlarda başarısız olmadıkları aksine

"iyi" ve "çok iyi" düzeylerde başarılı oldukları saptanmıştır.

Örenel (2005) “Öğretmenlerin Mesleki Etik İlkeleri Kapsamındaki Davranışlarının İlköğretim Ve Orta Öğretim Öğrencilerinin Algılarıyla Değerlendirilmesi” adlı yüksek lisans tezinde örneklem olarak toplam 14 ilk ve orta öğretim okulunda 515 (240 kız, 275 erkek) öğrenci üzerinde çalışmıştır. Araştırmada genel olarak öğrencilerin öğretmenlerinin büyük çoğunluğunun mesleki etik ilkelere uygun davranışlar sergilediklerini ve düşündüklerini ortaya koymuştur.

Christophel (1990) araştırmasında öğretmenlerin hemen verdikleri pekiştireçlerle öğrencilerin motivasyonu ve öğrenme düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Sonuç olarak hemen, geciktirilmeden verilen pekiştirici öğretmen davranışlarının öğrencilerin öğrenme düzeylerini ve motivasyonlarını olumlu yönde etkilediği görülmüştür.

Kemiksiz (2002) "Öğrenciler Tarafından Daha Çok Sevilecek Bir Okulun Özellikleri" adlı araştırmasının alt problemlerinden birini öğretmen boyutu oluşturmaktadır. Araştırmacı, 6, 7, ve 8. sınıflarda 359 öğrenciye uyguladığı anketlerin sonunda, öğretmen boyutunda öğrencilerin, daha çok sevecekleri bir okulda aradıkları özellikler şunlardır:

1. Rahat ve mutlu bir sınıf atmosferinin olması,
2. Öğretmenlerin öğrencileri desteklemesi ve her konuda cesaretlendirmesi,
3. Öğretmenin öğrencileri notla tehdit etmemesi, öğrencilere karşı sabırlı davranması,
4. Öğretmenlerin uyulması gereken kuralları ve uyulmaması durumunda öğrencilerin alacağı cezayı açıklaması,
5. Öğretmenlerin ev ödevleri konusunda daha anlayışlı davranması,
6. Öğretmenin, öğrencilere başarılı olabilecekleri çalışmalar vererek başarı duygusunu tattırması beklentisindedirler.

Arslantaş (1998) “Sınıf Yönetiminde Öğretmenlerin İletişim Becerilerine İlişkin Öğretmen ve Öğrenci Görüşleri” adlı tarama modelinde bir araştırma yapmıştır. Araştırmanın çalışma evrenini, 1997–1998 öğretim yılında Bolu il merkezinde 6, 7 ve 8. sınıflarında öğrenci bulunan 10 ilköğretim okulunda öğrenim gören 4600 öğrenci ile bu okullarda Fen Bilgisi, Sosyal Bilgiler, Türkçe ve Matematik derslerini okutan 64 branş öğretmeni oluşturmaktadır. Araştırmanın amacı; sınıfın yöneticisi olan öğretmenlerin iletişim becerilerinin kendileri ve öğrencileri tarafından nasıl algılandığını ve bağımsız değişkenlere göre bu algıların anlamlı farklılık gösterip göstermediğini test etmektir. Araştırmada Doç. Dr. Canan Çetinkanat tarafından geliştirilen “Öğretmen İletişim Becerileri Ölçeği” kullanılmıştır. Araştırmada elde edilen bulgular şunlardır:

1. Öğretmenlerin cinsiyetlerine göre, empati, saygınlık, eşitlik, etkililik ve yeterlilik boyutları arasındaki davranışlarına ilişkin görüşleri arasında farklılık bulunmamıştır.
2. Öğretmenlerin en son mezun oldukları okula, kıdemlerine ve yaşlarına göre iletişim becerilerinin boyutlarına ilişkin görüşleri arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır.
3. Öğrencilerin cinsiyetlerine, annelerinin eğitim durumlarına göre öğretmen iletişim becerilerini kullanmalarına ilişkin görüşleri arasında anlamlı farklılık bulunmuştur.
4. Öğrencilerin babalarının eğitim durumuna ve kimin yanlarında kaldıklarına göre, öğretmen iletişim becerilerine ilişkin görüşleri arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır (Yalçın, 2007:42).

Bangir (2000) “ Mesleki Kıdemlerine Göre Sınıf İçi İletişimi Kolaylaştırıcı-Engelleyici Öğretmen Davranışları ve Öğrenci-Öğretmen Önerileri” isimli araştırmasında öğretmenlerin mesleki kıdemlerine göre sınıf içi etkileşimi kolaylaştırıcı-engelleyici davranışları araştırmış, öğrenci-öğretmen görüşlerine başvurmuştur. Araştırma sonunda öğrencilerin özel sorunlarıyla ilgilenmede, etkili konuşmada, konuyla ilgili örnek kitaplar kullanmada, deney ve gösteri yapmada, göz iletişimi kurmada, derse güler yüzlü girmede anlamlı farklılıklar bulunmuştur.

Öğretmenlerin öğrenci-öğretmen iletişimindeki engellerin farkında oldukları görülmüştür (Soydal, 2006:36).

Şeker (2000) “Sınıf Öğretmenlerinin İletişim Becerileri ile Sınıf Atmosferi Arasındaki İlişkinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi” isimli araştırmasında öğretmenlerin iletişim becerilerinin daha genç ve daha yaşlı olmaları durumlarında düştüğü, orta yaşlarda yüksek olduğu tespit edilmiştir. Erkek öğretmenlerin kadın öğretmenlere göre düşük iletişim becerisine sahip olduğu görülmüştür. Göreve yeni başlayan ve 26 yılı geçen öğretmenlerin iletişim becerileri düşük, meslekte 16-25 yıl çalışanların iletişim becerilerinin yüksek olduğu görülmüştür. Öğretmen okulu ve eğitim fakültesi mezunu öğretmenlerin iletişim becerilerinin diğer fakülte mezunu öğretmenlerine göre yüksek olduğu görülmüştür. Öğretmenlerin okuttukları sınıf düzeyi ve görev yaptıkları okul ile iletişim becerilerinin niteliği arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır (Soydal, 2006:37).

Üstün ve Demirbağ (2003), Amasya ili merkezinde bulunan orta öğretim okullarındaki öğretmenlerin sınıfta demokratik disiplin anlayışına yönelik yapmış oldukları uygulamaları görüşme tekniği kullanarak belirlemeye çalışmışlardır. Bu amaçla görüşülen öğretmenlerden elde edilen verilere dayalı olarak sınıf içi disiplin anlayışı çözümlenmeye çalışılmıştır. Meslekte yeni olan öğretmenlerin (yaşları 25–34), gerek sınıf içi disiplin anlayışları yönü ile gerekse anket sonuçlarına paralel olarak yenilik ve değişime açık oldukları belirlenmiştir. Özellikle disiplin uygulamalarındaki bu farklılığın demokratik sınıf kültürünün oluşturulmasına ve yaygınlaştırılmasına katkıda bulunacağına değinilmiştir (Yalçın, 2007:65).

Yıldırım (1994) "İlköğretim Birinci Kademe Öğretmenlerinin Demokratik Tutum ve Davranışları ile Öğrencilerin Demokratik Davranışları Arasındaki İlişkilerin Saptanması" adlı araştırmasında, öğretmen ve öğrencilerin demokratik davranışlarını hem öğretmenlere hem de öğrencilere uyguladığı gözlem formu ile belirlemeye çalışmıştır. Araştırma sonunda;

1. Öğretmenlere uyguladığı demokratik tutum ölçeği puan ortalamasının “iyi” olduğu

2. Öğretmenlere uygulanan gözlem formlarından alınan puan ortalamasının “orta” olduğu

3. Öğrencilerin gözlem puanı ortalamasının ise “zayıf” olduğu bulunmuştur (Karaaslan, 2006:26).

Çakmur (2007) “İlköğretim Okullarında Çalışan Öğretmenlerin Sınıf-İçi Davranışlarının Demokratiklik Düzeyleri” adlı araştırmasında öğretmenlerin sınıf-içi davranışlarının demokratiklik düzeylerini belirlenmeye çalışmıştır. Yapılan araştırmalar ve uzman kişilerin görüşlerine başvurulduktan sonra ilköğretim okullarında çalışan öğretmenlerin sınıf içi davranışlarının demokratiklik düzeylerini belirlemek amacı ile öğretmenlere uygulanmak üzere, üç bölümden oluşan bir anket hazırlanmıştır. Anket sonucunda, öğretmenlerin cinsiyet, çalıştıkları okul kademesi, çalıştıkları okul türü, mesleki kıdem ve branş durumları değişkenlerine göre sınıf içi davranışlarının demokratiklik düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir. Ayrıca demokratik eğitim konusunda hizmet içi eğitim alan öğretmenlerin demokratik eğitim konusunda hizmet içi eğitim almayan öğretmenlere göre sınıf içi davranışlarının demokratiklik düzeylerinin daha yüksek düzeyde olduğu ortaya çıkmıştır.

Terzi (2002) “Sınıf Yönetimi Açısından Etkili Öğretmen Davranışları” isimli araştırmanın sonucunda sınıfın karmaşıklığını ve çeşitliliğini eş güdümlleyen, öğrenme çevresini daha etkili bir şekilde oluşturan sınıftaki uygulamaları ve bu uygulamaların hazırlayıcısı ve yönlendiricisi olarak öğretmen davranışları öğrenme hedeflerine ulaşmada önemli bir etken olduğu sonucuna varılmıştır. Bu nedenle öğrenci ihtiyaçları çerçevesinde öğretmen gerektiğinde bir lider, gerektiğinde bir arkadaş olabilmelidir. Uygun bir ortam oluşturulduğunda, doğru program ve doğru yöntemlerle her insanın öğrenme isteğinin artacağı ve “bütün öğrencilerin öğrenebileceği” söylenebilir.

Canbolat (1987) “Orta Öğretimde Öğrenci ve Velilerin Öğretmenden Beklentileri” isimli araştırmasında, öğrenciler, öğretmenlerinden gençliğin özelliklerini iyi bilmelerini, öğrencilerin sorunlarıyla yakından ilgilenmelerini, onlara her durum ve şartta adil davranmalarını, onların iyi yanlarını görerek teşvik

etmelerini, kişiliklerine saygı duymalarını, ufak tefek hatalarını görmezden gelmelerini beklemektedirler.

Kaya (1993) "Çankaya İlçesi İlkokul Öğretmenlerinin Sınıf İçi Davranışları Ne Derecede Gösterdiklerinin İncelenmesi" adlı araştırmasında öğretmen ve denetçilerin görüşlerine göre sınıf içi davranışlarının ne düzeyde gösterildiği belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre anket kapsamındaki davranışların öğretmenlerin ortalama 3,1 iyi düzeyde gösterdiklerini denetçiler ise öğretmenlerin 2,2 orta düzeyde gösterdiklerini açıklamışlardır. İki grup arasında bazı davranışlarda anlamlı farklar bulunmuş bazıları ise bulunmamıştır (Karaaslan, 2006:26).

Ongan (2006) "İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Öğrencilerinin Kendi Davranışlarını Algılamaları İle Öğretmenlerinin Davranışlarını Algılamaları Arasındaki İlişki" adlı yüksek lisans tezinde 4. ve 5. sınıflarda görev yapan öğretmenlerin davranışlar konusundaki bilgileri ve bu bilgileri uygulama düzeyleri belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırmanın evrenini, İstanbul ili sınırları içindeki Kadıköy, Maltepe ve Kartal ilçelerindeki Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı resmi ilköğretim okullarında okuyan öğrenciler oluşturmaktadır. Örneklem ise, araştırma evreninde yer alan toplam 205 ilköğretim öğrencisinden oluşmaktadır.

Araştırmada tarama modeli ve veri toplamak amacı ile 5 bölümden oluşan anket kullanılmıştır. Anketin birinci bölümünde kişisel bilgiler, ikinci bölümünde öğretmenin kişisel ve davranış özellikleri, üçüncü bölümünde öğretmenin öğrencilere gösterdiği davranışlar, dördüncü bölümünde öğrencinin kişisel ve davranışsal özellikleri, beşinci bölümünde ise öğrencilerin arkadaşlarına gösterdiği davranışlar ile ilgili sorular bulunmaktadır. Araştırmada elde edilen bulgular şunlardır:

1. Öğrencilerin öğretmenlerinin kendine güvendiğini, içten, düzenli, çalışkan ve iyimser olduklarını, öğretmenlerinin kendilerini her zaman selamladığını, kendilerini anladığını, düşündüğünü, destek olduğunu, saygı gösterdiğini, davranışlarını beğendiklerini, sorularına cevap verdiklerini ve konuşmalarına izin verdiklerini yüksek oranda düşünmelerinin yanı sıra öğrenciler öğretmenlerinin

olumsuz olarak nitelenen ceza verme, fiziksel şiddet uygulama, tutarsız davranma gibi davranışları ise fazla göstermediklerini düşünmektedirler.

2. Öğrencilerin öğretmenlerin davranışlarını algılamaları ile kişisel özellikleri arasındaki ilişki konusunda kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha tutarlı olduğu görülmüştür.

3. Babası lise mezunu olan öğrencilerin öğretmenlerini daha düzenli buldukları; babası üniversite mezunu olan öğrenciler ile 5. sınıfta okuyan öğrenciler öğretmenlerini daha neşeli buldukları ortaya çıkmıştır.

4. Öğrencilerin okuduğu sınıf değişkenine göre 4. sınıfta okuyan öğrenciler 5. sınıfta okuyan öğrencilere göre öğretmenlerini daha sinirli buldukları görülmüştür.

5. Sosyo-ekonomik düzeyi alt olan öğrenciler öğretmenlerinin kendilerine daha az ceza verdiğini düşünmektedirler.

6. Öğrencilerin kendilerine güvendikleri, enerjik, iyimser, neşeli, içten ve çalışkan olduklarını düşündükleri, arkadaşlarına karşı tutarlı, saygılı oldukları, konuşmalarına izin verdiklerini düşünmektedirler. Öğrencilerin olumsuz davranışlara karşı ise olumsuz cevaplar verdikleri görülmektedir. Öğrencilerin ceza verme, fiziksel şiddet kullanma, tutarsız olma, maddi duruma göre arkadaşlarını ayırmak gibi olumsuz davranışları sergilemediklerini düşündükleri görülmektedir.

Ökdem (2002) ilköğretim okullarında çalışan öğretmenlerin hangi tür kural dışı davranış gösterdiklerini ve bu davranışın nedenlerini tespit etmeye çalışmıştır. Araştırma sonunda:

1. Görüşülen öğretmenlerin en fazla gösterdikleri kural dışı davranışların iş yeri dışındaki kural dışı davranışlar kategorisine girdiği gözlenmiştir.

2. Öğretmenlerin kural dışı davranışlarda bulunma nedenlerinin başında bu davranışların siyasi görüşlerinden kaynaklandığı tespit edilmiştir.

3. Branş, yaş ve kıdemin kural dışı davranışların bir değişkeni olmadığı görülmüştür.

Öztürk ve diğerleri (2003) “Sınıf Öğretmenlerinin Öğrencileri Arasında Ayırım Yapma Durumu ve Bu Ayırımın Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi”

isimli araştırmada, sınıf öğretmenlerinin öğrencilerine karşı ayırım yapıp yapımadığı, öğrencilerin bundan nasıl etkilendiğı ve farklı davranılan öğrencilerin akademik ve sosyal davranışları belirlenmiştir. Sonuçlara göre öğretmenlerin % 92,8'i yüksek ve düşük beklenti geliştirdikleri öğrencilere farklı davranmaktadır. Yüksek beklenti geliştirilen öğrencilerin % 84,4'ü bu ayırımdan olumlu etkilendiğini, düşük beklenti geliştirilen öğrencilerin % 66,2'si olumsuz etkilendiğini belirtmişlerdir. Yüksek beklenti geliştirilen öğrencilerin akademik ve sosyal davranışları daha olumludur (Soydal, 2006:39).

Karakoç (1998) “Çanakkale İli İlköğretim Kurumları Öğretmenlerinin Sınıf Yönetimindeki Yeterlikleri” konulu bir araştırma yapmıştır. Araştırmada tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmanın örneklem grubunu tesadüfi yolla seçilen 150 öğretmen, 63 yönetici ve 17 ilköğretim müfettişi oluşturmuştur. Araştırmada veri toplama aracı olarak, araştırmacı tarafından geliştirilen biri yöneticilere diğeri öğretmenlere uygulanmak üzere iki anket formu kullanılmıştır. Araştırmada elde edilen bulgular şunlardır:

1. Sınıf yönetimi içinde öğretmenlerin, öğrencilerin davranışlarını anlamada yeterlik düzeylerine ilişkin öğretmen ve öğrenci görüşleri “çok” ve “oldukça” seçeneklerinde yoğunlaşmaktadır.
2. Sınıf yönetimi içinde öğretmenler, öğrencilerin eğitim-öğretim ve yönetim faaliyetlerine katılmalarına yeterince önem vermede yeterlik düzeyine ilişkin olarak öğretmenlerin “çok”, yöneticilerin “oldukça” seçeneğinde yoğunlaştığı bulunmuştur.
3. Öğretmenlerin, öğrencilerin sınıfta ve okulda kurallara uygun davranmaları için gerekli önlemleri almaya ve rehberliğı yapmaya önem verme düzeylerine ilişkin yönetici ve öğretmen görüşleri “oldukça” seçeneğinde toplanmaktadır.
4. Öğretmenlerin, öğrenci başarısızlıklarını maddi ceza ile gidermeye yönelik davranışlarının derecesine ilişkin yönetici ve öğretmen görüşleri “hiç” ve “biraz” seçeneklerinde yoğunlaşmaktadır.
5. Sınıflarda öğrencilerin oturma düzenlerinin sağlanması, fiziki

düzenlemelerin yeterli düzeylerine ilişkin öğretmen ve yönetici görüşleri “çok” ve “oldukça” seçeneklerinde yoğunlaşmaktadır (Yalçın, 2007:43).

Fidan (2001) "Sınıf Öğretmenlerinin Sınıf İçi Davranışları" adlı araştırmasında, kendisinin geliştirdiği gözlem formunu kullanmış, gözlem formunda 3'ü hazırlık, 4'ü giriş 26'sı geliştirme ve 3'ü sonuç basamaklarından oluşan 36 sınıf içi davranış yer almıştır. İzmir il merkezinde tesadüfi yolla seçilen 80 ilköğretim okulundaki sınıf öğretmenlerine uygulanan anketin sonuçları şöyledir: Öğretmenlerin hazırlık basamağındaki davranışları gösterme düzeyleri "üst" giriş, geliştirme ve sonuç basamağındaki seviyeleri "orta" olarak tespit edilmiştir.

Çoban (1998) “21. Yüzyıla Girerken Öğretmen Eğitiminin Boyutları” isimli araştırması ile öğrencinin öğretmenin anlattıklarından çok davranış ve tutumlarına, konuya yaklaşımı ve onları yorumlama biçimine baktığı, ayrıca öğretmenin gerçekleştirdiği davranış biçimini doğru ve güvenilir davranış biçimi olarak görüp onları benimsemeye çalıştığını belirterek, öğretmenin davranış ve tutumlarının, öğrencinin davranış ve tutumlarını etkilediğini belirlemiştir (Soydal, 2006:35).

Cogan (1956), öğretmenin içten davranışının öğrencinin gerekli ya da kendi isteği ile yaptığı çalışmaları olumlu yönde etkilediğini ortaya koymuştur. Öğretmenin öğrencide oluşturacağı sevgi, saygı ve yaklaşma etkisinin, öğrencinin çalışmalarına da yansıdığı görülmüştür (Özkan, 2008:29)

Bayındır, (2001) "Sınıf Yönetiminde Öğretmen Davranışlarının Öğrenci Başarısı Üzerindeki Etkisi" adlı araştırmasında, ilköğretim okullarının birinci kademesinde sınıf yönetiminin sağlanmasında, öğretmen davranışlarının öğretim hizmetine yönelik etkisini belirlemeye çalışmıştır. Anket formları 149 ilkokul öğretmeni ile 399 5. sınıf öğrencisine uygulanmıştır. Araştırma sonucunda; öğretmenlerin etkili öğretim konusunda bilgi ve beceri eksiklikleri olduğu ortaya çıkmıştır.

Mursal (2005) “İlköğretim I.kademe 5.sınıf Öğrencilerinin Sınıf İçerisinde İstenmeyen Davranışlar Göstermesine Neden Olan Öğretmen Davranışlarına İlişkin Öğretmen ve Öğrenci Görüşleri” adlı çalışmasında aşağıdaki bulgulara ulaşılmıştır:

1. Sosyal beceri yetersizliğinden kaynaklanan ve istenmeyen öğrenci davranışlarının nedeni olabilecek öğretmen davranışlarından öğretmenin; öğrencisiyle alay etmesinin, öğrencilerini birbiriyle kıyaslamasının, sınıf kurallarını uygularken tutarsız davranmasının, öğrencileri arasında ayırım yapmasının, öğrencilerine karşı kaba davranmasının, öğrencilerinin bireysel farklılıklarını göz ardı etmesinin, disiplini bozan davranışları genellikle ceza ile kontrol etmesinin, iletişim becerilerinin eksik ya da yetersiz olmasının, derse yeterince hazırlanmamasının, yeniliklere açık olmamasının, öğrencilerine ilgi göstermemesinin, kurallar ve sınırlar koymamasının, enerjik ve canlı olmamasının, öğrencilerini yeterli şekilde tanımamasının, öğrencilerin isteklerini dikkate alıp verdiği sözde durmamasının, özgüveninin olmamasının öğrencilerin sınıf içerisinde istenmeyen davranışlar göstermesinde etkisinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

2. Öğretimle ilgili beceri yetersizliğinden kaynaklanan ve istenmeyen öğrenci davranışlarının nedeni olabilecek öğretmen davranışlarından öğretmenin; ders ve sınıf amaçlarını öğrencilere anlatmada başarısız olmasının, dersin konusuna tam olarak hakim olamamasının, disiplini sağlamadan derse başlaması ve disiplinsiz bir ortamda dersi sürdürmeye çalışmasının, ders için geçirilecek zamanı iyi kullanmamasının, dersini hep aynı yöntemi kullanarak işlemesinin, anlaşılmayan ödevler vermesinin, sınıfın fiziksel düzenini öğretim için uygun hale getirmemesinin, öğrencilerine istenilen davranışlar için model olmamasının, verilen ev ödevlerini kontrol etmemesinin, öğretmen becerilerinin eksik olmasının, dersi öğrencilerin ilgisini çekecek hale getirmemesinin, derse katılımı sağlayamamasının, anlaşılmayan konuları tekrar etmemesinin, ders sonunda konuyu özetleyip sorular sormamasının, konu ile ilgisiz sorulara sert tepkiler vermesinin, anlaşılmayan konuları örneklerle anlaşılır hale getirmemesinin, sorduğu sorulara her öğrenciden cevaplar beklememesinin, öğrencileri çalışmalarını için cesaretlendirmemesinin, öğrencileri mutlu edici sözler söylememesinin, herkese aynı övgülerde bulunmasının

öğrencilerin sınıf içerisinde istenmeyen davranışlar göstermesinde etkisinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Soydal (2006) “Ortaöğretimde Olumlu Öğretmen Davranışlarının Öğrenci Başarısına Etkisine İlişkin Öğrenci Görüşleri” adlı yüksek lisans tezinde öğretmen davranışlarının öğrenci başarısını etkilediği, öğrencilerin en çok pekiştirme boyutundaki davranışlardan etkilendiği sonucu bulunmuştur. Öğrenciler tarafından öğretmenlerinin değerlendirme boyutundaki davranışları gerçekleştirme derecesi düşük bulunmuştur.

Karaaslan (2006) “İlköğretim Okulu Yöneticilerini Ve Öğrencilerinin Öğretmenlerde Gözlemledikleri İstenmeyen Davranışlar” adlı çalışmasını Ankara ili, Beypazarı ilçesinde bulunan 16 resmi ilköğretim okulunda görev yapan 32 yönetici ile bu okulların 6., 7., ve 8. sınıflarına devam eden 2099 öğrenci üzerinde yapmıştır. Veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından geliştirilen iki ayrı anket kullanılmıştır. Araştırmanın bulgularına göre; öğrenciler, öğretmenlerin ankette belirtilen istenmeyen davranışları hemen hemen hiç göstermedikleri, en fazla gözlemlenen davranışların öğretmenin, "dersleri sürekli kendisinin anlatması", "dersleri işlerken bilgisayar, tepegöz, teyp ve resim gibi görsel işitsel araçlardan yararlanmaması" ve "dersleri işlerken fıkra, hikaye, anı vb. etkinlikleri kullanmadan anlatması", erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre, 8. sınıfların 6. sınıflara göre öğretmenlerin daha fazla istenmeyen davranışlar gösterdikleri, ilçe merkezinde okuyan öğrencilerle köy ya da kasabada okuyan öğrencilerin, öğretmenlerinin istenmeyen davranışları gösterme düzeyleri ile ilgili görüşleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmadığı, yöneticilerin görüşlerine göre öğretmenlerin istenmeyen davranışları nadiren gösterdikleri, Yöneticilerce en fazla gözlemlenen davranışların; öğretmenin, "tebliğler dergisinin kendisiyle ilgili bölümlerine ilgisiz kalması", "öğretim etkinliklerinde gezi-gözlem, inceleme ve deneylere sınırlı düzeyde yer vermesi" ve "nöbetlerini kurallara uygun olmayan şekilde tutması" olduğu sonuçları ortaya çıkmıştır.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde araştırma modeli, araştırma alanı, araştırmanın örnekleme, araştırmacının rolü, veri toplama araçları ve süreci verilerin analizi konularında bilgi verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada niteliksel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Niteliksel araştırmalar, araştırma yapılan ya da yapılması planlanan kişilerin sahip oldukları deneyimlerinden doğan anlamların sistematik olarak incelenebilmesinde tercih edilen bir tekniktir. Niteliksel araştırma yöntemlerinin doğal ortama duyarlılık sağlaması, araştırmacının katılımcı rolü olması, bütüncül bir yaklaşıma sahip olması, algıların ortaya konmasını sağlaması, araştırma deseninde esnekliği olması ve tümevarımcı bir analize sahip olması önemli özellikleridir (Yıldırım ve Şimşek, 2000:37-38).

Araştırmada amaçlı örnekleme yolu izlenmiştir. Amaçlı örnekleme yöntemleri tam anlamıyla nitel araştırma süreci içinde ortaya çıkmıştır. Amaçlı örnekleme zengin bilgiye sahip olduğu düşünülen durumların derinlemesine çalışılmasına olanak vermektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2000:69). Bu örneklemede seçim için önemli olduğu düşünülen ölçütler belirlenmekte ve bu ölçütlere göre seçilen örneklemin, araştırma evrenini bütün nitelikleri ile temsil edebildiği düşünülmektedir (Tavşancıl ve Aslan, 2001:56).

3.2. Araştırmanın Alanı

Bu araştırmanın çalışma evrenini, 2008–2009 eğitim-öğretim yılında Düzce ili merkez ilçe sınırlarında bulunan ilköğretim okullarında öğrenim gören ilköğretim 5. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırmanın başlangıcında çalışma gurubuna okul yöneticileri, müfettişler, veliler ve öğretmenler de dahil edilmek istenmiştir. Ancak okul yöneticileri ve müfettişlerle zaman yetersizliği nedeniyle görüşmeler gerçekleştirilememiştir. Veliler ile birkaç görüşme yapılmıştır ancak velilerden

yeterli düzeyde veri elde edilememiştir. Ayrıca zaman ve velilere ulaşma açısından da büyük sıkıntılar yaşandığı için veliler de araştırma alanına dahil edilememiştir. Öğretmenlerle de birkaç görüşme gerçekleştirilmiş ancak yeterli düzeyde veri elde edilememiştir. Ayrıca zaman sınırlılığı ve yetersizliğinden dolayı alternatif yöntemler de kullanılamamıştır. Bu nedenle araştırma alanı yalnızca öğrencilerden oluşturulmuştur.

3.3.Araştırmanın Örneklemi

Araştırmanın amacını gerçekleştirmek üzere katılımcı grubu Düzce ili merkezindeki sosyo-ekonomik düzeyi değişik okullarda ve ders başarısı açısından farklı düzeylerdeki öğrenciler oluşturmuştur. Araştırma konusu belirlendikten sonra araştırmayı gerçekleştirmek için Düzce Valiliği ve Düzce İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden gerekli izinler alınmıştır (Ek-4).

Görüşme yapılan öğrenciler, sosyo-ekonomik düzeyi düşük, orta ve yüksek okulların 5. sınıflarında öğrenim gören ders başarısı düşük, orta ve yüksek öğrenci grupları arasından seçilmiştir. Okulların sosyo-ekonomik durumu belirlenirken 2007-2008 eğitim-öğretim yılında Düzce ili genelinde yapılan toplam 5 seviye belirleme sınavının ortalaması, okulların bulundukları konum, velilerin eğitim ve ekonomik düzeyi, okul yöneticileri ve il milli eğitim müfettişleri gibi etkenler göz önünde bulundurulmuştur.

Araştırmada amaçlı örnekleme yöntemi araştırma konusu ile ilgili derinlemesine çalışmaya olanak vererek, olgu ve olayların açıklanmasına olanak vermesinden dolayı seçilmiştir. Bununla birlikte araştırmada maksimum çeşitlilik örneklemesinin seçilmesinde amaç elde edilen sonucu genellemekten ziyade, farklı sosyo-ekonomik seviyedeki okullar arasında ortak ve farklı olguların olup olmadığını ortaya çıkarma düşüncesidir. Özellikle sosyo-ekonomik düzeyi farklı okullarda öğrenim gören ders başarısı farklı öğrencilerin görüşlerinin alınması bu süreç ile ilgili fikirlerin yansıtılması açısından önem taşımaktadır. Bu maksatla amaçlı örnekleme yöntemlerinden maksimum çeşitlilik örnekleme ile seçilen bu katılımcılar toplam 72 5. sınıf öğrencisinden oluşmaktadır. Katılımcılardan 34'ü kız;

38'i erkek öğrencilerden oluşmaktadır. Tablo 3'de okulların sosyo-ekonomik düzeyine ve katılımcıların ders başarılarına göre sayıları verilmiştir. Ayrıca katılımcılara özelliklerine ilişkin bilgi ise Ek-2'de sunulmuştur.

Tablo 3. Okulların Sosyo-Ekonomik Düzeyine ve Ders Başarılarına Göre Katılımcı Sayısı

İlköğretim Okulları	Katılımcı Sayısı			TOPLAM
	Ders Başarısı Yüksek	Ders Başarısı Orta	Ders Başarısı Düşük	
Sosyo-Ekonomik Düzeyi Yüksek	9	9	9	27
Sosyo-Ekonomik Düzeyi Orta	8	8	8	24
Sosyo-Ekonomik Düzeyi Düşük	7	7	7	21
TOPLAM	24	24	24	72

Tablo 3 incelendiğinde katılımcıların 27'si sosyo-ekonomik düzeyi yüksek, 24'ü sosyo-ekonomik düzeyi orta ve 21'i sosyo-ekonomik düzeyi düşük olmak üzere toplam 72 öğrenciden oluşmaktadır. Ayrıca bu katılımcıların 24'ü ders başarıları yüksek, 24'ü ders başarıları orta ve 24'ü ders başarıları düşük öğrencilerden oluşmaktadır. Tablo 4'de araştırma grubundaki katılımcılara ait özellikler verilmiştir:

Tablo 4. Araştırma Grubuna Ait Özellikler

Okulun sosyo-ekonomik düzeyi	Okul Kodu	Öğrenci Ders Başarı Düzeyi	Şube	Görüşme Yapılan Öğrenci Sayısı	Öğrenci İsim Kodu	Öğrenci Harf Kodu
YÜKSEK	Y1	Yüksek	A	3	Ahmet	Y1 A DBY
		Orta			Mustafa	Y1 A DBO
		Düşük			Hüseyin	Y1 A DBD
		Yüksek	B	3	Banu	Y1 B DBY
		Orta			Mehmet	Y1 B DBO
		Düşük			Hasan	Y1 B DBD
		Yüksek	C	3	Osman	Y1 C DBY
		Orta			Ece	Y1 C DBO
		Düşük			Ayşe	Y1 C DBD
	Y2	Yüksek	A	3	Yasemin	Y2 DBY
		Orta			Oğün	Y2 DBO
		Düşük			Ramazan	Y2 DBD
	Y3	Yüksek	A	3	Ceren	Y3 A DBY
		Orta			Çiğdem	Y3 A DBO
		Düşük			Büşra	Y3 A DBD
		Yüksek	E	3	Fikret	Y3 E DBY
		Orta			Rıdvan	Y3 E DBO
		Düşük			Oğuz	Y3 E DBD
	Y4	Yüksek	A	3	Berna	Y4 DBY
		Orta			Burcu	Y4 DBO
		Düşük			Mert	Y4 DBD
	Y5	Yüksek	A	3	Sezgin	Y5 A DBY
		Orta			Zehra	Y5 A DBO
		Düşük			Pelin	Y5 A DBD
		Yüksek	C	3	Emre	Y5 C DBY
		Orta			Fikri	Y5 C DBO
		Düşük			Özcan	Y5 C DBD
ORTA	O1	Yüksek	A	3	Gökhan	O1 DBY
		Orta			Hamdi	O1 DBO
		Düşük			Mesut	O1 DBD
	O2	Yüksek	A	3	Yeşim	O2 DBY
		Orta			Aslı	O2 DBO
		Düşük			Gizem	O2 DBD
	O3	Yüksek	A	3	Ömer	O3 DBY
		Orta			Nazan	O3 DBO
		Düşük			Nuri	O3 DBD
	O4	Yüksek	A	3	Melek	O4 A DBY
		Orta			Enes	O4 A DBO
		Düşük			Hilal	O4 A DBD
		Yüksek	B	3	Gül	O4 B DBY
		Orta			Gülşah	O4 B DBO
		Düşük			Nuri	O4 B DBD
		Yüksek	C	3	Ayşegül	O4 C DBY
		Orta			Demet	O4 C DBO
		Düşük			Bayram	O4 C DBD

Tablo 4'ün devamı

DÜŞÜK	O5	Yüksek	A	3	Doğan	O5 A DBY
		Orta			Zeynep	O5 A DBO
		Düşük			Neslihan	O5 A DBD
		Yüksek	B	3	Emine	O5 B DBY
		Orta			Emel	O5 B DBO
		Düşük			Melih	O5 B DBD
	D1	Yüksek	A	3	Betül	D1 DBY
		Orta			Alp	D1 DBO
		Düşük			Asuman	D1 DBD
		Yüksek	A	3	Alpay	D2 A DBY
		Orta			Suna	D2 A DBO
		Düşük			Okan	D2 A DBD
		Yüksek	B	3	Özlem	D2 B DBY
		Orta			Semra	D2 B DBO
		Düşük			Semih	D2 B DBD
		Yüksek	A	3	Yonca	D3 A DBY
		Orta			Yavuz	D3 A DBO
		Düşük			Gaye	D3 A DBD
		Yüksek	B	3	Cihan	D3 B DBY
		Orta			Buse	D3 B DBO
		Düşük			Cem	D3 B DBD
	D4	Yüksek	A	3	Ender	D4 A DBY
		Orta			Hakan	D4 A DBO
		Düşük			Kerem	D4 A DBD
		Yüksek	B	3	Levent	D4 B DBY
		Orta			Serkan	D4 B DBO
		Düşük			Bilge	D4 B DBD
TOPLAM	14 OKUL		23 ŞUBE	72 ÖĞRENCİ		

Tablo 4 incelendiğinde araştırma, 14 okulda ve bu okulların 23 şubesindeki 72 öğrenci ile gerçekleştirilmiştir.

Araştırma dahilinde görüşmeler toplam 72 öğrenci ile gerçekleştirilse de bunlardan 62'si araştırmaya dahil edilmiştir. Araştırmaya dahil edilmeyen 10 katılımcı ses kaydı bozuk olduğu için araştırmaya dahil edilmemiştir. Toplam katılımcı sayısı bu nedenle 62 olmuştur.

Araştırma dahilindeki okul ve öğrenci isimleri, araştırmanın etiği açısından kodlanmıştır. Sosyo-ekonomik düzeyi yüksek olan okullar Y; sosyo-ekonomik düzeyi orta olan okullar O; sosyo-ekonomik düzeyi düşük olan okullar ise D olarak

kodlanmıştır. Bu harflerden sonra gelen sayılar ise okullar arasında olası bir karışıklığı engellemek adına sıralama amaçlı kullanılmıştır. Okul kodundan sonra kullanılan A, B, C, E harfleri ise ilgili okuldaki sınıfın şubesinin göstermektedir. Diğer taraftan DBY ders başarısı yüksek olan öğrenciyi, DBO ders başarısı orta olan öğrenciyi, DBD ise ders başarısı düşük olan öğrenciyi ifade etmektedir. Ayrıca Tablo 4’de karmaşıklığı gidermek adına katılımcılara isimlerinin dışında başka kod isimleri verilmiştir. Araştırmada da bu kod isimleri kullanılmıştır.

Örneğin: O5 B DBY ifadesinde;

O5: Sosyo-ekonomik seviyesi orta olan 5. okulu

B: Şubeyi,

DBY: Ders başarısı yüksek olan öğrenciyi ifade etmektedir.

Araştırmada kolaylık sağlaması adına öğrencilerin isim kodları kullanılmıştır. Diğer bir deyişle O5 B DBY ifadesi Emine olarak kodlanmıştır.

3.4. Araştırmacının Rolü

Araştırmacı, Düzce Merkez Çamköy İlköğretim Okulu’nda sınıf öğretmeni olarak görev yapmaktadır. Lisans eğitimini AİBÜ Sınıf Öğretmenliği A.B.D.’de 2005 yılında tamamlamıştır. 3 yıldır sınıf öğretmenliği yapmaktadır.

3.5. Verilerin Toplanma Süreci

Verilerin toplanması, niteliksel veri toplama yöntemlerinden yapılandırılmış görüşmelerle gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler yapılırken öğrencilere sorulan sorular Ek-1’de verilmiştir.

Brannigan’a (1985) göre yapılandırılmış görüşme tekniğinde amaç, görüşülen bireylerin verdikleri bilgiler arasındaki paralelliği ve farklılığı saptamak ve buna göre karşılaştırmalar yapmaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2005:107). Yapılandırılmış görüşme tekniği yapı olarak kişinin kendine ait bilgiyi belirli kategorilere göre yanıtladığı

anket çalışmalarına ya da tutum ölçeklerine benzemektedir. Araştırmacı, araştırmaya katılan her bir kişiye aynı soruları aynı biçimde ve aynı sözcüklerle sormaktadır.

Sınıf öğretmenlerinin sınıf içi ve dışı istenmeyen davranışları ile ilgili öğrenci görüşlerine başvurmak için uzman görüşleri (Alanla ilgili akademisyenler, ilköğretim okul yöneticileri ve sınıf öğretmenleri) alınarak ilgili literatür taraması ile araştırmacı tarafından görüşme soruları hazırlanmıştır. Görüşme soruları geliştirilirken konu alanındaki kuramsal temellere bağlı kalınarak görüşme soruları oluşturulmuş ve kapsam geçerliliği için ölçme ve değerlendirme uzmanları ile alan uzmanlarına, ilköğretim yöneticilerine ve sınıf öğretmenlerine başvurulmuştur. Görüşler doğrultusunda soru maddeleri tekrar düzenlenmiştir. Araştırmada pilot uygulama yapılmıştır. Pilot uygulama örneklemin dışındaki bir ilköğretim okulunda öğrenim gören 6 öğrenci ile gerçekleştirilmiştir. Pilot uygulama esnasında soruların anlaşılmasında herhangi bir sorunla karşılaşılmamıştır.

3.5.1. Görüşmelerin Yapılması

Görüşme soruları belirlendikten sonra bir sıraya konmuş ve soruların belirlenen sırayla sorulması kararlaştırılmıştır. Soruların sorulması esnasında öğrencilere anlamadıkları sorular olduğunda kendilerine yönlendirici olmayacak şekilde açıklamalar yapılmıştır. Yapılan görüşmeler öncesinde sınıf öğretmenlerinden öğrencilerin belirlenmesi amacıyla yardım alınmıştır. Ders başarısı açısından düşük, orta ve yüksek başarı gösteren öğrencilerin seçimi sırasında öğretmenlerin seçtiği öğrencilerle görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşme öncesinde öğretmenlerce tespit edilen öğrencilerle görüşmeler bireysel olarak gerçekleştirilmiş ve her bir katılımcıya kod ismi verilmiştir. İlgili okullarda görev yapan öğretmenlerin özelliklerine ilişkin bilgiler Ek-3’de verilmiştir.

3.5.2. Araştırmanın Yapıldığı Yer

Araştırmacı görüşmeleri gerçekleştirmeden önce araştırma yapacağı okullardaki müdür ve öğretmenleri araştırma hakkında bilgilendirmek maksadıyla ilgili okullara ziyaretlerde bulunmuştur. Okul yönetimleri ve öğretmenlerle görüşerek

uygun oldukları gün, saat ve yeri belirleyerek görüşmeleri yapmak için randevu almıştır. Görüşmelerin yapıldığı yerlerin özellikleri şu şekildedir:

Y1 Okulu Müdür Yardımcısı Odası: Odada bir masa, bir bilgisayar ve donanımları ile çeşitli panolar mevcuttur. Müdür yardımcısı masasının karşısında 4 tane tekli koltuk ve ortada bir tane sehpa vardır. Oda okulun bahçesine bakmasına rağmen görüşmeler ders saatinde yapıldığı için gürültülü bir ortam söz konusu değildir.

Y2 Okulu Okul Kütüphanesi: Kütüphanede çok geniş olup çeşitli sayıda dolap ve kitaplar vardır. Ayrıca dört masanın birleştirilmesiyle büyük bir masa oluşturulmuş ve etrafına yeterli sayıda sandalye konulmuştur. Kütüphanede amacının dışında ders dışı egzersizler de yapılmaktadır. Bu amaçla satranç takımları ve buna yönelik iki pano mevcuttur. Ders çıkışlarında ders dışı egzersizler yapıldığı için kütüphane oldukça kalabalık ve gürültüdür. Ders esnasında kütüphane kilitli olup kütüphanede kimse bulunmamaktadır. Görüşmeler masada katılımcılarla karşılıklı olarak ve diğer öğrenciler derste olduklarında gerçekleştirilmiştir.

Y3 Okulu Müdür Odası: Oda oldukça geniş olup odada iki masa, müdür masasında bir bilgisayar ve donanımları, bir sehpa ile çeşitli panolar mevcuttur. Müdür masasının karşısında bulunan uzunca sehpanın yanında üçer üçer karşılıklı olmak üzere toplam 6 tane tekli koltuk vardır. Görüşmeler katılımcılarla karşılıklı olarak burada yapılmıştır. Görüşmeler ders saatinde yapıldığı için gürültülü bir ortam söz konusu değildir. Ancak görüşme süresi uzun sürdüğü durumlarda gürültü nedeniyle görüşmelere ara verilmiş ve öğrenciler derse girdikten sonra görüşmelere devam edilmiştir. Diğer taraftan görüşme sırasında odaya okul müdürü ile görüşmek isteyen kişiler girmiş bu nedenle görüşmeler birkaç kez kesilmiştir. Okul müdürü odada olmadığı için bu kişiler müdür yardımcısına araştırmacı tarafından yönlendirilmiştir.

Y4 Okulu Müdür Yardımcısı Odası: Oda oldukça geniş olup odada üç masa, dört dolap, iki bilgisayar ve gerekli donanımları ile çeşitli panolar mevcuttur. İki masa okul müdür yardımcılarının çalışma masaları olarak kullanılmakta olup

üzerinde bilgisayarlar vardır ve masalar karşılıklı olarak yerleştirilmiştir. Diğer masa kapının girişinde olup bu masanın etrafında 4 tane sandalye mevcuttur. Görüşmeler bu masada katılımcılarla gerçekleştirilmiştir. Odaya görüşmeler esnasında kimse girmemiş ve müdür yardımcısı odadan çıkmıştır.

Y5 Okulu Müdür Yardımcısı Odası: Oda çok geniş olmayıp odada bir masa, iki dolap, bir diz üstü, bir masa üstü bilgisayar ve gerekli donanımları, 1 televizyon ile çeşitli panolar mevcuttur. Oda okulun bahçesine bakmakta olup teneffüs esnasında oldukça gürültülüdür. Müdür yardımcısı masasının önünde ufakça bir sehpa ve karşısında 6 tane tekli koltuk bulunmaktadır. Görüşmeler bu sehpa katılımcılarla yan yana gerçekleştirilmiştir. Odaya görüşmeler esnasında kimse girmemiş ve müdür yardımcısı odadan çıkmıştır. Görüşmeler diğer öğrenciler dersteyken yapılmıştır.

O1 Okulu Müdür Yardımcısı Odası: Oda biraz dar olup odada bir masa, üç dolap, bir bilgisayar ve gerekli donanımları ile çeşitli panolar mevcuttur. Oda okulun bahçesine bakmakta olup teneffüs esnasında oldukça gürültülüdür. Müdür yardımcısı masasının önünde ufakça bir sehpa ve karşısında 6 tane tekli koltuk bulunmaktadır. Görüşmeler bu sehpa katılımcılarla yan yana gerçekleştirilmiştir. Odaya görüşmeler esnasında kimse girmemiş ve müdür yardımcısı odadan çıkmıştır. Görüşmeler diğer öğrenciler dersteyken yapılmıştır.

O2 Okulu Müdür Yardımcısı Odası: Oda biraz dar olup odadaki diğer eşyalarla daha da daralmıştır. Odada genişçe bir masa, dört dolap, bir bilgisayar ve gerekli donanımları, bir fotokopi makinesi ile çeşitli panolar mevcuttur. Oda okulun 2. katında olup çok gürültülü değildir. Müdür yardımcısı masasının önünde ufakça bir sehpa ve karşısında 5 tane tekli koltuk bulunmaktadır. Görüşmeler bu sehpa katılımcılarla yan yana gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler esnasında kimse girmemiş ve müdür yardımcısı odadan çıkmıştır. Görüşmeler diğer öğrenciler dersteyken yapılmıştır.

O3 Okulu Müdür Odası: Oda geniş olup odada bir masa, dört dolap, bir bilgisayar ve gerekli donanımları ile çeşitli panolar mevcuttur. Masa okul müdür

yardımcısını çalışma masası olarak kullanılmakta olup üzerinde bilgisayarlar vardır. Masanın önünde ufak bir sehpa olup bu sehpanın etrafında ikişer şekilde karşılıklı 4 tane tekli koltuk mevcuttur. Görüşmeler bu sehpa katılımcılarla karşılıklı gerçekleştirilmiştir. Odaya görüşmeler esnasında kimse girmemiş ve müdür yardımcısı odadan çıkmıştır.

O4 Okulu Müdür Yardımcısı Odası: Oda geniş olup odada bir masa, dört dolap, bir bilgisayar ve gerekli donanımları ile çeşitli panolar mevcuttur. Masa okul müdür yardımcısını çalışma masası olarak kullanılmakta olup üzerinde bilgisayarlar vardır. Masanın önünde ufak bir sehpa olup bu sehpanın etrafında karşılıklı 2 tane tekli koltuk mevcuttur. Görüşmeler bu sehpa katılımcılarla karşılıklı gerçekleştirilmiştir. Oda okulun 1. katında olup okulun ön bahçesine bakmakta olduğundan tenefüslerde oldukça gürültülüdür. Odaya görüşmeler esnasında kimse girmemiş, müdür yardımcısı odadan çıkmış ve diğer öğrenciler dersteyken gerçekleştirilmiştir.

O5 Okulu Spor Odası: Oda geniş olup odada yalnızca kare bir masa ve etrafında 6 tane sandalye vardır. Görüşmeler bu masada katılımcılarla karşılıklı yapılmıştır. Oda okulun 1. katında olup okulun arka bahçesine bakmaktadır ve çok sessizdir. Odaya görüşmeler esnasında kimse girmemiş ve görüşmeler diğer öğrenciler dersteyken gerçekleştirilmiştir.

D1 Okulu Müdür Yardımcısı Odası: Oda oldukça geniş olup odada bir masa, iki dolap, bir bilgisayar ve gerekli donanımları ile çeşitli panolar mevcuttur. Masa okul müdür yardımcısını çalışma masası olarak kullanılmakta olup üzerinde bilgisayarlar vardır. Masanın karşısında karşılıklı olarak iki tane 3 kişilik koltuk ve ortasında ufak bir sehpa mevcuttur. Görüşmeler koltuklarda katılımcılarla karşılıklı gerçekleştirilmiştir. Oda okulun 2. katında olup okulun arka bahçesine bakmakta olduğundan gürültülü bir durum söz konusu değildir. Odaya görüşmeler esnasında kimse girmemiş, müdür yardımcısı odadan çıkmış ve diğer öğrenciler dersteyken gerçekleştirilmiştir.

D2 Okulu Müdür Odası: Oda geniş olup odada bir masa, iki dolap, iki bilgisayar ve gerekli donanımları, fotokopi makinesi ve “U” şeklinde yerleştirilmiş koltuklar ve ortasında bir sehpa ile çeşitli panolar mevcuttur. Müdür masasında bir bilgisayar vardır. Müdür masasının sol önünde koltuklar ve sağında ise masa üstü bir bilgisayar masasıyla birlikte yer almaktadır. Müdür masası kapının solunda ve odanın sonunda bulunmakta olup kapının karşısında fotokopi makinesi bulunmaktadır. Oda okulun 2. katında olup okulun arka bahçesine bakmaktadır. Görüşmeler diğer öğrenciler dersteyken, koltuklarda katılımcılarla karşılıklı olarak gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler esnasında odaya kimse girip çıkmamış ve okul müdürü odadan çıkmıştır.

D3 Okulu Spor Odası: Oda geniş olup odada dikdörtgen bir masa ve karşılıklı 2 tane sandalye vardır. Görüşmeler bu masada katılımcılarla karşılıklı yapılmıştır. Odada okul hizmetlisinin kişisel eşyalarını ve temizlik malzemelerini koyduğu bir dolap da yer almaktadır. Oda okulun 1. katında olup okulun arka bahçesine bakmaktadır ve sessizdir. Odaya görüşmeler esnasında hizmetli, temizlik malzemelerini almak için birkaç defa girmiş bu nedenle görüşmeler birkaç defa kesilmiştir. Görüşmeler diğer öğrenciler dersteyken gerçekleştirilmiştir.

D4 Okulu Spor Odası: Oda geniş olup odada dikdörtgen bir masa ve karşılıklı 2 tane sandalye, bir yatak, bir dolap ve çeşitli spor malzemeleri vardır. Oda spor odası olmasının yanı sıra aynı zamanda revir olarak da kullanılmaktadır. Odadaki yatak da bu amaç içindir. Odanın bir bölümünde yerde halı serili ve yatak vardır. Diğer bölümü de spor odası için tahsis edilmiştir. Görüşmeler masada katılımcılarla karşılıklı yapılmıştır. Oda okulun 2. katında olup okulun arka bahçesine bakmaktadır ve sessizdir. Odaya görüşmeler esnasında öğrenciler spor malzemesi istemek için girmişler ve bu nedenle görüşmeler zaman zaman kesilmiştir. Görüşmeler diğer öğrenciler dersteyken gerçekleştirilmiştir.

3.5.3. Verileri Toplama Programı

Veriler 15.12.2008/07.01.2009 tarihleri arasında toplanmıştır. Görüşmeler araştırmacı ile okul yönetimleri ve öğretmenlerince daha önce belirlendiği gibi uygun

görülen tarih ve saatlerde yapılmıştır. Görüşmeler hafta içi günlerde gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler, sırasıyla önce ders başarısı yüksek öğrenciler daha sonra ders başarısı orta olan öğrenciler ve en son olarak da ders başarısı düşük olan öğrencilerle yapılmıştır.

Her bir öğrenciyle yapılan görüşme ses kayıt cihazıyla kaydedilmiş ve görüşme sırasına göre kayıtlara numaralar verilmiştir. Tablo 5’de gerçekleştirilen görüşmelere ilişkin özellikler verilmiştir.

Tablo 5. Görüşmelerin Özellikleri

KOD	ÖĞRENCİ HARF KODU	TARİH	GÖRÜŞME SAATİ	GÖRÜŞME SÜRESİ (dakika)	GÖRÜŞME YERİ
Ahmet	Y1 A DBY	16/12/2008	16.15-16.24	9	Müdür Yard. Odası
Mustafa	Y1 A DBO	16/12/2008	16.28-16.35	7	Müdür Yard. Odası
Hüseyin	Y1 A DBD	16/12/2008	16.38-16.47	9	Müdür Yard. Odası
Hasan	Y1 B DBD	16/12/2008	16.55-17.05	10	Müdür Yard. Odası
Osman	Y1 C DBY	23/12/2008	16.25-16.35	10	Müdür Yard. Odası
Ece	Y1 C DBO	23/12/2008	16.36-16.46	10	Müdür Yard. Odası
Ayşe	Y1 C DBD	23/12/2008	16.48-16.54	6	Müdür Yard. Odası
Yasemin	Y2 DBY	15/12/2008	14.25-14.34	9	Okul Kütüphanesi
Oğün	Y2 DBO	15/12/2008	14.36-14.48	12	Okul Kütüphanesi
Ceren	Y3 A DBY	19/12/2008	16.35-16.44	9	Müdür Odası
Çiğdem	Y3 A DBO	19/12/2008	16.46-16.55	9	Müdür Odası
Büşra	Y3 A DBD	19/12/2008	16.58-16.14	16	Müdür Odası
Fikret	Y3 E DBY	22/12/2008	15.15-15.24	9	Müdür Odası
Rıdvan	Y3 E DBO	22/12/2008	15.30-15.38	8	Müdür Odası
Oğuz	Y3 E DBD	22/12/2008	15.39-15.38	9	Müdür Odası
Berna	Y4 DBY	06/01/2009	16.20-16.27	7	Müdür Yard. Odası

Burcu	Y4 DBO	06/01/2009	16.28-16.36	8	Müdür Yard. Odası
Mert	Y4 DBD	06/01/2009	16.40-16.49	9	Müdür Yard. Odası
Sezgin	Y5 A DBY	29/12/2008	15.15-15.21	6	Müdür Yard. Odası
Zehra	Y5 A DBO	29/12/2008	15.23-15.31	8	Müdür Yard. Odası
Pelin	Y5 A DBD	29/12/2008	15.33-15.44	11	Müdür Yard. Odası
Emre	Y5 C DBY	29/12/2008	15.45-15.53	8	Müdür Yard. Odası
Fikri	Y5 C DBO	29/12/2008	15.53-16.00	7	Müdür Yard. Odası
Özcan	Y5 C DBD	29/12/2008	16.02-16.10	8	Müdür Yard. Odası
Gökhan	O1 DBY	05/01/2009	16.45-16.54	9	Müdür Yard. Odası
Hamdi	O1 DBO	05/01/2009	16.55-17.03	8	Müdür Yard. Odası
Mesut	O1 DBD	05/01/2009	17.05-17.13	8	Müdür Yard. Odası
Yeşim	O2 DBY	31/12/2008	13.45-13.53	8	Müdür Yard. Odası
Aslı	O2 DBO	31/12/2008	13.55-14.03	8	Müdür Yard. Odası
Gizem	O2 DBD	31/12/2008	14.05-15.16	11	Müdür Yard. Odası
Ömer	O3 DBY	05/01/2009	14.20-14.28	8	Müdür Odası
Nazan	O3 DBO	05/01/2009	14.30-14.37	7	Müdür Odası
Nuri	O3 DBD	05/01/2009	14.38-14.43	5	Müdür Odası
Melek	O4 A DBY	03/12/2008	14.42-14.51	9	Müdür Yard. Odası
Gülşah	O4 B DBO	03/12/2008	14.16-14.25	9	Müdür Yard. Odası
Nuri	O4 B DBD	03/12/2008	14.26-14.34	8	Müdür Yard. Odası
Demet	O4 C DBY	03/12/2008	14.35-14.41	6	Müdür Yard. Odası
Emine	O5 B DBY	17/12/2008	13.40-13.47	7	Spor Odası
Zeynep	O5 A DBO	17/12/2008	13.50-13.56	6	Spor Odası
Neslihan	O5 A DBD	17/12/2008	13.59-17.09	10	Spor Odası
Doğan	O5 A DBY	17/12/2008	13.05-13.18	13	Spor Odası
Emel	O5 B DBO	17/12/2008	13.22-13.33	11	Spor Odası
Betül	D1 DBY	07/01/2009	13.30-13.40	10	Müdür Yard. Odası
Alp	D1 DBO	07/01/2009	13.42-13.53	11	Müdür Yard. Odası

Asuman	D1 DBD	07/01/2009	13.55-14.05	10	Müdür Yard. Odası
Alpay	D2 A DBY	24/12/2008	14.00-14.07	7	Müdür Odası
Suna	D2 A DBO	24/12/2008	14.10-14.17	7	Müdür Odası
Özlem	D2 B DBY	24/12/2008	14.30-14.39	9	Müdür Odası
Semra	D2 B DBO	24/12/2008	14.50-15.59	9	Müdür Odası
Semih	D2 B DBD	24/12/2008	15.05-15.13	8	Müdür Odası
Yonca	D3 A DBY	29/12/2008	13.10-13.19	9	Spor Odası
Yavuz	D3 A DBO	29/12/2008	13.20-13.26	6	Spor Odası
Gaye	D3 A DBD	29/12/2008	13.28-13.37	9	Spor Odası
Cihan	D3 B DBY	29/12/2008	13.55-14.05	10	Spor Odası
Buse	D3 B DBO	29/12/2008	14.07-14.16	9	Spor Odası
Cem	D3 B DBD	29/12/2008	14.17-14.24	7	Spor Odası
Ender	D4 A DBY	22/12/2008	13.05-13.14	9	Spor Odası
Hakan	D4 A DBO	22/12/2008	13.15-13.24	9	Spor Odası
Kerem	D4 A DBD	22/12/2008	13.26-13.27	11	Spor Odası
Levent	D4 B DBY	22/12/2008	13.40-13.47	7	Spor Odası
Serkan	D4 B DBO	22/12/2008	13.49-13.59	10	Spor Odası
Bilge	D4 B DBD	22/12/2008	14.00-14.10	10	Spor Odası

3.5.4. Görüşmeler

Araştırmacı araştırmaya dahil olan okul yönetimleri ve öğretmenlerle tek tek görüşerek kendileri için uygun olan gün ve saatleri belirleyerek randevu almıştır. Alınan randevular doğrultusunda ilgili tarihlerde okullara giderek öğrencilerle görüşmeleri gerçekleştirmiştir. Görüşme öncesi öğrencilere gerekli açıklamalarda bulunmuştur.

Görüşmelerin tamamı araştırmacı tarafından ve bire bir olarak yapılmıştır. Her görüşme öncesinde öğrencilere ortak bir açıklama yapılmış ve araştırmanın istenmeyen öğretmen davranışlarını ortaya çıkarmak amacıyla yapıldığı belirtilmiştir.

Bu nedenle öğrencilerin görüşlerini çok açık bir dille, çekinmeden aktarmalarının araştırmanın niteliği ve araştırmacı için önemli olduğunu vurgulamıştır. Görüşmelerin ses kayıt cihazıyla kaydedileceği ve kayıtların sadece tez danışmanı tarafından dinleneceği ifade edilmiştir. Görüşmeler esnasında öğrencilere 21'er tane soru sorulmuştur. Her bir görüşme 5-16 dakika arasında sürmüştür.

Görüşme yapılan katılımcıların hepsine sorular aynı sıra ile sorulmuştur. Görüşme sırasında, sorulan sorulara, karşı tarafın rahat ve samimi bir şekilde cevaplar vermesini sağlamak amacı ile görüşülen bireylere açıklama yapılmış, öğrencilere, verilerin gizli tutulacağı, isimlerinin açıklanmayacağı ve verilerin yüksek lisans tezi için kullanılacağı belirtilmiştir. Böylece araştırmacı ve görüşmeciler arasında bir güven ortamı oluşturulmaya çalışılmıştır. Öğrencilerin görüşleri alınarak, sınıf içi istenmeyen öğretmen davranışlarının neler olduğuyla ilgili görüşleri ortaya konulmuştur.

3.6. Verilerin Analiz Edilmesi

Görüşmeler tamamlandıktan sonra ses kayıtlarının yazıya dökümü gerçekleştirilmiştir. Kayıtların dökümü sırasında duyulan her konuşma duyulduğu şekliyle, düzeltme yapılmadan, görüşmeci ve görüşme sırasıyla yazılmıştır. Kayıtların yazıldığı sayfalara ve sayfalardaki her bir numara verilmiştir. Verilerin doğruluğunu kontrol etmek amacıyla kayıtlar bir kez daha dinlenerek sayfalara aktarılan veriler aynı anda okunmuş ve verilerin eksiksiz olduğu görülmüştür.

Verilerin analizinde betimsel analiz yapılmıştır. Verilerin analizinde öğrencilerin istenmeyen öğretmen davranışlarına yönelik görüşlerini yansıtarak, olayları açıklamak için betimsel analizi yapılmıştır. Betimsel analiz çerçevesinde istenmeyen öğretmen davranışlarını çarpıcı bir şekilde yansıtabilmek için görüşmelerde elde edilen verilerden doğrudan alıntılar yapılmıştır.

Araştırmada analiz işleminin başlangıcında tüm dökümler ele alınmış ve her birine sayfa numarası ve bir satır numarası verilmiştir. Bu işlem, bir sayfa numarasının iki farklı yerde kullanılmasını engellemek için yapılmıştır.

Araştırmadan elde edilen verilerin analizinde, birbirine benzeyen veriler, belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirilmiş ve bunlar okuyucunun anlayabileceği bir biçimde organize edilerek, yorumlanmıştır. İçerik analizinin aşamaları, bu araştırmada gerçekleştirilmiştir. Öncelikle, araştırmadan elde edilen bilgiler incelenerek, araştırmanın amacı çerçevesinde kodlamalar oluşturulmuştur. Daha sonra, kodlar bir araya getirilerek ve kodlar arasında ortak yönler bulunarak, temalar oluşturulmuştur.

Son olarak ise, bulgular bölümünde kodlara ve temalara göre veriler belirtilmiş, alıntılara yer verilmiştir. Sunulan alıntıların hangi okul, hangi öğrenciye, hangi sayfa ve hangi satıra ait olduğunu belirtmek için dipnot kullanılmıştır. Görüşme notları tırnak işareti içinde verilmiş, cümlelerin sonunda parantez içinde dipnot sunulmuştur.

ÖRNEK: “.....” (G:Y5 C DBY:26/11)

G: Görüşme

Y: Sosyo-ekonomik durumu yüksek olan 5. okul

O: Sosyo-ekonomik durumu orta olan okul

D: Sosyo-ekonomik durumu düşük olan okul

C: İlgili okuldaki sınıfın şubesi

A, B, E: Okullardaki şube kodları

DBY: Ders başarısı açısından yüksek olan öğrenci

DBO: Ders başarısı açısından orta olan öğrenci

DBD: Ders başarısı açısından düşük olan öğrenci

26: Görüşmenin yer aldığı sayfa numarası

11: Görüşmenin yer aldığı satır numarası.

Araştırma verilerinin analizinde son olarak, elde edilen bulgulara anlam yüklenerek açıklanmış, bu bulgulardan bir takım sonuçlar çıkarılmış ve elde edilen bulguları vurgulayan ifadeler literatürle desteklenmiştir.

3.7. Geçerlik ve Güvenirlik

Sonuçların inandırıcılığı, bilimsel araştırmaların en önemli ölçütlerinden biri olarak kabul edilir. “Geçerlik” ve “Güvenirlik” bu açıdan araştırmalarda en yaygın olarak kullanılan iki ölçüttür (Yıldırım ve Şimşek, 2000:76). Araştırmanın geçerlik ve güvenilirliği konusunda yapılanlar ilgili başlıklar altında açıklanmıştır.

3.7.1. Geçerlik

Nitel araştırmanın temel özellikleri geçerlik açısından önemli avantajlar ortaya koymakta ve araştırmacıya önemli stratejiler sunmaktadır. Nitel araştırmada araştırmacının esnek olması ilkesi geçerlik konusunda önemli bir araştırmadır. Araştırmacı araştırma süresinde gerekli gördüğü takdirde, yeni stratejilere başvurabilir; görüşmeye yeni sorular ekleyebilir; daha önce planlanmayan yeni görüşmeler yapabilir; elde ettiği bilgileri teyit etmek amacıyla farklı veri toplama yöntemleri kullanabilir. Aynı şekilde, ayrıntılı ve derinlemesine bilgi toplama, olayın geçtiği doğal ortam içinde bilgi toplama, uzun süreli bilgi toplama ve elde edilen bulguların teyit edilmesi için alana geri gidebilme ve ek bilgi toplama olanağının olması nitel araştırmada geçerliği oluşturmayı sağlayan önemli özelliklerdir (Yıldırım ve Şimşek, 2000:77). Araştırmanın geçerliği iç ve dış geçerlik olmak üzere iki bölümde incelenebilir.

İç Geçerlik: İç geçerlik konusunda araştırmacıdan gerek veri toplama süreçlerinde, gerekse verilerin analizi ve yorumlanması süreçlerinde tutarlı olması ve bu tutarlığın nasıl sağlandığını açıklaması beklenmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2000:79). Araştırmanın iç geçerliği konusunda şunlar yapılmıştır:

a) Araştırma bulguları, verilerin elde edildiği ortam dikkate alındığında anlamlı bulunmuş ve bu ortama bağlı olarak tanımlanmıştır.

b) Bulguların, kendi içinde tutarlı ve anlamlı olup olmadığı sürekli olarak kontrol edilmiştir. Ortaya çıkan kavramların anlamlı bir bütün oluşturması sağlanmıştır.

c) Araştırmada elde edilen bulgular, kullanılan veri toplama yöntemi ile teyit edilmiştir. Kullanılan yöntemlere göre elde edilen bulgular anlamlı bir bütün oluşturmaktadır.

d) Bulguları teyit etmek için, kayıt kasetleri rastgele seçilmiş ve görüşme notları ile karşılaştırılmış bir strateji olarak belirlenmiştir. Bu stratejiler uygun bir biçimde kullanılmıştır.

Dış Geçerlik: Araştırma sonuçlarının genellenebilirliğine ilişkindir. Sosyal olayların değişkenliği sebebiyle nitel araştırmaların genellenebilirliği zayıftır. Ancak bir dereceye kadar araştırma benzer ortam ve durumlara genellenebilir (Yıldırım ve Şimşek, 2000:79).

Araştırmanın dış geçerliği konusunda şunlar yapılmıştır:

a) Araştırma, bulguların başka araştırmalarda test edilebilmesi için, gerekli açıklamaları sağlar özelliğindedir.

b) Okuyucunun araştırma sonuçlarını kendi deneyimleri ile ilişkilendirebilmesi için, literatüre uygun düzenlemeler yapılmıştır.

c) Araştırma bulguları, benzer ortamlarda kolaylıkla test edilebilir niteliktedir.

3.7.2. Güvenirlik

Güvenirlik, araştırma sonuçlarının inandırıcılığı açısından önemlidir. Nitel araştırmaların tekrarı insan davranışının değişkenliği nedeniyle güçtür. Araştırmacının alacağı bazı önlemler ile bu güçlükler önlenebilir. Araştırmacının, araştırmada veri kaynaklarını açık şekilde tanımlaması, kendisinin araştırmadaki konumunu açıkça belirtmesi, araştırma sürecinde oluşan sosyal olayların ve süreçlerin tanımlanması, elde edilen verilerin analizinde kullanılan kavramsal çerçevenin ve varsayımların tanımlanması, veri toplama ve analiz yöntemlerinin ayrıntılı olarak açıklanması bu önlemlerdendir (Yıldırım ve Şimşek, 2000:80-81). Araştırmanın güvenilirliği dış ve iç güvenilirlik olmak üzere iki bölümde incelenebilir.

Dış Güvenirlik: Araştırmacının, araştırmada takip ettiği aşamaları açık ve ayrıntılı biçimde sunması, dış güvenirlilik açısından önemlidir (Yıldırım ve Şimşek, 2000:82).

Araştırmanın dış güvenirliliği konusunda şunlar yapılmıştır:

a) Araştırmacı, araştırmanın yöntemlerini ve aşamalarını açık şekilde tanımlamıştır.

b) Veri toplama, işleme, analiz etme, yorumlama ve sonuçlara ulaşma konularında gerekli açıklamalar ayrıntılı olarak yapılmıştır.

c) Sonuçlar ortaya konulan verilerle açık bir biçimde ilişkilendirilmiştir.

İç Güvenirlik: Araştırmacı, araştırmaya yaklaşımını ve araştırmanın çeşitli aşamalarında yaptığı kontrolleri açık bir biçimde tanımlamalıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2000:84).

Araştırmanın iç güvenirliliği konusunda şunlar yapılmıştır:

a) Araştırma soruları açık şekilde ifade edilmiştir.

b) Araştırma sonuçları verilerle uyumludur.

c) Veriler, araştırma sorularının gerektirdiği biçimde ayrıntılı ve amaca uygun olarak toplanmıştır.

BÖLÜM IV

BULGULAR VE TARTIŞMA

Bu bölümde; ilköğretim okullarında 5. sınıfta karşılaşılan istenmeyen öğretmen davranışları, bu davranışlarına ilişkin araştırma kapsamında yapılan görüşmelerden elde edilen bulgular ve tartışma yer almaktadır. Bulgular ve tartışma, görüşme sorularına verilen yanıtların kodlanmasına göre sunulmuştur.

4.1. Öğretmenlerin Kaba ve Saygısız Olmaları

Katılımcılara yöneltilen “Öğretmeniniz sizlere karşı kaba ve saygısız mıdır?” sorusuna ilişkin katılımcılar öğretmenlerin saygılı olup olmadıklarına ilişkin üç farklı görüş belirtmişlerdir. Katılımcılardan 7’si öğretmenlerinin kaba ve saygısız olduğunu, 8’i öğretmenlerinin kendilerine karşı bazen kaba ve saygısız olduğunu, 47’si ise öğretmenlerinin kendilerine karşı kibar ve saygılı olduğunu ifade etmişlerdir.

Sosyo-ekonomik durumu yüksek olan okullarda görüşme yapılan katılımcılardan 4’ü öğretmenlerin kaba ve saygısız olduğunu, 1’i bazen kaba ve saygısız olduğunu 19’u ise öğretmenlerinin kibar ve saygılı olduğunu ifade etmişlerdir. Bu konuya ilişkin Fikret görüşünü “Öğretmenimiz bizlere karşı kibar ve saygılı.” (G:Y3 E DBY:1/14) olarak ifade ederken Çiğdem ise görüşünü “Çok değil.” (G:Y3 A DBO:1/12), “Arada sırada mesela arkadaşımız yazılı yapıyor yazılıda da ona yardım edenler olunca birazcık kızabiliyor.” (G:Y3 A DBO:2/26-27) şeklinde görüş belirtmiştir. Burcu ise görüşünü “Yani böyle çok konuşuyoruz o zaman biraz bağıyor.” (G:Y4 DBO:2/32-33) şeklinde belirtirken Ece’nin bu konudaki görüşü ise “Ya bazen bağırdığı oluyor. Mesela yaramazları kâğıda yazıyoruz onlara bağıyor. Sonra sınıfta çok ses olduğu zaman bağıyor.” (G:Y1 C DBO:3/34:36) şeklindedir. Ogün “Arkadaşlarım onu sinirlendirdiğinde bazen saçını çekiyor. Onu uyarıyor. İşte onları yapıyor.” (G:Y2 DBO:3/37:39) ve Çiğdem “Evet biraz var. Mesela yazılısı geç kaldığında biraz kaba davranıyor. Yazılı olduğu zaman. Geç kaldığın zaman biraz tepki gösteriyor. Ve ona kötü bir şey söyleyenlere de çok bağıyor. Bir kere olmuştu öyle bir olay da...” (G:Y3 A DBO:3/40:43) şeklinde görüş belirtmiştir.

Sosyo-ekonomik durumu orta olan okuldaki katılımcıların çoğunluğu sosyo-ekonomik durumu yüksek olan okuldaki katılımcılara benzer şekilde öğretmenlerinin kibar ve saygılı olduğunu ifade etmişlerdir. Bu gruptaki katılımcıların 1'i öğretmenlerinin kaba ve saygısız olduğunu, 4'ü bunun bazen olduğunu, 13'ü ise öğretmenlerinin kibar ve saygılı olduğunu belirtmişlerdir. Bu konuda Mesut "Evet hem de çok." (G:O1 DBD:1/28), Neslihan ise "Bazen öğretmen ödevimizi yapmadığında kızıyor ama yine de iyi." (G:O5 A DBD:1/41) ve Ömer "Evet her zaman öyle ama öğretmenimize karşı kötü davrandığımız zaman bize ceza veriyor." (G:O3 DBY:247) şeklinde görüşünü belirtmiştir. Doğan ve Emine ise görüşlerini "Genellikle sınıfta ses çıkınca kızıyor. Ya da başka birisiyle konuşurken iki öğrenci o zaman kızıyor." (G:O4 A DBY:2/50-51) ve "Bazen kızıyor. Ödev yapmayınca." (G:O5 B DBY:3/5) şeklinde belirtmişlerdir.

Sosyo-ekonomik durumu düşük olan okullardaki katılımcılar ise diğer katılımcılara benzer şekilde öğretmenlerinin genellikle kibar ve saygılı olduğunu dile getirmişlerdir. Bu gruptaki katılımcıların 2'si ise öğretmenlerin kaba ve saygısız olduğunu, 4'ü öğretmenlerin bazen kaba ve saygısız olduğunu, 14'ü ise öğretmenlerinin kibar ve saygılı olduğunu belirtmişlerdir. Bu konuda Levent "Kibar ve saygılı." (G:D4 B DBY:1/11) ve Yonca "Ara sıra oluyor kızdığı zamanlar; konuştuğumuz, bağırduğumuz, kavga ettiğimiz, koşturduğumuz zamanlarda..." (G:D3 A DBY:2/1-2) şeklinde görüş belirtmişlerdir. Cihan ve Alp'in ise görüşleri "Evet. Bazen kızdığı zamanlar da oluyor. Mesela bir arkadaşımız birisiyle kavga ederken, dövmüyor yani kızıyor." (G:D3 B DBY:3/17:19) ve "Evet. Bazen kızıyor konuşuyoruz diye... O zaman kızıyor." (G:D1 DBO:3/7) şeklindedir. Serkan bu konudaki görüşünü "Ara sıra kaba davranıyor. Ya bizim sınıfta Mustafa diye bir çocuk var. Terbiyesiz, terbiyesiz küfürler ediyor. Ondan kaba davranıyor. Küfür ediyor diğer arkadaşlara... Sadece bir tokat atıyor." (G:D4 B DBO:3/26:29) şeklinde görüş ifade ederken Bilge "Arada bir saygısızlığı falan. Saygısızlık değil de öyle bağırma falan var." (G:D4 B DBD:3/30-31) şeklinde görüş belirtmiştir.

Görüşme yapılan katılımcıların çoğunluğu öğretmenlerinin kibar ve saygılı olduklarını belirtmişlerdir. Ancak öğretmenlerinin her zaman kibar ve saygılı

olmadığını belirten katılımcılar da söz konusudur. Bu bulgulara göre öğretmenlerin çoğu zaman öğrencilere karşı kibar ve saygılı oldukları söylenebilir. Ongan'ın (2006) yaptığı çalışmada öğrencilerin öğretmenlerinin iyimser olduklarını, öğrencileri her zaman selamladığını ve onları anladığını, düşündüğünü, saygı gösterdiğini ifade etmişlerdir. Bu bulgular Ongan'ın (2006) yaptığı araştırma ile benzerlik taşımaktadır.

4.2. Öğretmenlerin Verdikleri Sözleri Tutmamaları

Katılımcılara yöneltilen “Öğretmeniniz verdiği sözleri tutar mı?” sorusuna ilişkin katılımcılar iki farklı görüş belirtmişlerdir. Katılımcılardan 22'si öğretmenlerinin verdikleri sözleri bazen tuttuklarını ifade ederken 40'ı ise öğretmenlerinin verdikleri sözleri her zaman tuttuğunu belirtmişlerdir.

Sosyo-ekonomik durumu yüksek olan okullarda görüşme yapılan katılımcılardan 9'u “Öğretmenimiz verdiği sözleri bazen tutar.” şeklinde görüş ifade ederken 15'i bu konuda “Öğretmenimiz verdiği sözleri tutar.” şeklinde görüş belirtmiştir. Bu konuya ilişkin Osman görüşünü “Bazen unutabiliyor. Bazen de sinirlendirdiğimiz için vazgeçiyor. Onun haricinde tutuyor.” (G:Y1 C DBY:4/4) şeklinde ifade ederken Çiğdem “Genellikle unuttur ama tutar.” (G:Y3 A DBO:4/10) şeklinde görüş belirtmiştir. Ece de “Birkaç kere tutmadığı zamanlar oldu. Mesela bir soru sorduğu zaman artı verecekti, vermemiştii.” (G:Y1 C DBO:5/35-36) şeklinde görüş ifade ederken Emre “Mesela “Beden Eğitimi dersine çıkaracağım.” der. Beden Eğitimi dersine çıkarmaz. “Ders yapalım.” diyor. Matematik dersi gibi dersler.” (G:Y5 C DBY:6/2-3) şeklinde görüş belirtmiştir.

Sosyo-ekonomik durumu orta olan okuldaki katılımcıların çoğunluğu sosyo-ekonomik durumu yüksek olan okuldaki katılımcılara benzer şekilde öğretmenlerinin verdiği sözleri yerine getirdiğini ifade etmişlerdir. Bu gruptaki katılımcıların 3'ü öğretmenlerinin verdiği sözleri bazen tutmadığını belirtirken 15'i öğretmenlerinin verdikleri sözleri her zaman tuttuğunu ifade etmişlerdir. Doğan “Her zaman zaten.” (G:O5 A DBY:4/37) ve Melek “Bazen tutuyor bazen tutmuyor.” (G:O4 A DBY:4/33) şeklinde görüş belirtmişlerdir. Bu konuda Emine “Oluyor. Yani mesela

bir kere söz vermişti. O zaman herhalde canımı ne istememiş. O yüzden yapmadı.” (G:O5 B DBY:6/15-17) şeklinde görüş ifade ederken Emel ”Derslerde çok oluyor. Mesela “Ben hafta size şunu yapacağım, şunu getirin.” diyor, söz veriyor. Ondan sonra o hafta “Başka bir şey getirin.” diyor.” (G:O5 B DBO:6/18-20) şeklinde görüş belirtmiştir.

Sosyo-ekonomik durumu düşük olan okullardaki katılımcılar ise diğer katılımcılara benzer şekilde öğretmenlerinin verdiği sözleri tuttuğunu ifade etmişlerdir. Bu gruptaki katılımcıların 10’u verilen sözlerin öğretmenler tarafından bazen tutulmadığını ifade ederken 10’u öğretmenlerinin verdikleri sözleri her zaman tuttuklarını belirtmişlerdir. Bu konuda Yonca “Ara sıra tutmadığı zamanlar oluyor.” (G:D3 A DBY:4/50) şeklinde görüş ifade ederken Bilge de “Arada bir tutar, arada bir tutmaz.” (G:D4 B DBD:5/9) şeklinde görüş belirtmiştir. Asuman bu konudaki görüşünü “Yani bazen işleri olduğu için tutamıyor.” (G:D1 DBD:6/24-25) şeklinde ifade ederken Semra “Tutmadığı zaman yani işi olduğu zaman, çok yoğun olduğu zaman, onun gibi mesela.” (G:D2 B DBO:6/29) ve Buse “Bir kere tutmamıştı ama o havadan dolayı. Bir kere bizi pikniğe falan götürecekti, o zamanda hava bozuktı gidemedik.” (G:D3 B DBO:6/34-35) şeklinde görüş belirtmişlerdir.

Katılımcıların çoğunluğu öğretmenlerinin verdikleri sözü her zaman yerine getirdiğini belirtmiştir. Buna karşın öğretmenlerinin verdiği sözleri tutmadığını da ifade eden katılımcılar söz konusudur. Sosyo-ekonomik düzeyi yüksek ve düşük olan okullarda bulunan katılımcılar bunun her zaman böyle olmadığını daha fazla belirtmişlerdir. Bu bulgulara göre öğretmenlerin verdikleri sözü çoğunlukla tuttukları söylenebilir.

4.2.1. Öğretmenlerin Verdikleri Sözleri Tutmamalarının Nedenleri

Öğretmenlerin verdiği sözleri tutmamaları konusunda katılımcılara yöneltilen “Öğretmeninizin verdiği sözleri tutmamasını neden kaynaklanıyor?” sorusuna 10 katılımcı görüş belirtmiştir. Bu konuda sosyo-ekonomik durumu yüksek olan okullarda bulunan katılımcılardan 4’ü; sosyo-ekonomik düzeyi orta olan okullardaki

katılımcılardan 1'i ve sosyo-ekonomik durumu düşük olan okullarda bulunan katılımcılardan 5'i görüş belirtmiştir.

Katılımcılardan Ogün, Melek, Özlem ve Bilge'nin bu konuya ilişkin görüşleri "Genellikle derslerimizle ilgili dersten geri kaldığımızda. Derslerimize devam ederiz. Geri kaldığımız şeyleri tekrar ediyoruz." (G:Y2 DBO:6/44-45), "Bilmiyorum neden olduğunu. En son geçen sene verdiği bir sözü tutmadı. Kamp yaptırma sözü vermişti. Yaptırmadı." (G:O4 A DBY:6/50-51), "Ya işi çıkıyor ya da bir toplantı oluyor okulda. Yoksa yani tutar." (G:D2 B DBY:6/51) ve "Mesela "Bugün Beden Eğitimi dersine çıkarız." diyor. Bizi Beden Eğitimi dersine çıkartmıyor. "Hastayım bazen hastayım." diyor. "Hava soğuk." falan diyor. Öyle..." (G:D4 B DBD:7/3-5) şeklindedir.

Katılımcı ifadelerine göre öğretmenlerin verdikleri sözü tutmamalarının çeşitli nedenleri olmakla birlikte bunların bazılarının öğretmenden kaynaklandığı; bazılarının ise öğretmenden kaynaklanmadığı söylenebilir. Öğretmenlerin hasta olmaları, işlerinin çıkması öğretmenden kaynaklanan davranışlar olarak görülürken; geri kalınan konularda konuların yetiştirilmeye çalışması, çeşitli toplantıların olması öğretmenden kaynaklanmayan sorunlar olarak değerlendirilebilir.

4.3. Öğretmenlerin Lakap Takmaları

Katılımcılara yöneltilen "Öğretmeniniz size lakap takar mı?" sorusuna ilişkin katılımcılar öğretmenlerin lakap takmalarına yönelik iki görüş belirtmişlerdir. Katılımcılardan 15'i öğretmenlerinin kendilerine lakap taktığını ifade ederken 47'si öğretmenlerinin kendilerine lakap takmadığını belirtmişlerdir.

Sosyo-ekonomik durumu yüksek olan okullarda görüşme yapılan katılımcılardan 1'i bunun olduğunu, 23'ü ise bunun olmadığını belirtmiştir. Bu konuya ilişkin öğretmenin lakap taktığını belirten Osman, görüşünü "Bizim sınıfta 2 tane Enes isimli öğrenci olduğu için sadece öbür Enes'e Güney soyadıyla "Güney" diye ifade ediyor o kadar. Yoksa lakap takmaz." (G:Y1 C DBY:8/12-13) şeklinde ifade ederken Emre ise "Hayır, hiç takmaz. Tek sadece böyle mesela bazılarında

soyadıyla söyler aynı isimli çocuklar olduğunda.” (G:Y5 C DBY:8/30-31) şeklinde görüş belirtmiştir.

Sosyo-ekonomik durumu orta olan okuldaki katılımcıların çoğunluğu sosyo-ekonomik düzeyi yüksek olan okuldaki katılımcılara benzer şekilde öğretmenlerinin lakap takmadığını ifade etmişlerdir. Bu gruptaki katılımcıların 3’ü öğretmenlerinin bazen lakap taktığını ifade ederken 15’i “Hayır” cevabı vermişlerdir. Bu konuda Hamdi “Hayır. Bize ismimizle hitap eder.” (G:O1 DBO:8/35) şeklinde görüş ifade ederken Neslihan ise “Hayır. Bazen sınıfta öğretmen bizimle şakalaştığında yapıyor. Mesela bize; sarı saçlı olana “Sarı kız” falan diyor. Ama kendi aramızda yaparız şakalaşmayı.” (G:O5 A DBD:8/51-52) şeklinde görüş belirtmiştir. Gökhan’ın ise bu konudaki görüşü “Mesela “Nuri” der erkek arkadaşlarımıza.” (G:O1 DBY:9/28-29) şeklindedir.

Sosyo-ekonomik durumu düşük olan okullardaki katılımcılardan 11’i öğretmenlerinin kendilerine lakap taktığını; 11’i ise öğretmenlerinin lakap takmadığını belirtmişlerdir. Bu gruptaki katılımcılardan Alp “Yani bir kişiye takıyor da... İki kişiye... Bizim Ercan var. O mandaları çok seviyor. Ona takıyor. Bir de diyor ki: “A manda!” Sonra bir de Samet var. Kızıl saçlı. Ona da havuç diyor.” (G:D1 DBO:9/5-7) ve Betül “Mesela ben tombiş olduğum için bana “Pamuk kızım” der. Bazı karalar yani suratları siyah olduğu için onlara “Kara kızım” der. “Tombiş kızım” der.” (G:D1 DBY:9/30-31) şeklinde görüş belirtmişlerdir. Aynı konuda Asuman ise görüşünü “İki arkadaşımıza. Birisine havuç taktı sarışın olduğu için birisi de mandalarla çok uğraştığı için adını manda koydu.” (G:D1 DBD:9/32-33) şeklinde ifade ederken Özlem ise “Mesela bana bazen bizim sınıfta biraz kilolu bir kişi var ona “Sosis” takar. Bana “Çilli” diyor; “Çilli Bom” sonra bazen yaramazlık yapanlara “Hıyar” diyor.” (G:D2 B DBY:9/34-35) şeklinde görüş belirtmiştir. Ender ilgili konuda “Bizim sınıfta Oğuzhan Top diye birisi var ona Ozi diyor bizi güldürmek için. Öyle şeyler diyor.” (G:D4 A DBY:9/42) şeklinde görüş ifade ederken Serkan ise “Şimdi bizim sınıfta soru soruyor öğretmen kızlara, erkekler de cevap veriyor. Mesela bizim sınıfta Buket diye bir kız var. Bir çocuk cevap veriyor. Ona Buket

Buket diyip duruyor.“ (G:D4 B DBO:9/46-48) şeklinde görüş belirtmiştir. Yonca da “Mesela sulu göz, Fadime der.” (G:D3 A DBY:9/37) şeklinde görüş belirtmiştir.

Elde edilen bulgulara göre katılımcıların çoğunluğu öğretmenlerinin kendilerine lakap takmadığını belirtmişlerdir. Ongan’ın (2006) ve Karaaslan’ın (2006) yaptıkları çalışmalarda öğretmenlerin olumsuz olarak nitelenen fiziksel şiddet uygulama, tutarsız davranma, lakap takma gibi davranışları fazla göstermediklerini ortaya çıkarmıştır. Bu bulgular Karaaslan’ın (2006) ve Ongan’ın (2006) araştırmalarındaki bulgular ile paralellik göstermektedir.

Katılımcıların ifadelerine göre öğretmenlerin genellikle lakap takmayıp onlara isimleriyle hitap ederek onların özgüvenlerini sarsıcı bir davranışta bulunmadıkları söylenebilir. Öğretmenlerin lakap taktığı durumların zaman zaman isim benzerliğinden kaynaklanan aksaklıkları gidermek için öğrencilerin soy isimleriyle onlara seslenmelerinden kaynaklandığı söylenebilir. Bu durumun dışında öğretmenlerin öğrencilere taktığı lakapların kişilik ve davranış özellikleriyle ilgili olduğu ifade edilebilir. Diğer taraftan görüldüğü gibi sosyo-ekonomik düzey düştükçe öğretmenlerin lakap takma davranışları artmaktadır. Bu bulgulara göre sosyo-ekonomik düzey ile öğretmenlerin lakap takma davranışları arasında ters bir ilişki olduğu söylenebilir.

4.3.1. Öğretmenlerin Lakap Takmaları Konusundaki Görüşler

Katılımcılara yöneltilen ”Öğretmeninizin lakap takması hoşuna gidiyor mu veya rahatsız oluyor musun?” sorusuna ilişkin ise 10 katılımcı görüş belirtmiştir. Bu katılımcılardan 1’i bu durumun hoşuna gitmediğini ifade ederken 9’u rahatsız olmadıklarını ve bu durumun hoşlarına gittiğini belirtmiştir.

Bu konuda Gökhan ”Evet. (Neden?) Onlar öğretmenin onlara lakap takması komiğime gittiği için.” (G:O1 DBY:10/1) ve Asuman “Benim hoşuma gitmiyor. (Neden?) Yani çünkü öğretmenimiz arkadaşlarımıza sordu mu arkadaşlarımız gülüyor işte öyle...” (G:D1 DBD:10/5-6) şeklinde görüş ifade etmişlerdir.

Bulgulara göre öğretmenlerin lakap takması katılımcıların 1'i hariç diğerlerini rahatsız etmemektedir. Elde edilen bulgulara göre öğretmenlerin taktığı lakapların öğrencileri rahatsız etmedikleri söylenebilir.

4.4. Öğretmenlerin Öğrencilerin Görüşlerini Önemsememeleri

Katılımcılara yöneltilen “Öğretmeniniz sizlerin görüşlerini önemser ve değerli bulur mu?” sorusuna ilişkin katılımcılar öğretmenlerin öğrenci görüşlerini önemseyip önemsememesine göre üç farklı görüş belirtmişlerdir. Katılımcılardan 2'si öğretmenlerinin görüşlerini önemsemediklerini, 2'si öğretmenlerinin görüşlerini bazen önemsemediklerini, 58'i ise öğretmenlerinin görüşlerini önemsediklerini belirtmişlerdir.

Sosyo-ekonomik durumu yüksek olan okullarda görüşme yapılan katılımcıların hepsi öğretmenlerinin görüşlerini önemsediklerini ifade etmişlerdir. Bu konuya ilişkin Ece görüşünü “Mesela parmak kaldırdığımız zaman mutlaka söze kaldırıyor. Bir fikrimizi soruyor bizim.” (G:Y1 C DBO:11/50-51) şeklinde belirtirken Yasemin “Öğretmenim bazen derslerde bize soruyor. Bizim fikirlerimizi alıp kararlar veriyor.” (G:Y2 DBY:12/1), Berna “Mesela bazen Matematik'te problemlerde bazen hata yapabiliyor bizden de fikirler alabiliyor.” (G:Y4 DBY:12/17-18) ve Pelin “Biz bazen etkinlik kitaplarındaki etkinlikleri yaparken Ferhat, Elif, ben bir şeyler söylüyoruz öğretmen onu yazdırıyor. Biz söylüyoruz diğer arkadaşlarımızın etkinliklerini yazıyor.” (G:Y5 A DBD:12/26-28) şeklinde görüş belirtmişlerdir.

Sosyo-ekonomik durumu orta olan okuldaki katılımcıların çoğunluğu sosyo-ekonomik düzeyi yüksek olan okuldaki katılımcılara benzer şekilde öğretmenlerinin görüşlerini önemsediklerini ifade etmişlerdir. Bu gruptaki katılımcılardan 2'si öğretmenlerinin görüşlerini önemsemediğini belirtirken 17'si öğretmenlerinin görüşlerini önemsediklerini ifade etmişlerdir. Bu konuda Gökhan “Görüşlerimizi öğretmenimiz dikkate alıyor. Görüşlerimiz değerlidir çünkü biz öğretmene bir şey söylediğimizde onu da değerlendiriyor.” (G:O1 DBY:12/36-37) ve Yeşim “Mesela bir soru soruyor yanlış da olsa doğru da olsa herkesin parmak kaldırmasını söylüyor.

Görüşlerimizi alıyor.” (G:O2 DBY:12/41-42) şeklinde görüşlerini ifade ederken ve Zeynep’in görüşü ise “Genellikle hep böyle konuşma türlerinden falan. Bize bir şeyler sorunca bizim konuşmalarımızı dinliyor genellikle.” (G:O5 A DBO:13/8-9) şeklindedir. Aynı konuda Melek ise “Bulmaz. (Değersizdir yani sizin görüşleriniz?) Evet. Ya mesela bir görüşümüzü şey yapsak yanlış der; yalan der. Ben bir görüş demiştim onu öğretmen gerçek bulmadı ama başka bir öğrenci gelir onu da aynı görüşünü söyler benim ama öğretmen inanmaz bana.” (G:O4 A DBY:6/50-52) şeklinde görüş belirtmiştir. Melek’e benzer şekilde Emel de “Hayır, kendi bildiklerini yapar. (Size hiç sormaz?) Evet. (Rahatsız oluyor musun?) Evet. (Neden?) Bilmem. Mesela dün biz bilgisayar odasındaydık, dersimiz bilgisayardı. “Siz serbestsiniz.” dedi sonra kendi kendine size vitamin; TT Net vitamin var ya... Onu açtı birden bire; biz istenmeden. Kendisi yaptı.” (G:O5 B DBO:11/9-12) şeklinde görüş belirtmiştir.

Sosyo-ekonomik durumu düşük olan okullardaki katılımcılar ise sosyo-ekonomik düzeyi yüksek ve orta olan okullardaki katılımcılara benzer şekilde görüş belirtmişlerdir. Bu gruptaki katılımcıların 2’si öğretmenlerinin görüşlerini önemsemediğini ifade ederken 18’i bunun her zaman olduğunu belirtmişlerdir. Bu gruptaki katılımcılardan Betül görüşünü “İlk önce mesela diyelim “Ne oyun oynayalım?” diyor. Herkesin görüşünü alıyor. Sonra en hoşuna gideni veyahut da bizim istediğimize göre değerlendiriyor.” (G:D1 DBY:13/11-12) şeklinde ifade ederken Cihan görüşünü “Çünkü birimizi tahtaya kaldırır, ona bir şey soruyor, bir kişiyi daha kaldırıp tartışıyoruz.” (G:D3 B DBY:13/23-24) şeklinde ifade etmiştir. Levent de “Normal derste bizim söylediklerimizi de değerlendirir. Bizim söylediklerimizi de yapar. Örneğin Matematik sorusu çözüyoruz biz başka bir yol tarif ederiz oradan da yapar.” (G:D4 B DBY:13/32-33) şeklinde görüş belirtmiştir. Yonca ise “Sinirli olduğu zamanlarda, başı ağrıdığı, hasta olduğu zamanlarda önemsiz buluyor görüşlerimizi. (Ne şekilde anlıyorsun değersiz olduğunu önemsiz olduğunu sizin görüşlerinizin? Bize karşı sinirli ve kızgın olmasından.” (G:D3 A DBY:11/18-21) şeklinde görüş belirtmiştir.

Ongan'ın (2006) yaptığı çalışmada öğretmenlerin öğrencilere destek olduğu ve onların sorularına cevap verdiklerini ve konuşmalarına izin verdikleri ortaya çıkmıştır. Karaaslan'ın (2006) yaptığı çalışmada da benzer şekilde öğretmenlerin öğrencilerin görüşlerini önemseydiğini ve değerli bulduğu sonucuna varılmıştır. Bulgulara göre katılımcıların çoğunluğu öğretmenlerinin görüşlerini önemseydiğini ve değerli bulduğunu belirtmişlerdir. Bu bulgular Ongan'ın (2006) ve Karaaslan'ın (2006) yılında yaptıkları araştırmalar ile benzerlik göstermektedirler.

Elde edilen bulgulara göre öğretmenlerin öğrencilerin görüşlerini dikkate aldığı ve onlara görüşlerinin önemli olduğunu hissettirdikleri söylenebilir. Öğrencilerin görüşlerinin alınması öğrencilerde hem içsel hem de dışsal güdülenmeyi teşvik edeceğinden motivasyonun artmasına da olumlu yönde katkıda bulunmaktadır (Cafoglu, 2007:18). Öğretmen, öğrencilerin her birinin önemli ve değerli olduğunu onlara fark ettirebilmeli ve bunlara uygun davranabilmelidir.

4.5. Öğretmenlerin Esprili Olmamaları

Katılımcılara yöneltilen “Öğretmeniniz esprili midir?” sorusuna ilişkin katılımcılar öğretmenlerin esprili olup olmamalarına göre üç farklı görüş belirtmişlerdir. Katılımcılardan 6'sı öğretmenlerinin pek esprili olmadığını, 21'i öğretmenlerinin biraz esprili olduğunu, 35'i ise öğretmenlerinin esprili olduğunu ifade etmişlerdir.

Sosyo-ekonomik durumu yüksek olan okullarda görüşme yapılan katılımcılardan 4'ü öğretmenlerinin pek esprili olmadığını, 9'u öğretmenlerinin bazen esprili olduğunu ve 11'i öğretmenlerinin esprili olduğunu ifade etmişlerdir. Bu konuya ilişkin Osman ve Berna görüşlerini “Pek değil. Öğrenciler güldürüyor genelde.” (G:Y1 C DBY:13/45) ve “Bazen evet. Bazen komiklik yapıyor.” (G:Y4 DBY:14/2) şekilde belirtmişlerdir.

Sosyo-ekonomik durumu orta olan okuldaki katılımcıların çoğunluğu sosyo-ekonomik düzeyi yüksek olan okuldaki katılımcılara benzer şekilde öğretmenlerinin esprili olduğunu belirtmişlerdir. Bu gruptaki katılımcılardan 1'i öğretmenlerinin pek esprili olmadığını, 9'u öğretmenlerinin bazen esprili olduğunu ve 8'i ise

öğretmenlerinin esprili olduğunu ifade etmişlerdir. Bu konuda Melek görüşünü “Espri sadece teneffüslerde yapar derste yapmaz. Bazen laz gibi konuşuyor laz olduğu için.” (G:O4 A DBY:14/20-21) şeklinde görüş ifade ederken Demet ise görüşünü “Bazen boş olduğumuz zaman birisi bir şey söylüyor o zaman neşeler artıyor. Öğretmen de yapıyor. Fıkralar anlatıyor komik, Nasrettin Hoca’dan...” (G:O4 C DBO:14/27-28) şeklinde ifade etmiştir. Aynı konuda Doğan “Evet. Arada bir yapar. Dersten koptuğumuzda dikkatimizi sağlamak için yapıyor.” (G:O5 A DBY:14/29) şeklinde görüş ifade ederken Neslihan ise “Bilmem, bize hiç espri yapmadı.” (G:O5 A DBD:14/31) şeklinde görüş belirtmiştir.

Sosyo-ekonomik durumu düşük olan okullardaki katılımcılar ise sosyo-ekonomik durumu yüksek ve orta olan okullardaki katılımcılara benzer şekilde görüş belirtmişlerdir. Bu gruptaki katılımcıların 1’i esprili olmadığını, 3’ü bazen esprili olduğunu, 16’sı ise öğretmenlerinin esprili olduğunu ifade etmişlerdir. Bu gruptaki katılımcılardan Semra “Evet hep espri yapar.” (G:D2 B DBO:14/40) şeklinde görüş ifade ederken Cihan “Fazla değil.” (G:D3 B DBY:14/45) şeklinde görüş belirtmiştir.

Bulgular ışığında öğretmenlerin genellikle espri yaptıkları ve esprili oldukları söylenebilir. Bu bulgular Bayındır’ın (2001) araştırması ile paralellik göstermektedir. Bayındır’ın (2001:210) 5. sınıf öğrencileriyle yapmış olduğu araştırmada öğrenciler öğretmenlerini "her zaman" % 46,4 oranında esprili bulmuşlardır. Bu araştırma da % 56,4 oranında bir oranla Bayındır’ın araştırmasıyla benzerlik göstermektedir. Ayrıca katılımcılar öğretmenlerini % 33,8 oranında "bazen" esprili bulmuşlardır. Diğer taraftan görüldüğü gibi bulgulara göre sosyo-ekonomik düzey ile öğretmenlerin esprili olmaları arasında ters bir ilişki söz konusudur. Sosyo-ekonomik düzey yükseldikçe öğretmenlerin esprili olma ve espri yapma davranışları kısmen azalmaktadır.

4.5.1. Öğretmenlerin Esprili Olmamaları Konusundaki Görüşler

Katılımcılara yöneltilen “Öğretmeninizin esprili olması hoşuna gidiyor mu?” şeklindeki soruya ise 61 katılımcı bu durumun hoşuna gittiğini belirtirken 1 katılımcı bu durumun bazen hoşuna gittiğini söylemiştir.

“Öğretmeninizin esprili olması neden hoşuna gidiyor?” sorusuna katılımcılardan Ece “Sınıf daha böyle neşeli oluyor. Daha güzel oluyor.” (G:Y1 C DBO:16/12) şeklinde görüş belirtirken Büşra “Dersin başında mesela çarpım tablosu var hemen Temel... Öyle komik oluyor.” (G:Y3 A DBD:16/19) şeklinde görüş belirtmişlerdir. Fikret ise bu konuda “Bazen dersten çok bunalmışsak esprileriyle bizim gönlümüzü alıyor. Derse eğlence geliyor sonradan derse devam ediyoruz.” (G:Y3 E DBY:16/20-21) şeklinde görüş ifade ederken Pelin de “Espri; bizim eski bir öğretmenimiz vardı Atatürk’te Ankara’dayken. Öğretmenimiz çok espri yapardı, ona gıcık olurdum. (Neden?) Çünkü bazı espriler çok kırıncı oluyor. Bu öğretmenimizin esprileri hiç de kırıncı olmuyor.” (G:Y5 A DBD:16/28-30) şeklinde görüş belirtmiştir.

Sosyo-ekonomik durumu orta olan okulda bulunan katılımcılardan Ömer bu konudaki görüşünü “Yani çocuk olarak hoşuma gidiyor.” (G:O3 DBY:16/41) şeklinde ifade ederken Doğan ve Zeynep görüşlerini “Espirileri çok komik oluyor o yüzden.” (G:O5 A DBY:16/45) ve “Öyle daha iyi ders anlayabiliyoruz. Benim için de iyi oluyor.” (G:O5 A DBO:16/48) şeklinde ifade etmişlerdir. Öte yandan öğretmenin esprili olması bazen hoşuna giden katılımcı Melek ise bu görüşünün gerekçesini “Bazen ağır laflar söyleniyor işte o yüzden.” (G:O4 A DBY:16/46) şeklinde belirtmiştir.

Sosyo-ekonomik durumu düşük olan okulda bulunan katılımcılardan Ender ise bu konuya ilişkin “Bizi güldürüyor. Bazı arkadaşımız hasta olduğu zaman onu da güldürüyor. Benim hoşuma gidiyor. Onun için.” (G:D4 A DBY:17/6-7) şeklinde görüş ifade ederken Hakan “İşte esprili davrandığı zaman sınıf sessiz oluyor. Hiç gürültü çıkmıyor.” (G:D4 A DBO:17/8) şeklinde görüş belirtmiştir.

Bu bulgulara göre öğretmenlerin esprili olmaları ve espri yapmalarının öğrencilerin hoşuna gittiği söylenebilir. Öğretmenin sınıfta şakacı mizacıyla esprili bir hava yaratması, ciddi dersin içine ilginç örnekler ekleyerek öğrencilerin dikkatlerinin dağılmasını önleyebilir (Şişman ve Turan, 2004:130-140). Espri anlayışına sahip olan öğretmenler de genellikle öğrenciler tarafından sevilir. Bu özelliğe sahip öğretmenler öğrenmeyi eğlenceli bir hale getirebilir. Diğer taraftan espri, sınıftaki aşırı resmi bir ortamın oluşmasına engel olur ve gerilimi azaltır, sınıf

içi iletişimi kolaylaştırır; güveni artırır ve disiplin sorunlarını azaltır. Böylece dozunda kullanılan bir espri anlayışı öğrenmenin pekişmesine ve kalıcı öğrenmenin meydana gelmesine yardımcı olur (Cruick-shank ve arkadaşları, 1995; Akt: Erden, 2005:41). Öğretmenin espri yapmaması ve ders dışı yapılan esprilere kızması olumlu sınıf ortamının yaratılmasını engelleyebilir. Bu durum öğrenci-öğretmen iletişimini zayıflatabilir. Zamanla öğretmenden uzaklaşma ve derse ilgisizlik başlayabilir. Espri yapmayan bir öğretmenin demokratik bir sınıf yönetimi yerine otokratik bir sınıf yönetimini tercih ettiği söylenebilir. Böyle gergin bir ortamda öğrenciler düşüncelerini rahatça ifade etmekten çekinebilirler.

4.6. Öğretmenlerin Kızıp Bağırma Davranışları

Katılımcılara yöneltilen “Öğretmeniniz size kızıp bağırır mı?” sorusuna ilişkin katılımcılar öğretmenlerin bu davranışlarına göre iki farklı görüş belirtmişlerdir. Katılımcılardan 55’i öğretmenlerinin zaman zaman kızıp bağırıldığını ifade ederken 7’si öğretmenlerinin kendilerine kızmadığını ve bağırmadığını belirtmişlerdir.

Sosyo-ekonomik durumu yüksek olan okullarda görüşme yapılan katılımcılardan 9’u öğretmenlerinin bazen kızıp bağırıldığını, 6’sı ise öğretmenlerinin kızıp bağırmadığını ifade etmişlerdir. Bu konuya ilişkin Ayşe “Böyle çok konuştuğumuz zaman evet. Onun dışında bağırılmaz.” (G:Y1 C DBD:17/42) ve Fikret “Çok büyük bir şey olmadığı sürece kızmaz.” (G:Y3 E DBY:17/48) şeklinde görüş ifade etmişlerdir.

Sosyo-ekonomik durumu orta düzeyde olan okuldaki katılımcılar da sosyo-ekonomik durumu yüksek olan okuldaki katılımcılara benzer görüştedirler. Bu gruptaki katılımcıların 16’sı öğretmenlerinin bazen kızıp bağırıldığını, 1’i ise öğretmenlerinin kızıp bağırmadığını belirtmiştir. Bu konuda Gizem “Bazı günler böyle biz yaramazlık yaptığımız zaman bağırıyor.” (G:O2 DBD:18/20) şeklinde görüş ifade ederken Doğan görüşünü “Hayır, yapmaz. Arada bir kızar çünkü zaten o ödev yapmadın mı falan “Niye yapmadın?” diye sorar. O gibi...” (G:O5 A DBY:18/28-29) şeklinde belirtmiştir.

Sosyo-ekonomik durumu düşük olan okulda bulunan tüm katılımcılar öğretmenlerinin bazen kızıp bağırdığını ifade etmişlerdir. İlgili konuya Semra “Bağırır ama derste onu dinlemediğimiz zaman bağırır.” (G:D2 B DBO:18/42) ve Betül “Biz onu sinirlendirince illa ki...” (G:D1 DBY:18/36) şeklinde görüş belirtmişlerdir.

Bu bulgulara göre öğretmenlerin öğrencilere kızıp bağırdıklarının yanı sıra sosyo-ekonomik düzey düşükçe öğretmenlerin kızıp bağırma davranışlarının arttığı söylenebilir. Bu bulgular Ongan’ın (2006) araştırması ile çelişmektedir. Ongan’ın (2006) araştırmasına göre öğretmenlerin olumsuz olarak nitelenen davranışları göstermedikleri sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca sosyo-ekonomik düzeyi orta olan öğrencilerin öğretmenlerinin sinirli olmalarını algılamaları alt ve üst sosyo-ekonomik düzeye göre daha yüksektir. Bu araştırma bulgularına göre sosyo-ekonomik durumu düşük düzeydeki okulda öğrenim gören katılımcıların hepsi öğretmenlerinin bu davranışı sergilediklerini belirtmişlerdir.

4.6.1. Öğretmenlerin Kızıp Bağırduğu Davranışlar

Katılımcılara yöneltilen “Öğretmeniniz hangi davranışları yapanlara kızıp bağırır?” sorusuna ilişkin katılımcı görüşlerini ifade eden davranışlar Tablo 6’da verilmiştir.

Tablo 6. Öğretmenlerin Kızıp Bağırıldığı Davranışlar

Davranış	Frekans
Sınıfta çok konuşan ve gürültü yapanlara	19
Öğretmen ve arkadaşlarına saygısız davranan ve kötü söz söyleyenlere	13
Yaramazlık yapanlara	12
Ödev yapmayanlara	11
Okul ve sınıf kurallarına uymayanlara	8
Sınıf ve okul içi koridorlarda koşanlara	6
Dersi dinlemeyenlere	6
Öğretilen bir konuyla ilgili soruyu çözemeyenlere	3
Öğretmeni kızdıranlara	3
Öğretmenin dediklerini yapmayanlara	3
Öğretmenler odasına girenlere	2
Öğretmene ters tepki verenlere	2
Söz verip de sözünü tutmayanlara	2
Sınıf içinde amaçsız dolaşanlara	2
Derse geç kalanlara	2
Yalan söyleyenlere	1
Sınıfa misafir geldiğinde konuşan ve sınıfta öğretmen telefonla konuşurken konuşanlara	1

Tablo 6’da görüldüğü gibi öğretmenlerin en fazla kızıp bağırıldıkları davranışlar sınıfta konuşma ve gürültü yapma davranışlarıdır. Bunun yanı sıra öğretmenler sırasıyla en fazla öğretmen ve arkadaşlarına saygısız davranan ve kötü söz söyleyenlere, yaramazlık yapanlara ve ödev yapmayanlara kızıp bağırırlar.

Bu konuya ilişkin sosyo-ekonomik durumu yüksek olan okuldaki katılımcılardan Zehra görüşünü “Mesela böyle kolay sorularda yanlış yaptığımızda falan sınavlarda. Kötü bir davranışlarımız olduğu zaman. İşte dediğim gibi yani kötü

davranışlarda.“ (G:Y5 A DBO:18/7-10) şeklinde ifade ederken Hüseyin “Genellikle sınıfta çok gürültü çıkardığımız zaman, öğretmeni kızdırdığımız zaman, yavaşça böyle bağıyor.” (G:Y1 A DBD:19/10-11) şeklinde görüş belirtmiştir. Osman ise aynı konuda “Mesela öğretmenin sözünü dinlemeyenlere bağıyor çöpün başında 2 saat kâğıdı böyle küçük küçük parçalara ayırıp atanlar var onlara bağıyor.” (G:Y1 C DBY:19/14-16) şeklinde görüş ifade ederken Berna “Evet tabi biz bazen çok konuştuğumuzda çok az kızıyor. Hangi davranışlara... Bazen sınıfa geç geliyorlar. Sınıfın içinde koşuyorlar. Ondan sonra hafif yani azıcık bağıyor o kadar.” (G:Y4 DBY:19/38-40) şeklinde görüş belirtmiştir.

Sosyo-ekonomik durumu orta olan okulda bulunan katılımcılardan Neslihan bu konuda “Ara sıra bağıır. O da ödevimizi yapmadığımızda. “Ödevini niye yapmadın?” der. Bazı Ömer Can var bizim sınıfta o bazen ödevini yapmıyor. Öğretmen ona çok kızıyor.” (G:O5 A DBD:18/32-33) şeklinde görüş ifade ederken Gökhan “Mesela öğrettiği bir konuda yapamadığımızda, suç işlediğimizde...” (G:O1 DBY:19/42) ve Aslı “Ya biz öğretmenimizi kızdırdığımız zaman. Öğretmenimizi beklerken sınıfın içinde bağıyoruz bazen. Onun dışında yani öğretmenimizin sevmediği hareketleri yapıyoruz. Mesela öğretmenimiz yalan söylemeyi sevmez... Bizim sınıfımızda yapıyorlar bazen.” (G:O2 DBO:19/48-50) şeklinde görüş belirtmişlerdir. Diğer taraftan aynı konuda Gizem ise “Mesela okula böyle bir kural kuralı çiğneyenler oluyor. Bizim sınıfta çok var onlardan. Ona kızıyor, küfür edenlere falan kızıyor.” (G:O2 DBD:19/51-52) şeklinde görüş ifade ederken Nuri “Kızgın oluyor, kızgın değil de böyle arkadaşımız bir şey yaptı mesela arkadaşımıza vurdu, bir yerini zarar verdi, kanattı o zaman kızar.” (G:O4 B DBD:20/6-8) ve Emel “Bir terslik yaptığımızda ya da onun sözünü dinlemezsek ya da aksilik yaparsak, okulda yani aksiliğimiz duyulursa ona kızıyor.” (G:O5 B DBO:20/15-16) şeklinde görüş belirtmişlerdir.

Sosyo-ekonomik durumu düşük olan okullardaki katılımcılar ise sosyo-ekonomik durumu yüksek ve orta olan okullardaki katılımcılara benzer şekilde görüş belirtmişlerdir. Bu gruptaki katılımcılardan Serkan görüşünü “Sınıfa bağıyor çok ses çıkarttınız diye. Öğretmenler odasına giriyorsunuz diye. Onun dışında... Başka

hiç bağırmadı. Gürültü yapıldığında bağıyor sade başka bağırmıyor.” (G:D4 B DBO:19/2-4) şeklinde ifade ederken Alp ise “Mesela öğretmenimiz gelmeden biz konuşuruz ondan kızar. Onun dışında kitap okuma saati var ya... Onu okumazsak kızıyor işte o kadar.” (G:D1 DBO:20/19-20) şeklinde görüş belirtmiştir. Özlem ise “Mesela bilerek birisini itiyor, düşürüyor. Bazen çok kötü yaralanıyor arkadaşlarımız o zaman çok fena kızıyor.” (G:D2 B DBY:20/29-30) şeklinde görüş ifade ederken Gaye “Mesela ayağa kalktıkları zaman. Ayağa kalkıp çöp atmalara. İzin almadan dışarı çıktıklarında.” (G:D3 A DBD:20/36-37) şeklinde görüş belirtmiştir. Bilge ise görüşünü “Matematik dersinde tahtaya çıkıp çok zorlandığımız bir soru varsa öğretmen de çok yapamıyorsa o zaman arada bir kızar. “Ben size anlatıyorum.” falan der. “Siz anlamıyorsunuz.” (Onun dışında?) Ödevleri kağıtlarını getirmeyenlere bağıyor. Sonra dersi dinlemeyip de başkasıyla muhatap olanlara bağıyor. Küfür ve kavgaya edenlere bağıyor.” (G:D4 B DBD:20/48-52) şeklinde belirtmiştir.

Elde edilen bulgulara göre öğretmenler sınıfta olumsuz tutum ve davranış sergileyen öğrencilere kızıp bağırırlar. Öğretmenler en fazla sınıfta disiplini bozanlara kızıp bağırırlar. Bunu sırası ile öğretmen ve arkadaşlarına saygısız davranma ve kötü söz söyleme, yaramazlık yapma ve ödev yapmama davranışları takip etmektedir.

4.6.2. Öğretmenlerin Kızıp Bağırma Konusundaki Görüşler

Katılımcılara yöneltilen “Öğretmeninizin kızmakta bağırma konusunda haklı mı?” şeklindeki soruya katılımcılardan 55’i yanıt vermiştir. Bu katılımcılardan 54’ü öğretmenlerinin kızmakta, bağırma konusunda haklı olduğunu söylerken 1 katılımcı bazen haklı olduğunu söylemiştir.

Sosyo-ekonomik durumu yüksek olan katılımcılardan 18’i, sosyo-ekonomik durumu orta olan katılımcılardan 16’sı ve sosyo-ekonomik durumu düşük olan 20 katılımcı öğretmenlerini haklı bulduğunu ifade etmiştir. Sosyo-ekonomik durumu yüksek ve düşük katılımcıların hepsi öğretmenlerini bu konuda haklı bulurken sosyo-ekonomik durumu orta olan okuldaki 1 katılımcı dışındaki diğer öğrenciler de öğretmenlerini haklı bulmaktadır.

Katılımcılar öğretmenlerini neden haklı buldukları konusunda sosyo-ekonomik durumu yüksek olan katılımcılardan Ahmet görüşünü “Çünkü sınıftakiler hep yaramazlık yapıyor, böyle öğretmeni kızdırıyor o da bağırmakta haklı bence.” (G:Y1 A DBY:22/9-10) şeklinde belirtirken aynı konuda Osman görüşünü “Çok konuşuyoruz. Unutkanız bir de sınıfta “Konuşma” der biz unuturuz yine konuşuruz, “Şunu yapmayın” der unuturuz, gider sonra bir daha yaparız, o yüzden unutkan olduğumuz için.” (G:Y1 C DBY:22/11-12) şeklinde ifade etmiştir. Yasemin “Çünkü biz de bazen çok yaramazlık yapıyoruz. O da ders işleyemediği için geri kalıyoruz.” (G:Y2 DBY:22/16) şeklinde görüş belirtirken Berna ise “Çünkü bazen biz sınıfta hiç onu dinlemeden hareketlerde bulunuyoruz. Sınıfa bazen geç geliyorlar. Sınıfın içinde koşuyorlar. O yüzden bence haklı.” (G:Y4 DBY:22/31-32) şeklinde görüş belirtmiştir. Burcu görüşünü “Çünkü konuşmaya başladığımızda susmuyoruz.” (G:Y4 DBO:22/33) şeklinde ifade ederken Mert “O diyor öğretiyor. Biz onun tersini yapıyoruz. O yüzden.” (G:Y4 DBD:22/34) ve Zehra “Yani biz kötü bir davranış yaptığımız için bağırmakta, kızmakta haklı.” (G:Y5 A DBO:22/35) şeklinde görüş belirtmiştir.

Sosyo-ekonomik durumu orta olan okuldaki katılımcılardan Melek öğretmenini bazen haklı bulduğunu söylemiştir. Bu konuda Melek görüşünü “Mesela geçen derste ben bir arkadaşım ile konuşuyordum ama öğretmenimiz çok ayrımcı diğer arkadaşımız da konuşuyordu ama sadece bize bağırıyor onlara kızmadı. Onlar bütün gün konuştu ama sadece bize kızdı.” (G:O4 A DBY:22/49-51) şeklinde belirtirken bu konuda öğretmenin haklı bulan Demet nedenini ise “Öğretmenimiz “Susun” diyor onlar susmuyor devam ediyor konuşmalarına o yüzden.” (G:O4 C DBO:23/3) şeklinde ifade etmiştir. Bu gruptaki katılımcılardan Doğan “Bazıları hiç ödevini yapmıyor çünkü o yüzden onlara kızıyor arada bir.” (G:O5 A DBY:23/4) ve Emel “Bizim sınıfta hep çoğu kişi aksi de o yüzden.” (G:O5 B DBO:23/10) şeklinde görüş belirterek öğretmenlerinin haklı olduğunu ifade etmişlerdir.

Sosyo-ekonomik durumu düşük olan okuldaki katılımcılardan Alp ise öğretmenlerinin haklılığı konusunda “Çünkü biz konuşunca bizim arkadaşların sesi ta müdürün odasına kadar gidiyor. Ondan kızıyor.” (G:D1 DBO:23/13) şeklinde

görüş belirtirken Suna “Sınıfta koşuyorlar. Biz o tuvalette olan şeyleri yutuyoruz sonuçta. Onun için haklı buluyorum öğretmenimizi.” (G:D2 A DBO:23/17-18), Gaye “Çünkü hep kavga ediyorlar derste, öğretmeni dinlemiyorlar, kitap okuma saatinde okumuyorlar.” (G:D3 A DBD:23/25), Buse “Çünkü onun istemediği davranışları yapıyoruz. Ödevlerimizi yapmıyoruz.” (G:D3 B DBO:23/29) ve Hakan ise “Derste dersi dinlemiyorlar sonra ödev veriyor, ertesi gün geliyor “Ben anlamadım” diyor. O yüzden.” (G:D4 A DBO:23/34-35) şeklinde görüş belirtmişlerdir.

Bu bulgulara göre katılımcılar çoğunlukla öğretmenlerinin kendilerine kızıp bağırma larını haklı bulmaktadırlar. Öğretmenlerinin kızıp bağırma larına karşın öğrencilerin de empati yaparak yaptıkları olumsuz davranışların farkında oldukları söylenebilir.

4.7. Öğretmenlerin Öğrencileri Birbirleriyle Karşılaştırmaları

Katılımcılara yöneltilen “Öğretmeniniz öğrencileri birbirleriyle karşılaştırır mı?” sorusuna ilişkin katılımcılar farklı görüş belirtmişlerdir.

Katılımcılardan 6’sı ise öğretmenlerinin öğrencileri bazen birbiriyle kıyasladığını ifade ederken 56’sı öğretmenlerinin öğrencileri birbiriyle kıyaslamadığını belirtmiştir.

Sosyo-ekonomik durumu yüksek olan okullarda görüşme yapılan katılımcılardan 3’ü öğretmenlerinin öğrencileri birbiriyle kıyasladığını ifade ederken 21’i aksi yönde görüş belirtmişlerdir. Bu konuya ilişkin Osman “Sadece şey der mesela ben birini geçtim “O süper zekâlı değil sende ona yetişebilirsin birazcık çalışmada” der o kadar. Karşılaştırmaz yani aşağılayıcı şekilde.” (G:Y1 C DBY:23/47-48) ve Ece “Bazen. Mesela önceki arkadaşımızda (Osman’ı kast ederek) o sınıfın en çalışanlarından, onu böyle sever okşar. Ben ve bazı arkadaşlarımız da böyle kıskanıyor “Öğretmenim ayıp oluyor” falan diyorlar.” (G:Y1 C DBO:23/49-50) şeklinde görüş belirtmiştir. Benzer şekilde Ogün “Bazen oluyor gibi. Genellikle kendisine yakın olan kişileri daha çok seviyor gibi. Mesela dolaptan bir şey; kitap istiyor, onu yapmamızı istiyor. Öğretmenin verdiği ödevleri tahtaya yazdırıyor bize.

Öğretmen dosya kağıdını, fon kağıdını ona dağıttırıyor.” (G:Y2 DBO:24/2-5) ve Büşra “Çalışkanlık... Şey kötüyle iyiyi çok çalışmaları için kötüyle iyiyi birbiriyle oturtturur. Onun da çok çalışması için. Yani ayırmıyor.” (G:Y3 A DBD:24/8-9) şeklinde görüş belirtirken Çiğdem ise “Hayır karşılaştırmaz. Yapmaz. Hepimizi bir tutar.” (G:Y3 A DBO:24/7) şeklinde aksi yönde görüş belirtmiştir.

Sosyo-ekonomik durumu orta düzeyde olan okuldaki katılımcılar da sosyo-ekonomik durumu yüksek olan okuldaki katılımcılara benzer görüş belirtmişlerdir. Bu gruptaki katılımcıların 1’i öğretmenlerinin bazen öğrencileri birbirleriyle kıyasladığını ifade ederken 17’si öğretmenlerinin böyle bir davranış sergilemediğini söylemiştir. Bu konuda Neslihan “Mesela tembellerimize tembel demiyor ama “Sen birazcık daha çalışmalısın, bak bu arkadaşına her gün 100 alıyor.” falan diyor.” (G:O5 A DBD:24/40-41) ve Emine “Evet. 5/A bizden daha çalışkan. (Sınıf içerisinde?) Evet öyle bir tane tembel bir kız var, çok tembel. Böyle okumayı yazmayı bile bilmiyor. Ama o karşı sırada bir tane erkek hep kopya çekebiliyor. İşte o bir kere birisinden yüksek almıştı. 3. sınıftayken 2 soru yapmış; 3 soru yapmıştı birinci. O, 10 soru yapmıştı. Öğretmen o zaman karşılaştırdı. Çünkü o sınıfta bir tane çocuk 3 tane soru yapmıştı; o, 10 soru yapmıştı. O zaman karşılaştırdı.” (G:O5 B DBY:24/41-46) ve “(Genellikle ödev yapmadığınız zaman mı?) Evet. Bazen de işte konuştuğumuz zaman. Bir de yerleri değiştiriyor, kopya çekmeyelim falan. Bir çalışmayanlar tarafı var bir de çalışanlar. İşte biz falan çalışanlar tarafındayız. Çalışmayanlar tarafında sadece... Oradakini aldı, buraya getirdi. Buradaki böyle sırayı da yanına götürdü, oraya koydu. Öyle falan yapıyor işte.” (G:O5 B DBY:20/10-14) şeklinde belirtmiştir.

Sosyo-ekonomik durumu düşük olan okuldaki katılımcılar da diğer katılımcılara benzer şekilde görüşe sahiptirler. Bu gruptaki katılımcılardan 2’si öğretmenlerinin bazen öğrencileri birbirleriyle kıyasladığını ifade ederken 18’i öğretmenlerinin böyle bir davranış sergilemediğini söylemiştir. Konuya ilişkin Suna görüşünü “Hayır; “Şu arkadaşınızı örnek alın, onun gibi olun.” falan der.” (G:D2 A DBO:24/52) şeklinde ifade ederken aynı konuda Bilge ise “Bazen karşılaştırır bazen karşılaştırmaz. (Zaman zaman yapıyor yani bunu?) Zaman zaman arada bir.” (G:D4

B DBD:25/21-22) şeklinde görüş belirtmiştir. Bu görüşlerin aksine Serkan ise “Karşılaştırır. Biz soruları falan çözemiyoruz. Yani çıkıyor tahtaya “Şunları, bunları bu bu bu kişiler yapmıştır. Şunun kafası basmıyor.” diyor.” (G:D4 B DBO:25/19-20) şeklinde öğretmenlerinin öğrencileri karşılaştırdığını belirtmiştir.

Bu bulgulara göre öğretmenlerin çoğunlukla öğrencileri birbiriyle karşılaştırmadıkları söylenebilir. Öğrencilerin karşılaştırılmaları konusunda ise bulgulara göre öğrencilerin genellikle ders başarısı açısından kıyaslandığı söylenebilir. Ayrıca aynı okulda bulunan öğrenciler arasında şubelerin ders başarılarına göre karşılaştırıldığı söylenebilir. Bu bulgular Akdağ ve Güneş’in (2003) yaptığı araştırma ile paralellik gösterirken; Karasalan’ın (2006) araştırması ile çelişmektedir. Akdağ ve Güneş (2003) yaptıkları çalışmada öğrencileri başkalarıyla karşılaştırdıkları sonucu ortaya çıkarken Karaaslan’ın (2006) çalışmasında öğretmenlerin öğrencileri birbiriyle karşılaştırmadıkları bulgusuna ulaşılmıştır.

Öğretmenin öğrencilerini birbirleriyle karşılaştırması aynı yaş dönemindeki çocuklarda bedensel, devimsel, zihinsel, duygusal ve sosyal yönden farklı bireyler olduklarına, öğretmenlerince yeterince dikkat edilmeyişinin sonucu olabilir. Fontana, (Karaaslan, 2006:43) öğrenci performansları hakkında karşılaştırma yapmanın sınıfta bölünmelere neden olabileceğini ve düşük performanslı öğrencilerin tamamen kaybedilebileceğini belirtmektedir.

4.7.1. Öğretmenlerin Öğrencileri Birbirleriyle Karşılaştırmaları Konusundaki Görüşler

Katılımcılara yöneltilen “Öğretmeninizin sizleri kıyaslamasından rahatsız oluyor musun?” sorusuna 7 katılımcıdan yanıt gelmiştir. Bu katılımcılardan 4’ü bu durumdan rahatsız olduğunu ifade ederken 3’ü bu durumdan rahatsız olmadığını belirtmiştir.

Bu konuya ilişkin Neslihan görüşünü “Ara sıra rahatsız oluyorum. (Neden?) Çünkü arkadaşlarımdan önünde beni küçük düşürmüş gibi oluyor.” (G:O5 A

DBD:25/32-33) şeklinde ifade ederken Bilge “Evet arada bir. (Neden?) Bizim o anda kalbimizi kırdığı için.” (G:D4 B DBD:25/36-37) şeklinde görüş belirtmiştir.

Bulgulara göre öğretmenlerin öğrencileri karşılaştırmaları konusunda öğrencilerin genellikle rahatsız oldukları söylenebilir.

4.8. Öğretmenlerin Derse Geç Kalmaları

Katılımcılara yöneltilen “Öğretmeniniz derslere geç kalır mı?” sorusuna ilişkin katılımcılardan 21’i öğretmenlerinin bazen gecikebildiğini ifade ederken 44’ü öğretmenlerinin derslere zamanında geldiğini belirtmiştir.

Sosyo-ekonomik durumu yüksek olan okullardaki katılımcılardan 7’si zaman zaman geç kalabildiklerini belirtirken 17’si öğretmenlerinin derslere zamanında geldiklerini ifade etmişlerdir. Bu konuya ilişkin Ece görüşünü “Bazen okul nöbetçisi olduğu zaman falan 5 dakika geç gelebiliyor; ama onun dışında sınıf yani sınıfa saatinde geliyor.” (G:Y1 C DBO:25/45-46) şeklinde görüş ifade ederken Ahmet ise bu konuda “Evet. Hiç geç kaldığını görmedim.” (G:Y1 A DBY:25/40) şeklinde görüş belirtmiştir. Katılımcılara yöneltilen “Bu her zaman böyle midir?” sorusuna Hüseyin “Hep böyle değil de bazen uyuyakalıyormuş. Ama kurslarda böyle cumartesi günleri kursumuz oluyor o zaman 1-2 kere geç kaldı daha hiç kalmadı.” (G:Y1 A DBD:27/15-16), Rıdvan “Evet. Tek acil durum olduğunda mesela hastalandığında birazcık o da çok fazla değil gecikebiliyor.” (G:Y3 E DBO:27/21-22) ve Emre “Bazen branş dersleri oldu mu mesela o zaman onun dersi olduğunda biraz geç kalıyor. O da 5-10 dakika.” (G:Y5 C DBY:27/30-31) şeklinde görüş belirtmişlerdir.

Sosyo-ekonomik durumu orta olan okuldaki katılımcıların 4’ü öğretmenlerinin bazen geç kalabildiğini ifade ederken 14’ü öğretmenlerinin derse zamanında geldiklerini belirtmişlerdir. Bu konuda Melek “Bazen nöbetçi oldukları zaman geç gelir birazcık. Normalde zamanında gelir.” (G:O4 A DBY:26/23) şeklinde görüş belirtirken Nuri ise görüşünü “Evet. Ama bazen böyle çocuğu falan hasta olunca, bir şey olunca gider; acil bir durum olunca gider. Bize başka öğretmen gelir.” (G:O4 B DBD:26/25-26) şeklinde ifade etmiştir. Bu konuda Yeşim “Bazen. Zorlu hava şartlarında oluyor. Bir işi veya müdürle falan bir görüşme olduğunda 5-10

dakika gecikiyor.” (G:O2 DBY:27/37-38) şeklinde görüş belirtirken Gizem “Her zaman değil de, bazı günler geç kalabiliyor, evde bir şeyini unutup bir daha gidip gelebiliyor.” (G:O2 DBD:27/40-41) ve Gülşah “Bazen müdür yardımcısı falan çağınca geç kalabiliyor. Çok da değil.” (G:O4 B DBO:27/44) şeklinde görüş belirtmişlerdir.

Sosyo-ekonomik durumu düşük olan okullardaki katılımcıları 10’u öğretmenlerinin geç kalabildiğinin ifade ederken 10’u ise aksi yönde görüş belirtmişlerdir. Suna bu konuda “Evet. Teneffüs zamanlarında da geliyor bazen. Geliyor, göz atıyor, ne var ne yok diye.” (G:D2 A DBO:26/39) şeklinde görüş belirtirken Cihan ise “Evi biraz uzakta olduğu için biraz geç geliyor. (Her zaman mı böyle?) Yok. (Zaman zaman?) Evet.” (G:D3 B DBY:26/49-50) şeklinde görüş belirtmiştir. Aynı konuda Bilge ise görüşünü “Nöbetçi olduğunda 5 dakika dinlenir öğretmenler odasında öyle gelir. Onun dışında zamanında gelir.” (G:D4 B DBD:27/10-11) şeklinde ifade etmiştir. Asuman ve Levent ise bu konuda “Bazen öğretmenler arası toplantı olduğu için dersin böyle yarısı geçiyor yarısında geliyor.” (G: D1 DBD:27/50) ve “Nöbetçi olduğu günlerde biraz yorgun; yorulduğu için bir iki dakika geç gelir.” (G:D4 B DBY:28/12-13) şeklinde görüş belirtmişlerdir.

Bu bulgular Karasalan’ın (2006) araştırması ile benzerlik göstermektedir. İlgili araştırmada öğretmenlerin derslere zamanında gelip gittikleri sonucuna ulaşılmıştır. Bu bulgulara göre öğretmenler genellikle derse zamanında gelip gitmektedirler. Öğretmenlerin geç kaldığını en fazla sosyo-ekonomik durumu düşük olan okuldaki katılımcılar belirtmişlerdir. Öğretmenlerin derse geç kalmalarının nedenleri arasında nöbetçi olmaları, uyuyakalmaları, acil bir durumun söz konusu olması, hasta olmaları, olumsuz hava koşulları, başka bir işinin olması, çeşitli toplantıların olması ve ulaşım sorunları gösterilebilir. Öğretmen derse zamanında girip çıkmalıdır (Çakmur, 2007:42). Öğretmenin mesleki becerileri arasında zamanı etkili kullanma da vardır. Öğretmen zamanı iyi yönetmeli işleri zamanında ve düzenli yapma becerisini etkin bir şekilde işe koşmalıdır. Öğretmenin derse zamanında gelmesi öğrenciyi ve dersi önemseyiği görüntüsünü verir (Fontana, 1985; Akt: Çakmur, 2002:38).

4.9. Öğretmenlerin Araç-Gereç Kullanmamaları

Katılımcılara yöneltilen “Öğretmeniniz ders işlerken araç-gereç kullanır mı?” sorusuna ilişkin katılımcılardan 9’u öğretmenlerinin ders işlerken araç-gereç kullanmadığını ifade ederken 53’ü öğretmenlerinin derslerde araç-gereç kullandığını belirtmişlerdir.

Sosyo-ekonomik durumu yüksek olan okullardaki katılımcılardan 6’sı öğretmenlerinin araç-gereç kullanmadıklarını belirtirken 18’i araç-gereç kullandığını ifade etmişlerdir. Sosyo-ekonomik durumu orta olan okuldaki katılımcıların hepsi öğretmenlerinin araç-gereç kullandığını belirtmişlerdir. Sosyo-ekonomik durumu düşük olan okullardaki katılımcıların ise 17’si öğretmenlerinin ders işlerken araç-gereç kullandığını belirtirken 3’ü aksi yönde görüş belirtmişlerdir.

Bu bulgular Karaaslan’ın (2006) araştırması ile çelişmektedir. Karaaslan’ın (2006) araştırmasında en fazla gözlemlenen davranışların öğretmenin, "dersleri sürekli kendisinin anlatması", "dersleri işlerken bilgisayar, tepegöz, teyp ve resim gibi görsel işitsel araçlardan yararlanmaması" ve "dersleri işlerken fıkra, hikaye, anı vb. etkinlikleri kullanmadan anlatması" olarak ortaya çıkarken görüldüğü gibi bulgulara göre öğretmenlerin çoğunluğu ders işlerken araç-gereç kullanmaktadırlar.

Araç-gereçlerin uygun bir biçimde yerleştirilmesi iyi bir organizasyon için gereklidir. Öğretmen, öğrenme-öğretme araç-gereçlerini etkili biçimde kullanmalıdır. (Balcı, 1993, Karagöz vd. 1998, Sönmez, 1994, Uğuroğlu, 1998; Akt: Çakmur, 2007:42).

Araç-gereçle işlenen dersler daha verimlidir. Derste kullanılacak araçlardan gerekli yararı sağlanması, uygun aracın, uygun zamanda, uygun yerde ve uygun bir biçimde kullanılmasına bağlıdır (Küçükahmet, 1999:133). Ayrıca Başaran (1978) iyi bir öğretmenin öğretim yönünden nitelikleri arasında araç-gereç kullanmasını sıralamıştır. Öğrenme olayında araç-gerecin rolü ve önemi şöyle sıralanabilir:

- Algılamayı ve öğrenmeyi kolaylaştırır.
- Öğrenme zamanını kısaltır.

- Unutmayı azaltır.
- Öğrenmede işbirliğini sağlar.
- Dikkati çeker ve ilgiyi devam ettirir.
- Öğrenciler arasında olumlu ilişkiler geliştirir.
- Öğrenciyi yaratıcılığa ve yapıcılığa sevk eder (Ceren, 2008:34).

4.10. Öğretmenlerin Ses Tonları

Katılımcılara yöneltilen “Öğretmeniniz ders işlerken ses tonu nasıldır?” sorusuna ilişkin katılımcılardan 8’i öğretmenlerinin ses tonlarının yüksek olduğunu, 5’i ise alçak olduğunu ifade ederken 49’u öğretmenlerinin ders işlerken ses tonlarının normal düzeyde olduğunu belirtmişlerdir.

Sosyo-ekonomik durumu yüksek olan okullardaki katılımcılardan söylerken 2’si ses tonlarının yüksek olduğunu, 1’i ise alçak olduğunu belirtirken 21’i öğretmenlerinin ses tonlarının normal olduğunu ifade etmişlerdir. Bu konuda Osman “Sınıfın duyacağı kadar fazla bağırmadan konuşuyor.” (G:Y1 C DBY:35/32) ve Ece “Sınıfın sesi çok olduğu zaman böyle herkes duysun diye bazen bağırır yüksek sesle konuşur. Ama sınıf bazen yazı yazarken falan çok sessiz oluyor o zaman normal ses tonuyla konuşuyor.” (G:Y1 C DBO:35/33-34) ve Fikret “Yeri geldiği zaman alçak; yeri geldiği zaman yüksek oluyor.” (G:Y3 E DBY:35/42) şeklinde görüş belirtmişlerdir.

Sosyo-ekonomik durumu orta olan okuldaki katılımcıların 5’i öğretmenlerinin ses tonlarının yüksek olduğunu, 13’ü ise öğretmenlerinin ses tonlarının normal olduğunu ifade etmişlerdir. Bu konuya ilişkin katılımcılardan Gökhan görüşünü “Yüksektir. Çünkü arka sıradakilerin duyup bizim daha iyi anlamamız için ses tonu genellikle yüksektir.” (G:O1 DBY:36/3-4) şeklinde ifade ederken Mesut ise “Öğretmenimizin ses tonu çok yüksek.” (G:O1 DBD:36/6) şeklinde görüş belirtmiştir. Diğer taraftan aynı konuda Melek “Ya herkes duyabiliyor ama bazen çok bağırıyor. Öğretmen bağırduğunda o zaman beş dakika sessiz olur. Sonradan ses çok yükseliyor. (Genellikle bağırıldığı zamanlar ne zaman?) Genellikle bağırıldığı zamanlar derslerde bağırır ve bütün veliler ondan şikayetçi sürekli ondan bahsediyor;

öğretmen sürekli bağılıyor diye.” (G:O4 A DBY:36/13-16) şeklinde görüş ifade ederken Doğan “Hastaysa biraz alçaktır ama anlarınız yine de, normalde iyidir yani.” (G:O5 A DBY:36/20) ve Neslihan “Ara sıra yüksek oluyor çünkü bazılarımız dersi dinlemediğimizde bağılıyor. Çünkü bizim dikkatimizi çekmek için, yaptığımız şeyi anlatmak için bize.” (G:O5 A DBD:36/23-24) şeklinde görüş belirtmiştir.

Sosyo-ekonomik durumu düşük olan okullardaki katılımcılardan 1’i ses tonlarının yüksek olduğunu, 4’ü ise alçak olduğunu belirtirken 15’i öğretmenlerinin ders işlerken ses tonlarının normal olduğunu ifade etmişlerdir. Betül bu konudaki görüşünü “Kızmadıysa alçaktır. Kızdıysa da hevesi gittiği için birazcık bağıır.” (G:D1 DBY:36/27) şeklinde ifade ederken Suna ise “Orta. Mesela çok konuşunca; bağıınca “Yeter, susun!” diye bağıır.” (G:D2 A DBO:36/31) şeklinde görüş belirtmiştir. Semra da bu konuda “Ses tonu alçaktır, kızdığı zaman bağıır.” (G:D2 B DBO:36/34) şeklinde görüş ifade ederken benzer şekilde Semih “Mesela birisi konuşuyor ya... Konuşurken o da sinirleniyor o da bağıırarak konuşuyor.” (G:D2 B DBD:36/35) şeklinde görüş belirtmiştir. Yonca ise “Yüksek. (Bağıırma şeklinde mi?) Hemen hemen ona yakın.” (G:D3 A DBY:36/36) şeklinde görüş belirtmiştir.

Bu bulgulara göre öğretmenlerin ses tonlarının çoğunlukla normal olduğu söylenebilir. Bu bulgular Karaaslan’ın (2006) araştırması ile paralellik göstermektedir. Karaaslan’ın (2006) araştırmasında da benzer şekilde öğretmenlerin ses tonlarının normal olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bazı katılımcılar da öğretmenlerinin ses tonlarını yüksek bulmaktadırlar. Bu durumun genellikle öğretmenlerin sinirlenip bağırdıklarında ses tonlarının yükseldiği bulgular ışığında söylenebilir.

Ses, öğretmenin sınıfla olan etkileşiminde en önemli öğedir. Sesini etkili kullanan bir öğretmenin öğrencinin dikkatini toplamada, sesini etkili kullanamayan bir öğretmene nazaran daha avantajlıdır (Fontana, 1985; Akt: Çakmur, 2002:38).

4.10.1. Sınıftaki Herkesin Öğretmeni Duyamaması

Katılımcılara yöneltilen “Öğretmeninizi sınıftaki herkes duyabilir mi?” sorusuna ilişkin katılımcılardan 48’i öğretmenlerinin konuşmalarını herkesin duyduğunu ifade ederken 3’ü ise de aksi yönde görüş belirtmişlerdir.

Sosyo-ekonomik durumu yüksek grupta bulunan katılımcıların 18’i, sosyo-ekonomik durumu orta olan okulda bulunan katılımcıların 12’si ve sosyo-ekonomik durumu düşük olan okulda bulunan katılımcıların ise 18’i öğretmenlerini sınıftaki herkesin duyabildiğini belirtirken sosyo-ekonomik durumu yüksek grupta bulunan katılımcıların 3’ü herkesin duyamadığını ifade etmişlerdir.

Bu konuda Fikret “Herkes duyar. En arkadaki de duyar en öndeki de duyar.” (G:Y3 E DBY:37/12) ve Pelin “Evet... Duymayan olduğu zaman öğretmen her şeyi bir daha tekrarlıyor.” (G:Y5 A DBD:37/21) şeklinde görüş belirtirken Burcu ve Mert bunun aksini ifade etmişlerdir. Bu konuda Burcu “Evet. Çok konuştuğumuzda duyulmuyor.” (G:Y4 DBO:37/16) şeklinde görüş belirtirken Mert ise “Evet. Arkadaşlarım konuşursa duyulmuyor da. Ama gene sesle duyuluyor o normal sesi.” (G:Y4 DBD:37/17-18) şeklinde görüşünü ifade etmiştir. Emine ise bu konuda “Evet... Bazen de bekliyor sussunlar diye işte o zaman da hiç susmuyorlar. Sonra bağıyor “Susun” diyor. Sonra devam ediyor. (O zaman ses tonu yükseliyor yani?) Evet...” (G:O5 B DBY:37/34-35) şeklinde görüş belirtmiştir. Emel ise bu konuda rahatsız olduğunu şu şekilde ifade etmiştir: “(Rahatsız oluyor musun?) Evet. Çoğunlukla başım ağrıyor.” (G:O5 B DBO:38/16).

Bu bulgulara göre öğretmenlerin sesini sınıftaki herkes genellikle duyabilmektedir. Ancak sınıfta konuşulduğunda ve gürültü olduğunda öğretmenin sesi zaman zaman öğrenciler tarafında duyulamamaktadır. Öğretmenlerin ses tonlarının yüksek olması öğrencileri zaman zaman rahatsız edebilmektedir.

4.11. Öğretmenlerin Ders İşlerken Dersleri Eğlenceli Hale Getirmemeleri

Katılımcılara yöneltilen “Öğretmeniniz ders işlerken dersleri eğlenceli hale getirmeye çalışır mı?” sorusuna 3’ü öğretmenlerinin ders işlerken dersleri eğlenceli

hale getirmediğini, 11'i bunu bazen yaptıklarını, 48'i ise öğretmenlerinin ders işlerken dersleri eğlenceli hale getirmeye çalıştığını ifade etmişlerdir.

Sosyo-ekonomik durumu yüksek olan okullardaki katılımcılardan 2'si öğretmenlerinin ders işlerken dersleri eğlenceli hale getirmediğini, 2'si bunun bazen olduğunu belirtirken 20'si öğretmenlerinin ders işlerken dersleri eğlenceli hale getirmeye çalıştığını ifade etmişlerdir. Bu konuda Büşra “Çalışır. Mesela kötü bir şey oldu derste filan alay ettiğimizde o derste de komik şeyler yapar. Sonra fıkra anlatır bize; komik komik fıkralar filan...” (G:Y3 A DBD:38/31-33), Mustafa “Mesela şimdi bir konudayız onunla ilgili bir şey sorar güleceğimiz şekilde sorular falan sorar, bizi güldürür.” (G:Y1 A DBO:39/38-39), Oğuz “Mesela sesini değiştirir. İnce konuşur. Palyaço gibi...” (G:Y3 E DBD:40/10) ve Berna “Mesela ne diyeyim. Komiklikler yapar. Derste mesela aklına bir şey geldiğinde o konuyla bağlantılı espriler yapar. Dersi bence zevkli hale getiriyor.” (G:Y4 DBY:40/11-12) şeklinde görüş belirtmişlerdir. Öğretmenlerinin dersleri eğlenceli hale getirmediğini söyleyen Zehra bu görüşünü “Pek değil.” (G:Y5 A DBO:38/41) şeklinde ifade ederken Ayşe “Yok.” (G:Y1 C DBD:38/26) şeklinde görüş belirtmiştir.

Sosyo-ekonomik durumu orta olan okuldaki katılımcıların 1'i öğretmenlerinin ders işlerken dersleri eğlenceli hale getirmediğini, 4'ü bunun bazen olduğunu belirtirken 13'ü öğretmenlerinin ders işlerken dersleri eğlenceli hale getirmeye çalıştığını ifade etmişlerdir. Bu konuya ilişkin Gökhan “Mesela o dersle ilgili bir fıkra anlatır. Onun dışında örnek vereceği zaman bizi dağ falan yapar.” (G:O1 DBY:40/28-29) ve Ömer ise “Mesela bir şey dediğimiz zaman onunla ilgili bir fıkra vardır. Onu anlatır. Onunla ilgili espri falan yapar.” (G:O3 DBY:40/38-39) şeklinde görüş ifade etmiştir.

Sosyo-ekonomik durumu düşük olan okullardaki katılımcılardan 5'i öğretmenlerinin ders işlerken dersleri bazen eğlenceli hale getirmeye çalıştığını ifade ederken 15'i öğretmenlerinin ders işlerken dersleri eğlenceli hale getirdiğini belirtmişlerdir. Alpay bu konuda “Öğretmenim bizim daha iyi anlayabilmemiz için mesela Atatürk'ün Samsun'a çıkmasına bir tane öğrenci alıyor. Onu omzundan tutuyor vapurla öyle bir daha öyle anlatıyor. Öyle.” (G:D2 A DBY:40/17-19)

şeklinde görüş ifade ederken Özlem “Mesela bizi örnek alarak Trafik dersinde bizi arabalar gibi çarpıştırıyor.” (G:D2 B DBY:41/21) ve Ender de “Mesela bir arkadaşımız anlamadığı zaman “Of” diyor. O da “Of deme”. Sonra yanına çağırıyor, kucaklıyor, ona anlatıyor sonra çözdürüyor ona. Yanlış çözdüğü zaman düzeltiyor. Beden Eğitimi dersini eğlenceli hale getiriyor. Kızlar-erkekler maç yaptırıyor. Kazanana pasta. Çok eğlenceli oluyor.” (G:D4 A DBY:41/37-40) şeklinde görüş belirtmiştir.

Bulgulara göre öğretmenlerin genellikle dersleri eğlenceli hale getirmeye çalıştıkları söylenebilir. Bu bulgular Karaaslan’ın (2006) araştırması ile çelişmektedir. Karaaslan’ın (2006) araştırmasında öğretmenlerin dersleri işlerken fıkra, hikaye, anı vb. etkinlikleri kullanmaması öğrencilerce en fazla ifade edilen istenmeyen davranışlardandır. Sosyo-ekonomik durumu yüksek ve orta grupta bulunan katılımcıların birkaçı bu durumun olmadığını belirtirken sosyo-ekonomik durumu düşük olan okuldaki katılımcılardan ise öğretmenlerinin dersleri eğlenceli hale getirmediğini söyleyen yoktur. Bu bulgular ışığında sosyo-ekonomik durum ile öğretmenlerin dersleri eğlenceli hale getirmeleri arasında ters bir orantı olduğu söylenebilir.

4.12. Öğretmenlerin Ders İşlerken Dersleri Herkesi Derse Katmamaları

Katılımcılara yöneltilen “Öğretmeniniz ders işlerken herkesi derse katmaya, herkese söz vermeye çalışır mı?” sorusuna ilişkin katılımcılar öğretmenlerinin çoğunlukla herkese söz vermeye çalıştığını söylemişlerdir. 62 katılımcıdan 61’i bunun her zaman böyle olduğunu söylerken 1’i bunun her zaman olmadığını belirtmiştir.

Sosyo-ekonomik durumu yüksek ve düşük olan okullardaki katılımcıların tümü öğretmenlerinin ders işlerken herkesi derse katmaya çalıştığını söylemişlerdir. Sosyo-ekonomik durumu orta olan katılımcıların ise 1’i dışında diğerleri bu konuda olumlu görüş belirtmişlerdir. Bu konuda Ece, Yasemin, Fikret ve Emre görüşlerini “Evet. Sınıf çok kalabalık olduğu için bazı kişilere veremiyor ama yine de herkese söz vermeye çalışıyor.” (G:Y1 C DBO:42/18-19), “Çalışır ama bazen vakti olmadığı için bazılarına söz veremez.” (G:Y2 DBY:42/21), “Çalışır. Zaten bizim sınıfta sıra

var herkes sırayla söz hakkı alıyor.” (G:Y3 E DBY:42/29) ve ”Evet mesela birisi hep söz aldığında başkaları, onlar kaldırmasin “Başkaları da söz alsın.” falan der.” (G:Y5 C DBY:42/38-39) şeklinde ifade etmişlerdir.

Sosyo-ekonomik durumu orta olan okuldaki katılımcılardan Neslihan “Sorular fazla olduğunda bir soruda birkaç kişiye soruyor; cevabını söyletiyor. Diğer sorularda söyleyen kişi söylemiyor. Sonra bildiğimiz sorularda parmak kaldırıyoruz. Bizi kaldırıyor yine de.” (G:O5 A DBD:43/5-7) şeklinde görüş belirtirken Melek ise bunun her zaman böyle olmadığını “Bazen belirli bazen tüm öğrencilere.” (G:O4 A DBY:42/51) şeklinde ifade etmiştir “Belirli öğrenci grubuna sorma konusunda ne düşünüyorsun?” sorusuna ise “Ya sadece belirli öğrencilere sormaması gerekiyor tüm öğrencilere sorması gerekiyor. (Eşit davranması gerekiyor yani?) Evet, eşit yani.” (G:O4 A DBY:45/5-7) şeklinde görüş belirtmiştir.

Sosyo-ekonomik durumu düşük olan okullardaki katılımcılardan Özlem ise “Gerektiği kadar.” (G:D2 B DBY:43/15) şeklinde görüş belirtirken Semra “Evet mesela parmak kaldırmayanlara söz verir. Kaldıranlara bazen söz verir. Öncelikle kaldırmayanlara verir.” (G:D2 B DBO:43/16-17) ve Ender “Yok, bütün öğrencilere. Bilsinler diye onlara da soruyor.” (G:D4 A DBY:43/25) şeklinde görüş belirtmişlerdir.

Bu bulgulara göre öğretmenlerin genellikle bütün öğrencilere söz vermeye çalıştıkları söylenebilir. Bu bulgular Karaaslan’ın (2006) ve Ongan’ın (2006) araştırması ile benzerlik göstermektedir. Bu araştırmalarda da öğretmenlerin öğrencilere söz vermeye çalıştıkları ve onları dinledikleri sonucuna varılmıştır.

Soruların yalnızca belirli öğrencilere sorulması öğrencilerin öğretmenlere olan güven duygusunu sarsabilir. Ayrıca diğer öğrencilerin derse katılmama ve söz istememe davranışını pekiştirmektedir. Düşüncelerini tam anlamıyla ifade edemeyen öğrenci bildiğini göstermesinin kaygısını yaşamaz ve bu da zamanla öğretmenden ve dersten soğumaya ya da öğrencinin yaramazlık, derste dikkati kendine çekmek için başka şeylerle uğraşma gibi kendisini başka şekilde ifade etmesine yol açabilir (Karaaslan, 2006:41). Öğretmen sınıfta demokratik bir ortam yaratmalıdır. Eğer bu

şekilde olur ise demokratik sınıf kültürü işe koşulabilir (Balcı, 1993, Karagöz vd. 1998, Sönmez, 1994, Uğuroğlu, 1998; Akt: Çakmur, 2007:40).

4.12.1. Öğretmenlerin Ders İşlerken Yalnızca Belirli Öğrencileri Derse Katmaları

Katılımcılara yöneltilen “Öğretmeniniz bütün herkese sormayıp sadece belirli öğrencilere sorup o öğrencilere mi söz hakkı tanır?” sorusuna ilişkin sosyo-ekonomik durumu yüksek olan okuldaki 2 katılımcı dışındaki katılımcılardan 51’i herkese söz hakkı tanındığını söylemiştir.

Sosyo-ekonomik durumu yüksek grupta bulunan katılımcıların 2’si derste herkesin söz alamadığını belirtirken 18’i derste herkesin söz alabildiği belirtmiştir. Bu konuya ilişkin Ahmet “Yok. Sürekli aynı kişiler parmak kaldırdığı zaman onlara söylemez parmak kaldıramayanlara arada söyler. “Hep aynı kişiler olmaz” diyor.” (G:Y1 A DBY:43/34-35), Rıdvan “Hayır; hatta bazı öğrenciler, sadece o öğrenciler parmak kaldırıyor. Öğretmen diyor: “Siz niye kaldırmıyorsunuz? Ben sadece bu öğrencilerle mi ders işleyeceğim?” diyor.” (G:Y3 E DBO:44/1-2) ve Pelin “Bütün herkese söz hakkı tanımak istiyor ama zamanımız olmadığı için tanıyamıyor.” (G:Y5 A DBD:44/10) şeklinde görüş ifade etmişlerdir. Buna karşın öğretmenlerinin herkese söz hakkı tanımadığını söyleyen iki katılımcıdan birisi olan Osman ise bu konuda “Çok tembeller var. Bir iki kez onları kaldırdı, baktı hiç yapamıyor, onlara şöyle baktı bir kez daha kaldırır illaki. Dört, beş, altıyı geçse bile baktı durumu iyi ise biraz kaldırır ama durursa çalış der. Annesini de çağırır. (Onlara söz hakkı vermiyor mu?) Vermiyor.” (G:Y1 C DBY:43/40-42) şeklinde görüş belirtmiştir. Bu konuda benzer görüşlere sahip olan Ogün ise “Bazen oluyor. (Ne zaman oluyor?) Ya mesela bir kitaptan, bir şey okutacağı zaman, kendisine yakın taraflarından yapıyor, ön taraflardan.” (G:Y2 DBO:43/45-46) şeklinde görüş belirtmiştir.

Sosyo-ekonomik durumu orta olan okulda bulunan katılımcılardan Gizem ise bu soruya “Sadece herkese söz hakkı vermeye çalışır. Ama bazı kişiler birisi mesela daha demin ilk Y arkadaşımız ona çok veriyor (Yeşim’i kast ederek) ama bazı günler de vermiyor.” (G:O2 DBD:44/19-20) ve Emine “Normalde bazen bize soruyor. Hep

çalışmayanlara soruyor. Bazen bize soruyor. (Genellikle çalışmayanlara mı?) Evet.” (G:O5 B DBY:44/30-31) şeklinde görüş belirtmişlerdir.

Sosyo-ekonomik durumu düşük olan okulda bulunan katılımcılardan Betül “Hayır. Sadece parmak kaldıranlara sorar veyahut da kaldırmayanlara sorar; yani dinliyor mu dinlemiyor mu diye şey yapar...” (G:D1 DBY:44/32-33), Suna “Yok hani biraz tembellere de birazcık sorar. O tembellere beraber şey yapar; böyle diyeceksin, karbonhidratın görevi şudur diye...” (G:D2 A DBO:44/37-38) ve Bilge “Yo isteyen parmak kaldırır; parmak kaldırana söylettiriyor.” (G:D4 B DBD:44/51) şeklinde görüş belirtmişlerdir.

Bulgulara göre katılımcıların çoğunluğu öğretmenlerinin herkese söz verdiğini ve herkesi derse katmaya çalıştığını belirtmişlerdir. Katılımcıların çoğunluğu öğretmenlerinin bu konuda eşit davrandığını ve herkesi derse katmaya gayret ettiğini söylerken bazı katılımcılar da aksine görüş belirtmişlerdir. Bulgular ışığında öğretmenlerin ders başarıları düşük öğrencileri zaman zaman derse katmadıkları söylenebilir. Öğretmenlerin öğrencilere söz verme davranışları genellikle öğrencilerin ders başarılarıyla orantılıdır denilebilir. Bunun yanı sıra zaman zaman da ders başarıları yüksek öğrencilere nazaran ders başarıları düşük öğrencileri cesaretlendirmeye çalıştığı ve onlara söz verdiği ifade edilebilir.

4.13. Öğretmenlerin Ders İşlerken Sınıfta Gezinmeleri

Katılımcılara yöneltilen “Öğretmeniniz ders işlerken sınıf içinde gezinir mi?” sorusuna ilişkin katılımcıların hepsi öğretmenlerinin sınıf içerisinde gezindiğini belirtmişlerdir.

Sosyo-ekonomik durumu yüksek olan okullarda görüşme yapılan katılımcılardan 24’ü görüş belirtmiştir. Bu konuda Osman görüşünü “Bazen oturur, bazen gezinir. Okuma yaparken geziniyor. Okuma yapmayanlar var mı diye. “Test çözün” der, test çözerken bazen gezinir, sonra oturur yerinde o da sınavlara falan bakar böyle kafasını kaldırır sonra yine bakar.” (G:Y1 C DBY:45/19-21) şeklinde ifade ederken Burcu “Bazı zamanlar gezinebiliyor sınavlarda böyle geziyor yani

böyle bakıyor muyuz diye geziyor. Bazen gezmiyor.” (G:Y4 DBO:45/36-37) şeklinde görüş belirtmiştir.

Sosyo-ekonomik durumu orta olan okuldaki 18 katılımcıdan biri olan Gülşah bu konudaki görüşünü “Bazen geziniyor işi olduğu zaman gezinmiyor. Bazen oturuyor kitap okuyor.” (G:O4 B DBO:45/4) şeklinde ifade ederken Doğan ise “Sınavlarda falan gezinir. Anlatırken de geziniyor bazen.” (G:O5 A DBY:46/7) şeklinde görüş belirtmiştir.

Sosyo-ekonomik durumu düşük olan okullardaki 20 katılımcıdan biri olan Levent görüşünü “Sınıf içinde gezer, bakar kim ne yapıyor.” (G:D4 B DBY:46/30) şeklinde belirtirken Bilge ise görüşünü “Bazen gezinir. Bazen orda oturur. Tahtaya falan çıkar tahtada bir şeyler yazar.” (G:D4 B DBD:46/32) şeklinde ifade etmiştir.

Bu bulgulara göre öğretmenlerin çoğunlukla sınıf içinde dolaştığı ve o şekilde ders işledikleri söylenebilir.

4.13.1. Öğretmenlerin Ders İşlerken Sınıfta Gezinmeleri Konusundaki Görüşler

Katılımcılara yöneltilen “Öğretmeninizin sınıf içinde gezinmesi iyi mi?” sorusuna ilişkin katılımcılardan 2’si öğretmenlerinin sınıf içinde gezmelerinin iyi olmadığını belirtirken 56’sı öğretmenlerinin sınıf içinde gezmelerinin iyi olduğunu ifade etmişlerdir.

Sosyo-ekonomik durumu yüksek grupta bulunan katılımcıların 1’i bundan rahatsızlık duyduğunu ifade ederken 22’si olumlu yönde görüş belirtmişlerdir. Bu konuya ilişkin Ahmet görüşünü “Benim hoşuma gitmiyor ama öğrencilerin bilmiyorum.” (G:Y1 A DBY:46/35) şeklinde ifade ederken bu görüşünün gerekçesini de “Öyle geziyor işte ne bileyim ben. Gidiyor geziyor arada bir canı sıkılıyor.” (G:Y1 A DBY:47/47) şeklinde belirtmiştir. Berna ise bu konuda “Bence iyi... Hiç rahatsız etmiyor. Sınavlarda belirli yerlerde duruyor. Normal hem duruyor hem geziyor. Benim için iyi.” (G:Y4 DBY:46/51-52) şeklinde görüş ifade ederken Ceren “Bazı kişiler cümlelerini yanlış yazar; yanlış bilgi edinirler. Onlara bakıyor

defterlerine doğru mu yaptı yanlış mı diye... Bir de yazılarına bakıyor güzel mi diye, güzelleştirsin diye.” (G:Y3 A DBY:48/8-9) şeklinde görüş belirtmiştir.

Sosyo-ekonomik durumu orta olan okulda bulunan katılımcılardan ise ilgili soruya 1’i rahatsız olduğunu ifade ederken 14’ü “Evet” şeklinde görüş belirtmişlerdir. Öğretmenlerinin sınıf içinde gezmesini olumlu karşılayan Yeşim “Eğer birisi anlamadığı bir şey yapamadığı zaman öğretmene sormaya utanıyorsa öğretmen gezerken onu görür ve anlatır anlamadığı yeri.” (G:O2 DBY:48/25-26) şeklinde görüş belirtirken Emine ise “Çünkü mesela biz yapmadık, boş bıraktık. Onlara bakıyor, düzeltiyor. Kendi kitabında yapıyor veya biz yapanlardan getiriyor, bizim kitabımızı istiyor, veriyor onlara. İşte sonra gezerken mesela çöp bulsun kendi alıp çöpe atıyor. Öyle.” (G:O5 B DBY:48/37-39) şeklinde görüş belirtmiştir. Bu konudan rahatsız olduğunu belirten Emel ise “O topuklu ayakkabı gibi şeyi var; pat pat pat birazcık da ona aklım takılıyor. (O seni rahatsız ediyor?) Evet.” (G:O5 B DBO:49/25-26) şeklinde görüş belirtmiştir.

Sosyo-ekonomik durumu düşük olan okulda bulunan katılımcıların ise hepsi öğretmenlerinin sınıf içinde gezinmesinin iyi olduğunu belirtmişlerdir. Levent “Diyelim bir ödev veriyor, bir soru çözdürüyor. Bakıyor herkese doğru yanlış mı yapmış onunla ilgileniyor, doğrusunu öğretiyor. Sonra ayrıca bütün sınıfa da anlatıyor.” (G:D4 B DBY:49/11-12) şeklinde görüş ifade ederken Serkan “Yani bizim şeylerimize bakıyor. Böyle vuruyor arkamızdan şöyle şöyle yapıyor. Hoşuma gidiyor. Ondan gezmesi iyi.” (G:D4 B DBO:49/13-14) şeklinde görüş belirtmiştir.

Bu bulgulara göre katılımcıların öğretmenlerin sınıf içinde gezinmelerini olumlu karşılamaktadırlar. Öğretmenlerin sınıf içinde gezmesi potansiyel yanlış davranışları engellemektedir (Turanlı, 1999; Akt: Yalçın, 2007:45). Diğer taraftan öğretmenler gezinirken öğrencilerin dikkatini dağıtabildikleri söylenebilir. Ders işlerken öğretmenin öğrencilerin arasında dolaşması, dikkati dağılmış öğrencilere daha da yaklaşarak, rastlantıymış gibi öğrencilerin sırasına ya da omzuna dokunması, öğrencilerin dikkatini öğretmen üzerinde toplanmasına; daha da önemlisi kendisini öğretmenlerine daha yakın hissetmesine yardımcı olur (İpşir, 2002:2).

4.14. Öğretmenlerin Ödül Vermemeleri

Katılımcılara yöneltilen “Öğretmeniniz size ödül verir mi?” sorusuna ilişkin katılımcılardan 52’si öğretmenlerinin ödül verdiğini ifade ederken 10’u vermediğini belirtmişlerdir.

Sosyo-ekonomik durumu yüksek olan okullarda görüşme yapılan katılımcılardan 21’i sosyo-ekonomik durumu orta olan okuldaki katılımcılardan 12’si ve sosyo-ekonomik durumu düşük olan okuldaki katılımcılardan ise 19’u öğretmenlerinin ödül verdiği yönünde görüş belirtirken sosyo-ekonomik durumu yüksek olan okuldaki katılımcılardan 3’ü, sosyo-ekonomik durumu orta olan okuldaki katılımcılardan 6’sı ve sosyo-ekonomik durumu düşük olan okuldaki katılımcılardan da 1’i aksi yönde görüş belirtmiştir.

Sosyo-ekonomik durumu orta olan okuldaki katılımcılar diğer gruplarda bulunan katılımcılara oranla öğretmenlerinin daha az ödül verdiklerini düşünmektedirler. Bu bulgulara göre öğretmenlerin çoğunlukla ödül verdiği söylenebilir.

4.14.1. Öğretmenlerin Ödül Verdiği Davranışlar

Katılımcılara yöneltilen “Öğretmeniniz hangi davranışları yapanlara ödül verir?” sorusuna ilişkin katılımcı görüşlerini gösteren frekans dağılımı aşağıda yer almaktadır.

Tablo 7. Öğretmenlerin Öğrencilere Ödül Verdiği Davranışlar

Madde	Frekans
Okul, okullar arası ve sınıf içi yapılan sınavlarda başarılı olanlara ve ders performansı yüksek olanlara	28
Olumlu tutum ve davranış sergileyenlere	11
Öğretmen tarafından sorulan sorulara doğru yanıt verenlere	8
Öğretmen tarafından verilen görev yerine getirenlere	3
Çok ve güzel kitap okuyanlara	3

Tablo 7’de görüldüğü gibi öğretmenler en fazla okulda veya okullar arasında ve sınıf içinde yapılan sınavlarda başarılı olanlar ve ders performansı yüksek olanlara ödül vermektedirler. Bunu sırasıyla olumlu tutum ve davranış sergileyenler, öğretmen tarafından sorulan sorulara doğru yanıt verenler izlemektedir.

Sosyo-ekonomik durumu yüksek okulda bulunan katılımcılardan Mert bu konuya ilişkin “Başarılı olduğumuzda, saygılı sevgili olduğumuzda, öğretmenin dediklerini yaptığımızda ödüller verebiliyor.” (G:Y4 DBD:53/33-34) şeklinde görüş ifade ederken Ogün “Öğretmenimizin dediklerini uyguladığımız zaman veya hep uygularsak yapıyor.” (G:Y2 DBO:53/12) ve Fikri “Ya çok iyi çalışanlara, sınıfta başarılı olanlara, sınıfta iyi davrananlara... (G:Y5 C DBO:53/43) şeklinde görüş belirtmişlerdir.

Sosyo-ekonomik durumu orta olan katılımcılardan Gökhan ise bu konuya ilişkin görüşünü “Derste başarılı olanlara, başka arkadaşlarına örnek olanlara...” (G:O1 DBY:53/46) şeklinde belirtirken Doğan ise aynı konuda “Mesela sınavlarda yüksek not alanlara falan veriyor.” (G:O5 A DBY:54/7) şeklinde görüş ifade etmiştir.

Sosyo-ekonomik durumu düşük olan okuldaki katılımcılar da benzer şekilde görüş belirtmişlerdir. Kerem “Öğretmenim derslerine iyi çalışanlara. Deneme sınavlarında birinci olanlara...” (G:D4 A DBD:54/32), Yonca “Uslu duranlara, davranışı güzel olanlara falan.” (G:D3 A DBY:54/19) ve Semih “Lamba yanıksa hep kapatana. Mesela bana verdi.” (G:D2 B DBD:54/18) şeklinde görüş belirtmişlerdir.

Bu bulgulara göre öğretmenler daha çok ders başarısı yüksek olan öğrencilere ödül verdikleri söylenebilir. Bulgular ışığında ders başarısı ile öğretmenlerin ödül vermesi arasında paralellik olduğu söylenebilir.

4.14.2. Öğretmenlerin Verdiği Ödüller

Katılımcılara yöneltilen “Öğretmeniniz ne gibi ödül ya da ödüller verir?” sorusuna ilişkin katılımcı görüşlerini gösteren frekans dağılımı Tablo 8’de yer almaktadır.

Tablo 8. Öğretmenlerin Verdiği Ödüller

Madde	Frekans
Eğitsel araç-gereçler (Kitap, cetvel, kalem, silgi... vb.)	28
Çeşitli yiyecek ve içecekler (Çikolata, meyve suyu, dondurma... vb.)	17
Öpme	6
Çeşitli dışsal pekiştireçler (Aferin deme, yıldız verme, deftere imza atma, artı verme... vb.)	4
Çeşitli araç-gereçler (Oyuncak, biblo, maket ev... vb.)	4
Para	2
Spor malzemesi	2
Alkışlatma	1
Geziye götürme	1

Tablo 8’de görüldüğü gibi öğretmenler ödül olarak en fazla eğitsel araç-gereçler vermektedirler. Bunu sırasıyla çeşitli yiyecek ve içecekler verme ve öğrencileri öpme takip etmektedir.

Bu konuya ilişkin Hüseyin “Ödül verir mi? Yok vermiyor öyle şey yapıyor sadece biz böyle artı eksi yapıyoruz kendi aramızda böyle soru soruyor yapamadığımız zaman eksi yaptığımız zaman artı. Tabi o karnemize geçmiyor kendi aramızda böyle. 1 haftada en yüksek artıyı alana böyle şey yapıyoruz onu 1 hafta en öne oturtturuyoruz.” (G:Y1 A DBD:51/43-46) şeklinde görüş ifade ederken Emre ise “Sınavlarda falan iyi not yapanları, zor sınavlarda iyi not yapanlara, okuldaki fazla kullanmadığımız araç-gereçleri, kendimizin aldığı araç-gereçleri veriyor. Mesela geçen sene harita gelmişti bize o haritaları bu sene sınavlarda iyi not yapanları dağıttı.” (G:Y5 C DBY:52/13-16) şeklinde görüş belirtmiştir. Ahmet ise bu konudaki görüşünü “Bu öğretmen pek vermez ama 3. sınıfta falan veriyordu. Bir okuma yarışması yapıyorduk en hızlı okuyanlara meyve suyu, dondurma ve benzeri şeyler alıyordu. (Bu öğretmeniniz?) Bu öğretmen pek almıyor.” (G:Y1 A DBY:54/37-39) şeklinde ifade ederken Rıdvan “Gruplara ayrıldık biz. Mesela biri, o grup ayın en güzel kümesi seçildi. Onların resimlerini alır. İşte kağıtlara yapıştırır panoya asar. (Onun dışında başka ödül?) Başka ödül pek hatırlayamıyorum ama...” (G:Y3 E DBO:55/8-10) şeklinde görüş belirtmiştir.

Sosyo-ekonomik durumu orta olan okuldaki katılımcılardan Melek “Çikolata verir. Bu gibi şeyler dağıtır. Bir de kumbaramız vardı önceden o kumbaradan para alıp bize çikolata falan getirirdi.” (G:O4 A DBY:55/37-38) şeklinde görüş belirtirken Doğan “Mesela çikolata işte gofret seveceğimiz şeyler. Islak mendil gibi.” (G:O5 A DBY:55/40) ve Emel “Mesela daha demin gelen kız (Emine’yi kast ederek) çok çalışkan. O yüzden ona mesela sınavdan Matematik sınavından 100 aldı diye bir ödül verdi. (Sadece çalışanlara mı ödül veriyor?) Evet.” (G:O5 B DBO:55/43-46) demiştir.

Sosyo-ekonomik durumu düşük olan okuldaki katılımcılardan Alp “Şimdi biz ödev çok yaptığımızda, iyi bir şey yaptığımızda yıldız verir. Biz böyle yıldız panosu yaptık. Yılın sonunda bakıyoruz en çok yıldız alan birinci oluyor işte. Onun dışında çok ders çalışanlara hediye veriyor. Kitap, test... falan veriyor. Öğretmene karşı dürüst olanlara veriyor.” (G:D1 DBO:55/49-52) ve Asuman “Mesela Matematik dersinde çok zor soru sorduğunda hiç kimse bilemez böyle sınıftan bir kişi bildiğinde kalem verir, silgi verir, kalemtıraş verir. Öyle ödüller veriyor.” (G:D1 DBD:56/2-4) şeklinde görüş belirtmişlerdir. Özlem ise görüşünü “Yani çok zor bir soru soruyor Matematik dersinde, problem soruyor. Bizi öpme karşılığında. (Öperek ödüllendiriyor sizi?) Evet, bazen. (Onun dışında?) Kırtasiyeden bir şeyler alıyor, dolabında saklıyor, onları veriyor. (Ne gibi şeyler mesela?) Sulu boya... Pastel boya... Bazen çok ama çok zor soru oluyor onlara da bir hırka verdi, 2 tane de çanta verdi. O gibi şeyler.” (G:D2 B DBY:56/9-13) şeklinde ifade etmiştir. Semra ve Bilge ise bu konuda “Yani mesela bir soru sorar ödüllü, cezalı. Böyle çok kolay bir soruysa yapamadık bazen bağırır; vurur. Ama sonra yapanlara da ödül verir. Öper mesela. (Öpmenin dışında?) Öpmenin dışında bize kantinden bir şeyler ısmarlar.” (G:D2 B DBO:56/14-16) ve “Mesela Türkçe dersinde bir metin yazdık. Onları yıldız ya da aferin falan yazar. Sonra mesela biz tahtaya çıkıp da güzel bir ders yaptıysak tahtada onlara “Aferin, iyisin.” der. Çok güzel olmuş falan...” (G:D4 B DBD:56/31-33) şeklinde görüş belirtmişlerdir.

Bu bulgulara göre öğretmenler öğrencileri en fazla eğitsel araç-gereçlerle (kitap, dergi, cetvel, kalem... vb.) ödüllendirmektedirler. Katılımcıların ifadelerine

göre öğretmenlerin olumlu pekiştireç türlerinden olan birincil (öğrenilmemiş) ve ikincil (öğrenilmiş) pekiştireçlerin her ikisini de kullandıkları söylenebilir. Ancak bu pekiştireç türlerinden ikincil pekiştirmeyi daha çok kullandıkları söylenebilir. Bilindiği gibi ikincil pekiştireçler; sosyal pekiştireçler, nesnel pekiştireçler, etkinlik pekiştireçleri ve sembol pekiştireçler olmak üzere dört grupta toplanmaktadır (Senemoğlu, 2007:151). Sınıf içerisinde öğrencilerin kalem, silgi. vb. şeylerle ödüllendirilmesi, onların övülmesi, onlara dönüt verilmesi, çeşitli nesnelerin onlara verilmesi bu pekiştireçlerin kullanıldığına kanıt olarak gösterilebilir.

Olumlu pekiştirme arzulanan bir davranışı yapan bireyin bu davranışı devamlı surette tekrar etmesi için teşvik edilmesidir. Bu açıdan bakılacak olunursa sosyo-ekonomik durumu yüksek ve düşük okullardaki öğretmenler bunu kullanmasına rağmen sosyo-ekonomik durumu orta olan okuldaki öğretmen olumlu pekiştirmeyi diğer öğretmenlere nispeten daha az kullandıkları söylenebilir.

4.14.3. Öğretmenlerin Ödül Vermesi Konusundaki Görüşler

Öğretmenlerin verdiği ödüller konusunda katılımcılara yöneltilen “Öğretmeninizin ödül vermesi hoşuna gidiyor mu? Neden?” sorusuna ilişkin 48 katılımcı görüş belirtmiştir. Bu katılımcıların hepsi de ödül almalarının hoşlarına gittiğini ifade etmişlerdir.

Bu konuda sosyo-ekonomik durumu yüksek olan okullardaki katılımcılardan Yasemin “O zaman çünkü mutlu oluyorum. Ailemize söyleyince onlar da mutlu oluyor.” (G:Y2 DBY:57/38), Çiğdem “Çünkü onları ödüllendirmek onlara daha çok gurur verir. Ben yaptım demek gibi olur hani o kişi daha çok çalışmaya yönelir yani ondan daha iyi olur.” (G:Y3 A DBO:57/43-44) ve Büşra “Ben kendimi ödül aldığımda yani çok çalışkanım gibi düşünüyorum ama orta... Derslerim orta o kadar da iyi değil.” (G:Y3 A DBD:57/45-46) şeklinde görüş belirtmişlerdir. Aynı konuda Fikret görüşünü “Ben mutlu oluyorum herkes alkışlıyor gururlanıyorum.” (G:Y3 E DBY:57/47) şeklinde belirtirken Mert ise “Ödül alınca daha çok çalışma isteği geliyor.” (G:Y4 DBD:57/52) şeklinde görüş ifade etmiştir.

Sosyo-ekonomik durumu orta olan okuldaki katılımcılardan Gökhan görüşünü “Ben de derslerde başarılı olduğum için bana da ödül veriyor. Bu yüzden kendimi mutlu hissediyorum.” (G:O1 DBY:58/6-7) şeklinde belirtirken Ömer “Çünkü eve gittiğimizde anneme de babama da söylediğimiz zaman annemiz babamız bizimle gurur duyuyor.” (G:O3 DBY:58/17-18) ve Gülşah ise “Çünkü bizi mutlu ediyor.” (G:O4 B DBO:58/20) şeklinde görüş belirtmişlerdir.

Sosyo-ekonomik durumu düşük olan okullardaki katılımcılar ise diğer katılımcılara benzer şekilde görüş belirtmişlerdir. Bu gruptaki katılımcılardan Alpay görüşünü “Kendime güvenim daha çok artıyor.” (G:D2 A DBY:58/30) şeklinde görüş ifade ederken Buse ise “Çünkü bazen gerekli olan şeyleri veriyor.” (G:D3 B DBO:58/40) şeklinde görüş belirtmiştir. Levent görüşünü “Hem hediye alıyoruz hem de öğretmenimizin daha çok gözüne giriyoruz.” (G:D4 B DBY:58/44) şeklinde ifade ederken Serkan’ın ise bu konudaki görüşü “Gururlanıyoruz.” (G:D4 B DBO:58/45) şeklindedir.

Bu bulgulara göre öğretmenlerin ödül vermesinin öğrencilerin hoşuna gittiği söylenebilir. Ödüllendirme öğrencinin amaca yönelik çabasının arttırılmasında oldukça etkili bir yoldur. Sınıf ortamında ödül olarak; materyal ödüller, etkinlik ödülleri ve özel ayrıcalıklar, not ve takdir edilme ödülleri, toplumsal ödüller ve öğretmenin özel ilgisi, etkileşimi, birlikte yapacağı etkinlikler kullanılabilir (Good ve Prophy, 2000; Akt: Ongan, 2006:54).

4.15. Öğretmenlerin Ceza Vermeleri

Katılımcılara yöneltilen “Öğretmeniniz size ceza verir mi?” sorusuna ilişkin katılımcı görüşleri aşağıda kod başlığı altında verilmiştir. Katılımcılar öğretmenlerin ceza verip vermediklerine ilişkin iki farklı görüş belirtmişlerdir. 50 katılımcı öğretmenlerinin ceza verdiğini ifade ederken 12’si vermediğini belirtmiştir.

Sosyo-ekonomik durumu yüksek olan okullarda görüşme yapılan katılımcılardan 18’i, sosyo-ekonomik durumu orta olan okuldaki katılımcılardan 15’i ve sosyo-ekonomik durumu düşük olan okuldaki katılımcılardan ise 17’si öğretmenlerinin ceza verdiği yönünde görüş belirtirken sosyo-ekonomik durumu

yüksek olan okuldaki katılımcılardan 6'sı, sosyo-ekonomik durumu orta olan okuldaki katılımcılardan 3'ü ve sosyo-ekonomik durumu düşük olan okuldaki katılımcılardan da 3'ü ise öğretmenlerinin ceza verdiği yönünde görüş belirtmiştir.

Bulgulara göre katılımcıların çoğunluğu öğretmenlerinin ceza verdiklerini düşünmektedirler. Bu bulgular Karaaslan'ın (2006) ve Ongan'ın (2006) araştırmalarıyla çelişmektedir. Karaaslan'ın (2006) araştırmasında öğretmenlerin ceza verme davranışlarını hemen hemen hiç göstermedikleri ortaya çıkmıştır. Ongan'ın araştırmasında ise sosyo-ekonomik durumu düşük olan öğrenciler öğretmenlerinin kendilerine daha az ceza verdiğini düşünmektedirler. Bu çalışmada ise sosyo-ekonomik durumu orta ve düşük olan okuldaki katılımcılar sosyo-ekonomik durumu yüksek olan okuldaki katılımcılara oranla öğretmenlerinin daha fazla ceza verdiğini belirtmişlerdir.

4.15.1. Öğretmenlerin Ceza Verdiği Davranışlar

Katılımcılara yöneltilen “Öğretmeniniz hangi davranışları yapanlara ceza verir?” sorusuna ilişkin katılımcı görüşlerini gösteren frekans dağılımı Tablo 9'da yer almaktadır.

Tablo 9. Öğretmenlerin Öğrencilere Ceza Verdiği Davranışlar

Madde	Frekans
Ders işlenirken konuşanlara	17
Dersi dinlemeyenlere	10
Kavga edenlere	10
Ödevini yapmayanlara	9
Yaramazlık yapanlara	5
Kötü söz söyleyenlere (Argo, küfür... vb.)	5
Ders geç kalanlara	4
Öğretmene saygısız davrananlara	4
Başkan tarafından yazılanlara	3
Öğretmenin sözünü dinlemeyenlere	3

Yalan söyleyenlere	2
Okul içi ve sınıfta koşanlara	2
Sorduğu soruya yanıt veremeyenlere	2
Yaptığı olumsuz bir davranışı tekrar edenlere	2
Derste yemek yiyenlere	1
Arkadaşlarına tükürenlere	1
Sınıfta amaçsız dolaşanlara	1
Parmak kaldırmadan konuşanlara	1

Tablo 9’da görüldüğü gibi öğretmenler en fazla ders işlenirken konuşan öğrencilere ceza vermektedirler. Bunu sırasıyla dersi dinlememe, kavga etme ve ödevinin yapmama davranışı izlemektedir.

“Öğretmeniniz hangi davranış ya da davranışları yapanlara ceza verir?” sorusuna ilişkin sosyo-ekonomik durumu yüksek okulda bulunan katılımcılardan Mert “Konuşursak böyle koşarsak küçük küçük cezalar verebiliyor. (Sınıf içinde koşarsanız?) Evet.” (G:Y4 DBD:62/3-4), Emre “Mesela ödevlerimizi çok çok büyük bir ödevi öğretmen bir hafta zaman verse onu yapmadığında falan verir.” (G:Y5 C DBY:62/8-9) şeklinde görüş belirtmiştir. Aynı konuda Yasemin görüşünü “Çok konuşanlara. Onun uyardığı halde yine devam edenlere. 4-5 defa uyarırsa o zaman.” (G:Y2 DBY:63/25-26) şeklinde ifade ederken Ogün “Genellikle öğretmenin sözünü dinlenilmediğinde, parmak kaldırmadan konuşulduğunda...” (G:Y2 DBO:63/27-28) ve Ceren “Derste çok konuşanlara ve bu olayı her derste sürdürenlere... Genelde böyle davranışlar yapanlara.” (G:Y3 A DBY:63/29-30) şeklinde görüş belirtmiştir.

Sosyo-ekonomik durumu orta olan katılımcılardan Aslı “Öğretmeni dinlemeyenler konuşanlar onun dersinde. Öğretmenin sözünü tutmayanlara.” (G:O2 DBO:63/46), Doğan “Mesela ödevini yapmayanlara, sınıfta kötü söz söyleyenlere, onu dinlemeyenlere falan veriyor.” (G:O5 A DBY:63/51-52) ve Ömer “Çok bağırınlara, sıra arkadaşıyla konuşanlara, kavga edenlere ceza veriyor.” (G:O1 DBD:63/43) şeklinde görüş belirtmişlerdir.

Sosyo-ekonomik durumu düşük olan okuldaki katılımcılar da benzer şekilde görüş belirtmişlerdir. Betül bu konuda “Dersi dinlemeyene soru soruyor; bilemezse “Niye dinlemedin?” diye kızıyor.” (G:D1 DBY64/6-7) şeklinde görüş ifade ederken Yavuz “Çok yaramazlık yapanlara, kavga edenlere, küfür edenlere ceza verir.” (G:D3 A DBO:64/20) ve Bilge” Kavga edenlere, küfür edenlere ve öğretmenlere saygısızlık yapanlara.” (G:D4 B DBD:64/29) şeklinde görüş belirtmişlerdir.

Bulgulara göre öğretmenler en fazla ders işlenirken konuşanlara ceza vermektedirler. Bunu sırasıyla dersi dinlemeyenler ve kavga edenler izlemektedir.

4.15.2. Öğretmenlerin Verdiği Cezalar

Katılımcılara yöneltilen “Öğretmeniniz ne gibi ceza ya da cezalar verir?” sorusuna ilişkin katılımcı görüşlerini gösteren frekans dağılımı Tablo 10’da yer almaktadır.

Tablo 10. Öğretmenlerin Verdiği Cezalar

Madde	Frekans
Ayakta veya tek ayaküstünde bekletme	30
Fazladan ödev verme	8
Sınıfa arkasını döndürme	8
Teneffüse çıkartmama	7
Dayak atma	7
Sınıfın dışına atma	6
Para cezası verme	3
Kulağını çekme	2
Derse katmama	2
Sınıf içinde oturduğu değiştirme	1
Ağaç diktirme	1
Mekik çektirme	1
İstenilen dersi yaptırmama	1

Tablo 10’da görüldüğü gibi öğretmenler en fazla ayakta veya tek ayaküstünde bekletme cezasını uygulamaktadırlar. Bunu sırasıyla fazladan ödev verme, sınıfa arkasını döndürme, teneffüse çıkartmama ve dayak atma cezaları takip etmektedir.

Bu konuya ilişkin Osman “Ceza, fazla değil. Dövmez. Yani hiç dövdüğünü görmedim. Sadece cetvelle vurdu o da yavaş. O da bir kez yani çok sinirlendirmişti. Başka çıkarttı tahtaya birini daha fazla ödev verdi. Hiç öyle kızmadı. Fazladan ödev verdi.” (G:Y1 C DBY:61/24-26) şeklinde görüş ifade ederken Ogün ise görüşünü “Tüm sınıfa arkamızı döndürüyor.” (G:Y2 DBO:64/35) şeklinde ifade etmiştir. Rıdvan ve Zehra ise “Böyle ağır cezalar değil. Mesela biri yanlış bir davranış yaptı; tahtaya yazıldı. O kümeye eksi ceza puanı verir. (Onun dışında?) Vermez. Verir de mesela tahtaya çıkartır uyarır; neden bunları yapıyorsun diye uyarır.” (G:Y3 E DBO:64/38-40) ve “Mesela dayak atar. Çok kızdığında. Para cezası veriyor. (Para cezası derken?) Sınıf parası topluyoruz biz. Bir şeyler almak için öyle 500, 1 milyon falan öyle ceza veriyor. (Onun dışında?) Tahtaya kaldırıp ayağını kaldırıyor veya dışarı çıkartıyor. (Tek ayaküstünde mi bekletiyor?) Evet. Genelde dışarıda bekletiyor. (Sınıfın dışına atıyor yani?) Kapının önünde bekletiyor.” (G:Y5 A DBO:64/47-51) şeklinde belirtmiştir.

Sosyo-ekonomik durumu orta olan okuldaki katılımcılardan Mesut görüşünü “Ceza çok kızdığında falan. Mesela biz resim yapmak istiyoruz öğretmeni çok bağırtıyoruz o zaman bize kızıyor “Hayır!” diyor “Türkçe yapacağız.” diyor.” (G:O1 DBD:62/14-16) şeklinde ifade ederken Gökhan “Mesela sınıfta kötü, argo kelimeler kullanan kişilerin eline sopayla vuruyor.” (G:O1 DBY:65/6) şeklinde görüş belirtmiştir. Aslı “Mesela derste onu dinlemediğimiz zaman sınıfta ayaküstünde durdurur; tek ayaküstünde.” (G:O2 DBO:65/10), Emel “Mesela derste biri konuştuğunda onu tahtaya çıkarır, tahtada bekletir. (Tek ayaküstünde mi?) Ayakta bekletiyor bir ders boyunca.” (G:O5 B DBO:65/22-23) ve Melek ise “Mesela çok kızdırdığında o kişiyi sırasından kaldırıp camın yanına geçiriyor. Ya da mesela bir arkadaşımız orada oturuyorsa sırasını alıyor. Ayakta bekletiyor. (Tek ayaküstünde mi?) Yok normal ayakta bekletiyor.” (G:O4 A DBY:65/16-18) şeklinde görüş ifade etmişlerdir.

Sosyo-ekonomik durumu düşük olan okuldaki katılımcılardan Asuman öğretmenin verdiği ceza konusunda “Tahtaya çıkartır. Hiç bize doğru dönmez. Tek ayaküstünde durdurur. Teneffüse çıkartmaz, kitap okutur.” (G:D1 DBD:65/26-27) şeklinde görüş ifade ederken Özlem’in ise görüşü “Köşeye döndürüp derse katmaz. Dışarı çıkartır. Tek ayaküstünde durdurur.” (G:D2 B DBY:65/28-29) şeklindedir. Yavuz “Ayaküstünde durdurur, arkasını döndürür, bazen de... (Sınıfa mı arkasını döndürüyor?) Evet. Onun dışında, bazen de vurur.” (G:D3 A DBO:34/35), Hakan “Mesela 100 bin lira ağaç parası alır. (Ağaç parası derken?) Yani fidan dikmek için... Gerisini kendi cebinden veriyor.” (G:D4 A DBO:65/41-42) ve Serkan “Derste okuma hakkı vermiyor.” (G:D4 B DBO:65/47) şeklinde görüş belirtmişlerdir.

Bulgulara göre öğretmenler ceza olarak en fazla öğrencileri ayakta veya tek ayaküstünde bekletme cezasını uygulamaktadırlar. Bunu sırasıyla fazladan ödev verme, sınıfa arkasını döndürme, teneffüse çıkartmama ve dayak atma cezaları izlemektedir. Katılımcıların ifadelerine göre öğretmenler I. ve II. tip cezaya başvurmakta ve uygulamaktadırlar. Ancak bulgulara göre öğretmenlerin I. tip cezayı daha fazla kullandığı söylenebilir. Yine bu bulgulara göre sosyo-ekonomik düzeyi ile I. tip cezalardan olan fiziksel ceza verme arasında ters bir ilişki olduğu söylenebilir.

Bu bulgular Ongan’ın (2006) araştırmasının bazı bulguları ile benzerlik göstermektedirler. Ongan’ın araştırmasına göre öğretmenlerin % 81,0’ı hiç fiziksel şiddet uygulamamaktadır. Genel olarak bulgular incelendiğinde katılımcıların % 80’i öğretmenlerinin fiziksel şiddet uygulamadığı söylenebilir. Fiziksel ceza verme öğrencilerin arkadaşlarıyla sorunlarını kavga ederek çözmeye çalışma, yalancılık, aşırı kaygı, karşı gelme, kişiliksiz davranışlar gibi olumsuz davranışların doğmasına neden olabilir.

Sosyo-ekonomik durumu yüksek ve orta olan okullarda öğrenim gören katılımcıların ifadelerine göre bu okullarda görev yapan öğretmenlerin I. tip cezaya nazaran II. tip cezayı daha fazla kullandıkları söylenebilir. I. tip cezaya alternatif olarak öğretmenlerin kendi geliştirdikleri, çeşitli özellikleri göz önünde bulundurarak bunlara yönelik davranış sergiledikleri sonucuna varılabilir. Ayrıca öğretmenlerin ders başarısı açısından farklı öğrencilere farklı davranışlar ve cezalar uyguladıkları

da ifade edilebilir. Ders başarısı ile ceza verme davranışı arasında ters bir orantı olduğu söylenebilir. Bu bulgular Öztürk ve diğerlerinin (2003) araştırması ile benzerlik göstermektedir. Öztürk ve diğerlerinin yaptığı araştırma sonuçlara göre öğretmenlerin % 92,8'i yüksek ve düşük beklenti geliştirdikleri öğrencilere farklı davranmaktadır.

4.15.3. Öğretmenlerin Ceza Vermeleri Konusundaki Görüşler

Öğretmenlerin verdiği ödüller konusunda katılımcılara yöneltilen “Öğretmeninizin ceza vermesi hoşuna gidiyor mu veya rahatsız oluyor musun? Neden?” sorusuna ilişkin 44 katılımcı görüş belirtmiştir. Sosyo-ekonomik durumu yüksek olan katılımcıların 16'sı rahatsız olmadığını ifade ederken 1'i rahatsız olduğunu belirtmiştir. Sosyo-ekonomik durumu orta olan okuldaki katılımcıların 8'i bu durumdan rahatsız olmadığını söylerken 5'i ise bu durumun hoşlarına gitmediğini ifade etmişlerdir. Sosyo-ekonomik durumu düşük olan katılımcılardan ise 12'si rahatsızlık duymadığını belirtirken 2'si bu durumdan hoşnut olmadıklarını belirtmişlerdir.

Bu konuda sosyo-ekonomik durumu yüksek olan okullardaki katılımcılardan Fikret “Bana vermedi ben hiç daha öyle bir şeyle karşılaşmadım.” (G:Y3 E DBY:66/14) şeklinde görüş belirtirken Zehra bu konuda “Hayır, ama tabi arkadaşlarıma vermese daha iyi olur. (Neden?) Yani arkadaşlarım için üzülüyorum. Ama vermesi de lazım çünkü o zaman çok bırakırlar dersi.” (G:Y5 A DBO:66/18-19) şeklinde görüş belirtmiştir. Öğretmeninin verdiği cezalardan rahatsız olmadığını belirten Hüseyin bunun gerekçesini “Çünkü böyle vurduğunda bir daha yapmıyorlar, akıllanıyorlar.” (G:Y1 A DBD:67/5) şeklinde ifade ederken Yasemin ve Mert ise bu konuda “Çünkü hak ediyoruz bazı zamanlar. Öğretmenin de bir sabrı var.” (G:Y2 DBY:67/7) ve “Çünkü biz hak ediyoruz cezayı. Yapma dediklerini yapıyoruz.” (G:Y4 DBD:67/9-10) şeklinde görüş belirtmişlerdir.

Sosyo-ekonomik durumu orta olan okuldaki katılımcılardan Aslı görüşünü “Hayır. Bence çok iyi yapıyor. Onların konuşmaları bizim dersi dinlememizi de engelliyor.” (G:O2 DBO:66/27-28) şeklinde ifade ederken Gizem “Hayır bence ceza

vermesini hak ediyorlar.” (G:O2 DBD:66/29) şeklinde görüş belirtmiştir. Öğretmenlerinin ceza vermesinden hoşnut olmayan Melek, Nuri, Demet, Neslihan, Emine ve Emel ise görüşleri: “Yani vermemesi lazım çünkü belki canları acıyor belki olumsuz bir durumları var o yüzden vermesini istemiyorum.” (G:O4 A DBY:67/13-14), “Çünkü ben duygusalımdır. Böyle birisine bir şey yapınca en sevmediğim kişi bile olsa ona çok acıyorum o yüzden. Hiç sevmiyorum.” (G:O4 B DBD:67/15-16), “Arkadaşlarımı çok sevdiğim için onlara acıyorum.” (G:O4 C DBO:67/17), “Çünkü herkesin önünde arkadaşlarımızı küçük düşürmüş oluyor.” (G:O5 A DBD:67/20), “Üzülüyorum.” (G:O5 B DBY:67/21) ve “Ben sınıfta bütün arkadaşlarımı çok seviyorum. Mesela diyelim o anda dışarıda arkadaşım beklerken ya müdür gelirse arkadaşımın sonu kötü olur.” (G:O5 B DBO:67/22-24) şeklindedir.

Sosyo-ekonomik durumu düşük olan okullardaki katılımcılar ise diğer katılımcılara benzer şekilde görüş belirtmişlerdir. Bu gruptaki katılımcılardan Yavuz “Çünkü hak ediyoruz.” (G:D3 A DBO:67/30) ve Levent “Hak ediyoruz çünkü cezayı.” (G:D4 B DBY:67/34) şeklinde görüş belirterek rahatsız olmadıklarını ifade etmişlerdir. Buna karşın Semih ve Bilge rahatsızlıklarını: “Ediyor.” (G:D2 B DBD:66/42) ve “Bazı cezalardan rahatsız oluyorum.” (G:D4 B DBD66/52) şeklinde görüş ifade ederken bu görüşlerinin gerekçelerini de ”Dediğim gibi o andan sonra dersimi yapamıyorum. Herkes ceza verilenlere bakıyor.” (G:D2 B DBD:67/28-29) ve “O anda dersi dinlemeyiz ve dersle ilgili bir konu anlayamayız diye rahatsız oluyorum.” (G:D4 B DBD:67/36-37) şeklinde ifade etmişlerdir.

Bu bulgulara göre sosyo-ekonomik düzeyi orta olan okulda bulunan katılımcıların diğer katılımcılara oranla öğretmenlerinin verdiği cezalardan daha fazla rahatsız oldukları söylenebilir. Sosyo-ekonomik düzeyi yüksek olan okuldaki katılımcıların çoğunluğu öğretmenlerinin verdikleri cezalardan rahatsız olmadıkları ifade edilebilir.

4.15.4. Öğretmenlerin Ceza Verme Sıklığı Konusundaki Görüşler

Katılımcılara yöneltilen “Öğretmeninizin ceza verme sıklığı konusunda ne düşünüyorsunuz? Sizce bunun sıklığı ne olmalı?” sorusuna ilişkin 23 öğrenci görüş

belirtmiştir. Katılımcılar öğretmenlerin ceza verme sıklıklarına ilişkin üç farklı görüş belirtmişlerdir. Katılımcılardan 18'si öğretmenlerinin ceza verme sıklığından memnun olduklarını, 4'ü öğretmenlerin biraz daha az ceza vermesi gerektiğini ve 1'i öğretmenlerin biraz daha fazla ceza vermesi gerektiğini belirtmişlerdir.

Sosyo-ekonomik durumu yüksek olan okulda bulunan katılımcılardan 9'u yani hepsi bu konudan memnun olduklarını ifade etmişlerdir. Mustafa "Evet. Verdiği cezalar zaten normal. Verdiği şekilde devam etmesini isterim zaten öyle de veriyor." (G:Y1 A DBO:67/40) ve Büşra "(Sık mı ceza verir?) Hayır. Geç kaldıklarında mesela. Mesela arkadaşlarımdan birisi başka sınıftan birisini dövdüğünde o zaman ceza verir... Ceza vermez de... "Sen niye öyle yaptın? Yapmaman gerekirdi." falan öyle şeyler söyler." (G:Y3 A DBD:67/42-44) şeklinde görüş belirtmişlerdir.

Sosyo-ekonomik durumu orta olan okulda bulunan katılımcılardan 1'i öğretmenlerin daha fazla ceza vermesi gerektiğini, 5'i ise bu konudan memnun olduklarını söylemişlerdir. Bu konuda öğretmenlerinin daha sık ceza vermesini düşünen tek katılımcı Gizem görüşünü "Bana göre daha sık olmalı. (Neden?) Öğrenciler çok fazla ayıp ve kötü şeyler yapmasına rağmen öğretmenimiz onları affediyor o yüzden daha çok sık olmalı." (G:O2 DBD:68/6-7) şeklinde ifade etmiştir. Aynı konuda Zeynep "Az ceza veriyor. Ondan memnunum. Daha az olmalı bence." (G:O5 A DBO:68/9) şeklinde görüş ifade ederken Emine "Çok sık değil. Konuşunca veriyor. Bazen hiç vermiyor. Ama Taner var o çok konuştuğu için ona çok veriyor." (G:O5 B DBY:68/10) şeklinde görüş belirtmiştir.

Sosyo-ekonomik durumu düşük olan okulda bulunan katılımcılara gelindiğinde ise bu gruptaki katılımcılardan 4'ü öğretmenlerin daha az ceza vermesi gerektiğini, 4'ü ise bu konudan memnun olduklarını söylemişlerdir. Öğretmenlerinin ceza olarak mekik çektirdiğini söyleyen Kerem görüşünü "Daha az vermeli. (Neden?) Çünkü 150 kere yapmamızı istiyor o hareketi." (G:D4 A DBD:68/18-19) ve Bilge "Bence az vermeli. (Neden?) O anda arkadaşlarımız tek ayaküstünde durduğunda öteki arkadaşlarımız ona güldükleri ve onunla dalga geçtikleri için." (G:D4 B DBD:68/22-23) şeklinde görüş belirtmiştir. Levent ise bu konudaki

görüşünü “Evet. Normal zaten. Normal derecede veriyor. Bazı durumları göz ardı ediyor.” (G:D4 B DBY:68/20) şeklinde ifade etmiştir.

Elde edilen bulgulara göre katılımcıların çoğunluğunun öğretmenlerinin ceza verme sıklığından hoşnut oldukları söylenebilir. Sosyo-ekonomik durumu düşük olan okuldaki katılımcılar diğer katılımcılara oranla öğretmenlerinin daha az ceza vermesi gerektiğini belirtmişlerdir. Katılımcıların ifadelerine göre öğretmenlerin daha az ceza vermesi gerektiğine gerekçe olarak öğrencilerin sınıf içinde küçük düşürülmemesi gerektiğine dair görüş ve öğrencilere uygun olmayan cezaların verilmesi gösterilebilir.

4.16. Öğretmenlerin Öğrencileri Sınıf İçinde Eleştirmeleri

Katılımcılara yöneltilen “Öğretmeniniz siz veya arkadaşlarınızdan herhangi birini olumsuz anlamda eleştirir, aşağılar, kötü söz söyler mi?” sorusuna ilişkin katılımcılar öğretmenlerin verdiği sözleri tutup tutmamasına ilişkin iki farklı görüş belirtmişlerdir. Katılımcılardan 7’si öğretmenlerinin kendilerini olumsuz anlamda eleştirdiğini, kötü söz söylediğini ve aşağıladığını ifade ederken 55’i ise bunun aksini belirtmiştir.

Sosyo-ekonomik durumu yüksek olan okullarda görüşme yapılan katılımcılardan 23’ü öğretmenlerinin böyle bir davranış sergilemediğini ifade ederken 1’i bunun aksine görüş belirtmiştir. Bu konuya ilişkin Yasemin “Hayır. Sadece kötü davranışlarımızı söylüyor, onları düzeltmemiz için.” (G:Y2 DBY:68/36) ve Ceren “Hayır sadece derslerinin kötü olduğunu, daha çok çalışması gerektiğini söyler.” (G:Y3 A DBY:68/38) şeklinde görüş ifade ederken Ece ise “Bazen. (Hangi durumlarda yapıyor bunu?) Mesela önceki arkadaşımız (Osman’ı kast ederek) böyle çok kabadır herkese iyi davranmaz. İşte yanındakine falan böyle bağırdığı zaman öğretmen yanındakini suçluyor bazen. (Rahatsız oluyor musun?) Evet. (Neden?) Haksızlık oluyor.” (G:Y1 C DBO:68/32-34) şeklinde görüş belirtmiştir.

Sosyo-ekonomik durumu orta olan okuldaki katılımcıların çoğunluğu sosyo-ekonomik durumu yüksek olan okuldaki katılımcılara benzer şekilde öğretmenlerinin

bu tarz bir davranışı sergilemediklerini belirtmişlerdir. Bu gruptaki katılımcıların 15'i öğretmenlerinin kendilerini olumsuz anlamda eleştirmedeğini, aşağılamadığını ve kötü söz söylemediğini söylerken 3'ü bunun yaşandığını söylemişlerdir. Emine “Hayır. Bir tek birisi bir şey söylediğinde “Benden hiç öyle şeyler duyuyor musun?” diyor.” (G:O5 B DBY:69/22-23), Demet “Bazen. “Siz beni anlamıyorsunuz keşke gitseydim” der bazen. (Sence öğretmeniniz haklı mı?) Haklı. (Neden?) Çünkü öğretmenimiz “Susun” diyor onlar hala konuşuyor; öğretmenin sözünü dinlemiyorlar.” (G:O4 C DBO:69/16-18) ve Gizem “Hayır. Kızdığı kişilere söyler yalnızca. (Ne der mesela?) Mesela “Benim beynimi çok yordunuz”, “Senden kurtulmak istiyorum”, “Bırak yakamı” falan der. (Öğretmeniniz haklı mı?) Haklı. (Neden?) Bence öğrenciler hak ediyorlar. Böyle kötü davranışları ve kötü alışkanlıklarından dolayı çok hak ediyorlar.” (G:O2 DBD:69/6-9) şeklinde görüş belirtmişlerdir. Emel de “Hayır. Herkesin içinde yapmaz. (Birebir kaldığınız zaman mı yapar?) Ya mesela ben konuştum, beni alır sınıftan dışarı çıkartır. (Kötü söz söyler mi size?) Sınıftaki diğer arkadaşlarımla karşılaştırır. Onlar daha çalışkan diye. (Karşılaştırma konusunda haklı mı?) Hayır. (Hoşuna gidiyor mu karşılaştırması?) Hayır. (Neden?) Bir konuyu tamamen anlatmıyor ondan sonra da bizi 5/A ile karşılaştırıyor.” (G:O5 B DBO:69/24-28) şeklinde görüş belirtmiştir.

Sosyo-ekonomik durumu düşük olan okullardaki katılımcılar ise diğer katılımcılara benzer şekilde görüş belirtmişlerdir. Bu gruptaki katılımcılardan 17'si böyle bir durumun yaşanmadığını ifade ederken 3'ü aksi yönde açıklamalar yapmışlardır. Özlem bu konuda “Çok kızdığı zaman söylüyor. Çok nadir. “Dersleri tekrar etmediğinden, ders çalışmadığından belli” diyor bazen bağırarak. (Sence haklı mı?) Haklı. (Neden?) Biz tekrar etmiyoruz evde konuları, ödevimizi yapmıyoruz. Öğretmen o gibi şeylere çok kızıyor.” (G:D2 B DBY:69/33-36) şeklinde görüş ifade ederken Cihan ise “Birazcık. (Ne der mesela?) Mesela birisi bir şey yaptığında bizim bir tane arkadaşımız var sarı saçlı ona “Sarı” diyor. (Rahatsız oluyor musun?) Evet. Çünkü onun kalbini kırabilir. (Haklı mı sence öğretmeniniz?) Bence haklı. Çünkü o hiç çalışmak istemiyor. (Çalışmadığı için mi ona kötü sözler söylüyor?) Evet.” (G:D3 B DBY:69/41-45) şeklinde görüş belirtmiştir. Levent ise görüşünü “Hayır. Zaten biz

kötü söz söylediğimizde de örneğin birbirimize salak dediğimizde bile onu bile istemez.” (G:D4 B DBY:69/52) şeklinde ifade etmiştir.

Bulgulara göre sosyo-ekonomik durumu düşük ve orta olan okuldaki katılımcılar sosyo-ekonomik durumu yüksek olan okuldaki katılımcılara oranla öğretmenlerinin öğrencileri olumsuz anlamda daha fazla eleştirdiğini, aşağıladığını ve kötü söz söylediğini belirtmişlerdir. Sosyo-ekonomik durum ile öğretmenlerin bu davranışı sergilemeleri arasında ters bir orantı olduğu söylenebilir.

Öğrencilerin olumsuz anlamda eleştirilmeyip, aşağılanmaması öğrencide öğretmenine karşı samimiyet yaratabilir. Bu samimiyet olumlu iletişime ve öğrencinin derse daha fazla odaklanmasını sağlayabilir. Bunun aksine olumsuz yönleri öne çıkarılan, aşağılanan çocuk, başarısızlığa doğru yönlendirilmektedir. Başarısızlık duygusu ise öfkenin ve kendine güvensizliğin kaynağı olur. Böyle bir durumda bırakılan öğrenci, aynı zamanda kınanma, ayıplanma, reddedilme duygularından dolayı kendisinin yeteneksiz ve geri zekalı olduğunu düşünmeye başlar. Böyle düşünmeye başlayan çocuk, kendini reddetmeye başlar ki bu durum ileride karşılaşılabilecek engelleri aşması için çaba göstermemesi demektir (Başaran, 1988:117).

4.17. Öğretmenlerin Dayak Atmaları

Katılımcılara yöneltilen “Öğretmeniniz dayak atar mı?” sorusuna ilişkin katılımcılar öğretmenlerin dayak atıp atmadıklarına ilişkin iki farklı görüş belirtmişlerdir. Katılımcılardan 34’ü öğretmenlerinin dayak attığını ifade ederken 28’i atmadığını belirtmişlerdir.

Sosyo-ekonomik durumu yüksek olan okullarda görüşme yapılan katılımcılardan 6’sı, sosyo-ekonomik durumu orta olan okuldaki katılımcılardan 12’si ve sosyo-ekonomik durumu düşük olan okuldaki katılımcılardan ise 16’sı öğretmenlerinin dayak attığı yönünde görüş belirtirken sosyo-ekonomik durumu yüksek olan okuldaki katılımcılardan 18’i, sosyo-ekonomik durumu orta olan okuldaki katılımcılardan 6’sı ve sosyo-ekonomik durumu düşük olan okuldaki katılımcılardan da 4’ü öğretmenlerinin dayak atmadığı yönünde görüş belirtmiştir.

Ece ve Yasemin bu konuda “Bazen şöyle biraz vurur.” (G:Y1 C DBO:70/12) ve “Arada sırada. Ama çok sert atmıyor.” (G:Y2 DBY:70/14) şeklinde görüş ifade ederken Aslı “Bazen yani onu kızdırdığımız zaman atar.” (G:O2 DBO:70/35) ve Gülşah “Bazen atar bazen atmaz. Arada bir.” (G:O4 B DBO:70/41) şeklinde görüş belirtmişlerdir. Aynı konuda Betül ve Semih görüşlerini “Dayak... Cetvelle vurur. Biraz da tokat atar.” (G:D1 DBY:70/50) ve “Arada sırada.” (G:D2 B DBD:71/5) şeklinde ifade etmişlerdir.

Elde edilen bulgulara göre katılımcıların çoğunluğu öğretmenlerinin dayak attığını belirtmişlerdir. Bu bulgular “Öğretmenlerin Kibar ve Saygılı Olmaları” kodu altında verilen bulgular ile çelişmektedir. Katılımcıların 47’si öğretmenlerinin her zaman kibar ve saygılı olduğunu belirtirken “Öğretmeniniz dayak atar mı?” sorusuna 34 katılımcıdan “Evet” yanıtı gelmiştir. Bu bulgular birbiri ile çelişmektedir. Katılımcıların çoğunluğu öğretmenlerini saygılı ve kibar bulurken yine çoğunluğu öğretmenlerinin dayak attığını belirtmişlerdir.

Ayrıca sosyo-ekonomik durum ve ders başarısı ile öğretmenlerin dayak atma davranışları arasında ters orantı olduğu söylenebilir. Sosyo-ekonomik düzey ve ders başarısı düştükçe öğretmenlerin dayak atma davranışları artarken sosyo-ekonomik düzey ve ders başarısı arttıkça öğretmenlerin dayak atma davranışları azaldığı söylenebilir.

Bu bulgular Gheck (1979) ve Moore ve Cooper’ın (1984) araştırması ile benzerlik gösterirken Ongan’ın (2006) araştırmasının bazı bulguları ile çelişmektedir. Ongan’ın araştırmasına göre öğretmenlerin % 81,0’ı hiç fiziksel şiddet uygulamamaktadır. Oysa bu bulgulara göre katılımcıların % 54,8’i öğretmenlerinin dayak attığını söylemişlerdir. Bu oran sosyo-ekonomik durumu yüksek okullarda % 9,6 iken sosyo-ekonomik durumu orta olan okullarda % 19,3 ve sosyo-ekonomik durumu düşük okullarda ise % 25,7’dir. Diğer bir deyişle sosyo-ekonomik durumu yüksek olan okuldaki öğrencilerin yaklaşık % 10’unun, sosyo-ekonomik durumu orta olan okuldaki öğrencilerin % 20’sinin ve sosyo-ekonomik durumu düşük olan okuldaki öğrencilerin yaklaşık % 25’inin dayığa maruz kaldığı söylenebilir.

Moore ve Cooper (1984), öğretmen ve öğrencinin bazı özellikleri ve geçmişleri ile öğretmenin disiplin problemleri, disiplin tekniklerini algılamaları arasındaki ilişkiyi belirlemek üzere yaptığı araştırma sonunda genellikle eğitilmiş ve deneyimli öğretmenlerin öğrencilerin yanlış davranışlarına tahammül ettikleri, genç ve deneyimsiz öğretmenlerin sözlü ya da bedensel cezayı tercih ettikleri belirlenmiştir. Sosyal düzey olarak düşük okullarda ve azınlıkların okullarında disiplin olaylarının daha çok rapor edildiği ve bedensel cezaya daha çok başvurulduğu ortaya konmuştur.

Gheck (1979), öğrenci yaşı ve disiplin problemi arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmada ortaokul öğretmenlerinin, lise öğretmenlerinin hemen hemen iki katı kadar disiplin problemi rapor ettikleri belirlenmiştir. Disiplin teknikleri ile ilişkili olarak Check (1979) kullanılan bedensel cezaların detaylı bir analizini yapmıştır Buna göre;

- Ortaokul öğretmenlerinin diğer öğretmenlere kıyasla daha fazla sıklıkta bedensel ceza uyguladıklarını,
- Erkek öğretmenlerin, hanım öğretmenlerin iki katı bedensel ceza uyguladıklarını,
- Bedensel cezaya en az başvuranlarını, daha çok eğitilmiş ve daha deneyimli öğretmenler olduklarını belirlemiştir. Devlet okullarındaki bedensel ceza uygulamalarının özel okullardakinin iki katı kadar olduğu ortaya konmuştur.

4.17.1. Öğretmenlerin Dayak Attığı Davranışlar

Katılımcılara yöneltilen “Öğretmeniniz hangi davranışları yapanlara dayak atar?” sorusuna ilişkin katılımcı görüşlerini gösteren frekans dağılımı Tablo 11’de yer almaktadır.

Tablo 11. Öğretmenlerin Dayak Attığı Davranışlar

Madde	Frekans
Kötü söz söyleyenlere (küfür, argo... vb.)	10
Kavga edenlere	9
Öğretmeni kızdıranlara	8
Ders esnasında konuşanlara	8
Ödevini yapmayanlara	5
Sınıf disiplinini bozanlara	5
Yaramazlık yapanlara	4
Öğretmene karşı saygısızlık yapanlara	4
Ders işlenirken başka şeylerle meşgul olanlara	3
Okul ve sınıf içinde koşanlara	1
Dersten kaçanlara	1
Çarpım tablosunu ezberlemeyenlere	1
Sorduğu sorunun çözümünü yapamayanlara	1
Öğretmenin sözünü dinlemeyenlere	1
Derse geç gelenlere	1
Aynı olumsuz davranışı sürdüren veya tekrar edenlere	1

Tablo 11’de görüldüğü gibi öğretmenler en fazla kötü söz söyleyen öğrencilere dayak atma davranışını uygulamaktadırlar. Bunu sırasıyla kavga etme, öğretmeni kızdırma ve ders esnasında konuşma davranışı takip etmektedir.

Bu konuya ilişkin sosyo-ekonomik durumu yüksek okulda bulunan katılımcılardan Ahmet görüşünü “Öğretmenimizin hoşuna gitmeyen davranışlara. (Mesela ne hoşuna gitmez öğretmeninizin?) Dersle ilgisi yok. Oturuyor yerinde öğretmen bir şey anlatıyor. “Konuşma” diyor. Ondan sonra tekrar anlatıyor. “Bak hala konuşuyor” diyor. “Konuşma” diyor. Sonra tekrar diyor tekrar tekrar arka arkaya diyor en sonunda ceza veriyor.” (G:Y1 A DBY:71/22-25) şeklinde ifade

ederken Yasemin ise “Çok kızdığı zaman artık dayanamıyor. Uyarıyor. Artık 4-5 defa yaparsa, atıyor.” (G:Y2 DBY:71/28-29) şeklinde görüş belirtmiştir.

Sosyo-ekonomik durumu orta olan okuldaki katılımcılardan Melek “Genellikle kızdığında atar. Konuşanlara ondan sonra mesela sınıfta tartışanlara o gibi davranışlar yapanlara atıyor.” (G:O4 A DBY:71/40-41) şeklinde görüş belirtirken Gülşah ve Nuri ise “Ders işlerken konuşanları üç kere uyarıyor. Üçüncüde bir kere sert tokat vuruyor.” (G:O4 B DBO:71/42-43) ve “Genellikle öğretmenin gelmesini dışarıda bekleyince ve bunu devamlı yapınca öğretmen kızar. Öğretmenin de sabrı taşar, vurur. Ama çok değil böyle, aşırı değil. Genellikle Recep’e... Bizim sınıfta Recep var. Bazen okuldan kaçıyor, derslere katılmıyor. O zaman, ona dayak atıyor.” (G:O4 B DBD:71/44-48) şeklinde görüş ifade etmişlerdir.

Sosyo-ekonomik durumu düşük olan okuldaki katılımcılar da benzer şekilde görüş belirtmişlerdir. Betül bu konuda “Mesela ben başkan olduğum için konuşanları yazıyorum. O da mesela ilk ders bir şey yapmıyor. İkinci ders de adı varsa tokat atıyor veya cetvelle vuruyor. Şımaranlara, uslu durmayanlara...” (G:D1 DBY:72/1-3) şeklinde görüş ifade ederken Suna “Mesela çok yaramazlık yapanlara, teneffüslerde birbirlerine küfür edenlere... Öğretmene söyleriz “Öğretmenim bu küfür etti” diye o zaman cetvelle hafif şekilde vurur. Hafif ama fazla değil.” (G:D2 A DBO:72/5-7) şeklinde görüş belirtmiştir. Özlem, Semra ve Bilge ise görüşlerini: “Bazen çok kolay sorular oluyor. O soruları bilemeyenler bile oluyor o zaman çok ama çok kızıyor. O zaman dayak atıyor.” (G:D2 B DBY:72/8-9), “Metreyle vurur çoğunlukla. Onda da dediğim gibi derste kurallara uymayanlara atar.” (G:D2 B DBO:72/10-11) ve “Dediğim gibi küfür edenlere, sonra terbiyesizlik yapanlara dayak atar.” (G:D4 B DBD:72/22) şeklinde belirtmişlerdir.

Bulgulara göre öğretmenler en fazla kötü söz söyleyenlere dayak atmaktadırlar. Bunu kavga edenler ve öğretmeni kızdıranlar takip etmektedir. Bu bulgulara göre dayanın eğitim sistemi ve sınıf yönetiminin bir parçası olarak algılandığı, bir eğitim aracı ya da yöntemi olarak kullanıldığı söylenebilir. Oysa, Emerson'un dediği gibi, "Eğitim, öğrenciye saygıyla başlar". Bu saygının ise dayak ve şiddetle sağlanamayacağı ortadadır. Dayak atılan öğrenci derslerine odaklanamaz

ve sosyalleşemez. Üretkenliği ortadan kalkar ve kendini ifade edemez. Tüm bunlar öğrencinin zamanla ve giderek daha da içe kapanmasına neden olabilir.

4.17.2. Öğretmenlerin Dayak Atması Konusundaki Görüşler

Katılımcılara yöneltilen “Öğretmeniniz dayak atma konusunda haklı mı?” sorusuna ilişkin katılımcı görüşlerini gösteren frekans dağılımı aşağıda yer almaktadır.

34 katılımcıya yöneltilen bu soruda 31 katılımcı görüş belirtmiştir. 30 katılımcı öğretmenlerini haklı bulurken yalnızca Gülşah kodlu katılımcı öğretmenin tam olarak haklı olmadığını belirtmiştir. Bu konuya ilişkin öğretmenin haklı bulan Ahmet bu görüşünü “Ne denir yani bir şey yaptı mı on kere söylenmez ki bir insana.” (G:Y1 A DBY:73/11) şeklinde ifade ederken benzer şekilde öğretmenini haklı bulan Yasemin, Ogün ve Oğuz görüşlerini sırasıyla: “Çünkü çok uyarıyor. O da bıkmıyor.” (G:Y2 DBY:73/15), “Çünkü biz derslerimize çalışmıyoruz. O da kendini zor tutuyor.” (G:Y3 E DBD:73/18) ve “Çünkü öğretmenimizin bizde çok emeği var. Öğretmenin bizden istediği şeyler var, onları yapmamızı istiyor.” (G:Y2 DBO:73/16-17) şeklinde belirtmişlerdir.

Sosyo-ekonomik durumu orta olan okuldaki katılımcılardan Emine görüşünü “Evet çünkü çok konuşuyorlar dersteyken. Anlayabilecek olanlar bile anlayamıyor onların yüzünden. Sınavlarda falan düşük alıyorlar o yüzden.” (G:O5 B DBY:72/43-44) şeklinde ifade ederken Gizem ve Emel ise bu konuda: “Yine daha önce söylediğim gibi arkadaşlarım böyle arkadaşlarını itip kakması, onlara küfür etmesi çok kötü o yüzden öğretmenlerin kızması haklı bence.” (G:O2 DBD:22-23) ve “Öğretmen devamlı onları uyarıyor. Birinci seferde yapmıyor bir şey, ikinci seferde gene acıyor, üçüncü seferde patlıyor.” (G:O5 B DBO:73/29-30) şeklinde görüş belirtmişlerdir. Katılımcılar arasında öğretmenini kısmen haklı bulan Gülşah ise bu konuda “Bazı durumlarda haklı oluyor bazılarında haksız. Haklı olduğu durumlar; mesela bir kavga olduysa bir kişi haklıdır diğeri haksızdır. Haklıya ceza veriyor haksıza ceza vermiyor.” (G:O4 B DBO:72/36-39) şeklinde görüş belirtmiştir.

Sosyo-ekonomik durumu düşük olan okuldaki katılımcılardan arasından Yonca öğretmenini haklı bulduğunu “Sonuçta kötü davranışlarda bulunuyoruz. Ders dinlemiyoruz, derse katılmıyoruz. Öğretmenimiz soru sorunca parmak kaldırıp cevaplamaya çalışmıyoruz.” (G:D3 A DBY:73/43-44) şeklinde ifade ederken Yavuz ise benzer şekilde “Çünkü hep haksızlık yapıyoruz.” (G:D3 A DBO:73/45), Cem “Derste başka bir şeyle ilgileniyorlar, öğretmenim de sinir oluyor.” (G:D3 B DBD73/47) ve Serkan “Okulda kavga ediyorlar, sınıfın huzurunu bozuyorlar. Ondan haklı.” (G:D4 B DBO:73/52) şeklinde görüş belirtmişlerdir.

Bu bulgulara göre katılımcıların hemen hemen hepsi öğretmenlerinin haklı olduklarını düşünmektedirler. Öğretmenlerin dayak atmaları konusunda öğrencilerin empati yaparak yaptıkları olumsuz davranışların farkında oldukları söylenebilir.

Eğitimde uygulanan bedensel dayak ya da şiddetin yol açtığı olumsuz sonuçları şöyle sıralayabiliriz: Öğrencilerde zihinsel faaliyetlere yoğunlaşma yeteneği azalabilir. Okulda başarı oranı düşer ve bir sığınma yolu olarak zararlı alışkanlıklara yönelme hızlanabilir. Evden kaçma, okula devam etmeme ve okulu terk etme artabilir. Dürüstlükten sapma görülebilir. Yalan söyleme ve suça yönelme kolaylaşır. Cesaretsizlik, korkaklık ve silik kişilik oluşumu ve sapmaları artma eğilimine girebilir. Öfke, kin, nefret duyguları oluşur, saldırganlık eğilimi güçlenir. Bedensel yaralanma, sakat kalma ve bunun yaratacağı sinir sistemi bozuklukları gelişebilir (Gözütok, 1993:20).

4.18. Öğretmenlerden Beklentiler

4.18.1. Öğretmenlerin Davranışlarına Yönelik Beklentiler

Katılımcılara yöneltilen “Öğretmeninizin nasıl olmasını istersin ya da sana veya diğer arkadaşlarına karşı nasıl davranmasını istersin?” sorusuna ilişkin öğretmenlerinden çeşitli beklentisi olanlar ve öğretmenlerinin davranışlarından memnun olanlar olarak iki farklı görüş ortaya çıkmıştır.

1. Memnunum

2. Bu konuda beklentim söz konusu

Bu temaya ilişkin katılımcıların görüşlerini gösteren frekans dağılımı Tablo 12’de yer almaktadır.

Tablo 12. Öğretmenlerin Davranışlarına Dair Görüşler

Madde	Frekans
Memnunum	39
Bu konuda beklentim söz konusu	23

Tablo 12’de görüldüğü gibi katılımcılardan 39’u öğretmenlerinin ders işleme özelliklerinden memnun olduklarını belirtirken 23’ü çeşitli beklentiler ifade etmişlerdir.

Tablo 13. Öğretmenlerden Beklentiler

Madde	Frekans
Fiziksel ceza uygulamaması	6
Kızıp bağırması	6
Daha iyimser ve hoşgörülü olması	6
Bazı derslerin yerine başka ders yaptırmaması	5
Herkese eşit davranmasını; öğrenci ayrımı yapmaması	3
Daha neşeli, daha esprili olması	3
Ders işlerken daha fazla araç-gereç kullanması	2
Suçluyu suçsuzu ayırması; herkese ceza uygulamaması	2
Kaba davranmaması, nazik olması	2
Sorduğu soruları bilmeyenlere eksi vermesi	1
Zorla ders yaptırmaması	1
Sorduğu soruları sırayla sorması	1
İsteklerimizi değerlendirmesi	1
Daha fazla ders işlemesi	1
Dersleri daha derinlemesine işlemesi	1
Haklıyı haksızı ayırt etmesi	1
Zevkle yapacağımız ödevler vermesi	1
Daha disiplinli olması	1

Tablo 13’de görüldüğü gibi öğrenciler en fazla öğretmenlerin kızıp bağırılmalarını, bir ders yerine başka bir dersi yaptırmamalarını, fiziksel ceza uygulamamalarını, daha iyimser ve hoşgörülü olmalarını ve bazı derslerin yerine başka ders yaptırmamalarını istemektedirler. Bunu sırasıyla herkese eşit davranmaları; öğrenci ayrımı yapmamaları, daha neşeli, daha esprili olmaları, ders işlerken daha fazla araç-gereç kullanmaları, suçluyu suçsuzu ayırmaları; herkese ceza uygulamamaları ve kaba davranmayıp nazik olmaları beklentileri takip etmektedir.

Sosyo-ekonomik durumu yüksek olan okullarda görüşme yapılan katılımcılardan 14’ü bu konuda memnun olduklarını dair görüş belirtirken 10’u bu konuda çeşitli beklentilerinin olduklarını söylemişlerdir. Bu konuya ilişkin Ahmet görüşünü “Evet. Arada hızlı vuruyor ya biraz kaçırıyor. Onu yapmasa daha iyi olurdu.” (G:Y1 A DBY:76/4) şeklinde ifade ederken Osman ise “Yok. Sorular hazırlıyor. Birbirimize soruyoruz. “Bilemeyenlere bir dahaki seferde eksi vereceğim.” diyor, vermiyor. Vermeli bence çünkü çalışmıyorlar. Hiç çalışmıyorlar o yüzden de bilemiyorlar. Hem kendilerini rezil ediyorlar hem de eksiye hak ediyorlar.” (G:Y1 C DBY:76/8-10) şeklinde görüş belirtmiştir. Ece, Ayşe, Yasemin, Pelin, Emre, Çiğdem ve Ceren’in bu konudaki görüşleri ise: “Haksızlık yapmaması. Sonra mesela Enes böyle öğretmene çok karşı geliyor. Ondan sonra öğretmen ona hiçbir şey demiyor mesela gidiyor yanına kitapta öğretmenin yazdıracağı şeylere bakıyor, defterine geçiriyor ama öğretmen hiçbir şey demiyor bence bunu yapmasın.” (G:Y1 C DBO:76/11-14), “Mesela bağırmasa. Bağırmanın dışında mesela ders programında 1 ders Matematik varsa 1 ders Matematik yaptırsa. (Çok mu Matematik yapıyor?) 2 ders Matematik yapıyor. Türkçe mesela 2 dersse Türkçe’nin birini Matematik’e çeviriyor öyle yapıyor.” (G:Y1 C DBD:76/15-18), “Bazen bir şey yapmak istemiyoruz. Ama o da ders yaptığı için geri kalsın istemiyor.” (G:Y2 DBY:76/19-20), “Birkaç tane var. Bazen öğretmenimiz fıkra falan anlatıyor. Onları anlatmayıp da öbür konuları çalıştırmasını tercih ederdim. Keşke böyle yapmasaydı daha iyi olurdu.” (G:Y5 A DBD:76/39-41), “Tek Beden Eğitimi dersi yapmasını isterim. Beden Eğitimi dersini hiç yapamıyoruz. Mesela bizim Beden Eğitimi öğretmenimiz rahatsızdı, bir ay falan gelemedi. Ondan hiç Beden Eğitimi dersi yapamadık. Yapsaydık daha iyi olurdu. Biz de oyun oynamak istiyorduk. Bir de

bizim istediğimiz dersleri falan bazen alıyor öğretmenimiz. Onları hiç yapmasaydı. Mesela biz bilgisayar dersini yapmak istiyoruz, öğretmen alıyor.” (G:Y5 C DBY:76/42-48), “Kaba davranmasa daha iyi olur.” (G:Y3 A DBO:76/24) ve “Mesela bir soru çözdürdüğünde parmak kaldırarak değil de sırayla sorsa böyle daha iyi olur, herkes katılır.” (G:Y3 A DBY:76/22-23) şeklindedir.

Sosyo-ekonomik durumu orta olan okuldaki katılımcıların 12’si öğretmenlerinin ders işleme stillerinden memnun olduklarını söylerken 6’sı çeşitli beklentiler ifade etmişlerdir. Gökhan ve Ömer bu konuda “Keşke öğretmenim arkadaşlarıma ellerine falan vurmasa. Onları ikaz etse. Bu olaydan rahatsız oluyorum. (Neden?) Arkadaşlarıma vurduğu zaman benim de içim acıyor.” (G:O1 DBY:76/51-52) ve “Sınıfımızda bir tane projeksiyon aleti olsaydı daha iyi olurdu.” (G:O3 DBY:77/5) şeklinde görüş belirtmişlerdir. Nuri ise “Bazen bağırıyor. Bağırmasını isterim. (Rahatsız mı oluyorsun?) Evet. (Neden?) Böyle bağırıyor ya bazen aklımızda bir şey oluyor. Derslerde mesela başka çocuğa bağırıyor o zaman bizim kafamız karışıyor, yapamıyoruz o yüzden... Keşke bağırmasaydı daha iyi olurdu.” (G:O3 DBD:77/7-10) şeklinde görüş belirtirken Emel ise “Evet. Devamlı kızıyor. Mesela bir konuyu “Bir saatten beri anlatıyorum. Niye anlamıyorsun?” diyor. Onun gibi davranışlar. Keşke yapmasaydı. Konuları daha iyi anlatsaydı biz de böyle sormazdık.” (G:O5 B DBO:77/19-21) şeklinde görüş belirtmiştir. Aslı, Melek ve Neslihan ise bu konuda: “Daha neşeli davranmasını isterim. Kötü davranmasını istemem.” (G:O2 DBO:75/3-4), “Bazen bağırması gerekli. Bazı durumlarda da disiplinli olmasını isterdim ve ayrımcılık yapmamasını isterdim.” (G:O4 A DBY:75/10-12) ve “Bütün arkadaşlarıma ne olursa olsun; ödevimizi yapmasak bile onu kendi yöntemleriyle herkes sınıftan çıktıktan sonra sınıfta onunla konuşmasını isterdim.” (G:O5 A DBD:75/21-22) şeklinde ifade etmişlerdir.

Sosyo-ekonomik durumu düşük olan okullardaki katılımcılardan ise 13’ü bu konuda öğretmenlerinden hoşnut olduklarını, 7’si ise çeşitli beklentiler içerisinde olduklarını söylemişlerdir. Bu konuda Betül “Keşke öğretmenim bunu yapmasa dediğim; sıra dayağına çekmese yani başkaları yüzünden biz de onlarla dayak yiyoruz.” (G:D1 DBY:77/22-24) şeklinde görüş belirtirken Alp ise “Bazen

kızdırıyoruz öğretmenleri mesela öğretmen 10-15 dakika diyor ki; “Yapmıyorum.” falan biz de üzülelim iyi anlayalım öğretmenimizi. Ondan sonra diğerleri de diyor ki; ”Yapın öğretmenim.” Bir kişi suçlu oluyor ondan bütün sınıf ceza alıyor. Bütün sınıfa ceza vermemesi daha iyi olurdu. Suçlu olanlara versin yani.” (G:D1 DBO:77/25-28) ve Özlem “Bazen haksız yere birisini dinlemiyor. Dinlemeden bizi suçluyor. Öyle yapmasaydı daha iyi olurdu.” (G:D2 B DBY:77/32-33) şeklinde görüş belirtmişlerdir. Semra, Ender, Serkan ve Kerem ise görüşlerini: “Bize eğlenceli ödevler vermesini isterim. Benim kardeşime öğretmenleri hep kartonla ödev verir. Ben de öyle ödevler isterim ama öğretmen çok vermiyor. Keşke verseydi.” (G:D2 B DBO:77/33-35), “Öyle davranışları var. Mesela biz Beden Eğitimi dersinde biraz geç sıraya giriyoruz. O zaman bizi içeri götürüp Matematik dersi yapıyor. Onu yapmasa, uyarırsa daha iyi olur bence.” (G:D4 A DBY:77/43-44), “Bizi Beden Eğitimi dersine çıkarmıyor. Keşke Beden Eğitimi dersine çıkarsa diyoruz.” (G:D4 B DBO:77/49) ve “Keşke öğretmenimiz dövmese.” (G:D4 A DBD:77/46) şeklinde ifade etmişlerdir. Cihan, Hakan ve Bilge ise bu konuda: “Biraz daha iyi davranmasını isterim. Eleştiri yapmamasını.” (G:D3 B DBY75/37) şeklinde görüş ifade ederken Buse “Yumuşak, sevecen, sevgi dolu. (Şu anda böyle davranmıyor mu?) Davranıyor. Bunun daha fazla olmasını isterdim.” (G:D3 B DBO75/38-39), “İyi davranıyor şu anda da yine de iyi davranmasını, ödevlerini yapmayanlara o kadar da kızmamasını isterim. Mesela hafiften tokat atıyor, atmamasını, ona anlatmasını isterim. (Neden?) Ödevlerini bazıları anlamıyor bazen de birleşik kesirler, tam sayılı kesirler gibi konuları anlamıyor. Daha çok anlatmasını isterdim.” (G:D4 A DBO:75/42-45) ve “Nazik davranmasını isterdim. (Neden?) Bize karşı nazik olunca biz daha rahat olabiliriz. (Şu anda çok nazik değil mi?) Nazik de biraz daha fazla olması lazım.” (G:D4 B DBD:75/51-52) şeklinde görüş belirtmişlerdir.

Bulgulara göre katılımcıların en fazla belirttiği davranışlar öğretmenlerinin kızıp bağırılmaları, bir ders yerine başka bir dersi yaptırmamaları, fiziksel ceza uygulamamaları, daha iyimser ve hoşgörülü olmaları ve bazı derslerin yerine başka ders yaptırmamalarıdır. Bu bulgular ışığında öğretmenlerin en fazla bu davranışlarının öğrencilerce istenilmediği söylenebilir.

Katılımcıların ifadelerine göre öğretmenlerden olumlu davranışlar sergileme, öğrencileri rahatsız edici hal ve hareketlerden kaçınma, dışsal güdülemeye yönelik daha fazla davranış sergileme, fiziksel şiddet uygulamama ve daha fazla neşeli olmaları gerektiğine yönelik öğrencilerin beklenti içerisinde oldukları söylenebilir.

Bu bulgular Kemiksiz'in (2002) araştırmaları ile benzerlik göstermektedir. Kemiksiz'in (2002) araştırmasında öğretmenin öğrencileri notla tehdit etmemesi, öğrencilere karşı sabırlı davranması, rahat ve mutlu bir sınıf atmosferinin olması sonuçları ortaya çıkmıştır.

Öğretmenlerin sergiledikleri davranışlar öğrencilerin ilgi ve gereksinimlerine dönük olduğunda ve öğrencilerin kendilerini güven içinde hissetmelerini sağlamaktadır (Turanlı, 1995:13). Öğrenciler öğretmenin anlattıklarından çok davranış ve tutumlarına, konuya yaklaşımı ve onları yorumlama biçimine bakarlar. Ayrıca öğretmenin gerçekleştirdiği davranış biçimini doğru ve güvenilir davranış biçimi olarak görüp onları benimsemeye çalışırlar. Öğretmenin davranış ve tutumlarının, öğrencinin davranış ve tutumlarını doğrudan etkiler (Çoban, 1998; Akt: Soydal, 2006:35).

Paykoç'un (1981) araştırması da bu bulguları desteklemektedir. Bu araştırmada açıklayıcı, harekete geçirici ve dönüt sağlayıcı sözel öğretmen davranışlarının öğrenci erişim düzeylerinde olumlu etki gösterdiği saptanmıştır.

Öğretmenin içten davranışı öğrencinin gerekli ya da kendi isteği ile yaptığı çalışmaları olumlu yönde etkilemektedir. Öğretmenin öğrencide oluşturacağı sevgi, saygı ve yaklaşma etkisinin, öğrencinin çalışmalarına da yansıdığı görülmüştür (Cogan, 1956; Akt: Özkan, 2008:29).

4.18.2. Öğretmenlerin Dersleri Nasıl İşlemeleri Gerektiği Konusundaki Beklentiler

Katılımcılara yöneltilen "Öğretmeninizin dersleri nasıl işlemesini istersiniz? Yani "Ders işlerken şöyle yapsa daha iyi olur veya "Ders işlerken şöyle yapmasa daha iyi olur" dediğiniz ne ya da neler var?" sorusuna ilişkin katılımcı görüşleri

aşağıda kod başlığı altında verilmiştir. Katılımcılar öğretmenlerin dersleri ne şekilde işlemeleri konusunda iki farklı görüş belirtmişlerdir. Bunları:

1. Ders işleme stilinden memnunum
2. Ders işlerken farklı şeyler yapabilir

olarak iki farklı görüş şeklinde ifade etmek mümkündür.

Bu temaya ilişkin katılımcıların görüşlerini gösteren frekans dağılımı Tablo 14’de yer almaktadır.

Tablo 14. Öğretmenlerin Ders İşleme Özelliklerine Dair Görüşler

Sosyo-ekonomik durum	Madde	
	Ders işleme stilinden memnunum	Ders işlerken farklı şeyler yapabilir
	Frekans	
Yüksek	18	6
Orta	11	7
Düşük	13	7

Tablo 14’de görüldüğü gibi katılımcılardan 42’si öğretmenlerinin ders işleme stillerinden memnun olduklarını ifade ederken 20’si çeşitli beklentilerden söz etmişlerdir.

Tablo 15. Öğretmenlerin Dersleri Nasıl İşlemeleri Gerektiğine Dair Görüşler

Madde	Frekans
Kızıp bağırması	6
Dersleri daha derinlemesine işlemesi	3
Tahtaya kaldırdığı kişilerden soruları çözemeyenlere tekrar sorması	1
Tahtayı daha etkili kullanması	1
Sınıfta daha fazla gezerek ders işlemesi	1
Ceza vermemesi	1
Dersleri işlerken daha fazla örnek kullanmasını ve sorular sorması	1
Dersleri daha eğlenceli işlemesi	1
Öğrenciler arasında ayırım yapmaması ve herkese eşit davranması	1
Daha fazla ders işlemesi	1
Yaptığı ek çalışmalarda daha fazla soru sorması	1
Her zaman aynı araç-gereçlerle değil farklı araç-gereçler kullanarak ders işlemesi	1
Dinleme metinlerini okuması	1
Suçluyu suçsuzu ayırmasını; herkese ceza uygulamaması	1
Ders işlerken daha fazla esprili olması	1

Tablo 15’de görüldüğü gibi öğrenciler en fazla öğretmenlerin kızıp bağırmasını istemektedirler. Bunu dersleri daha derinlemesine işlemesi beklentisi takip etmektedir.

Sosyo-ekonomik durumu yüksek olan okullarda görüşme yapılan katılımcılardan Ece bu konudaki beklentisini “Mesela hiç tahtaya çıkmaz öğretmen grafik falan çizer sadece. Tahtaya çizerek gösterse daha iyi olur bence. Daha çok kullansaydı daha olurdu.” (G:Y1 C DBO:49/42-44) şeklinde ifade ederken Osman

“Biraz daha üstüne basmalı. (Nasıl yani?) Güzel anlatıyor, kolay geçmiyor bir soruyu “Anladınız mı?” diye soruyor herkes anladım diyor ama kaldırdığı zaman hiç kimse anlamıyor. “Anladınız mı?” diye sorduktan sonra anladık diyenleri, biraz da tembel olanları kaldırmalı, sonra bir daha sormalı, bilemezse sonra çalıştırmalı.” (G:Y1 C DBY:49/37-41) şeklinde görüş belirtmiştir. Aynı konuda Ayşe “Mesela bizim öğretmen bağırmasa iyi olurdu.” (G:Y1 C DBD:49/45), Çiğdem “Gezinerek anlatsa daha iyi olur çünkü şimdi biz yazı yazarken mesela birisi yanlış yaparsa ona bakıp “Düzelt” diyebilir ama oturarak öyle bir şey deme imkanı olmadığından bence gezerek anlatsa daha iyi olur.” (G:Y3 A DBO:49/49-51) ve Özcan “Bazen soruları bilmediğimizde yanımıza gelip anlatıyor. O yüzden iyi oluyor. Hoşuma gidenler; öğretmen bazen soruları bilmediğimizde söylüyor. Ondan sonra yanımıza geliyor söylüyor; “Devam, böyle olacak” diye hepimize anlatıyor yani. Şöyle yapması gerekir: Bazen bizleri ayrı tutuyor konuştuğumuz için tek oturtuyor. Yapmasını istemem. (Neden rahatsız mı oluyorsun?) Evet. Tek oturmayı hiç sevmiyorum.” (G:Y5 C DBD:50/13-19) şeklinde görüş belirtmişlerdir.

Sosyo-ekonomik durumu orta olan gruptaki katılımcılardan Gökhan görüşünü “Mesela daha fazla örnekler vererek dersi anlatması gerekir.” (G:O1 DBY:50/20-21) şeklinde ifade ederken Mesut “Anlatması çok güzel ama bazı yerlerde arkadaşlarımız bir şeyler yapıyor sırayla falan oynuyor öğretmen kızıyor.” (G:O1 DBD:50/23-24) şeklinde görüş belirtmiştir. Aslı bu konuda “Bence daha eğlenceli anlatması gerekir.” (G:O2 DBO:50/26-27) şeklinde görüş ifade ederken Melek’in görüşü ise “Birazcık daha sessiz dursa ve ayrımcılık yapmasa daha iyi olurdu.” (G:O4 A DBY:50/33) şeklindedir. Neslihan, Emine ve Emel ise görüşlerini: “Aslında okulda sadece öğretmenimizin daha fazla ders yapmasını istiyoruz. Öğretmen cumartesi günleri kurs yapıyordu biz de katılıyorduk. Kurs yaptığında sorduğu soruların fazla olmasını istiyordum.” (G:O5 A DBD:50/42-46), “Bazen CD izlettiriyor, onu biliyoruz; bizim hep bildiğimiz şeyler.” (G:O5 B DBY:50/47-48) ve “Bir konuyu tamamen, iyi anlatmıyor, iyi anlatmasını isterdim.” (G:O5 B DBO50/49-50) şeklinde ifade etmişlerdir.

Sosyo-ekonomik durumu düşük olan okuldaki katılımcılardan Betül ise bu konuda “Birisine kızıp da öfkesini bizden çıkartmasın.” (G:D1 DBY:51/7) şeklinde görüş belirtirken Semih ve Yonca’nın ise bu konudaki görüşleri: “Bağırması beni rahatsız ediyor, bağırmadan anlatsa daha iyi olur. Mesela yazı yazıyorum öğretmen bağırıyor aklımdakiler gidiyor.” (G:D2 B DBD:51/16-17) ve “Herkesin anlayabileceği şekilde konuşmalı, yani herkese anlatabilmeli, anlamayanları kaldırıp onlara tekrardan anlatması daha iyi olabilir.” (G:D3 A DBY:51/18-20) şeklindedir. Bu konuda Kerem görüşünü “Öğretmenin kızmaması daha iyi olur.” (G:D4 A DBD51/32) şeklinde ifade ederken Serkan “Derste bağırması lazım. O zaman biz de sessiz kalıyoruz. Dersin yarısından çoğu gidiyor. “ (G:D4 B DBO51/35-36) ve Bilge “Dersi işlerken esprili olması daha iyi olabilir.” (G:D4 B DBD51/37-38) şeklinde görüş belirtmiştir.

Bulgulara göre katılımcılar en fazla öğretmenlerinin kızıp bağırılmalarını istemektedirler. Buna göre öğretmenlerin çeşitli nedenlerle öğrencilere kızıp bağırıldığı ve öğrencilerin bu durumdan rahatsız oldukları ifade edilebilir.

Bunun dışında katılımcılar ikinci sırada öğretmenlerinin dersleri daha iyi ve derinlemesine işlemeleri konusunda beklenti içindedirler. Bu bulgulara göre öğretmenlerin dersleri yüzeysel işlemesi konuların tam olarak anlaşılamamasına neden olduğu ve öğretmenlerin dersleri daha derinlemesine işlemeleri gerektiği söylenebilir.

4.18.3. Öğretmenlerden Diğer Beklentiler

Katılımcılara yöneltilen “Benim sorduğum sorular arasında olmayan ama senin eklemek istediğin öğretmeninizde görmek istemediğin herhangi bir davranış var mı?” sorusuna ilişkin katılımcılardan 56’sı ekleme yapmamıştır. Buna karşın 6 katılımcı bazı beklentileri olduğunu vurgulamışlardır.

Sosyo-ekonomik durumu yüksek olan okulda bulunan katılımcılardan 23’ü ekleme yapmazken 1’i ekleme yapmıştır. Ahmet bu konuda “Niye yaptırmıyor bilmiyorum ama Beden Eğitimi dersi yaptırmıyor. Onun dışında iyi öğretmen sadece

Beden Eğitimi dersine çıkarmıyor o kadar. Bıkıyoruz sürekli sürekli ders işlemesinden. Bir iki ders teneffüs var teneffüs de olmasa çok sıkılırız.” (G:Y1 A DBY:78/3-6) şeklinde görüş belirtmiştir.

Sosyo-ekonomik durumu orta olan okuldaki katılımcılardan 14’ü ekleme yapmazken 4’ü ekleme yapmıştır.

Mesut bu konuda “Bize bağırmasını ve bizi çok sevmesini isterim.” (G:O1 DBD:78/31) şeklinde görüş ifade ederken Nuri “Keşke sinirlenmese. Sinirlenince öğretmenimizin yüzü kıpkırmızı oluyor.” (G:O4 B DBD:78/39-41), Yeşim “Mesela doğru bilenlere küçük ödüller verebilir.” (G:O2 DBY:42/2-3) ve Gizem “Bence bizi daha fazla eğlendirebilirdi. Mesela geçen hafta bir gün öğretmenimiz bir yere gitmişti bize demişti ki “İstediğinizi yapın.” Biz de yapmıştık ve geldiği zaman birazcık ses tonu değişti ve birazcık kızdı. (G:O2 DBD:42/4-8) şeklinde görüş belirtmişlerdir.

Sosyo-ekonomik durumu düşük olan okuldaki katılımcılardan ise 19’u ekleme yapmazken 1’i ekleme yapmıştır. Bu konuda bu gruptan ekleme yapan tek katılımcı Semih görüşünü “Uzun Mustafa’daki öğretmen çok kötü vururdu yanağıma, tırnakları da çok uzundu vurduğunda iz kalırdı.” (G:D2 B DBD:79/3-5) şeklinde belirtmiştir.

Bu bulgular ile daha önceki ortaya çıkan beklentiler benzerlik taşımaktadır. Katılımcılardan biri bir ders yerine başka bir ders işlememelerini beklerken ikisi öğretmenlerinin kızmamasını beklemektedir. Ayrıca katılımcılardan biri öğretmenlerinin çeşitli ödüller vermesini beklerken bir diğeri ise öğretmenin dövmemesi beklentisindedir.

BÖLÜM V

SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırmanın bulgularına ve yorumlarına dayalı olarak ulaşılan sonuçlara ve bu sonuçlara ilişkin önerilere yer verilmiştir.

5.1. Sonuçlar

Yapılan bu çalışma ile öğrencilerin istenmeyen öğretmen davranışlarına ilişkin görüşleri belirlenmiştir.

Çalışmada 62 öğrenci ile görüşme yapılmıştır. Verilerin toplanması, niteliksel veri toplama yöntemlerinden yapılandırılmış görüşmelerle gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler yapılırken öğrencilere temel olarak 21 tane soru sorulmuştur. Görüşmeler tamamlandıktan sonra ses kayıtlarının yazıya dökümü gerçekleştirilmiştir. Tüm veriler okunarak verilerin bir bütün olarak görülmesi sağlanmış ve olası kategoriler çıkarılmış, kodlama dosyalarından alıntılar yapılarak veriler düzenlenmiştir.

Araştırma sonucunda:

1. Öğretmenlerin verdikleri sözleri tutmamaları
2. Öğretmenlerin lakap takmaları
3. Öğretmenlerin kızıp bağırmaları
4. Öğretmenlerin öğrencileri birbirleriyle kıyaslamaları
5. Öğretmenlerin derse geç kalmaları
6. Öğretmenlerin bütün öğrencilere söz vermemeleri
7. Öğretmenlerin sınıf içinde dolaşırken öğrencileri rahatsız etmeleri
8. Öğretmenlerin ceza vermeleri
9. Öğretmenlerin öğrencileri aşağılamaları ve onlara kötü söz söylemeleri
10. Öğretmenlerin dayak atmaları

istenmeyen öğretmen davranışları olarak ortaya çıkmıştır.

Elde edilen bulgulara ilişkin aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

1. Öğretmenlerin öğrencilere karşı çoğu zaman kibar, saygılı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

2. Öğretmenlerin çoğunlukla verdikleri sözü tuttukları; fakat verdikleri sözleri tutamadıkları zamanlarda bu durumun kendilerinden kaynaklanan ve kendilerinden kaynaklanmayan nedenlerden olduğu belirlenmiştir. Öğretmenlerin hasta olmaları, işlerinin çıkması öğretmenden kaynaklanan davranışlar olarak katılımcılar tarafından ifade edilirken, geri kalan konularda konuların yetiştirilmeye çalışılması, çeşitli toplantıların olması öğretmenden kaynaklanmayan sorunlar olarak ortaya çıkmaktadır.

3. Öğretmenlerin çoğunlukla öğrencilere sınıf içerisinde küçük düşürücü lakaplar takmayıp onlara isimleriyle hitap ettiği, onların özgüvenlerini sarsıcı bir davranışta bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmenlerin lakap taktığı durumların zaman zaman isim benzerliğinden ortaya çıkabilecek karışıklığı gidermek için soy isimleriyle onlara seslenmelerinden kaynaklandığı sonucuna varılmıştır. Bu durumun dışında öğretmenlerin öğrencilere taktığı lakapların kişilik ve davranış özellikleriyle ilgili olduğu ortaya çıkmıştır. Örneğin hangi hayvanı sevdiğini söyleyen öğrenciye sevdiği hayvanın ismiyle hitap edilmesi, ağlayan öğrenciye öğretmen tarafından “Sulu göz” denilmesi bunlara örnek olarak gösterilebilir. Ancak buna rağmen öğrencilerin bu ve benzeri durumlardan çoğunlukla rahatsız olmadıkları; bu durumun onları aşağılama veya dalga geçme olarak değil şaka veya espriler olarak algıladıkları ortaya çıkmıştır.

Ayrıca sosyo-ekonomik düzey ile öğretmenlerin lakap takma davranışları arasında ters bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

4. Öğretmenlerin çoğunlukla öğrencilerin görüşlerini dikkate aldığı, önemseydiği, değerli bulduğu ve onlara görüşlerinin önemli olduğunu hissettirdikleri sonucuna ulaşılmıştır.

5. Öğretmenlerin genellikle esprili oldukları ortaya çıkmıştır. Ancak öğretmenlerini esprili bulmayan öğrenciler de vardır. Bu öğrencilerin çoğunluğu ise sosyo-ekonomik durumu yüksek olan okulda bulunan öğrencilerdir. Sosyo-ekonomik

durumu ile öğretmenlerin esprili olmaları arasında ters bir ilişki söz konusudur. Sosyo-ekonomik durum yükseldikçe öğretmenlerin esprili olma ve espri yapma davranışları azalmaktadır. Diğer taraftan öğrencilerin çoğunluğunun öğretmenlerinin bu davranışlarından memnun oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

6. İstenmeyen öğretmen davranışlarından bir diğeri öğretmenlerin kızıp bağırma davranışlarıdır. Öğretmenlerin öğrencilere çoğu zaman çeşitli nedenlerden dolayı kızıp bağırarak tepki verildiği tespit edilmiştir. Ayrıca sosyo-ekonomik durum düştükçe öğretmenlerin kızıp bağırma davranışlarının arttığı ortaya çıkmıştır. Sosyo-ekonomik durumu düşük okulda öğrenim gören öğrencilerin hepsi öğretmenlerinin bu davranışı sergilediklerini söylemişlerdir. Sosyo-ekonomik durum yükseldikçe bu oranın azaldığı sonucuna varılmıştır.

7. Öğretmenlerin sınıfta olumsuz tutum ve davranış sergileyen öğrencilere kızıp bağırarak tepki verildiği belirlenmiştir. Öğretmenlerin en fazla sınıfta disiplini bozanlara, öğretmen ve arkadaşlarına saygısız davrananlara, arkadaşlarına kötü söz söyleyenlere, yaramazlık yapanlara ve ödev yapmayanlara kızıp bağırarak tepki verildiği ortaya çıkmıştır.

8. Öğrencilerin hemen hemen hepsinin öğretmenlerin kızma ve bağırma davranışını haklı buldukları tespit edilmiştir. Öğretmenlerin kızıp bağırma davranışlarına karşın öğrencilerin empati yaparak yaptıkları olumsuz davranışların farkında oldukları, bu yüzden öğretmenlerini haklı buldukları sonucuna varılmıştır.

9. Öğretmenlerin çoğunlukla öğrencileri birbiriyle karşılaştırmadıkları bulgusuna ulaşılmıştır. Zaman zaman bu davranışı sergileyen öğretmenlerin ise öğrencileri genellikle ders başarıları açısından kıyasladığı sonucuna varılmıştır. Bulgulara göre öğretmenlerin öğrencileri karşılaştırmaları konusunda öğrencilerin genellikle rahatsız oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

10. Öğretmenlerin genellikle derse zamanında gelip gittikleri bulgusuna ulaşılmıştır. Bunun yanı sıra öğretmenlerin geç kaldığını en fazla sosyo-ekonomik durumu düşük olan okuldaki katılımcılar belirtmişlerdir. Öğretmenlerin derse geç kalmalarının nedenleri arasında nöbetçi olmaları, uyuyakalmaları, acil bir durumun söz konusu olması, hasta olmaları, olumsuz hava koşulları, başka bir işinin olması, çeşitli toplantıların olması ve ulaşım sorunları vardır.

11. Öğretmenlerin çoğunluğunun ders işlerken araç-gereç kullandığı belirlenmiştir.

12. Öğretmenlerin ses tonlarının çoğunlukla normal olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Bazı katılımcıların öğretmenlerinin ses tonlarını yüksek buldukları ve bu durumun genellikle öğretmenlerin sinirlenip bağırmasından kaynaklandığı tespit edilmiştir. Ayrıca öğretmenleri sınıftaki herkesin genellikle duyabildiği; ancak sınıfta konuşulduğunda ve gürültü olduğunda öğretmenlerin seslerinin zaman zaman öğrenciler tarafından duyulamadığı sonucuna varılmıştır.

13. Öğretmenlerin genellikle dersleri eğlenceli hale getirmeye çalıştıkları bulgusu elde edilmiştir. Sosyo-ekonomik durumu yüksek ve orta grupta bulunan katılımcıların birkaçı bu durumun olmadığını belirtirken sosyo-ekonomik durumu düşük olan okuldaki katılımcıların hepsi öğretmenlerinin dersleri eğlenceli hale getirdiğini belirtmişlerdir. Buna göre sosyo-ekonomik durum ile öğretmenlerin dersleri eğlenceli hale getirmeleri arasında ters bir orantı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

14. Öğretmenlerin ders işlerken genellikle bütün öğrencilere söz vermeye çalıştıkları, herkesi derse katmaya çalıştığı bulgusuna varılmıştır. Ancak zaman zaman öğretmenlerin çeşitli nedenlerden dolayı bütün öğrencilere söz veremediği tespit edilmiştir. Bunun nedenleri arasında sınıf mevcutlarının kalabalık olması ve ders sürelerinin sınırlı olması başta gelmektedir. Öğretmenlerin öğrencilere söz verme davranışlarının genellikle öğrencilerin ders başarılarıyla orantılı olduğu ortaya çıkan bir başka sonuçtur.

15. Öğretmenlerin genellikle sınıf içinde gezerek ders işlediği belirlenmiştir. Öğretmenlerin sınıf içinde gezinmeleri öğrencilerin çoğunluğu tarafından olumlu karşılanmaktadır. Ancak öğretmenler sınıf içinde gezinirken zaman zaman öğrencilerin dikkatlerini de dağıtabilmektedirler.

16. Öğretmenlerin çoğunlukla ödül verdiği sonucu ortaya çıkmıştır. Sosyo-ekonomik durumu orta olan okuldaki katılımcılar diğer gruplarda bulunan katılımcılara oranla daha az ödül aldıklarını belirtmişlerdir.

17. Öğretmenlerin pekiştireç türlerinden birincil (öğrenilmemiş) ve ikincil (öğrenilmiş) pekiştireçlerin her ikisini de kullandıkları; bu pekiştireç türlerinden ikincil pekiştirmeyi daha çok kullandıkları ortaya çıkmıştır. Öğretmenler öğrencileri

en fazla eğitsel araç-gereçlerle (kitap, dergi, cetvel, kalem... vb.) ödüllendirmektedirler. Bunun yanı sıra çeşitli yiyecek ve içecekler (Çikolata, meyve suyu, dondurma... vb.) de öğretmenlerce en fazla verilen ödüller olarak belirtilmiştir.

Bu konudaki ulaşılan bir başka bulgu ise öğretmenlerin ödül verme davranışı ile öğrencilerin ders başarıları arasında paralellik olduğudur. Öğretmenler en fazla okul içi, okullar arası ve sınıf içi yapılan sınavlarda başarılı olanlara ve ders performansı yüksek olanlara ödül vermektedirler.

18. Katılımcıların çoğu öğretmenlerinin ceza verdiklerini belirtmişlerdir. Sosyo-ekonomik durumu orta ve düşük olan okuldaki katılımcılar, sosyo-ekonomik durumu yüksek olan okuldaki katılımcılara oranla öğretmenlerinin daha fazla ceza verdiğini belirtmişlerdir. Öğretmenler en fazla ders işlenirken konuşanlara, dersi dinlemeyenlere, kavga edenlere, ödev yapmayanlara ceza vermektedirler.

Ulaşılan bulgulara göre öğretmenler ceza olarak en fazla öğrencileri ayakta veya tek ayaküstünde bekletme ve fazladan ödev verme cezalarını vermektedirler.

19. Öğretmenlerin I. ve II. tip cezaya başvurdukları ancak I. tip cezayı daha fazla uyguladıkları sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca sosyo-ekonomik durum ile I. tip ceza olan fiziksel ceza verme arasında ters bir ilişki olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Sosyo-ekonomik durumu yüksek ve orta olan okullarda öğrenim gören katılımcıların ifadelerine göre bu okullarda görev yapan öğretmenlerin I. tip cezaya nazaran II. tip cezayı daha fazla kullandıkları sonucuna ulaşılmıştır.

20. Öğretmenlerin ders başarısı açısından farklı öğrencilere farklı davranışlar ve cezalar uyguladıkları bulgusuna ulaşılmıştır. Bir başka deyişle öğrencilerin ders başarıları ile ceza alma davranışı arasında ters bir orantı olduğu ortaya çıkmıştır.

21. Sosyo-ekonomik durumu orta olan okulda bulunan katılımcılar diğer katılımcılara oranla öğretmenlerinin verdiği cezalardan daha fazla rahatsız olduklarını belirtmişlerdir. Sosyo-ekonomik durumu yüksek olan okuldaki katılımcıların çoğunluğu öğretmenlerinin verdikleri cezalardan rahatsız olmadıkları ulaşılan bir başka bulgudur. Öğretmenlerin ceza verme sıklığı konusunda ise katılımcıların çoğunluğu bu sıklıktan memnun olduklarını belirtmişlerdir. Sosyo-

ekonomik durumu düşük olan okuldaki katılımcılar diğer katılımcılara oranla öğretmenlerinin daha az ceza vermesi gerektiğini belirtmişlerdir. Öğretmenlerin daha az ceza vermesi gerektiğine gerekçe olarak öğrencilerin sınıf içinde küçük düşürülmemesi ve öğrencilere uygun olmayan cezaların verilmesi ulaşılan sonuçlar arasındadır.

22. Katılımcıların çoğunluğu öğretmenlerinin öğrencileri olumsuz anlamda eleştirmediğini, aşağılamadığını ve kötü söz söylemediğini belirtmişlerdir. Sosyo-ekonomik durumu düşük ve orta olan okuldaki katılımcılar sosyo-ekonomik durumu yüksek olan okuldaki katılımcılara oranla öğretmenlerinin öğrencileri olumsuz anlamda daha fazla eleştirdiğini, aşağıladığını ve kötü söz söylediğini belirtmişlerdir. Buna göre sosyo-ekonomik durum ile öğretmenlerin bu davranışı sergilemeleri arasında ters bir orantı olduğu sonucuna varılmıştır.

23. Katılımcıların çoğunluğu öğretmenlerinin dayak attığını belirtmişlerdir. Öğretmenler en fazla sırasıyla kötü söz söyleyenlere, kavga edenlere ve öğretmeni kızdıranlara dayak atmaktadırlar. Ayrıca sosyo-ekonomik durum ve ders başarısı ile öğretmenlerin dayak atma davranışları arasında ters ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Sosyo-ekonomik durum ve ders başarısı düştükçe öğretmenlerin dayak atma davranışları artarken, sosyo-ekonomik durum ve ders başarısı arttıkça öğretmenlerin dayak atma davranışlarının azaldığı ulaşılan bir başka sonuçtur. Diğer taraftan katılımcıların hemen hemen hepsi öğretmenlerinin bu konuda haklı olduklarını belirtirken öğrencilerin bu konuda empati yaparak yaptıkları olumsuz davranışların farkında oldukları bulgusuna ulaşılmıştır.

24. Öğretmenlerden olumlu davranışlar sergilemeleri, öğrencileri rahatsız edici hal ve hareketlerden kaçınmaları, dışsal güdülemeye yönelik daha fazla davranış sergilemeleri, fiziksel şiddet ve ceza uygulamamaları, verdikleri sözü tutmaları, kızıp bağırılmaları, ders işlerken daha fazla araç-gereç kullanmaları, öğrenciler arasında ayırım yapmamaları ve daha neşeli olmaları gerektiğine yönelik öğrencilerin beklenti içerisinde oldukları sonuçlarına ulaşılmıştır. Ayrıca öğretmenlerin ifade ve beceri derslerin yerine genellikle mihver dersleri işledikleri bulgusuna varılırken öğrencilerin her dersi zamanında işlemesi gerektiğine dair bir beklenti içinde oldukları bulgusuna ulaşılmıştır.

5.2. Öneriler

Araştırmanın planlanıp, sonuçlandırılmasına kadar geçen süre içinde karşılaşılan sorunlar ve ilgili literatür incelemeleri göz önüne alındığında konuya ilişkin ileride yapılacak araştırmalara ve uygulamalara yönelik şu öneriler getirilebilir;

5.2.1. Uygulamaya Yönelik Öneriler

1. Sınıf öğretmenlerinin öğrencilerine verdikleri sözleri tutmaları gerektiği, kendilerinden kaynaklanan durumları ortadan kaldırmaya çalışmaları daha iyi bir yaklaşım olabilir.

2. Sınıf öğretmenlerinin öğrencilerine sınıf içerisinde küçük düşürücü hal ve hareketler sergilememeleri ve onlara herhangi bir sıfat veya lakap takmadan isimleriyle hitap etmeleri öğrenciler açısından daha olumlu bir yaklaşım olabilir.

3. Sınıf öğretmenlerinin sınıf içinde espri yapmaları ve esprili olmaları öğrencilerce olumlu karşılanan bir durumdur. Bu yüzden özellikle sosyo-ekonomik durumu yüksek olan okulda görev yapan öğretmenlerin bu davranışı ortaya çıkarma sıklığının daha fazla olması olumlu bir sınıf atmosferi ve iyi bir iletişim oluşturabilir.

4. Sınıf öğretmenlerinin öğrencilere kızma ve bağırma davranışlarını sergilemeleri nedeniyle öğrencilerin çoğunluğu rahatsız olmaktadır. Öğretmenlerin ve özellikle de sosyo-ekonomik durumu düşük olan okulda görev yapan öğretmenlerin bu davranışı sergilemeden önce kızıp bağırarak davranışlarının nedenlerini öğrencilere açıklamaları, zamanla bunları ortadan kaldırmaya çalışmaları ve bu gibi durumlarda daha sabırlı olmaları sınıf içinde olumlu bir yaklaşım olabilir.

5. Sınıf öğretmenlerinin öğrencilerinin görüşlerine başvurmaları, onlara değerli ve önemli olduklarını hissettirmeleri iyi bir yaklaşım olabilir. Ders başarısı ne olursa olsun öğrencilere eşit davranmaları ve her bireyin farklı yetenek ve ilgilere sahip olabileceğini göz önünde bulundurarak hareket etmeleri öğrencilere karşı bakış açılarını olumlu yönde etkileyebilir. Öğrencilerine özellikleri ve yetenekleri ne olursa olsun eşit şekilde davranmaları, birbirleriyle karşılaştırmamaları ve her öğrenciye aynı mesafede olmaları sınıf içinde olumlu bir yaklaşım olarak görülebilir.

6. Sınıf öğretmenlerinin derslere ne olursa olsun zamanında girip çıkmaları zaman yönetimi ve öğrencilere model olma konusunda olumlu bir yaklaşım olabilir.

7. Sınıf öğretmenlerinin yalnızca mihver derslerde değil diğer derslerde de gerekli araç-gereçleri kullanmaları dersin daha etkin bir şekilde işlenmesini sağlayabilir. Dolayısıyla sınıf öğretmenlerinin dersin içeriğine yönelik araç-gereçler kullanmasının yanı sıra bu araçların ilgi çekici özelliklerini de göz önünde bulundurmaları dersin veriminin artmasını sağlayabilir.

8. Sınıf öğretmenlerinin öğrencilere öfkeli olduklarında ses tonlarını ayarlamaları, öğrencileri rahatsız etmemeleri uygun bir yaklaşım olarak değerlendirilebilir.

9. Sınıf öğretmenlerinin dersleri işlerken öğrenci seviyesini ve bireysel farklılıkları da göz önünde bulundurarak dersleri daha eğlenceli hale getirmeleri dersin verimini arttırabileceği gibi kazanımlara daha kolay ulaşılmasını sağlayabilir.

10. Sınıf öğretmenlerinin ders işlerken öğrencilerin dikkatini dağıtmadan sınıf içinde gezinmeleri olası istenmeyen öğrenci davranışlarını önleyebileceği gibi sınıf yönetimi açısından uygun bir yaklaşım olabilir.

11. Sınıf öğretmenlerinin öğrencilerin ders başarısı ne olursa olsun her öğrencinin yapabileceği olumlu davranışların olduğunu bilerek hareket etmesi ve buna yönelik ödüllendirmeler yapması uygun bir yaklaşım olabilir. Öğrencilerin en çok pekiştirme boyutundaki davranışlarından etkilendiği görülmektedir. Derslere karşı ilgi ve motivasyonu artırıcı pekiştiricilerin uygun zaman ve ortamda kullanılması öğrenci başarısını artırabilir. Öğretmenlerin bunu göz önünde bulundurmaları uygun ve olumlu bir yaklaşım olabilir.

12. Sınıf öğretmenlerinin ceza konusunda daha özenli ve dikkatli davranmaları öğrencilerin kendilerine güvenlerini sarsmamasını, okula ve akademik başarılarına ilişkin olumlu tutumlar oluşturmalarını sağlayabilir.

13. Sınıf öğretmenlerinin fiziksel şiddet uygulamamaları ve ceza konusunda ise I. tip ceza yerine II. tip ceza kullanmaları, daha az ceza vermeleri ve eğer ceza verilecekse herkese eşit şekilde ceza vermeleri uygun bir yaklaşım olabilir.

14. Sınıf öğretmenlerinin öğrencilere karşı daha hoşgörülü, sabırlı ve nazik olmaları, öğrencileri rahatsız edici hal ve hareketlerden kaçınmaları, dışsal güdülemeye yönelik daha fazla davranış sergilemeleri ve daha fazla neşeli olmalarına

yönelik öğrencilerin beklenti içerisinde olduklarının bilincinde olarak hareket etmeleri uygun bir yaklaşım olabilir.

15. Sınıf öğretmenlerinin tepkisel yaklaşım dışında, gelişimsel, bütünsel ve önlemsel sınıf yönetimi yaklaşımları gibi daha çağdaş sınıf yönetimi yaklaşımları konusunda bilgi sahibi olmaları, sınıf ortamında tüm sınıf yönetimi yaklaşımlarını doğru ve etkili biçimde kullanmaları, sınıfta davranış yönetimi açısından önemli bir gelişmeye yol açabilir.

5.2.2. Araştırmaya Yönelik Öneriler

1. Araştırmanın daha genellenebilir olması için çalışma daha fazla ilin yer aldığı okul ve öğrencilerle yapılabilir.

2. Bu araştırma ilköğretim 1. kademe ve 5. sınıf öğrencileri üzerinde gerçekleştirilmiştir. Bu konu ile ilgili ilköğretim 2. kademe okulları, lise ve dengi okullar ile ilköğretim 1. kademe 1, 2, 3 ve 4. sınıf öğrencileri üzerinde de araştırma yapılabilir.

3. İstenmeyen öğretmen davranışlarına ilişkin nicel araştırma yöntemi ile araştırma yapılabilir.

4. Araştırma aynı okulda bulunan branş derslerine giren öğretmenlere yönelik de yapılabilir.

5. Veli, okul yöneticisi ve eğitim yöneticilerinin bu konuya ilişkin görüşlerine başvurulabilir.

6. Bu araştırmanın çalışma alanını yalnızca devlet okulları ve bağımsız sınıflarda öğrenim gören öğrenciler ve bu okullarda görevli öğretmenler oluşturmuştur. Bu konu ile ilgili özel okullarda ve birleştirilmiş sınıflı okullarda da bir araştırma yapılabilir.

KAYNAKÇA

Albayrak, Selami. “Bolu İlköğretim Müfettişlerinin Değerlendirmesine Göre Öğretmenlerin Başarılı/Başarısız Görüldüğü Davranışlar”. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi,

Altındağ, Murat. “Anadolu Liseleri ve Anadolu Teknik Liseleri İngilizce Öğretmenlerinin Sınıf Yönetimi Davranışlarının Öğretmen ve Öğrenci Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi”. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, **Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, 2006.

Arı Ramazan, Üre Ömer ve Yılmaz Hasan. **Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi Eğitimin Psikolojik Temelleri**. Konya: Mikro yayınları, 2. baskı, 1999.

“Avrupa Komisyonu 2005 Türkiye İlerleme Raporu“

http://www.europa.eu.int/comm/enlargement/report_2005/pdf/package/sec_1426_final_en_progress_report_tr.pdf 01.07.2008

Aydın, Ayhan. **Sınıf Yönetimi**, Ankara: Anı Yayıncılık, 1998.

Aytekin, Halil. “Çağdaş Sınıf Yönetimi Yaklaşımında İdeal Öğretmen Modeli,”(Edit. Leyla Küçükahmet) **Sınıf Yönetimi**. Ankara: Nobel Yayıncılık, 2003.

Balcı, Ali. **Etkili Okul; Kuram, Uygulama ve Araştırma**. Ankara: Yavuz Dağıtım ,1993.

Başar, Hüseyin. **Sınıf Yönetimi**. Ankara: Anı Yayıncılık, 2004.

Başaran, İbrahim Ethem. **Eğitim Psikolojisi Gelişim, Öğrenme Ve Ortam**. Ankara:Nobel Yayıncılık, 6. Baskı 2005.

----- **Eğitim Psikolojisi Modern Eğitimin Psikolojik Temelleri**. Ankara: Kendi Yayını, 1978.

Başaran, İbrahim Ethem. **Eğitim Psikolojisi Modern Eğitimin Psikolojik Temelleri**. Ankara: Sevinç Matbaası, 1988.

----- **Eğitime Giriş**. Ankara: Kadıoğlu Matbaası, 1994.

Bayındır, Nida. “Sınıf Yönetiminde Öğretmen Davranışlarının Öğrenci Başarısı Üzerindeki Etkisi”. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, **Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü**, 2001.

Bilen, Mürüvvet. **Plandan Uygulamaya Öğretim**. Ankara: Yargıcı Matbaası, 1994.

Bilgen, Güzin. “Öğretmenlerin Öğrenme Stratejilerine Göre Değiştirmesi Gereken Tutum Ve Davranışlar”. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, **Marmara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü**, 2005.

Bilgen, Nihat. “Öğretmen Ve Eğitimi” **Milli Eğitim Dergisi**, Sayı:137, 1998.

----- "Öğretmenin Mesleki ve İnsani Nitelikleri", **Çağdaş Eğitim Dergisi**, Sayı: 132, 1988.

Binbaşioğlu, Cavit. **Okullarda Öğretim Sorunları**. Ankara:Eğit-Der Yayınları, 1. Baskı, 1995.

Bursalıoğlu, Ziya. **Okul Yönetiminde Yeni Yapı ve Davranış**. Ankara: Pegem Yayınları, 1994.

Cafoğlu, Zuhale, “Sınıf Yönetimi” **Eğitim Dergisi**, Cilt:1 Sayı: 2, ss. 152-160.

Canpolat, Camal. “Orta Öğretimde Öğrenci Ve Velilerin Öğretmenlerden Beklentileri”. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, **Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, 1987.

Çakmur, Ebru. “İlköğretim Okullarında Çalışan Öğretmenlerin Sınıf-İçi Davranışlarının Demokratiklik Düzeyleri”. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, **Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, 2007.

Can, Niyazi. “Öğretmenlerin Geliştirilmesi Ve Etkili Öğretmen Davranışları” **Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Sayı :16, ss.103-119, 2004.

Celep, Cevat. **Sınıf Yönetimi ve Disiplini**. Ankara: Anı Yayıncılık, 2000.

Christophel, Diane Millette “The Relationships among Teacher Immediacy Behaviors, Student Motivation, and Learning”. **Communication Education**, Vol:39, ss.323-340, 1990.

“Çağdaş Öğretmen Profili”

http://oyegm.meb.gov.tr/yet/yayinlar/ulusal/Cagdas_Ogretmen_Profili..htm
17.08.2008

Çellek, Tülay. “Grafik Tasarım Ve Görsel İletişim (Ders Notları)”<http://www.tulaycellek.com/tulay/eser.asp?id=233> 28.07.2008

Çelik, Vehbi. **Sınıf Yönetimi**. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 2002.

Çetin, Şaban, “İdeal Öğretmen Üzerine Bir Araştırma”
<http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/149/cetin.htm> 15.08.2008

Cüceloğlu, Doğan. **İnsan ve Davranışı**. İstanbul: Remzi Kitabevi, 1999.

Demirtaş, Hasan. “Sınıf İçinde Öğretmen Davranışları” Öğretmen Dünyası, Sayı:238, Ekim 1999, ss: 32-35.

Deniz, Sebahattin; Görgen, İzzet ve Şeker, Hasan. “Öğretmen Yeterlikleri Ölçeği”
<http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/164/seker.htm> 12.08.2008

Derman, Ayşegül. “İlköğretim 7. Sınıflarda Fen Bilgisi Derslerinde Kullanılan Farklı Öğrenme Stratejilerinin Öğrencilerin Başarılarına Etkisi”. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, **Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü**, 2002.

Doğruer, Gamze. “Ortaöğretim Okullarında Sınıf İçi İletişimde Rol Oynayan Öğretmen Davranışları”. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, **Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, 2007.

Erden, Münire. **Öğretmenlik Mesleğine Giriş**. İstanbul: Alkım Yayınları, 1998.

----- **Öğretmenlik Mesleğine Giriş**. İstanbul: Epsilon Yayıncılık, 1.Baskı, 2005.

----- **Sınıf Yönetimi**. İstanbul: Alkım Yayınları, 2001.

Erdoğan, Hüma. “İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin Algılarına Göre Öğretmenlerin Derste İpucu Verme Davranışları”. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi. **Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü**, 2004.

Ergün, Mustafa ve Duman, Tayyip. "Kritik Durumlarda Öğretmen Davranışları" **Millî Eğitim Dergisi**, Sayı:137, 1998.

Fidan, Ayşegül, “Sınıf Öğretmenlerinin Sınıf İçi Davranışları”. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi. **Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, 2001.

Fidan, Nurettin ve Münire Erden. **Eğitim Bilimine Giriş**. Ankara: Kendi Yayını, 1987.

----- **Eğitime Giriş**. Ankara: Meteksan Yayınları, 1993.

----- **Öğretmenlik Mesleğine Giriş**. İstanbul: Alkım Yayınları, 2001

Gödek, Yasemin. “Öğretmen Eğitiminde Yeniden Yapılanma, Problemler Ve Bazı Öneriler” <http://w3.gazi.edu.tr/web/yaseming/yayinlar/1.malatya%20-haziran%202004.pdf> 02.08.2008

Gök, Fatma. ve Okçabol, Rıfat. **Türkiye’de Öğretmen Profili Araştırma Raporu.** Ankara:Eğitim-Sen Yayını, 1998.

Göktaş, Zekeriya Ve Yetim, A. Azmi. “Öğretmenin Mesleki Ve Kişisel Nitelikleri” **Kastamonu Eğitim Dergisi**, Cilt:12, ss.541-550, 2004.

Gözütok, F. Dilek. “Disiplin Sağlamada Öğretmen Davranışları” **Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi**, Sayı 2, Cilt 25, 1992.

----- **Okulda Dayak.** Ankara: Ofset 72, 1993.

Gül, Gülbahar. “İlköğretim Öğretmen Adaylarının Ve Öğretmenlerinin Kişilik Özellikleri”. Yayımlanmış Doktora Tezi. **İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, 2002.

Gündüz, Hasan Basri. “Eğitim Okul Ve Sınıf Yönetimi” (Edit. Ş.Şule Erçetin-Çağatay Özdemir) **Sınıf Yönetimi.** Ankara: Asil Yayınevi, 2004.

Gürşimşek, Işık. “Öğretmen Eğitiminde Yeni Yaklaşımlar” **Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, Sayı:14, ss.25-28, 1998.

Güven, İsmail. “Etkili Bir Öğretim İçin Öğretmenden Beklenenler“ <http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/164/guven.htm> 25.07.2008

<http://egitim.aku.edu.tr/> 01.08.2008

İpşir, Duran. “Sınıf Yönetiminde Öğrencilerle Sağlıklı İletişim Kurabilmenin Ve Olumlu Sınıf Atmosferi Yaratmanın Rollerini” **Milli Eğitim Dergisi.** Sayı:153-154, 2002.

Karaaslan, Deniz. “İlköğretim Okulları Yöneticilerinin Ve Öğrencilerinin Öğretmenlerde Gözlemledikleri İstenmeyen Davranışlar”. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, **Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, 2006.

- Karasar, Niyazi. **Bilimsel Araştırma Yöntemi**. Ankara: Nobel Yayıncılık, 2004.
- Kemiksiz, Zehra. “Öğrenciler Tarafından Daha Çok Sevilecek Bir Okulun Özellikleri”. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, **Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, 2002.
- Kılıç, Mustafa; Yıldırım, Nail; Genç, Gülten ve Kaya, Ahmet. “Eğitimci Gözüyle Öğretmen Ve Öğrenci”. **XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı’na Sunulan Bildiri**, İnönü Üniversitesi, Malatya:2004.
- Kulaksızoğlu, Adnan."Ortaöğretimde Niteliğin Arttırılması İçin Öğretmen Yetiştirilmesi Konusunda Bir Model Önerisi". **Eğitimde Nitelik Geliştirme: Eğitimde Arayışlar 1. Sempozyum Bildiri Metni**, İstanbul: Kültür Koleji, 1991.
- Küçükahmet, Leyla. **Öğretmen Yetiştirme (Program ve Uygulamaları)**. Ankara: Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Matbaası, 1993.
- Lemlech, Johanna Kasin. **Classroom Management**, Newyork: Longman Press, ss:3, 1988.
- MEB. **İlköğretim Kurumları Yönetmeliği**, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 2006.
- Oktay, Ayla. “Öğretmenlik Mesleği ve Öğretmenin Nitelikleri” **Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi**, Sayı:3, ss:187-193, 1991.
- Ongan, Nazlı Serde. “İlköğretim 4 Ve 5. Sınıf Öğrencilerinin Kendi Davranışlarını Algılamaları İle Öğretmenlerinin Davranışlarını Algılamaları Arasındaki İlişki”. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, **Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü**, 2006.
- Oral, Behçet. “Öğretmenin Hizmet Öncesi Ve Hizmet İçi Eğitimi” <http://www.dicle.edu.tr/~dusosder/sayi1/behceto.htm> 13.07.2008

“Öğretmen-Öğrenci İlişkisi İçin Etkili Bir Model”

http://mimoza.marmara.edu.tr/~etemlevent/dersnotlari/5_Ogretmen_Ogrenci_Iliskisi.doc 01.08.2008

“Öğretmen Yeterlilikleri”

http://oyegm.meb.gov.tr/yet/yayinlar/ulusal/Yuksek_Ogretim_Kurumu..htm 17.08.2008

“Öğretmen Yeterlilikleri” <http://www.yok.gov.tr/egitim/ogretmen/akr2/ek3/ek31.html>

10.08.2008

“Öğretmen Yeterlilikleri Taslağı” <http://oyegm.meb.gov.tr/yet/> 17.08.2008

Ökdem, Meltem. “İlköğretim Okullarında Öğretmenlerin Kural Dışı Davranışları”. Yayınlanmış Doktora Tezi, **Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, 2002.

Örenel, Sena. “Öğretmenlerin Mesleki Etik İlkeleri Kapsamındaki Davranışlarının İlköğretim Ve Orta Öğretim Öğrencilerinin Algılarıyla Değerlendirilmesi”. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, **Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü**, 2005.

Özcan, Ali Osman. **Öğretmenliğin İç Yüzü –Davranışlar-**. İstanbul: Türk Dünyası Araştırmalar Vakfı Yayınları, 1999.

Özdemir, Mustafa ve Sönmez Sedat. **Sınıf Öğretmeni Adaylarına Öğretmen El Kitabı**. Ankara: Pegama Yayıncılık, 1996.

Özdemir, Servet. ve Yalın, Halil İbrahim. **Öğretmenlik Mesleğine Giriş**. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 2000.

Özkan, Halil İlbey. “Öğretmen Ve Öğrencideki Mizah Anlayışının Sınıf Atmosferine Etkisi”. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, **Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, 2008.

Özsoy, Osman. **Etkin Öğretmen, Etkin Öğrenci Etkin Eğitim**. İstanbul: Hayat Yayıncılık, 2.Baskı, 2003.

Özsüer, Suphi. “Bilgi Toplumunda Öğretmenin Rolü ve Nitelikleri”
<http://www.toplumvesiyaset.com/uploads/dokuman/85496490814730c5.D>
OC 16.08.2008

Paykoç, Fersun. “Sınıf İçi Sözel Öğretmen Davranışlarının Erişkiye Etkisi”.
 Yayımlanmamış Doktora Tezi, **Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, 1981.

Saçlı, Ömer Asım. "Öğretmen Yetiştirmede Yeni Yaklaşımlar" Ankara: **Milli Eğitim Yayınları**, Sayı: 137, 1988.

Saban, Ahmet. **Öğrenme Öğretme Süreci Yeni Teori Ve Yaklaşımlar**. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 2004.

Selçuk, Ziya. **Gelişim ve Öğrenme**. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 8. Baskı, 2001.

Soydal, Gülkan. “Ortaöğretimde Olumlu Öğretmen Davranışlarının Öğrenci Başarısına Etkisine İlişkin Öğrenci Görüşleri”. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, **Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü**, 2006.

Sönmez, Veysel. **Program Geliştirmede Öğretmen Elkitabı**. Ankara: Pegem Yayınları, 1994.

Şişman, Mehmet. **Öğretmenliğe Giriş**. Ankara: Pegem Yayınları, 2000.

Taşdan, Murat ve Kantos, Turan. “Yeni Gelişmeler Doğrultusunda Öğretmen Adaylarına Ve Öğretmenlere El Kitabı,” (Edit. Zuhale Cafoğlu) **Sınıf Yönetimi**. Ankara:Grafiker Yayınları, 2007.

Türk Dil Kurumu, Türkçe Sözlük, Ankara: 1998.

Türk Dil Kurumu, Türkçe Sözlük <http://www.tdksozluk.com/>

“Türk Millî Eğitim Sistemi” <http://munster.meb.gov.tr/mesistemi.htm> 02.08.2008

Terzi, Ali Rıza. “Sınıf Yönetimi Açısından Etkili Öğretmen Davranışları” **Milli Eğitim Dergisi**, Sayı 155-156, 2002.

Yalçın, Gülcan. “Ortaöğretim Öğretmenlerinin Sınıf Yönetiminde Gösterdikleri Davranışların Demokratikliğine İlişkin Öğretmen Ve Öğrenci Görüşleri”. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, **İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, 2007.

Yıldırım, Ali ve Hasan Şimşek. **Nitel Araştırma Yöntemleri**. Ankara: Seçkin Yayınları, 2000.

Waterhouse, Philip. **Classroom Management**, Stafford: Educational Press, 1990.

Wragg, Edward Conrad. **Class Management**.. London: Roudledge, 1993.

Wragg, Edward Conrad. “Class Management”
http://books.google.com.tr/books?hl=tr&id=C5MOAAAAQAAJ&dq=Edward+Conrad+wragg+Class+Management&printsec=frontcover&source=web&ots=nTska_WW0j&sig=bNgrYv1ue18BkMymSrCmcYnNI4I&sa=X&oi=book_result&resnum=1&ct=result 21.08.2008

EKLER

EK 1: Öğrenci Görüşme Formu

EK 2: Katılımcıların Özellikleri

EK 3: İlgili Okullardaki Öğretmenlerin Özellikleri

EK 4: Araştırma İzni

EK 5: Özgeçmiş

EK-1: Görüşme Soruları**ARAŞTIRMA SORUSU**

İlköğretim 5. sınıf öğretmenlerinin olumsuz davranışlarına ilişkin öğrenci görüşleri nelerdir?

Okul.....

Tarih ve saat (başlangıç-bitiş).....

Görüşmecinin Kod İsmi.....

Merhaba, ben Adem KORKMAZ. Düzce, Çamköy İlköğretim Okulu'nda sınıf öğretmeni olarak görev yapmaktayım. İstenmeyen öğretmen davranışlar üzerine bir araştırma yapıyorum ve sizinle öğretmenlerin istenmeyen davranışları ile ilgili konuşmak istiyorum. Bu görüşmede amacım, öğretmenlerin istenmeyen davranışları ile ilgili görüşleri ortaya çıkarmaktır.

Bu araştırmada elde edilecek bilgileri, araştırmanın dışında herhangi bir kişinin görmesi mümkün değildir. Araştırma sonuçlarını yazarken görüştüğümüz bireylerin isimlerini kesinlikle rapora yansıtmayacak, kodlama sistemi kullanacağız.

Başlamadan önce, bu söylediklerimle ilgili belirtmek istediğiniz bir düşünce ya da sormak istediğiniz bir soru var mı?

Görüşmeyi izin verirsiniz kaydetmek istiyorum. Bunun sizce bir sakıncası var mı?

İzninizle sorulara başlıyorum.

KOD İSMİ:

1. Cinsiyetiniz () Kız () Erkek

2. Yaşınız () 10 () 11 () 12 () 13

3. Şu anki öğretmeniniz dışında başka sınıf öğretmeniniz oldu mu? Eğer öğretmen değiştirdiyseniz hangi sınıf veya sınıflarda öğretmen değişikliği oldu?

4. Sınıfınızdaki öğrenci sayısı

() 20 ve daha az öğrenci () 21 – 30 öğrenci

() 31 – 40 öğrenci () 41 ve daha çok öğrenci

Kişisel Özellikler:

1. Öğretmeniniz sizlere karşı kaba ve saygısız mıdır?

- a) Bu her zaman böyle midir?
- b) Kaba ve saygısız olduğu durumlar var yani?
- c) Hangi durumlarda kaba ve saygısız oluyor?

2. Öğretmeniniz verdiği sözleri tutar mı?

- a) Bu her zaman böyle midir?
- b) Tutmadığı zamanlar var mı?
- c) Tutmadığı zamanlar neden kaynaklanıyor?

3. Size lakap takar mı?

- a) Ne gibi lakaplar takar?
- b) Hoşuna gidiyor mu?
- c) Rahatsız oluyor musun?

4. Sizlerini önemser, değerli bulur mu?

- a) Bunu nereden, ne şekilde anlıyorsun?

5. Öğretmeniniz esprili midir?

- a) Bu şekilde davranması hoşuna gidiyor mu?
- b) Neden?
- c) Daha fazla mı esprili olmalıydı sence daha mı az esprili olmalıydı?

Mesleki Özellikler:

6. Öğretmeniniz size kızıp bağırır mı?

- a) Genellikle hangi davranışları yapanlara kızıp, bağırır?
- b) Öğretmeniniz kızmakta; bağırmakta haklı mı?
- c) Neden?

7. Sınıf içinde öğrencileri birbirleriyle karşılaştırır mı?

- a) Rahatsız oluyor musun?

Ders İçi:

8. Derse geç kalır mı?

- a) Bu her zaman böyle midir?
- b) Geç kaldığı durumlar neden kaynaklanıyor?

9. Ders işlerken araç-gereç kullanır mı?

10. Öğretmeniniz ders işlerken ses tonu nasıldır? Yani ses tonu alçak mıdır, orta mıdır, yüksek midir?

- a) Sınıftaki herkes onu duyabilir diyebilir miyiz?
- b) Bağırmasından rahatsız oluyor musun? Neden?

11. Öğretmeniniz ders işlerken dersleri eğlenceli hale getirmeye çalışır mı?

- a) Örnek verebilir misin, ne yapar?
- b) Eğlenceli hale getirmesini ister miydin?
- c) Neden?

12. Ders işlerken herkesi derse katmaya, herkese söz vermeye çalışır mı?

a) Yoksa soruları sadece belirli öğrencilere sorup sadece o öğrencilere mi söz hakkı tanır?

b) Belirli bir öğrenci grubuysa ne düşünüyorsun?

13. Ders işlerken hep aynı yerde mi durur yoksa sınıfta gezinir mi?

a) Gezinmesi iyi mi sence?

b) Neden?

c) Rahatsız oluyor musun?

14. Öğretmeninizin dersi nasıl işlemesini istersin? Yani “Ders işlerken şöyle yapsa daha iyi olur” veya “Şöyle yapmasa daha iyi olur” dediğin ne ya da neler var?

15. Öğretmeniniz size ödül verir mi?

a) Hangi davranışları yapanlara ödül verir?

b) Ne gibi ödül ya da ödüller veriyor?

c) Hoşuna gidiyor mu?

d) Neden?

16. Öğretmeniniz size ceza verir mi?

a) Hangi davranışları yapanlara ceza verir?

b) Ne gibi ceza ya da cezalar veriyor?

c) Hoşuna gidiyor mu veya rahatsız oluyor musun?

d) Neden?

e) Öğretmeniniz haklı mı sence?

f) Ceza verme sıklığı konusunda ne düşünüyorsun?

17. Sınıfta seni veya arkadaşlarından herhangi birini olumsuz anlamda eleştirir, aşağılar, kötü söz söyler mi?

a) Hangi durumlarda yapar bunu?

b) Rahatsız oluyor musun?

18. Öğretmeniniz dayak atar mı?

a) Hangi davranışları yapanlara dayak atar?

b) Öğretmeniniz haklı mı sence?

c) Neden?

d) Dayak atması hoşuna gidiyor mu veya rahatsız oluyor musun?

e) Neden?

19. Öğretmeninizin nasıl olmasını istersin ya da sana veya diğer arkadaşlarına karşı nasıl davranmasını istersin?

a) Şu anda böyle davranmıyor mu?

b) Neden böyle düşünüyorsun?

20. Benim sorduğum sorular arasında olmayan ama senin eklemek istediğin öğretmeninizde görmek istemediğin herhangi bir davranış var mı?

EK-2: Katılımcıların Özellikleri

Kod İsim	Cinsiyet	Yaş	Okul Ve Öğretmen Bilgileri
Ahmet	Erkek	11	Okul ve öğretmen değişikliği yaşamamıştır.
Mustafa	Erkek	11	
Hüseyin	Erkek	11	
Banu	Kız	11	Okul değişikliği yaşamamıştır. 3. sınıfta 2 kez ve 4. sınıfta 1 kez olmak üzere toplam 3 kez öğretmen değişikliği yaşamıştır.
Mehmet	Erkek	12	
Hasan	Erkek	11	
Osman	Erkek	12	Okul değişikliği yaşamamıştır. 4. sınıfta öğretmen değişikliği yaşamıştır.
Ece	Kız	11	3. sınıfta okul değişikliği yaşamıştır. 3. sınıfta 2 kez ve 4. sınıfta 1 kez olmak üzere toplam 3 defa öğretmen değişikliği yaşamıştır.
Ayşe	Kız	11	Okul değişikliği yaşamamıştır. 4. sınıfta öğretmen değişikliği yaşamıştır.
Yasemin	Kız	11	Okul değişikliği yaşamamıştır. 3. sınıfta 2 kez ve 4. sınıfta 1 kez olmak üzere toplam 3 kez öğretmen değişikliği yaşamıştır.
Mert	Erkek	12	
Ramazan	Erkek	11	
Ceren	Kız	11	3 kere okul değişikliği yaşamıştır. 2. sınıfın 2. dönemi, 3. ve 4. sınıfta 1'er kez olmak üzere toplamda 3 defa öğretmen değişikliği yaşamıştır.
Çiğdem	Kız	11	Okul ve öğretmen değişikliği yaşamamıştır.
Büşra	Kız	11	
Fikret	Erkek	11	
Rıdvan	Erkek	11	
Oğuz	Erkek	11	
Berna	Kız	11	Okul değişikliği yaşamamıştır. Doğum izni nedeniyle 4. sınıfta vekil öğretmen görev
Burcu	Kız	12	

Mert	Erkek	11	yaptığı için 1 kez öğretmen değişikliği yaşamıştır.
Sezgin	Erkek	11	Okul değişikliği yaşamamıştır. 2., 3. ve 4. sınıfta 1'er kez olmak üzere toplam 3 kez öğretmen değişikliği yaşamıştır.
Zehra	Kız	11	
Pelin	Kız	11	4. sınıfta okul ve öğretmen değişikliği yaşamıştır.
Emre	Erkek	11	
Fikri	Erkek	11	Okul değişikliği yaşamamıştır. 3. ve 4. Sınıfta 1'er kez olmak üzere toplam 2 kez öğretmen değişikliği yaşamıştır.
Özcan	Erkek	11	
Gökhan	Erkek	11	3. sınıfta okul ve öğretmen değişikliği yaşamıştır.
Hamdi	Erkek	11	Okul ve öğretmen değişikliği yaşamamıştır.
Mesut	Erkek	11	
Yeşim	Kız	12	
Aslı	Kız	11	2. sınıfta okul ve öğretmen değişikliği yaşamıştır.
Gizem	Kız	11	Okul ve öğretmen değişikliği yaşamamıştır.
Ömer	Erkek	11	Okul değişikliği yaşamamıştır. 3. sınıfın 2. dönemi ve 4. sınıfta olmak üzere toplam 2 defa öğretmen değişikliği olmuştur.
Nazan	Kız	11	
Nuri	Erkek	11	
Melek	Kız	11	Okul ve öğretmen değişikliği yaşamamıştır.
Enes	Erkek	12	
Hilal	Kız	11	3. sınıfta okul ve öğretmen değişikliği yaşamıştır.
Gül	Kız	11	1. sınıftan 2. sınıfa geçişte okul ve öğretmen değişikliği olmuştur.
Gülşah	Kız	12	
Nuri	Erkek	11	
Ayşegül	Kız	12	3. ve 4. sınıflarda okul ve öğretmen değişikliği yaşamıştır.
Demet	Kız	11	
Bayram	Erkek	11	

Doğan	Erkek	11	4. sınıfta okul ve öğretmen değişikliği yaşamıştır.
Zeynep	Kız	11	Okul değişikliği yaşamamıştır. 1., 2. sınıfta ve 3. sınıfta 1'er kez olmak üzere 3 kez öğretmen değişikliği yaşamıştır.
Neslihan	Kız	11	1. sınıfın ikinci döneminde okul değişikliği yaşamıştır. 1., 2. sınıfta ve 3. sınıfta olmak üzere toplam 3 kez öğretmen değişikliği yaşamıştır.
Emine	Kız	11	4. sınıfta okul ve öğretmen değişikliği yaşamıştır.
Emel	Kız	11	Okul değişikliği yaşamamıştır. 1., 2. sınıfta ve 3. sınıfta olmak üzere toplam 3 kez öğretmen değişikliği yaşamıştır.
Melih	Erkek	12	4. sınıfta okul ve öğretmen değişikliği yaşamıştır.
Betül	Kız	11	Okul değişikliği yaşamamıştır. 2., 3. sınıfta 2 kez ve 4. sınıfta olmak üzere toplam 4 defa öğretmen değişikliği yaşamıştır.
Alp	Erkek	11	
Asuman	Kız	11	4. sınıfta okul değişikliği yaşamıştır. 2., 3. ve 4. sınıfta olmak üzere toplam 3 defa öğretmen değişikliği yaşamıştır.
Alpay	Erkek	11	4. sınıfta okul değişikliği yaşamıştır. 2., ve 4. Sınıfta 1'er kez olmak üzere toplam 2 defa öğretmen değişikliği yaşamıştır.
Suna	Kız	11	Okul değişikliği yaşamamıştır. 1. sınıfta 2 kere, 2. sınıfta 2 kere, 3. sınıfta 2 kere olmak üzere toplam 6 kere öğretmen değişikliği yaşamıştır.
Okan	Erkek	11	
Özlem	Kız	11	Okul değişikliği yaşamamıştır. 2. sınıfta 2 kere ve 3. sınıfta bir kere olmak üzere toplam 3 kez öğretmen değişikliği yaşamıştır.
Semra	Kız	11	

Semih	Erkek	11	1. sınıfta okul değişikliği yaşamıştır. 1., 2. sınıfta 2 kere ve 3. sınıfta 1 kez olmak üzere toplam 4 kez öğretmen değişikliği yaşamıştır.
Yonca	Kız	11	5. sınıfta okul ve öğretmen değişikliği olmuştur. 2. sınıfta 3 kez, 4. ve 5. sınıfta olmak üzere toplam 5 kez öğretmen değişikliği yaşamıştır.
Yavuz	Erkek	11	Okul değişikliği yaşamamıştır. 3., 4. ve 5. sınıfta 1'er kez olmak üzere toplam 3 kez öğretmen değişikliği yaşamıştır.
Gaye	Kız	11	
Cihan	Erkek	11	Okul değişikliği yaşamamıştır. 1., 2. ve 3. sınıfta 2'şer kez ve 4. sınıfta 1 kez olmak üzere toplam 7 öğretmen değişikliği yaşamıştır.
Buse	Kız	11	
Cem	Erkek	11	2. sınıfta okul değişikliği olmuştur. 2., 3. ve 4. sınıfta 1'er kez olmak üzere toplam 3 öğretmen değişikliği yaşamıştır.
Ender	Erkek	11	Okul değişikliği yaşamamıştır. 2., 3. ve 4. sınıfta 1'er kez olmak üzere toplam 3 öğretmen değişikliği yaşamıştır.
Hakan	Erkek	11	
Kerem	Erkek	11	
Levent	Erkek	11	3. sınıfta okul ve öğretmen değişikliği yaşamıştır.
Serkan	Erkek	11	1.,2. ve 3. sınıfta 1'er kez olmak üzere 3 kez okul değişikliği yaşamıştır. 1.,2. ve 3. sınıfta 1'er kez olmak üzere toplam 3 kez öğretmen değişikliği yaşamıştır.
Bilge	Kız	11	

EK-3: İlgili Okullardaki Öğretmenlerin Özellikleri

Okul Kodu	Cinsiyet	Mesleki Kıdem (Yıl)	Mezun Olunan Okul Türü	Mezuniyet Durumu	Branşı	Sınıfla Birliktelik Süresi (Yıl)
Y1 A	Bayan	21 ve üzeri	Eğitim Enstitüsü	Ön lisans	Sınıf Öğretmeni	5
Y1 B	Bay	21 ve üzeri	Eğitim Enstitüsü	Ön lisans	Sınıf Öğretmeni	2
Y1 C	Bayan	16-20	Eğitim Fakültesi	Lisans	Sınıf Öğretmeni	1
Y2	Bayan	16-20	Eğitim Fakültesi	Lisans	Sınıf Öğretmeni	2
Y3 A	Bay	21 ve üzeri	Eğitim Enstitüsü	Ön lisans	Sınıf Öğretmeni	5
Y3 E	Bay	6-10	Eğitim Fakültesi	Lisans	Sınıf Öğretmeni	5
Y4	Bayan	11-15	Eğitim Fakültesi	Lisans	Sınıf Öğretmeni	5
Y5 A	Bayan	16-20	Eğitim Fakültesi	Lisans	Sınıf Öğretmeni	2
Y5 C	Bayan	21 ve üzeri	Eğitim Enstitüsü	Ön lisans	Sınıf Öğretmeni	2
O1	Bayan	21 ve üzeri	Eğitim Enstitüsü	Ön lisans	Sınıf Öğretmeni	5
O2	Bayan	21 ve üzeri	Eğitim Enstitüsü	Ön lisans	Sınıf Öğretmeni	5
O3	Bay	21 ve üzeri	Eğitim Enstitüsü	Ön lisans	Sınıf Öğretmeni	2
O4 A	Bay	11-15	Eğitim Fakültesi	Lisans	Sınıf Öğretmeni	5

O4 B	Bay	11-15	Eğitim Fakültesi	Lisans	Sınıf Öğretmeni	4
O4 C	Bay	6-10	Eğitim Fakültesi	Lisans	Sınıf Öğretmeni	2
O5 A	Bay	21 ve üzeri	Eğitim Enstitüsü	Ön lisans	Sınıf Öğretmeni	3
O5 B	Bay	21 ve üzeri	Eğitim Enstitüsü	Ön lisans	Sınıf Öğretmeni	4
D1	Bay	6-10	Eğitim Fakültesi	Lisans	Sınıf Öğretmeni	2
D2 A	Bay	6-10	Fen Edebiyat Fakültesi	Lisans	Matematik	3
D2 B	Bay	6-10	Teknik Eğitim Fakültesi	Lisans	Yapı Öğretmenliği	3
D3 A	Bay	16-20	Eğitim Fakültesi	Lisans	Sınıf Öğretmeni	2
D3 B	Bay	21 ve üzeri	Eğitim Enstitüsü	Ön lisans	Sınıf Öğretmeni	2
D4 A	Bay	6-10	Teknik Eğitim Fakültesi	Lisans	Metal Öğretmenliği	2
D4 B	Bayan	6-10	Eğitim Fakültesi	Lisans	Biyoloji Öğretmenliği	2

EK-4: Araştırma İzni

T.C.
DÜZCE VALİLİĞİ
Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı : B.08.4.MEM.4.81.00.04.021/ 16748
Konu :Araştırma İzni

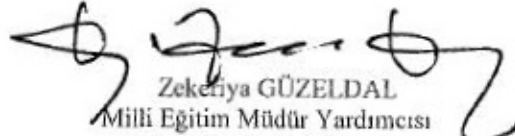
13 Kasım 2008

ABANT İZZET BAYSAL
ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE
(Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü)
Gölköy
BOLU

- İlgi : a) Mart 2007 Tarih ve 2594 Sayılı MEB Tebliğler Dergisinde Yayımlanan Milli Eğitim Bakanlığına Bağlı Okul ve Kurumlarda Yapılacak Araştırma ve Araştırma Desteğine Yönelik İzin ve Uygulama Yönergesi.
b) 30/10/2008 Tarih ve B.30.2.ABÜ.0.41.72.00./721 Sayılı Yazınız.
c) 12/11/2008 Tarih ve 021/16661 Sayılı Makam Onayı

Üniversiteniz Sosyal Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Ana Bilim Dalı, Sınıf Öğretmenliği Bilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Adem KORKMAZ' ın ilgi (b) yazı eki "İlköğretim Okulu Öğretmenlerinin İstenmeyen Davranışlarına İlişkin Öğretmen, Öğrenci ve Veli Görüşleri" konulu araştırma talebinin, **ilimiz Merkez İlçede görev yapan 5. sınıf öğretmenleri, 5.sınıf öğrencileri ve öğrencilerin velilerine** uygulama talebinin uygun görüldüğüne dair ilgi (c) makam onayı ile , onaylı araştırma anket formu, araştırma önerisi ,kaynakça, çalışma takvimi ve anket kullanım izin dilekçesi ekte gönderilmiştir.

Adı geçen öğrenciniz Adem KORKMAZ ' a tebliğini, araştırma tamamlandıktan itibaren en geç iki hafta içerisinde, araştırmanın iki örneğinin CD' ye kayıtlı olarak ilgi (a) Yönergede belirtilen (Ek-1) Taahhütname tutanağı ile birlikte müdürlüğümüze teslim edilmesinin sağlanması hususunda gereğini arz ederim.

Zekeriya GÜZELDAL
Milli Eğitim Müdür Yardımcısı
Müdür Vekili

EKLER :

- 1- Makam Onayı (1 Sayfa).
- 2- Araştırma Anket Formu (6 Sayfa).
- 3- Araştırma Önerisi (35 Sayfa).
- 4- Kaynakça (8 Sayfa).
- 5- Anket Kullanım İzin Dilekçesi (1 Sayfa).
- 6- Çalışma Takvimi (1 Sayfa).

EK-4: Devam

T.C.
DÜZCE VALİLİĞİ
Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı : B.08.4.MEM.4.81.00.04.02/ 16661
Konu : Araştırma İzni

12-11-2008

VALİLİK MAKAMINA

İlgi : a) Mart 2007 tarih ve 2594 sayılı MEB Tebliğler Dergisinde yayınlanan Milli Eğitim Bakanlığına Bağlı Okul ve Kurumlarda Yapılacak Araştırma ve Araştırma Desteğine Yönelik İzin ve Uygulama Yönergesi

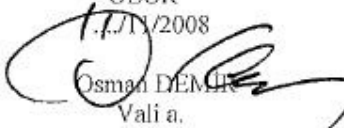
b) Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'nün 30.10.2008 Tarih ve B.30.2.ABÜ.0.41.72.00/721 Sayılı Yazısı.

Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı Sınıf Öğretmenliği Bilim Dalı yüksek lisans öğrencilerinden Adem KORKMAZ' ın ilgi (b) yazı eki "İlköğretim Okulu Öğretmenlerinin İstenmeyen Davranışlarına İlişkin Öğretmen, Öğrenci ve Veli Görüşleri" konulu araştırmada kullanılacak veri toplama aracı, "İlimiz Merkez ilçede bulunan ilköğretim okullarında görev yapan 5. sınıf öğretmenleri, 5. sınıf öğrencileri ve öğrencilerin velilerine" yönelik uygulama izin talebi ilgi (a) Yönerge' de belirtilen esaslar doğrultusunda incelenmiştir.

Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü tarafından kabul edilen, onaylı bir örneği müdürlüğümüzde muhafaza edilecek olan "İlimiz Merkez ilçede bulunan ilköğretim okullarında görev yapan 5. sınıf öğretmenleri, 5. sınıf öğrencileri ve öğrencilerin velilerine" yönelik 51 sayfa - 27 sorudan oluşan araştırmanın, tamamlanmasından itibaren en geç iki hafta içerisinde, iki örneğinin CD' ye kayıtlı olarak ilgi (a) Yönergede belirtilen (Ek-1) Taahhütname tutanağı ile birlikte, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü tarafından müdürlüğümüze teslim edilmesi ve ilgi (a) Yönergenin 13.maddesinde belirtilen esaslara uyulması kaydıyla Adem KORKMAZ tarafından uygulanmasında bir sakınca görülmemektedir.

Makamlarımızca uygun görüldüğü takdirde Olurlarınıza arz ederim.

Zekeriya GÜZELDAL
Milli Eğitim Müdür Yardımcısı
Müdür Vekili

OLUR
11/11/2008

Osman DEMİR
Vali a.
Vali Yardımcısı

EK-5: Özgeçmiş**ÖZGEÇMİŞ**

Adı Soyadı	Adem KORKMAZ
Sürekli Adresi	Bahçelievler Mah. 4. Bölge 32. Ada FK Blok No:11 DÜZCE
Doğum Yeri ve Yılı	Adana / 1983
Yabancı Dili	İngilizce
İlköğretim	100. Yıl İlkokulu - KÜTAHYA/Çavdarhisar, 1995 Atatürk Orta Okulu - DÜZCE, 1998
Lise	Düzce Lisesi (Yabancı Dil Ağırlıklı) - DÜZCE, 2001
Lisans	Abant İzzet Baysal üniversitesi - Eğitim Fakültesi - Sınıf Öğretmenliği - BOLU, 2005
Yüksek Lisans	
Çalışma Hayatı	2005 - Düzce Bilge Kağan Etüt Merkezi 2006 - Düzce Yeşiltepe İlköğretim Okulu Sınıf Öğretmeni 2007- Düzce Çamköy İlköğretim Okulu Sınıf Öğretmeni